

Pētījums

„Mediju lietošanas kompetence skolēnu un skolotāju mērķa grupā”

Pētījuma rezultātu ziņojums

Pētījuma pasūtītājs:

Valsts aģentūra „Latviešu valodas aģentūra”

(Projekts Nr. 2008/0003/1DP/1.2.1.2.1/08/IPIA/VIAA/002 „Atbalsts valsts valodas apguvei un bilingvālajai izglītībai”)

Pētījuma veicējs:

Baltic
Institute
of Social
Sciences

Baltic Institute of Social Sciences
Elizabetes iela 65-16,
Rīga, LV-1050, Latvija
T. (+371) 67217553
F. (+371) 67217560
www.biss.soc.lv

Rīga, 2011

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

SATURS

1. KOPSAVILKUMS.....	3
1.1. Mērķa grupu aptauju rezultāti.....	3
1.2. Galvenie secinājumi	6
2. PĒTĪJUMA METODIKA	9
2.1. Pētījuma mērķis	9
2.2. Pētījuma mērķa grupas un izlases raksturojums	9
2.2.1. Skolēnu mērķa grupas raksturojums	9
2.2.2. Skolotāju mērķa grupas raksturojums.....	10
2.3. Pētījuma metodes	12
2.3.1. Padziļinātās intervijas ar skolotājiem.....	12
2.3.2. Skolotāju aptauja.....	12
2.3.3. Skolēnu aptauja.....	13
3. JĒDZIENU SKAIDROJUMS UN METODOLOĢISKĀ PIEEJA.....	14
4. SKOLĒNU APTAUJAS REZULTĀTI.....	16
4.1. Mediju lietošanas paradumi.....	16
4.1.1. Mediju lietošanas biežums	16
4.1.2. Mediju lietošanas vieta	19
4.1.3. Mediju lietošanas valoda.....	20
4.1.4. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos	22
4.1.5. Raidījumi, ko klausās radio.....	23
4.1.6. Raidījumi, ko skatās televīzijā	24
4.1.7. Visbiežāk lietotie interneta portāli	25
4.2. Mediju lietošanas veidi	27
4.2.1. Mediju lietošanas mērķi	27
4.2.2. Televīzija: izvēle un līdzdalība	28
4.2.3. Radio: izvēle un līdzdalība.....	29
4.2.4. Avīzes un žurnāli: izvēle un līdzdalība.....	30
4.2.5. Interneta lietošanas veidi.....	30
4.2.6. Mediju informācijas apspriešana	31
4.3. Mediju izmantošana mācību darbā.....	33
4.3.1. Avīžu un žurnālu lasīšana mācību nolūkos.....	33
4.3.2. Televīzijas un radio izmantošana mācību nolūkos	35
4.3.3. Interneta izmantošana mācību nolūkos	36
4.3.4. Mediju izmantošana mācībām mājās	37
4.3.5. Mediju izmantošana skolā mācību stundās.....	38
4.3.6. Mācību priekšmeti, kuros visbiežāk izmanto medijus	39
4.4. Mediju kompetenču pašvērtējums	40
4.4.1. Kritiskās domāšanas prasmes	40
4.4.2. Mediju informācijas nozīmības vērtējums.....	41
5. SKOLOTĀJU APTAUJAS UN PADZIĻINĀTO INTERVIJU REZULTĀTI.....	43
5.1. Mediju lietošanas paradumi.....	43
5.1.1. Mediju lietošanas biežums	43
5.1.2. Mediju lietošanas vieta	45
5.1.3. Mediju lietošanas valoda.....	46
5.1.4. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos	48
5.1.5. Raidījumi, ko klausās radio.....	49
5.1.6. Raidījumi, ko skatās televīzijā	50

5.1.7. Visbiežāk lietotie interneta portāli	51
5.2. Mediju lietošanas veidi	54
5.2.1. Mediju lietošanas mērķi	54
5.2.2. Televīzija: izvēle un līdzdalība	55
5.2.3. Radio: izvēle un līdzdalība	56
5.2.4. Avīzes un žurnāli: izvēle un līdzdalība	57
5.2.5. Interneta lietošanas veidi	57
5.2.6. Mediju informācijas apspriešana	59
5.3. Mediju izmantošana mācību darbā	60
5.3.1. Mediju izmantošana, gatavojot mācību stundas, un mācību stundu laikā	60
5.3.2. Dažādu mediju piemērotība izmantošanai mācību darbā	65
5.3.3. Avīžu un žurnālu lasīšanas biežums profesionālos nolūkos	67
5.3.4. Televīzijas un radio izmantošanas biežums profesionālos nolūkos	68
5.3.5. Interneta izmantošanas biežums profesionālos nolūkos	69
5.3.6. Mediju izmantošanas veidi, gatavojot mācību stundas	70
5.3.7. Mediju izmantošanas veidi mācību stundās darbā ar skolēniem	71
5.3.8. Galvenie šķēršļi mediju izmantošanai mācību darbā	73
5.4. Mediju kompetenču pašvērtējums	78
5.4.1. Mediju informācijas nozīmības vērtējums	78
5.4.2. Kritiskās domāšanas prasmes	81
5.4.3. Datorprogrammu lietošanas prasmes	82
5.5. Mediju kompetenču attīstīšana	83
PIELIKUMI	87
Pētījuma kopsavilkums angļu valodā	87
Pētījuma kopsavilkums krievu valodā	93

1. KOPSAVILKUMS

1.1. Mērķa grupu aptauju rezultāti

- 7.-12. klašu skolēnu mērķa grupā visbiežāk lietotie mediji ir internets un televīzija, ko katru dienu lieto attiecīgi 86% un 66% skolēnu. Visretāk skolēni lasa avīzes – 41% avīzes nelasa nemaz vai lasa ļoti reti. Līdzīga aina atklājās arī skolotāju mērķa grupā - internetu katru dienu lieto 89% skolotāju, bet biežāk nekā trīs reizes nedēļā – 7%. Otrs visbiežāk lietotais medijs skolotāju vidū ir televīzija, kuru katru dienu skatās 81% skolotāju. Avīzes un žurnālus katru dienu lasa atbilstoši 20% un 10% skolotāju.
- Medijus, jo īpaši internetu un televīziju, skolēni pamatā lieto mājās, attiecīgi 95% un 94%. Skolotāji internetu lieto salīdzinoši biežāk arī skolā – 71% skolotāju internetu visbiežāk lieto mājās, bet 28% - skolā. Plašsaziņas līdzekļi, kurus gan skolēni, gan skolotāji visvairāk lieto ārpus mājās, ir radio (attiecīgi 54% un 33%) un avīzes (attiecīgi 44% un 33%).
- Lielākā daļa skolēnu un skolotāju visa veida medijus pārsvarā lieto dzimtajā valodā. Citās valodās salīdzinoši biežāk skolēni klausās radio (28%) un lieto internetu (22%), bet dzimtā valoda arī šo mediju gadījumā ir dominējošā pozīcijā valodas izvēles ziņā. Savukārt skolotāju mērķa grupā novērojams, ka avīžu, žurnālu un radio gadījumā mediju patēriņš galvenokārt dzimtajā valodā ir izteiktāks nekā interneta un televīzijas gadījumā. Galvenokārt vai tikai citās valodās 11% skolotāju lieto internetu, 8% - televīziju, 5% - radio, bet 4% - avīzes, žurnālus.
- Lietoto mediju valodu, izņemot dzimto, pirmais trijnieks pēc to minēšanas biežuma skolēnu ar dzimto latviešu valodu vidū ir šāds: 99% skolēnu lieto medijus angļiski, 69% - krieviski un 15% - vāciski. Skolēnu ar krievu dzimto valodu šis pirmais trijnieks savukārt ir: 88% skolēnu lieto medijus angļiski, 86% - latviski un 14% - citā valodā. Skolēnu ar dzimto krievu valodu vidū angļu valoda un latviešu valoda mediju lietošanā ieņem līdzīgas pozīcijas.
- Kopumā no visiem skolotājiem 58% lieto medijus arī angļu valodā, bet 21% - vācu valodā. 89% skolotāju ar dzimto latviešu valodu, lieto medijus krievu valodā, un

87% skolotāju ar dzimto krievu valodu, lieto medijus latviešu valodā. To skolotāju vidū, kam dzimtā valoda ir krievu valoda, ir salīdzinoši mazāk skolotāju, kas lieto medijus angļiski un vāciski.

- Atšķirībā no skolēniem, kuru galvenie mērķi interneta lietošanā ir saistīti ar izklaidi, komunikāciju un personiskajām interesēm, skolotājiem interneta lietošana vispirms saistās ar darba procesu, jo 89% skolotāju atzīmē, ka internetu lieto, lai iegūtu informāciju, kas nepieciešama darbam skolā.
- Lielākā daļa skolēnu (85%) un skolotāju (94%), skatoties televīziju, mērķtiecīgi izvēlas konkrētus televīzijas raidījumus vai filmas, taču diezgan liels skaits skolēnu (41%) arī skatās televīziju, neizdarot noteiktu izvēli. Skolotāju vidū šis rādītājs ir ievērojami zemāks – 18% aptaujāto atzina, ka dažkārt skatās televīziju, neizdarot konkrētu izvēli. Radio raidījumu klausīšanās gan skolotāju, gan skolēnu vidū ir mazāk mērķtiecīga, jo tikai 40% skolotāju un 48% skolēnu izvēlas klausīties konkrētus radio raidījumus, bet attiecīgi 71% un 61% klausās tāpat vien.
- Analizējot preses lietošanas paradumus, redzams, ka avīžu un žurnālu gadījumā 86% skolotāju un 70% skolēnu izvēlas konkrētas avīzes, žurnālus un attiecīgi 64% skolotāju un 52% skolēnu lasa par konkrētām tēmām.
- Interneta portālu lietošanas paradumu izpēte skolēnu vidū atklāja, ka pirmajā vietā ir mūzikas un video portāli, ko lieto 89% skolēnu, tiem seko sociālo tīklu un iepazīšanās portāli (66%), bet trešajā vietā lietošanas biežuma ziņā ir skolas mājas lapa (tai skaitā e-klase) (60%). 10.-12. klašu skolēni salīdzinoši nedaudz biežāk ir minējuši, ka lieto sociālo tīklu un iepazīšanās portālus, ziņu un uzzīņu portālus, savukārt 7.-9. klašu skolēni biežāk lieto spēļu portālus. Skolotāju mērķa grupā visbiežāk lietotie interneta portāli ir skolas mājas lapa un e-klase (85%), ziņu portāli (83%) un ar profesionālo darbību saistītie portāli (81%).
- Internets skolēnu vidū ir visizplatītākais medijs daudzveidīgu vajadzību apmierināšanai – tā lietošana ir saistīta gan ar atpūtu un izklaidi (80%), gan ar personīgajām interesēm (75%), gan ar mācībām nepieciešamās informācijas iegūšanu (72%), gan arī lai paustu savu viedokli draugiem un citiem cilvēkiem (66%). Visos šajos aspektos interneta lietošana pārspēj citus medijus.
- Skolotāju mērķa grupā interneta lietošanā vairāk dominē mērķtiecīga informācijas atlase (par konkrētām tēmām lasa 74%), nekā pretējā pieeja – lasīt visu pēc kārtas, kas ir interesanti (28%). Salīdzinot ar skolēniem, skolotāji ievērojami retāk lieto

internetu kā interakcijas un komunikācijas līdzekli (tikai 8% atzīmējuši, ka piedalās sarunu forumos, raksta blogus).

- Skolēnu aptaujas rezultāti par mediju izmantošanu dažādu mācību priekšmetu apguvē rāda, ka visbiežāk skolēni medijus izmanto Latvijas un pasaules vēsturē (39%), kādā no svešvalodām (32%) un bioloģijā (31%), nedaudz retāk latviešu valodā (29%), ģeogrāfijā (27%) un literatūrā (26%). Starp biežāk nosauktajiem mācību priekšmetiem ierindojas arī fizika un ķīmija. Šajos mācību priekšmetos medijus izmanto 17% skolēnu.
- Saskaņā ar skolotāju aptaujas datiem visdaudzpusīgāk un plašāk mācību darbā tiek izmantots internets – 95% skolotāju izmanto internetu, gatavojot mācību stundas, un 67% - mācību stundu laikā. Otrs visbiežāk izmantotais medijs mācību darbā ir žurnāli (63% skolotāju izmanto žurnālus, gatavojot mācību stundas, un 42% - mācību stundu laikā). Savukārt trešajā vietā ir avīzes (47% skolotāju izmanto avīzes, gatavojot mācību stundas, un 30% - mācību stundu laikā).
- Arī skolēnu vidū visplašāk lietotais medijs mācību vajadzībām ir internets. Tikai 5% skolēnu to mācībām neizmanto vai izmanto ļoti reti. Aptaujas rezultāti atspoguļo tendenci, ka retāk internetu mācību nolūkos lieto 7.-9. klašu skolēni, savukārt vidusskolas posmā ir vērojama augstāka interneta lietošanas intensitāte. Visretāk mācību vajadzībām skolēni klausās radio (71% mācību nolūkiem radio neklausās nekad vai klausās ļoti reti). Tāpat mācību nolūkiem skolēni nelasa vai ļoti reti lasa avīzes (60%).
- Mācību stundu gatavošanas procesā skolotāji visbiežāk izmanto medijus papildu informācijas meklēšanai (91%). Savukārt mācību stundās visbiežāk izmantotie mediju lietošanas veidi ir - informācijas meklēšana par stundas tēmu internetā (minējuši 59% skolotāju), video materiālu no interneta skatīšanās (59%) un dokumentālo vai mācību filmu skatīšanās (58%). Salīdzinoši biežāk dažādus mediju izmantošanas veidus mācību procesā ikdienā iekļauj humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji.
- Dokumentālu un mācību filmu (74%), kā arī video materiālu skatīšanās par stundas tēmu no interneta (57%) ir skolēnu atbildēs biežāk sastopamie veidi, kā mācību stundās tiek izmantoti mediji. Savukārt visretāk, saskaņā ar skolēnu aptaujas rezultātiem, mācību stundās tiek izmantoti teksta materiāli no avīzēm un žurnāliem (15%).

- Skolotāju visbiežāk minētie šķēršļi mediju izmantošanai mācību darbā ir, pirmkārt, tas, ka klasē nav atbilstošs tehniskais aprīkojums (nav datoru, televizora, interaktīvās tāfeles) – 48%. Otrkārt, tas, ka skolēniem mājās nav pieejami dažādi plašsaziņas līdzekļi (nav interneta, vecāki neabonē, nepērk preses izdevumus u.tml.) – 43%.
- Mediju lietošanas prasmju noteikšanai pētījumā ir izmantoti attieksmju mērījumi. Pozitīvi vērtējama tendence ir tā, ka 67% skolēnu uzskata, ka ir svarīgi salīdzināt dažādu medijus kā informācijas avotus par vienu un to pašu tēmu. Mediju informāciju kritiski vērtējošo skolēnu skaits ir 33%, kas nepiekrīt viedoklim, ka medijos pieejamā informācija vienmēr ir patiesa. 70% skolēnu atzina, ka nepievērš uzmanību raksta autoram, līdz ar to nevērtē avota ticamību.
- Skolotāju mediju lietošanas prasmju pašvērtējuma analīzes rezultāti liecina, ka lielākā daļa skolotāju ir vērsti uz kritisku mediju informācijas izvērtēšanu – 83% uzskata, ka ir svarīgi salīdzināt dažādu mediju vēstījumus par vienu tēmu, 70% skolotāju nepiekrīt viedoklim, ka medijos pieejamā informācija vienmēr ir patiesa, un 54% respondentu pievērš uzmanību mediju vēstījuma autoram.

1.2. Galvenie secinājumi

- Salīdzinot skolēnu un skolotāju mērķa grupas, secināms, ka skolotāju ikdienā lietoto mediju klāsts ir plašāks un kopumā skolotāji ir aktīvāki mediju lietotāji nekā skolēni. Neraugoties uz to, ka abās mērķa grupās vislielākā nozīme dažādos mediju lietošanas aspektos ir tieši internetam, atsevišķi rādītāji liecina par mediju vides atšķirībām skolēnu un skolotāju vidū. Pirmkārt, skolotāju mērķa grupā ir vērojama lielāka interese tieši par t.s. tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem – avīzēm, žurnāliem un radio. Otrkārt, interneta vidē pastāv atšķirības portālu izvēlē un šī medija lietošanas formu ziņā - ja skolotājiem internets galvenokārt ir informācijas un zināšanu ieguves avots, tad skolēniem tas ir nozīmīgs interakcijas un komunikācijas līdzeklis.
- Atšķirības pastāv arī mediju satura izvēlē, ko ietekmē tādi faktori kā mērķa grupas vecumposms un mediju lietošanas vajadzības. Skolēnus vairāk interesē izklaidējoša satura vēstījumi, raksti un raidījumi par populāro kultūru, retāk – informatīvi vēstījumi. Skolotāji gluži otrādi – lielāku interesi izrāda par

informatīviem un analītiskiem vēstījumiem (ziņām Latvijā un pasaulē, ekspertu viedokļiem), kā arī vairāk lieto medijus profesionālos nolūkos, retāk – personīgajām vajadzībām.

- Vispārīzglītojošo skolu skolotāji kopumā atzīst un pozitīvi vērtē mediju izmantošanu mācību procesā. Mediju izmantošanas veidi mācību procesā ir daudzveidīgi, un tikai neliela daļa skolotāju neintegrē mediju izmantošanu mācību darbā. No pētījumā iekļautajiem medijiem mācību darbā gan skolotāji, gan skolēni galvenokārt izmanto interneta resursus, retāk - drukāto presi un televīziju. Tas liecina par arvien pieaugošu jauno tehnoloģiju un mediju veidu nozīmi vispārējās izglītības ieguves posmā, kas attiecīgi rada nepieciešamību nodrošināt tam atbilstošu materiāli tehnisko un metodisko bāzi.
- Pētījuma parāda, ka skolotājiem ir augstāka mediju lietošanas kompetence nekā skolēniem - par to liecina gan kritiskāka attieksme pret mediju saturu, gan zināšanas par nepieciešamību pievērst uzmanību vēstījuma autoram un tā dažādajām konteksta dimensijām, gan arī mērķtiecīgāka un apzinātāka mediju satura izvēle. Vienlaikus var secināt, ka ir nepieciešams pilnveidot skolotāju profesionālās prasmes un zināšanas par mediju lietošanas kompetences attīstīšanu skolēnos, jo nozīmīga skolotāju daļa atzīst, ka mediju lietošanas prasmju veidošana ir sarežģīta. Turklāt pastāv vairāki šķēršļi mediju integrēšanai mācību darbā, ko iespējams novērst, paplašinot skolotāju zināšanas un pilnveidojot viņu praktiskās prasmes šajā jomā.
- Neraugoties uz skolotāju pozitīvo attieksmi pret mediju un jauno tehnoloģiju izmantošanu mācību darbā, skolotāju un skolēnu mērķa grupās ir pretrunīgi pētījuma rezultāti par to, cik liela nozīme ir mediju izmantošanai mācībās. Ja skolotāji uzskata, ka mediju lietošana jau šobrīd ir būtiska mācību procesa sastāvdaļa, tad skolēnu vidū vienlīdz izplatīti ir viedokļi, ka sekmes mācībās var gūt kā lietojot, tā nelietojot medijus. Šādi rezultāti visticamāk liecina par plaisu starp skolotāju attieksmēm un reālo rīcību mediju izmantošanas ziņā.
- Ņemot vērā pētījuma rezultātus, priekšplānā izvirzās jautājums par mediju izmantošanas efektivitāti un kvalitāti mācību mērķiem, kas paredz nepieciešamību pilnveidot, papildināt un izplatīt mērķa grupas vidū mācību metodiku par mediju izmantošanu dažādos mācību priekšmetos, veicinot kritiskās domāšanas prasmju attīstību, neraugoties uz to, ka nepietiekamas profesionālās

zināšanas par mediju izmantošanu mācību darbā kā šķērsli minējusi salīdzinoši neliela daļa aptaujāto skolotāju.

- Nozīmīgākais mediju izmantošanu mācību procesā ietekmējošais faktors skolotāju mērķa grupā ir skolotāja mācītais mācību priekšmets – plašāk mediju lietošanu mācībās integrē humanitāro un sociālo mācību priekšmetu skolotāji, mazākā mērā – dabaszinātņu un eksakto mācību priekšmetu skolotāji. Tādi faktori kā mācību valoda, skolas atrašanās vieta vai reģions būtiski neietekmē nedz skolotāju mediju kompetenču pašvērtējumu, nedz mediju lietošanas paradumus ikdienā un mācību darbā.
- Skolēnu mērķa grupā galvenais faktors, kas ietekmē mediju lietošanas paradumus un zināmā mērā arī mediju kompetenci, ir skolēnu vecumposms un tam atbilstošās klašu grupas. Proti, ir vērojama tendence, ka augstākās klašu grupās skolēniem ir raksturīgāka kritiskāka pieeja mediju lietošanā un pieaug mediju izmantošana mācību, informācijas ieguves un izziņas mērķiem. Pārējiem pētījumā iekļautajiem faktoriem nav būtiskas ietekmes uz analizētajiem mediju lietošanas aspektiem.

2. PĒTĪJUMA METODIKA

2.1. Pētījuma mērķis

Pētījuma „Mediju lietošanas kompetence skolēnu un skolotāju mērķa grupā” mērķis bija noskaidrot, izvērtēt un salīdzināt vispārizglītojošo skolu skolotāju un skolēnu mediju lietošanas kompetenci gan ikdienā, gan mācību procesā.

Pētījuma mērķa sasniegšanai tika izvirzīti šādi galvenie uzdevumi:

- noskaidrot skolotāju mediju lietošanas kompetenci, to ietekmējošos faktorus;
- noskaidrot skolotāju mediju lietošanas kompetences pašvērtējumu;
- noskaidrot skolēnu mediju lietošanas kompetenci, to ietekmējošos faktorus;
- noskaidrot skolēnu mediju lietošanas kompetences pašvērtējumu;
- salīdzināt skolotāju un skolēnu mediju lietošanas kompetenci.

Kopējais pētījuma īstenošanas laiks: **2011. gada augusts – novembris.**

2.2. Pētījuma mērķa grupas un izlases raksturojums

Pētījumā ir iekļautas divas mērķa grupas:

- (1) vispārizglītojošo skolu 7.-12. klašu skolēni;
- (2) vispārizglītojošo skolu skolotāji, kas strādā 7.–12. klašu grupā.

Skolēnu un skolotāju izlases veidošanas aprēķiniem tika izmantoti Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) 2010./2011. mācību gada statistikas dati par šādiem rādītājiem - kopējais Latvijas vispārizglītojošo skolu skaits un to reģionālais sadalījums, 7.-12.klašu skolēnu skaits un to sadalījums 7.-9. klašu un 10.-12. klašu grupās, skolēnu skaita reģionālais sadalījums, vispārizglītojošo skolu skaits ar latviešu mācību valodu un mazākumtautību skolu skaits, vispārizglītojošo skolu 7.-12. klašu skolotāju skaits un to reģionālais sadalījums.

2.2.1. Skolēnu mērķa grupas raksturojums

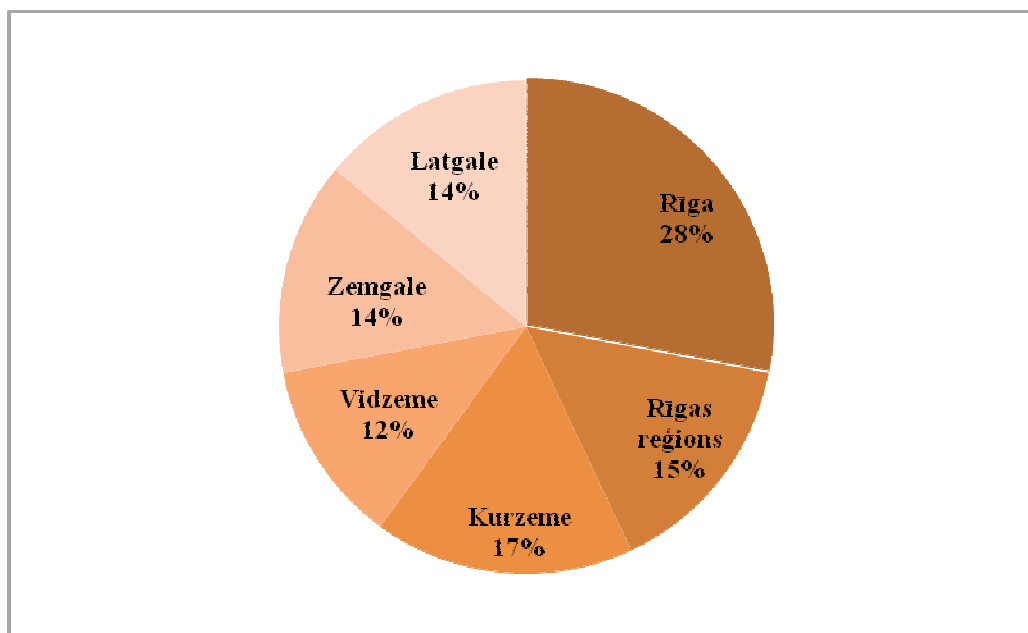
Skolēnu izlases veidošanā ir ņemti vērā vairāki nosacījumi:

- respondentu reģionālā pārstāvniecība, lai izlasē proporcionāli ģenerālā kopuma sadalījumam būtu pārstāvēti skolēni no visiem Latvijas reģioniem (Rīga, Rīgas reģions, Vidzeme, Zemgale, Kurzeme un Latgale);

- klašu grupu pārstāvēniecība, lai izlasē proporcionāli ģenerālā kopuma sadalījumam būtu pārstāvēti gan 7.-9. klašu, gan 10.-12. klašu skolēni;
- skolēnu sadalījums pēc mācību valodas (latviešu valoda vai bilingvāli – latviešu un krievu valodā), kas tika noteikts, balstoties uz kopējo vispārizglītojošo skolu ar latviešu mācību valodas un mazākumtautību skolu sadalījumu;
- vienā skolā tika aptaujāti vidēji ne vairāk kā 30 skolēni.

Skolēnu anketēšana ir veikta 32 vispārizglītojošās skolās, no kurām 12 skolas īsteno mazākumtautību izglītības programmas. Kopumā šajā mērķa grupā ir aptaujāti **955 skolēni**, no kuriem 560 respondenti mācās 7.-9. klašu grupā un 395 respondenti – 10.-12. klašu grupā. Sadalījumā pēc skolēnu dzimtās valodas izlasē ir pārstāvēti 594 skolēni ar dzimto latviešu valodu un 357 skolēni ar dzimto krievu valodu. Skolēnu izlases reģionālais sadalījums ir atspoguļots 2.1. zīmējumā.

2.1. zīmējums. Skolēnu izlases reģionālais sadalījums

2.2.2. Skolotāju mērķa grupas raksturojums

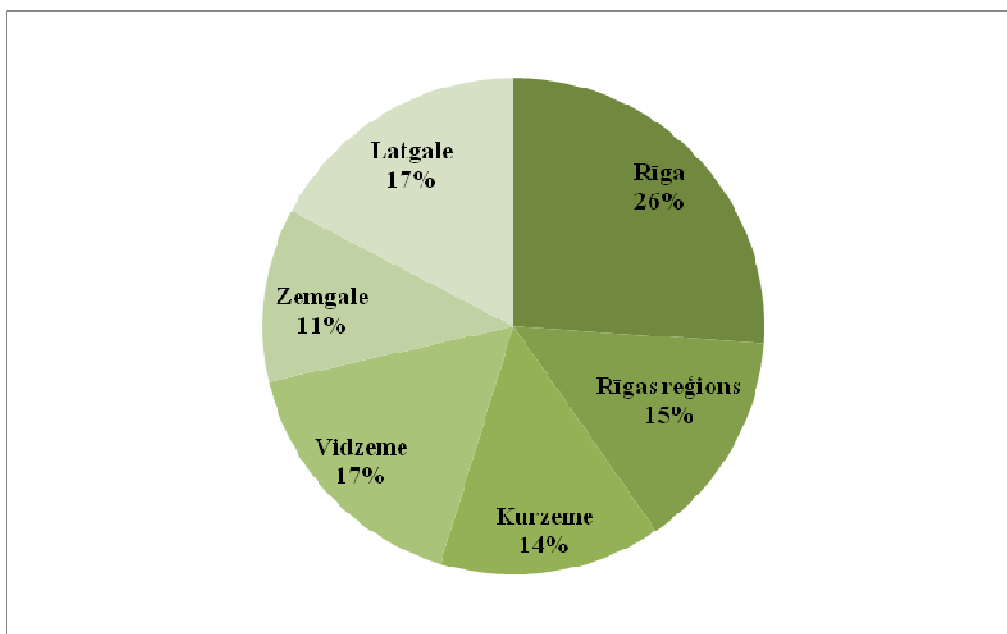
Skolotāju izlases veidošanā ir ņemti vērā šādi nosacījumi:

- respondentu reģionālā pārstāvēniecība, lai izlasē proporcionāli ģenerālā kopuma sadalījumam būtu pārstāvēti skolotāji no visiem Latvijas reģioniem (Rīga, Rīgas reģions, Vidzeme, Zemgale, Kurzeme un Latgale);

- skolotāju sadalījums pēc mācību valodas (latviešu valoda vai bilingvāli – latviešu un krievu valodā) atbilstoši kopējam vispārizglītojošo skolu ar latviešu mācību valodas un mazākumtautību skolu skolotāju sadalījumam;
- mācību priekšmetu pārstāvēniecība, lai izlasē tiktu iekļauti dažādu mācību priekšmetu skolotāji;
- vienā skolā vidēji tika aptaujāti ne vairāk kā 30 skolotāji.

Skolotāju aptauja ir veikta vairāk kā 64 vispārizglītojošās skolās. Sākotnēji tika izvirzīts uzdevums sasniegt vismaz 800 skolotājus. Kopumā šajā mērķa grupā pētījuma datu analīzē ir iekļauti **839 skolotāji**, no kuriem 596 (71%) māca latviešu valodā un 141 (17%) – bilingvāli (latviešu un krievu valodā), 101 (12%) skolotājs norādīja, ka māca citā valodā – tie ir galvenokārt svešvalodu (angļu, vācu u.c.) skolotāji. Raksturojot skolotāju izlasi sadalījumā pa mācību priekšmetiem, jānorāda, ka no visiem aptaujātajiem skolotājiem 16% māca latviešu valodu, 22% - svešvalodu (t.sk. skolotāji, kas māca krievu valodu kā dzimto valodu), 17% – matemātiku, 14% – dabaszinātnes, 12% – humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetus, 18% – citus mācību priekšmetus. Skolotāju izlases reģionālā pārstāvēniecība ir atspoguļota 2.2. zīmējumā.

2.2. zīmējums. Skolotāju izlases reģionālais sadalījums

2.3. Pētījuma metodes

Pētījumā tika kombinētas kvalitatīvās un kvantitatīvās datu ieguves un analīzes metodes – padziļinātās intervijas ar skolotājiem, skolotāju un skolēnu kvantitatīvās aptaujas.

2.3.1. Padziļinātās intervijas ar skolotājiem

Pirms kvantitatīvās aptaujas lauka darba veikšanas tika veiktas 10 padziļinātās intervijas ar skolotājiem. Intervijās piedalījās gan skolotāji, kas māca latviešu valodā, gan tie, kas māca bilingvāli. Tāpat respondentu atlasē tika ievērots dažādu mācību priekšmetu pārstāvniecības princips. Intervēto skolotāju vidū bija gan latviešu valodas, gan mūzikas, gan sociālo zinību un vēstures, gan ģeogrāfijas, gan arī bioloģijas un matemātikas skolotāji. Interviju uzdevums bija, pirmkārt, iegūt zināšanas par skolotāju mediju lietošanas paradumiem ikdienā, mediju izmantošanas pieredzi profesionālajā darbībā, kā arī izpratni par mediju lietošanas kompetences jēdzienu. Otrkārt, balstoties uz padziļināto interviju rezultātiem, pētnieku darba grupa izstrādāja skolotāju aptaujas paš aizpildāmo anketu.

Pētījuma rezultātu ziņojumā ir iekļauti izteikumi no padziļinātajām intervijām ar skolotājiem. Respondentu izteikumi ir atspoguļoti *slīprakstā*, saglabājot runātāja izteiksmes formu. Atsevišķos gadījumos ir novērstas stilistiskās kļūdas, kas varētu apgrūtināt tā uztveri, vienlaikus ievērojot, lai netiktu mainīta izteikumā ietvertā nozīme. Aiz katra citētā izteikuma iekavās ir norādīts mācību priekšmets, ko skolotājs māca, kā arī intervijā lietotā valoda, kas atbilst skolotāja mācību valodai.

2.3.2. Skolotāju aptauja

Skolotāju aptauja tika īstenota laikā no 15. septembra līdz 3. novembrim. Aptaujas īstenošanā tika izmantotas vairākas metodes:

- skolotāju anketēšana skolās, izmantojot paš aizpildāmās papīra anketas, kas tika izplatītas gan skolās, kurās pētnieki veica skolēnu anketēšanu, gan citās skolās (kopumā šādā veidā tika savāktas 412 anketas);
- skolotāju anketēšana, izmantojot tiešsaistes anketas interneta vidē - katram respondentam uz elektroniskā pasta adresi tika nosūtīta unikāla saite, lai internetā aizpildītu aptaujas anketu (kopumā tika izsūtīti 1310 aicinājumi piedalīties aptaujā; datu apstrādei un analīzei derīgas bija 280 respondentu sniegtās atbildes tiešsaistē);

- skolotāju anketēšana, izmantojot elektronisko pastu – skolotājiem uz elektroniskā pasta adresēm tika nosūtīta aptaujas anketu, kuru pēc tās aizpildīšanas skolotāji elektroniski sūtīja atpakaļ pētniekiem (kopumā šādā veidā tika savāktas 147 derīgas anketas).

Skolotāju elektroniskā pasta adreses tika iegūtas no skolas administrācijas, kas to pieejamību pētniekiem iepriekš saskaņoja ar skolotājiem. Tāpat pētījuma mērķiem tika izmantota IZM īstenota ESF projekta „Pedagogu konkurētspējas veicināšana izglītības sistēmas optimizācijas apstākļos” (nr. 2009/0196/1DP/1.2.2.1.5/09/IPIA/VIAA/001) ietvaros veiktā pētījuma „Par ESF projekta 3. aktivitātē iesaistīto pedagogu izpratni par pedagogu profesionālās darbības kvalitātes novērtēšanas sistēmu” vajadzībām sagatavotā skolotāju elektronisko pasta adresu datu bāze.

2.3.3. Skolēnu aptauja

Skolēnu aptauja notika laikā no 13. septembra līdz 23.septembrim. Izmantotā aptaujas metode – anketēšana klasē. Skolēnu anketēšanu nepastarpināti īstenoja pētnieku grupa, iepriekš vienojoties par to ar skolas administrāciju. Katrā klasē anketēšanā piedalījās visi skolēni, kas aptaujas veikšanas dienā bija ieradušies skolā. Pirms anketu izdalīšanas skolēniem pētnieki informēja par pētījuma mērķi, anketas aizpildīšanas veidu un sniegto atbilžu anonimitāti. Nepieciešamības gadījumā skolēni anketas aizpildīšanas laikā varēja uzdot precizējošus jautājumus. Aizpildītās anketas tika savāktas tūlīt pēc to aizpildīšanas.

Pētnieku grupa izsaka pateicību visiem pētījuma dalībniekiem – skolu administrācijām, skolotājiem un skolēniem - par atsaucību un līdzdalību pētījumā.

Pētījuma darba grupas vadītāja: Dr.sc.soc. Evija Kļave, evija.klave@biss.soc.lv.

Pētījuma rezultātu ziņojumu sagatavoja Inese Šūpule un Evija Kļave.

3. JĒDZIENU SKAIDROJUMS UN METODOLOĢISKĀ PIEEJA

Pētījumā jēdziens **plašsaziņas līdzekļi** attiecas uz televīziju, radio, avīzēm un žurnāliem. Bez šiem plašsaziņas līdzekļiem pētījumā ir iekļauts arī ir tāds **medijs** kā internets. Pētījuma rezultātu ziņojumā pētnieki lieto jēdzienu mediji, ar to saprotot gan minētos plašsaziņas līdzekļus, gan internetu. Gadījumos, kad ir lietots jēdziens plašsaziņas līdzekļi, tas attiecas tikai uz iepriekš nosauktajiem plašsaziņas līdzekļiem¹.

Mediju lietošanas kompetence šajā pētījumā ir definēta kā prasme uztvert, saprast, analizēt, strukturēt un vērtēt mediju vēstījumus. Mediju lietošanas kompetences pētnieki un praktiķi² min šādas mediju lietošanas kompetences pazīmes:

- prasme veikt apzinātas un mērķtiecīgas izvēles, lietojot medijus;
- prasme noteikt mediju vēstījuma mērķauditoriju;
- prasme apzināti pieņemt lēmumus par mediju vēstījuma saturu un nozīmēm;
- prasme novērtēt un izprast mediju vēstījumu kultūras, sociālo, politisko un ekonomisko kontekstu;
- attīstītas kritiskās domāšanas prasmes.

Lai noteiktu skolotāju un skolēnu mediju lietošanas kompetenci, pētījumā uzmanība ir pievērsta šādiem aspektiem:

- mediju lietošanas paradumi ikdienā (mediju klāsts, to lietošanas vieta, biežums un valoda);
- mediju lietošanas veidi un nolūki (pasīva uztvere, aktīvās mediju lietošanas formas interakcijas un komunikācijas veidā, līdzdalība mediju vēstījumu veidošanā, interesējošās tēmas mediju vēstījumos);
- mediju lietošanas šķēršļi (pieejamība, valoda u.c.);
- mediju lietošana mācību vajadzībām (skolēnu mērķa grupā);
- mediju lietošana profesionāliem nolūkiem (skolotāju mērķa grupā);

¹ Pētījuma rezultātu kopsavilkumā abos gadījumos lietots jēdziens „средства массовой информации”, kas aptver visus plašsaziņas līdzekļus, t.sk. arī internetu (sk. Pielikumu).

² Stakle, A. (2011) “Mediju kompetence ilgtspējīgā skolotāju izglītībā”, promocijas darbs; Rick Shepherd, "Why Teach Media Literacy," *Teach Magazine*, Quadrant Educational Media Services, Toronto, ON, Canada, Oct/Nov 1993.

- mediju lietošanas prasmju vērtējumi, izmantojot attieksmju mērījumus.

Pētījumā ir analizēti šādi mediju lietošanas kompetenci ietekmējoši faktori:

- Skolēnu mērķa grupā - klašu grupa (7.-9. klases, 10.-12. klases), dzimtā valoda (latviešu, krievu), skolas atrašanās reģions (Rīga, Rīgas reģions, Kurzeme, Zemgale, Vidzeme, Latgale).
- Skolotāju mērķa grupā - mācību valoda (latviešu, bilingvāli, cita valoda), mācību priekšmets (latviešu valoda, svešvaloda, matemātika, dabaszinātņu priekšmeti, sociālo un humanitāro zinātņu priekšmeti, citi mācību priekšmeti), skolas atrašanās vieta (pilsēta, ciems vai lauki), skolas atrašanās reģions (Rīga, Rīgas reģions, Kurzeme, Zemgale, Vidzeme, Latgale).

Detalizēta visu minēto faktoru ietekme visos pētījumā iekļautos jautājumos ir atspoguļota primārās aptaujas datu apstrādes tabulās (sk. elektronisko pielikumu).

4. SKOLĒNU APTAUJAS REZULTĀTI

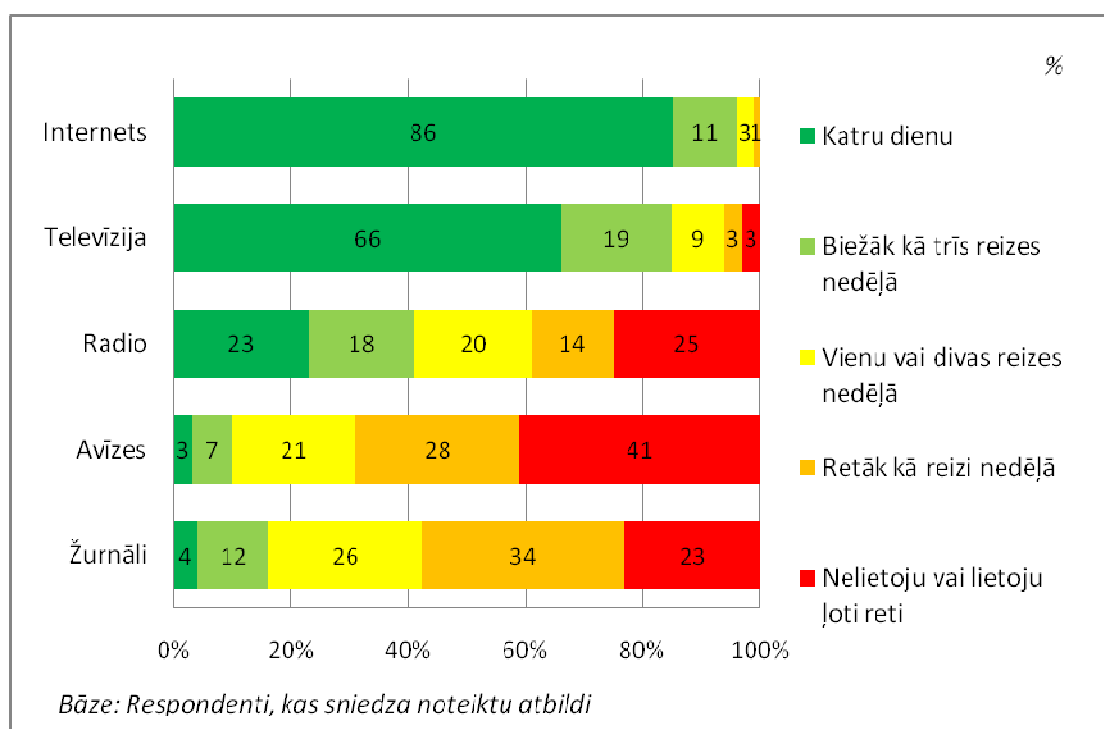
4.1. Mediju lietošanas paradumi

4.1.1. Mediju lietošanas biežums

Skolēnu vidū visbiežāk lietotie mediji ir internets un televīzija (sk. 4.1. zīm.). Internetu katru dienu lieto 86% skolēnu, bet televīziju katru dienu skatās 66%. Avīzes un žurnāli savukārt ir salīdzinoši visretāk lietotie mediji. Saskaņā ar aptaujas rezultātiem 41% skolēnu nelasa vai ļoti reti lasa avīzes, bet 23% nelasa vai ļoti reti lasa žurnālus. Radio klausīšanas biežums to vidū, kas to klausās, ir intensīvāks, bet tajā pašā laikā 25% skolēnu neklausās radio vispār vai klausās to ļoti reti.

4.1. zīmējums. Mediju lietošanas biežums skolēnu vidū

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu ikdienā lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?

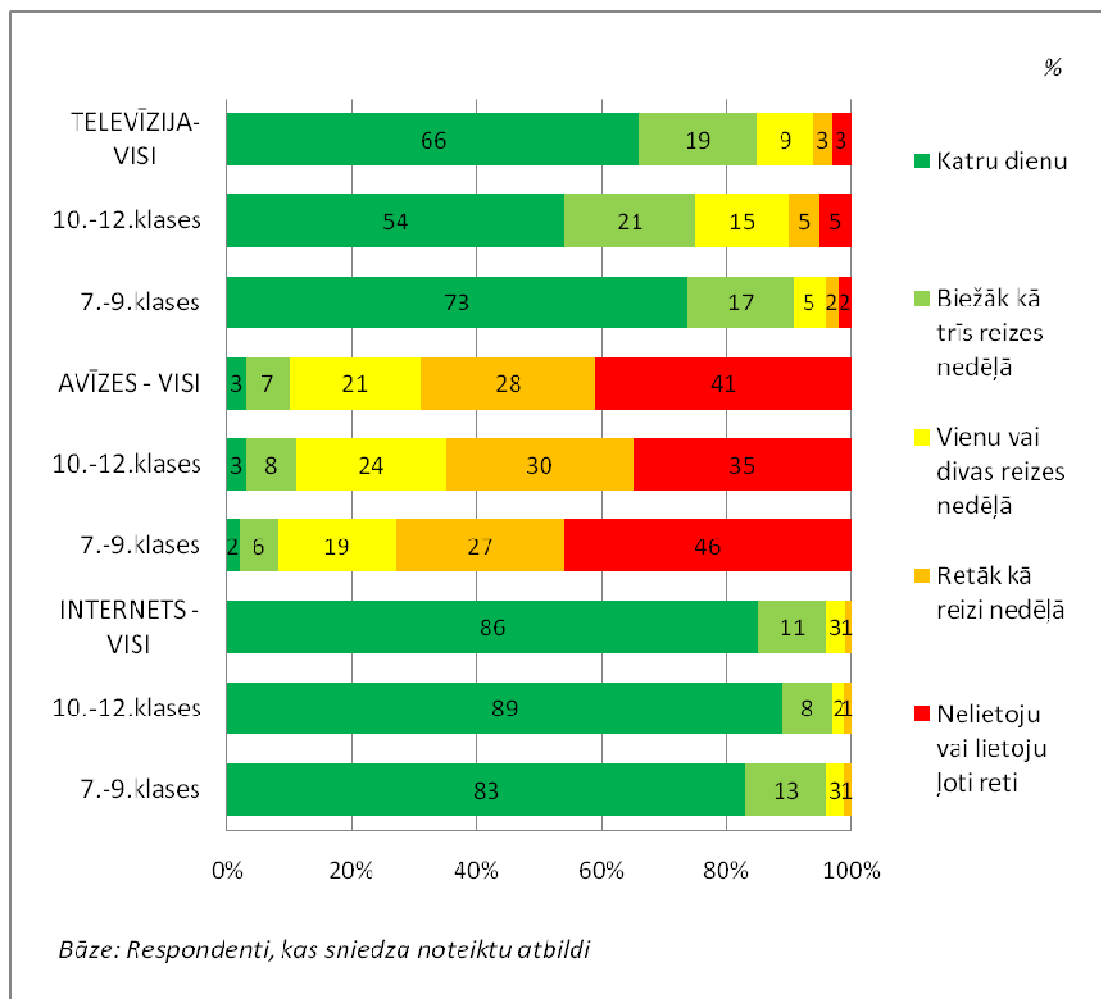
Mediju lietošanas biežuma atšķirības dažādās klašu grupās

Mediju lietošanas biežums dažādās klašu grupās kopumā ir diezgan līdzīgs (sk. 4.2. zīm.). Radio un žurnālu lietošanas biežums 7.-9. klašu grupā un 10.-12. klašu grupā gandrīz neatšķiras. Statistiski būtiskas atšķirības saskaņā ar aptaujas rezultātiem ir novērojamas attiecībā uz televīzijas skatīšanās un avīžu lasīšanas biežumu: 7.-9. klašu

skolēnu vidū ir vairāk to, kas televīziju skatās katru dienu, savukārt ir mazāk to, kas vispār regulāri lasa avīzes. Pavisam nelielas atšķirības, kas nav uzskatāmas par statistiski būtiskām, bet, iespējams, var liecināt par tendenci, vērojamas interneta lietošanā, jo internetu nedaudz biežāk lieto vecāko klašu skolēni (starpība 6%).

4.2. zīmējums. Televīzijas, avīžu un interneta lietošanas biežums dažādās klašu grupās

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu ikdienā lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?

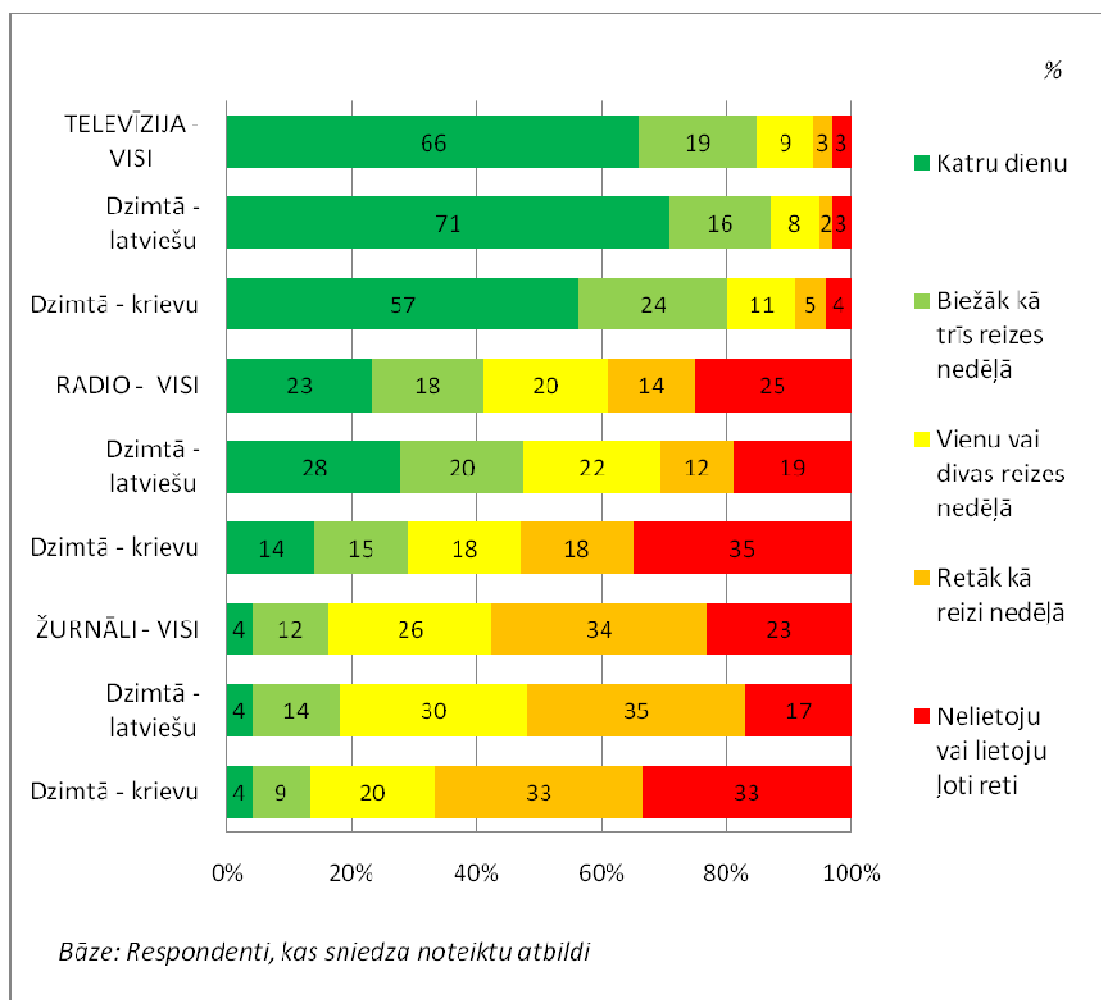

Mediju lietošanas biežuma atšķirības pēc dzimtās valodas

Skatot skolēnu atbilžu sadalījumu pēc dzimtās valodas, redzams, ka nav statistiski būtisku atšķirību interneta un avīžu lietošanas biežumā, bet vērojama tendence, ka skolēni ar dzimto krievu valodu salīdzinoši retāk skatās televīziju un viņu vidū ir vairāk to, kas vispār neklausās radio un nelasa žurnālus (sk. 4.3. zīm.).

4.3. zīmējums. Televīzijas, radio un žurnālu lietošanas biežums sadalījumā pēc dzimtās valodas

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu ikdienā lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?

Mediju lietošanas biežuma atšķirības reģionos

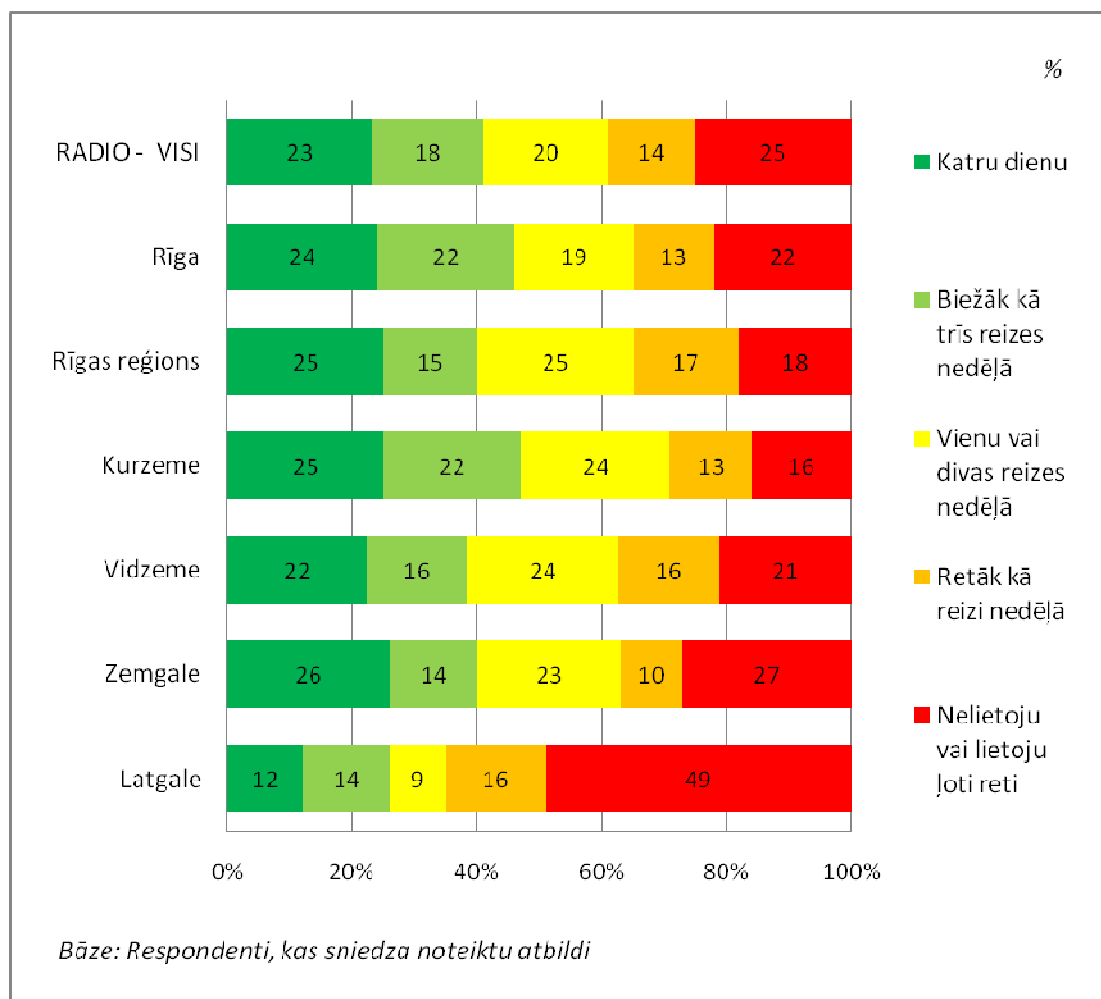
Viens no būtiskiem secinājumiem, ko parāda aptaujas rezultāti, ir, ka nav vērojamas atšķirības reģionos attiecībā uz interneta lietošanas biežumu, bet nedaudz atšķiras radio, avīžu, žurnālu un televīzijas lietošanas biežums dažādu reģionu skolēnu vidū, un izteiktākās atšķirības ir novērojamas attiecībā uz Latgales skolēniem (sk. 4.4. zīm.).

Latgales skolēnu vidū gandrīz puse (49%) neklausās radio vispār vai klausās to ļoti reti (vidēji valstī tikai 25% skolēnu aptaujā ir izvēlējušies šo atbildi). To, iespējams, var skaidrot ar skolēniem atraktīvu radio staciju piedāvājumu trūkumu Latgalē, salīdzinot ar citiem reģioniem. Latgales skolēni, īpaši salīdzinājumā ar kurzemniekiem un vidzemniekiem, retāk skatās arī televīziju, un viņu vidū ir

salīdzinoši vairāk to, kas nelasa vai ļoti reti lasa žurnālus (33% salīdzinājumā ar 23%, kas ir vidējais rādītājs valstī). Savukārt Latgales skolēnu vidū ir mazāk to, kas vispār nelasa vai ļoti reti lasa avīzes (27% salīdzinājumā ar 41%, kas ir vidējais rādītājs valstī).

4.4. zīmējums. Radio lietošanas biežums reģionos

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu ikdienā klausies radio?

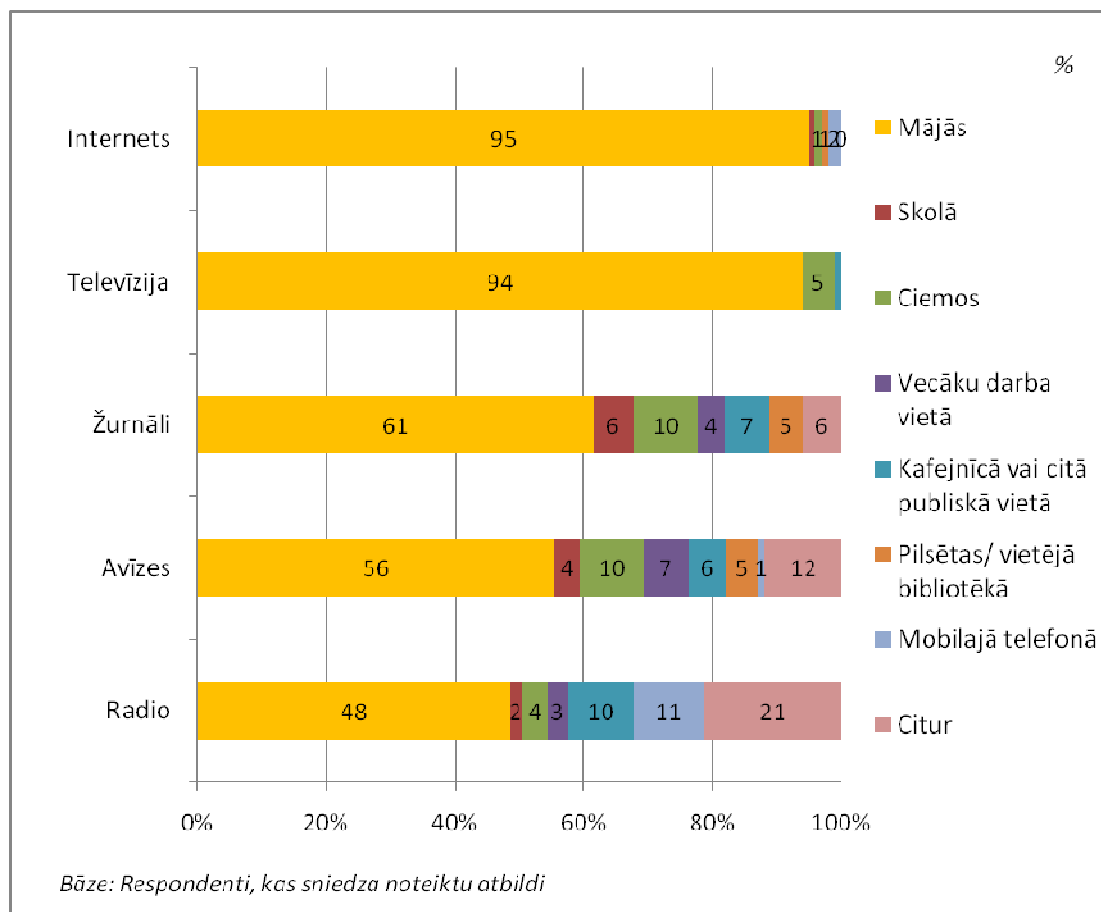
4.1.2. Mediju lietošanas vieta

Mediji, īpaši internets un televīzija, pārsvarā tiek lietoti mājās (sk. 4.5. zīm.). Uz jautājumu, kur skolēni visbiežāk lieto televīziju un internetu, atbilstoši 95% un 94% jauniešu atbild, ka tās ir mājas. Citi atbilžu varianti – skolā, ciemos, kafejnīcā, bibliotēkā ir ievērojami retāk sastopami, un visu mediju gadījumā neviens no tiem nepārsniedz 10% atzīmi, izņēmums ir radio. Radio klausīšanās paradumi nedaudz atšķiras no citiem medijiem, jo radio salīdzinoši daudz skolēnu klausās, izmantojot

mobilo telefonu (11%), kafejnīcās un citās publiskās vietās (10%), kā arī liela skolēnu daļa izvēlas atbildi – citur (21%).

4.5. zīmējums. Mediju lietošanas vieta

Jautājums aptaujas anketā: Kur Tu visbiežāk lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?

Būtiski uzsvērt, ka mediju lietošanas vietas ziņā atšķirības dažādās skolēnu grupās nav pārāk būtiskas. Neatšķiras arī interneta lietošanas vieta ne dalījumā pa klašu grupām, ne dzimtās valodas, ne arī dažādos reģionos.

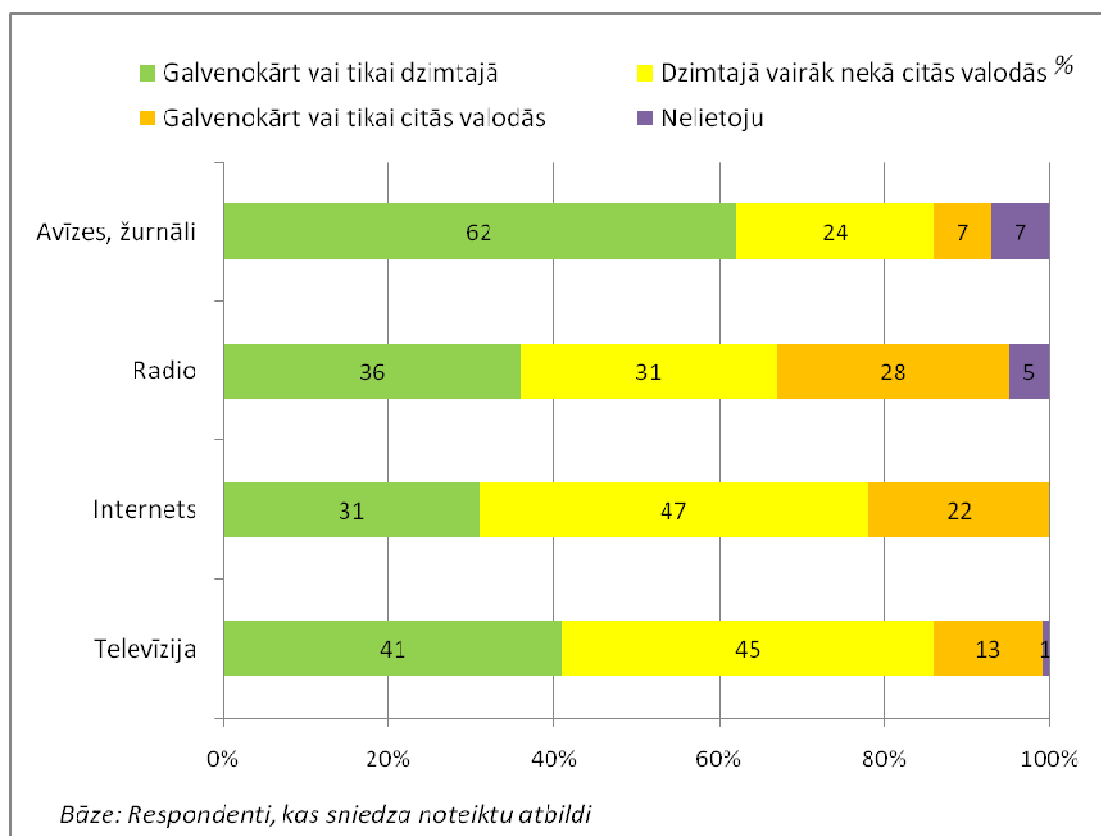
4.1.3. Mediju lietošanas valoda

Lielākā daļa skolēnu visa veida medijus pārsvarā lieto dzimtajā valodā (sk. 4.6. zīm.). Citās valodās salīdzinoši biežāk skolēni klausās radio (28%) un lieto internetu (22%), bet dzimtā valoda arī šo mediju gadījumā ir dominējošā pozīcijā valodas izvēles ziņā. Otrajā vietā pēc dzimtās valodas mediju lietošanā skolēnu vidū ir angļu valoda. Kopumā 94% no skolēniem medijus lieto angļu valodā. Nākošā izplatītākā atbilde,

skatoties visu atbildējušo skolēnu atbildes kopumā, ir krievu valoda, kas ir mediju lietošanas valoda 43% skolēnu. Tā kā skolēni ar dzimto krievu valodu šajā jautājumā atbilžu variantu „krievu valoda” neizvēlējās, savukārt skolēni ar latviešu dzimto valodu, neizvēlējās atbilžu variantu „latviešu valoda”, būtiski ir aplūkot šo atbilžu sadalījumu pēc dzimtās valodas, jo tas sniedz precīzāku ainu.

4.6. zīmējums. Mediju lietošanas valoda

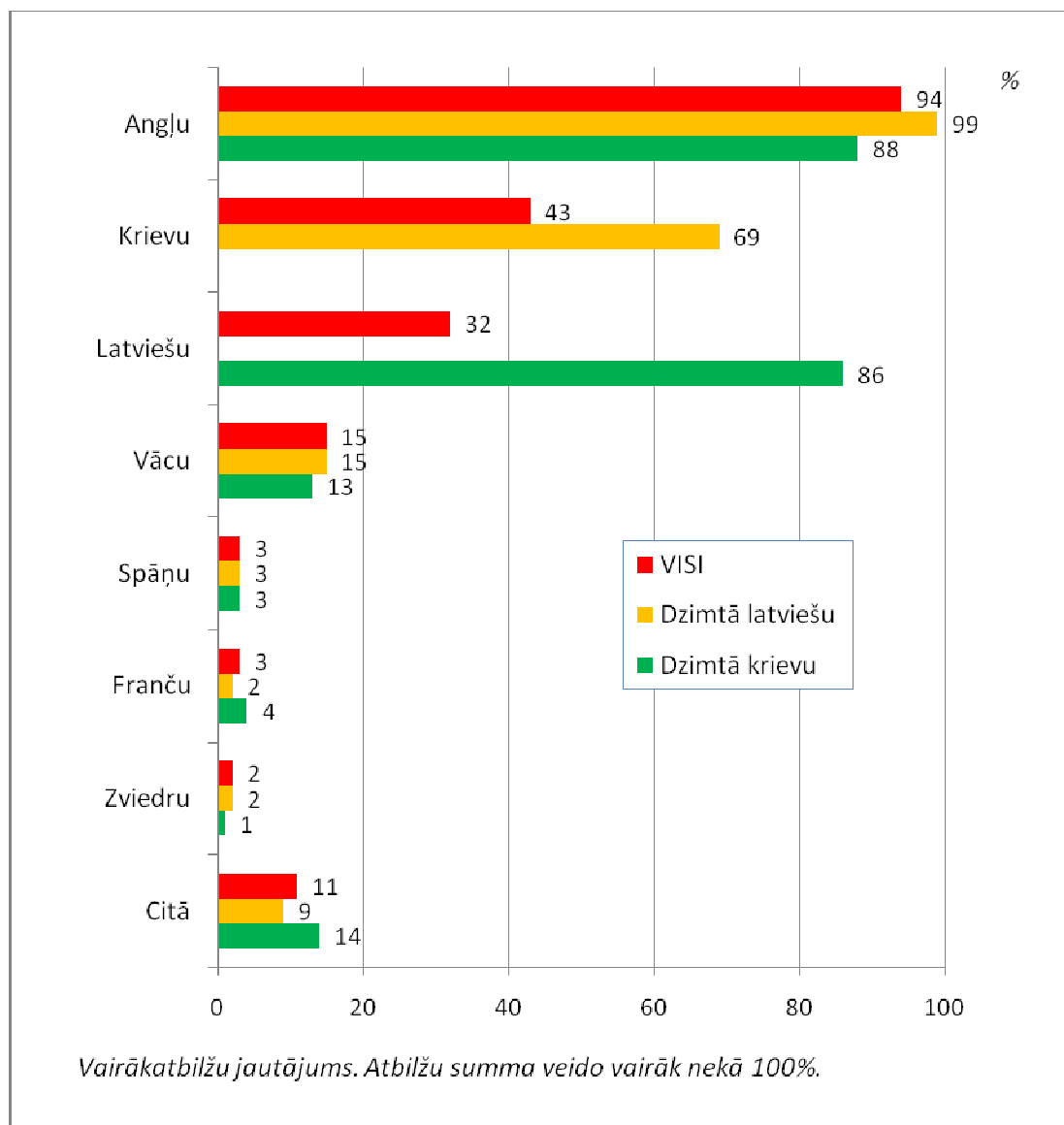
Jautājums aptaujas anketā: *Kādā valodā Tu parasti klausies/ skaties/ lasi/ lieto...?*

Lietoto mediju valodu pirmais trijnieks pēc to minēšanas biežuma skolēnu ar dzimto latviešu valodu vidū ir šāds: 99% skolēnu lieto medijus angliski, 69% - krieviski un 15% vāciski (sk. 4.7. zīm.). Skolēnu ar krievu dzimto valodu šis pirmais trijnieks savukārt ir: 88% skolēnu lieto medijus angliski, 86% - latviski un 14% - citā valodā. Aptaujas dati parāda, ka skolēnu ar dzimto krievu valodu vidū angļu valoda un latviešu valoda mediju lietošanā ieņem līdzīgas pozīcijas.

4.7. zīmējums. Valodas, kurās vēl lieto medijus, izņemot dzimto valodu

Jautājums aptaujas anketā: *Kādās valodās, izņemot dzimto valodu, Tu vēl klausies radio, skaties televīziju, lasi avīzes un žurnālus, lieto internetu?*

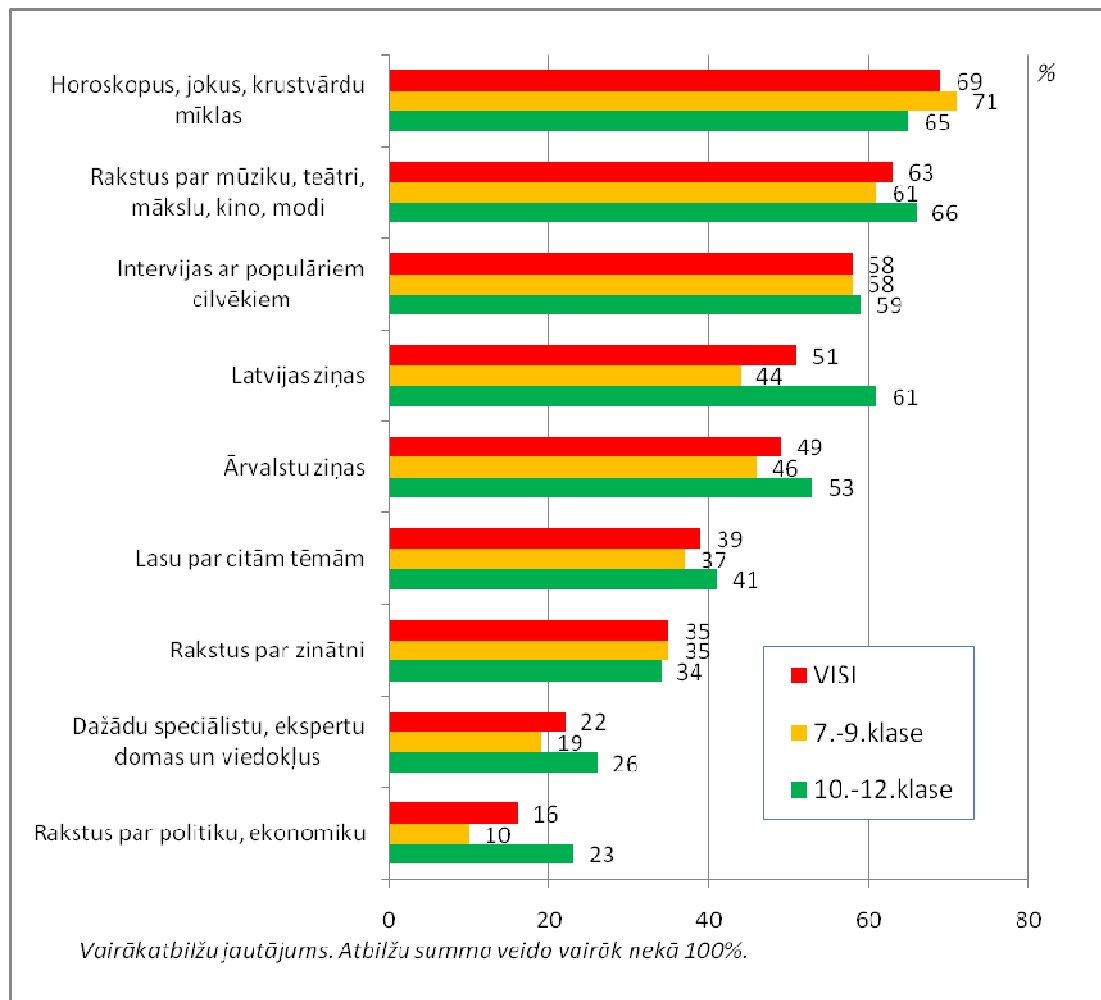
4.1.4. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos

No piedāvātajiem atbilžu variantiem jautājumā „Ko tieši Tu parasti lasi avīzēs un žurnālos?”, visbiežāk atzīmētā atbilde skolēnu vidū ir – horoskopus, jokus, krustvārdu mīklas (69%) (sk. 4.8. zīm.). Otra biežāk minētā atbilde ir – rakstus par mūziku, teātri, mākslu, kino, modi (63%), bet trešā – intervijas ar populāriem cilvēkiem (58%). Visas trīs biežāk minētās tēmas kopumā ir vairāk izklaides tēmas un mazāk saistītas ar mērķtiecīgu izziņu, kas ir atbilstoši pusaudžu vecuma galvenajām interesēm. Analizējot atbildes dažādās klašu grupās, redzams, ka vecāko klašu skolēni, salīdzinot

ar jaunāko klašu skolēniem, biežāk interesējas par Latvijas ziņām un jautājumiem par politiku un ekonomiku.

4.8. zīmējums. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos

Jautājums aptaujas anketā: Ko tieši Tu parasti lasi avīzēs un žurnālos?

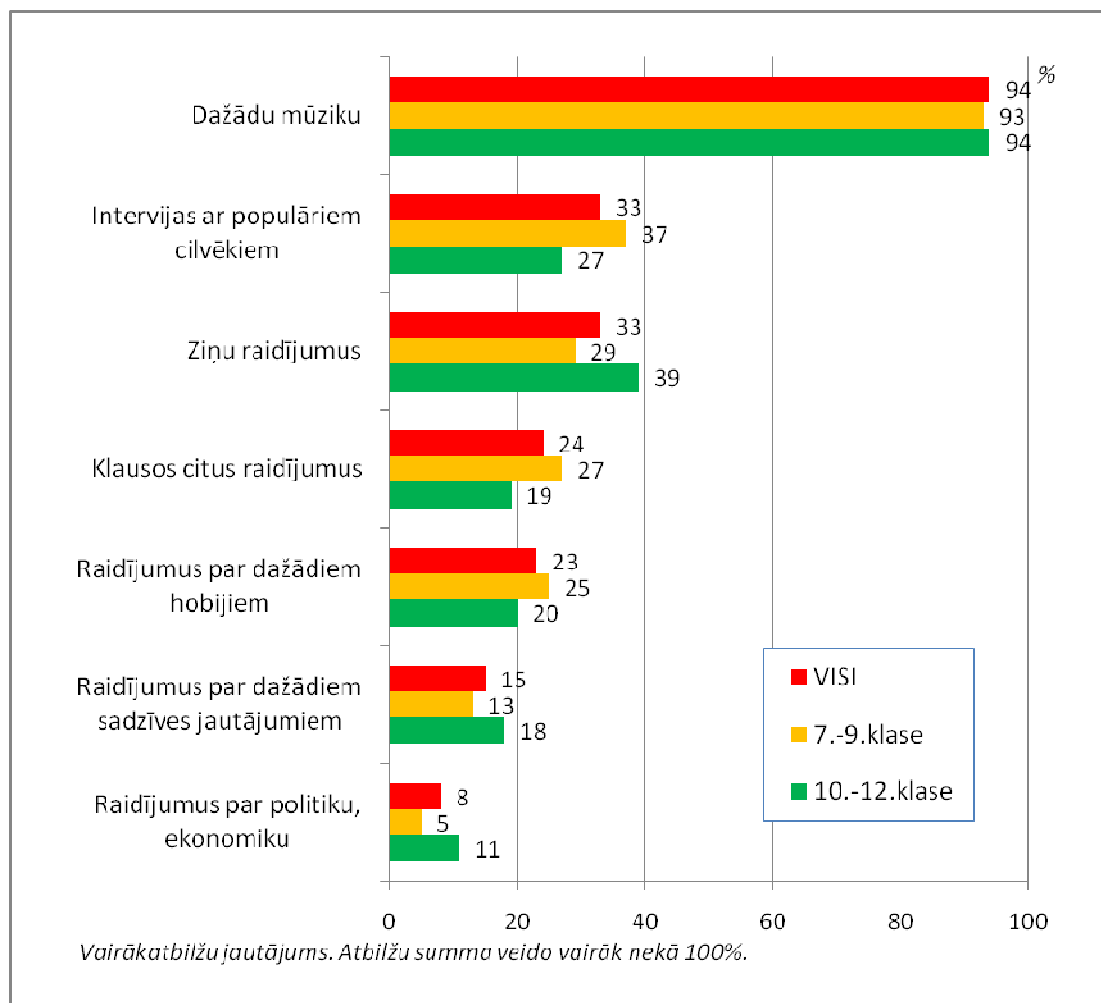

4.1.5. Raidījumi, ko klausās radio

Absolūtais vairākums skolēnu radio visbiežāk klausās mūziku (94%) (sk. 4.9. zīm.). Dažādās skolēnu grupās šīs atbildes minēšanas biežums gandrīz neatšķiras. Otro un trešo vietu attiecībā uz radio klausīšanās biežumu ieņem intervijas ar populāriem cilvēkiem (33%) un ziņu raidījumi (33%). Interesanti, ka tieši šo divu aspektu ziņā ir vērojamas nelielas atšķirības starp jaunāko un vecāko klašu skolēniem. Ja 7.-9. klašu skolēni radio biežāk klausās intervijas ar populāriem cilvēkiem, tad 10.-12. klašu skolēni biežāk klausās ziņu raidījumus.

4.9. zīmējums. Raidījumi, ko klausās radio

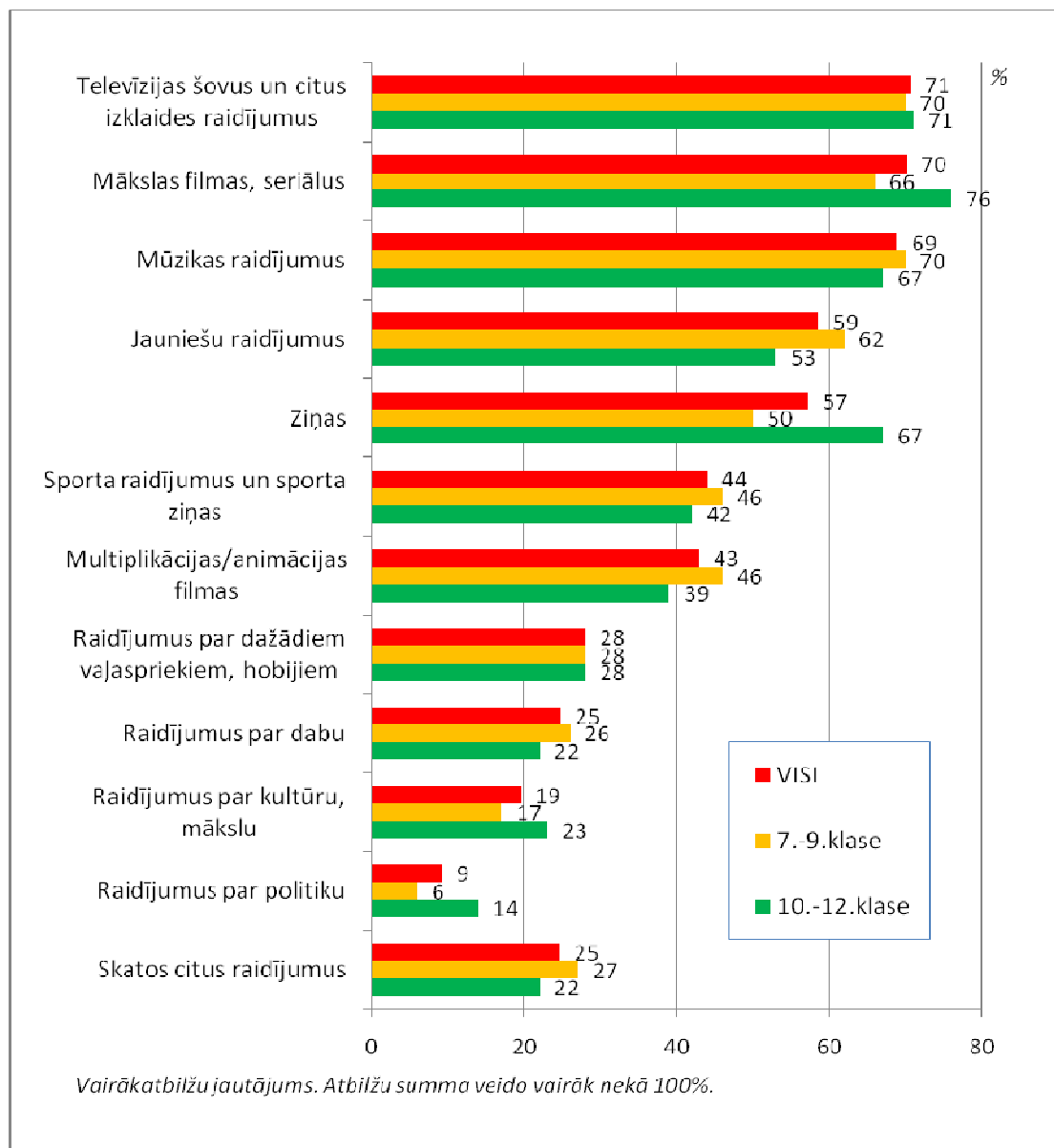
Jautājums aptaujas anketā: Kādus raidījumus Tu visbiežāk klausies radio?

4.1.6. Raidījumi, ko skatās televīzijā

Televīzijas raidījumu izvēli skolēnu vidū raksturo salīdzinoši ievērojami lielāka daudzveidība nekā radio gadījumā. Pirmās trīs visbiežāk minētās atbildes par televīzijas raidījumiem, ko skatās, ir – televīzijas šovi un citi izklaides raidījumi (71%), mākslas filmas un seriāli (70%) un mūzikas raidījumi (69%). Līdzīgi kā citu plašsaziņas līdzekļu izvēlē arī attiecībā uz televīziju vērojamas nelielas atšķirības skolēnu atbilžu sadalījumā pa klašu grupām, īpaši attiecībā uz ziņu raidījumu skatīšanos. Ja 10.-12. klašu skolēnu vidū 67% atzīmē, ka skatās televīzijas ziņas, tad 7.-9.klašu skolēnu vidū – tikai 50% (sk. 4.10. zīm.).

4.10. zīmējums. Raidījumi, ko skatās televīzijā

Jautājums aptaujas anketā: Kādas pārraides Tu visbiežāk skaties televīzijā?

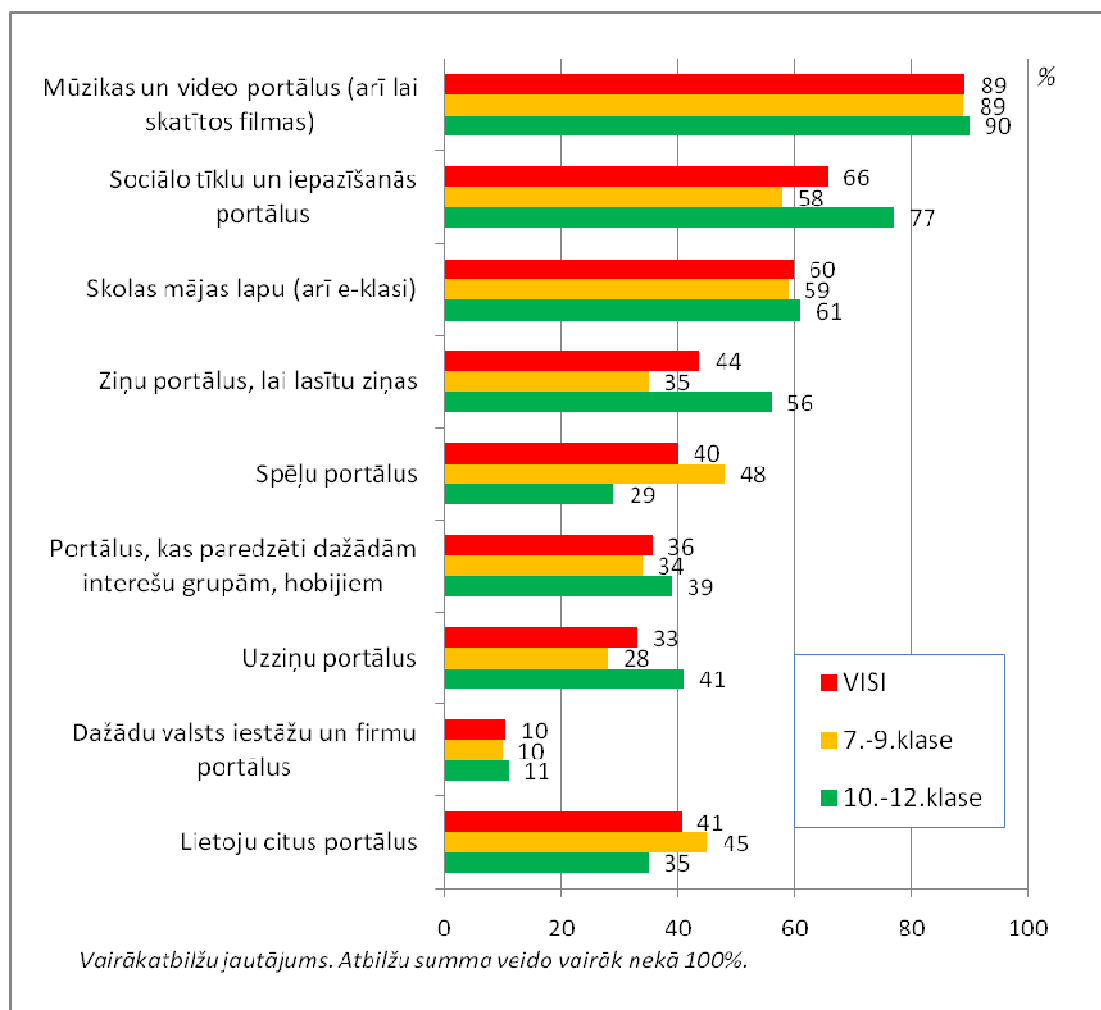
4.1.7. Visbiežāk lietotie interneta portāli

Pirmajā vietā interneta portālu lietošanas ziņā ir mūzikas un video portāli, ko lieto 89% skolēnu (sk. 4.11. zīm.). Otrajā vietā ir sociālo tīklu un iepazīšanās portāli (66%), bet trešajā – skolas mājas lapa (tai skaitā e-klase) (60%). Interneta portālu izvēle abās klašu grupās atšķiras – 10.-12. klašu skolēni salīdzinoši nedaudz biežāk ir minējuši, ka lieto sociālo tīklu un iepazīšanās portālus, ziņu un uzziņu portālus, savukārt 7.-9. klašu skolēni biežāk lieto spēļu portālus. Atbīlžu sadalījumā pēc dzimtās valodas un

reģiona, dažādās grupās būtiski atšķiras atbildes attiecībā uz skolas mājas lapas (arī e-klases) lietošanu: salīdzinot ar tiem, kam dzimtā valoda ir latviešu, skolēni ar dzimto krievu valodu šo atbildi ir atzīmējuši ievērojami retāk (74% un 36%). Salīdzinoši ievērojami retāk šo atbildi ir atzīmējuši arī Latgales skolēni (20%).

4.11. zīmējums. Visbiežāk lietotie interneta portāli

Jautājums aptaujas anketā: Kādus interneta portālus Tu visbiežāk lieto?

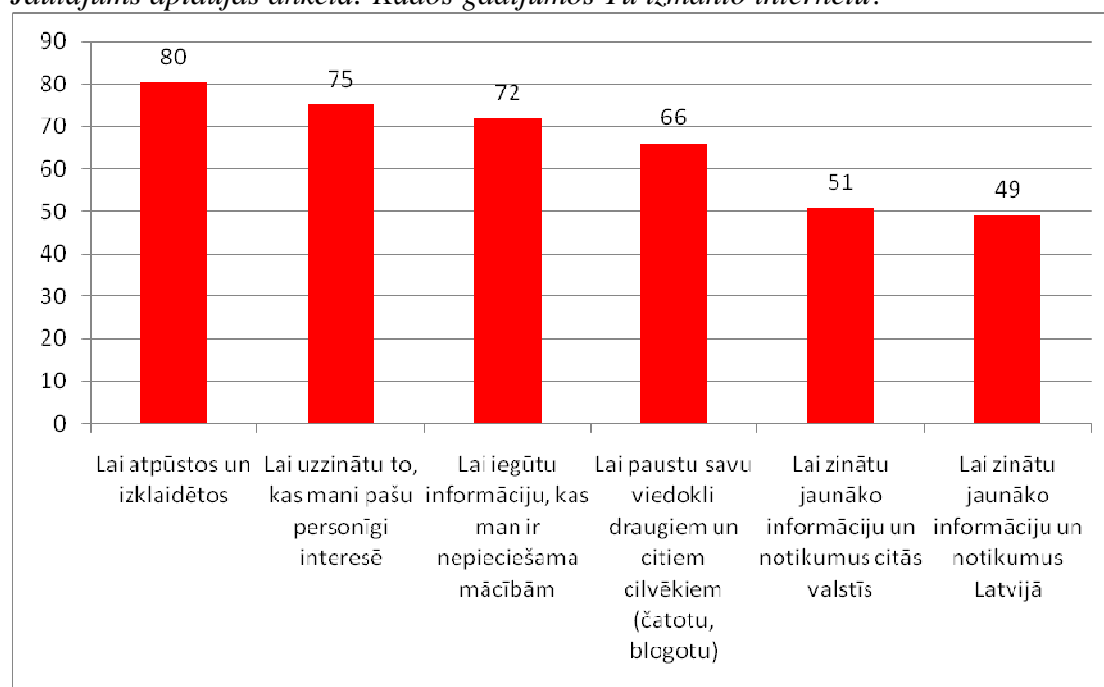
4.2. Mediju lietošanas veidi

4.2.1. Mediju lietošanas mērķi

Atbildes uz jautājumu „Kādos gadījumos Tu lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?” parāda, ka internets skolēnu vidū ir visizplatītākais medijs daudzveidīgu vajadzību apmierināšanai – tā lietošana ir saistīta gan ar atpūtu un izklaidi (80%), gan ar personīgajām interesēm (75%), gan ar mācībām nepieciešamās informācijas iegūšanu (72%), gan arī lai paustu savu viedokli draugiem un citiem cilvēkiem (čatotu, blogotu) (66%) (sk. 4.12. zīm.). Visos šajos aspektos interneta lietošana pārspēj citus medijus. Interesanti, ka avīzes skolēnu vairākums (55%) lasa, lai zinātu jaunāko informāciju un notikumus Latvijā, arī televīzija ir nozīmīgs avots jaunākās informācijas un notikumu Latvijā un citās valstīs uzzināšanai (57% un 56%), lai gan visbiežāk televīzija tiek skatīta atpūtas un izklaides nolūkos (69%) (sk. 4.13. zīm.).

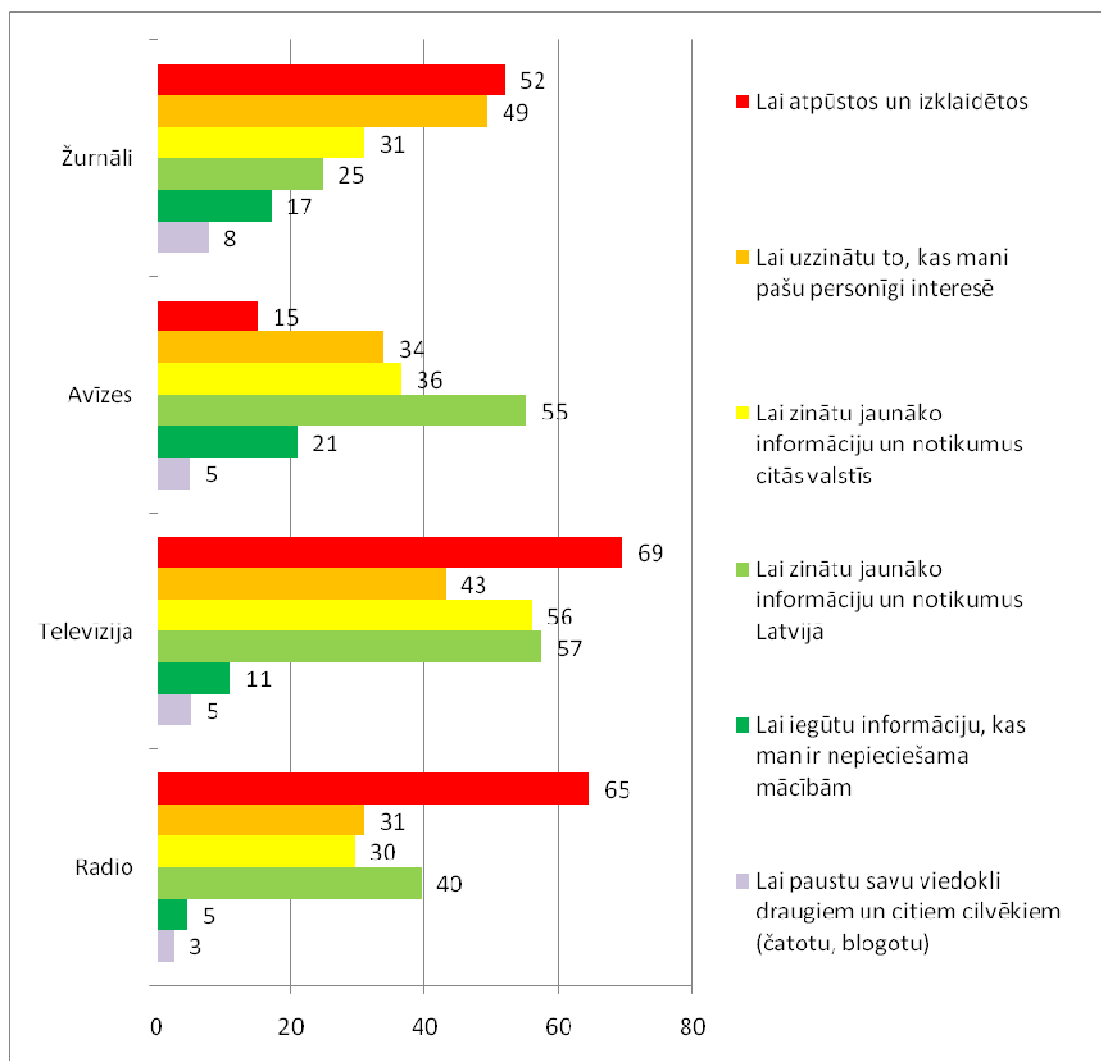
4.12. zīmējums. Interneta lietošanas gadījumi

Jautājums aptaujas anketā: Kādos gadījumos Tu izmanto internetu?

4.13. zīmējums. Plašsaziņas līdzekļu lietošanas gadījumi

Jautājums aptaujas anketā: *Kādos gadījumos Tu lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?*

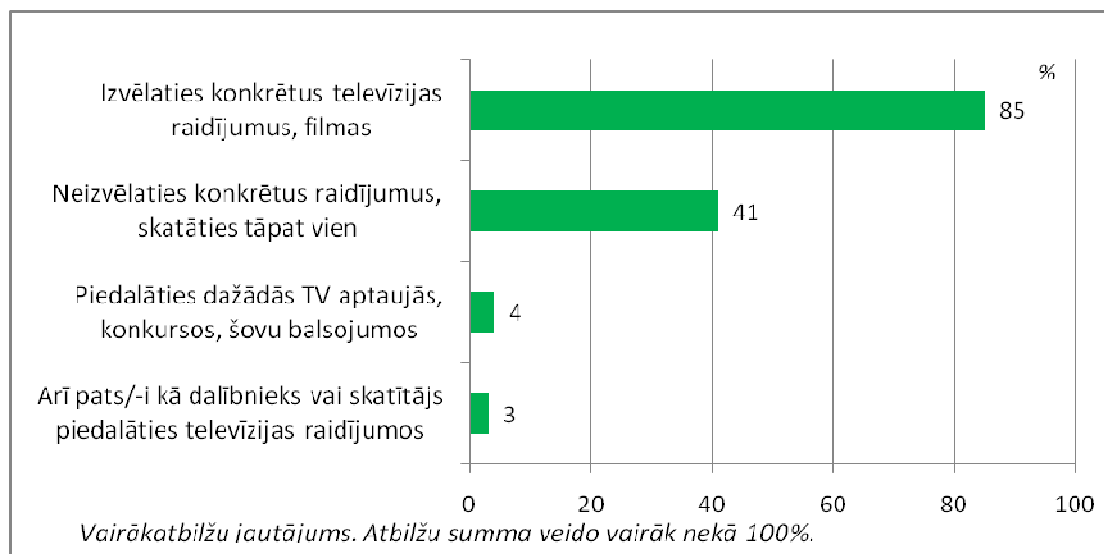
4.2.2. Televīzija: izvēle un līdzdalība

Lielākā daļa skolēnu (85%), skatoties televīziju, mērķtiecīgi izvēlas konkrētus televīzijas raidījumus vai filmas, taču diezgan liels skaits skolēnu (41%) arī skatās televīziju, nepieņemot izdarīt noteiktu izvēli – ko rāda, to skatās (sk. 4.14. zīm.). Aktīvu līdzdalību kā balsotāji šovos, dalībnieki aptaujās, konkursos televīzijas veidošanā ņem 4% skolēnu, bet 3% skolēnu arī paši ir piedalījušies vai piedalās televīzijas raidījumos.

Klašu grupu, dzimtās valodas vai reģionu griezumā šī jautājuma atbildēs nav statistiski būtisku atšķirību.

4.14. zīmējums. Televīzijas skatīšanās

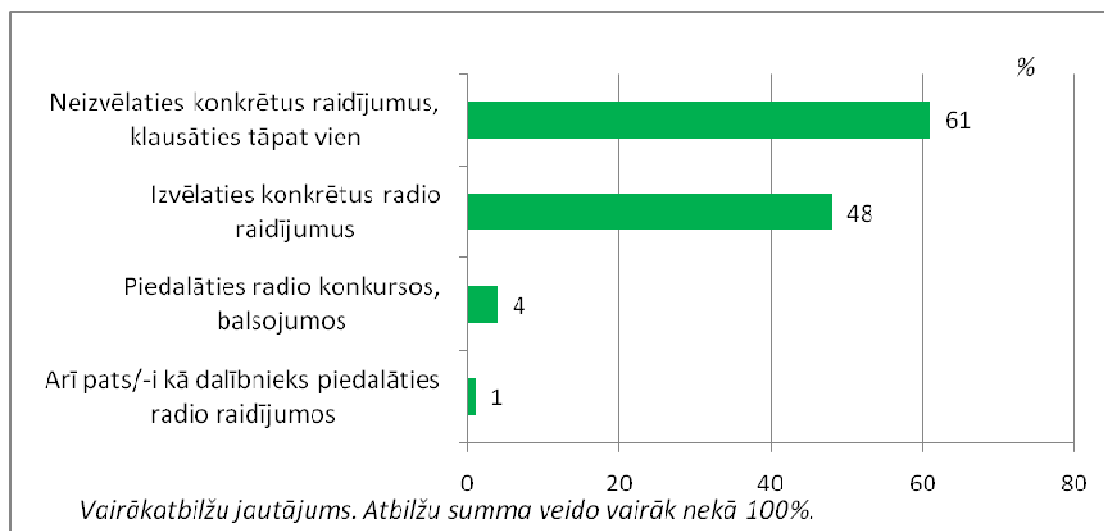
Jautājums aptaujas anketā: Skatoties televīziju, Tu parasti...?

4.2.3. Radio: izvēle un līdzdalība

Salīdzinot ar televīzijas skatīšanās paradumiem, radio raidījumu klausīšanās skolēnu vidū ir vēl mazāk mērķtiecīga, jo tikai 48% skolēnu izvēlas klausīties konkrētus radio raidījumus, bet 61% klausās tāpat vien (sk. 4.1.5. zīm.). Radio konkursos, balsojumos piedalās līdzīgs skaits kā televīzijas gadījumā – 4%. Klašu grupu, dzimtās valodas vai reģionu griezumā šī jautājuma atbildēs nav statistiski būtisku atšķirību.

4.15. zīmējums. Radio klausīšanās

Jautājums aptaujas anketā: Klausoties radio, Tu parasti...?

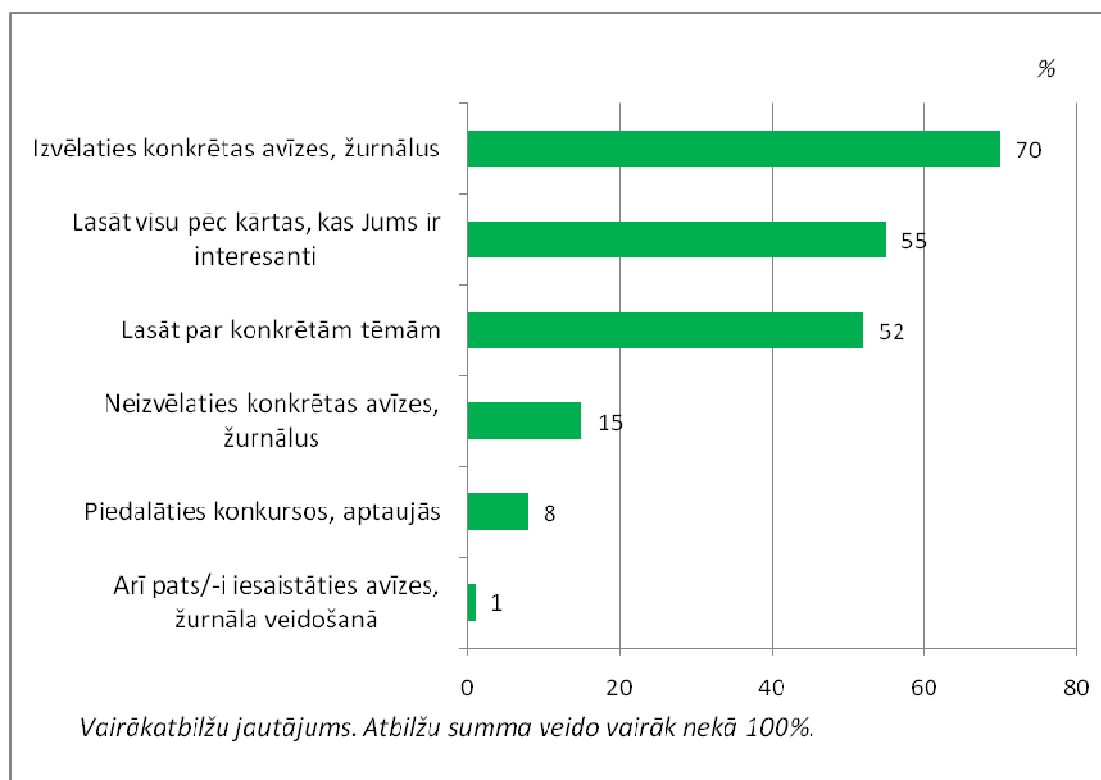

4.2.4. Avīzes un žurnāli: izvēle un līdzdalība

70% skolēnu, lasot avīzes un žurnālus, izvēlas konkrētus preses izdevumus, bet 15% skolēnu neizvēlas konkrētas avīzes, žurnālus (sk. 4.16. zīm.). Līdzīgs skaits aptaujāto lasa visu pēc kārtas, kas ir interesanti (55%), un lasa par konkrētām tēmām (52%). Tas liecina, ka dažādu izdevumu gadījumā skolēni izvēlas atšķirīgus informācijas atlasē principus – noteiktas avīzes un žurnālus lasa mērķtiecīgi, bet citus – visu pēc kārtas, kas šķiet interesants. 8% aptaujāto skolēnu ir piedalījušies avīžu vai žurnālu rīkotos konkursos vai aptaujās. Kļāšu grupu, dzimtās valodas vai reģionu griezumā šī jautājuma atbildēs nav statistiski būtisku atšķirību.

4.16. zīmējums. Avīžu un žurnālu lasīšana

Jautājums aptaujas anketā: Lasot avīzes un/vai žurnālus, Tu parasti...?

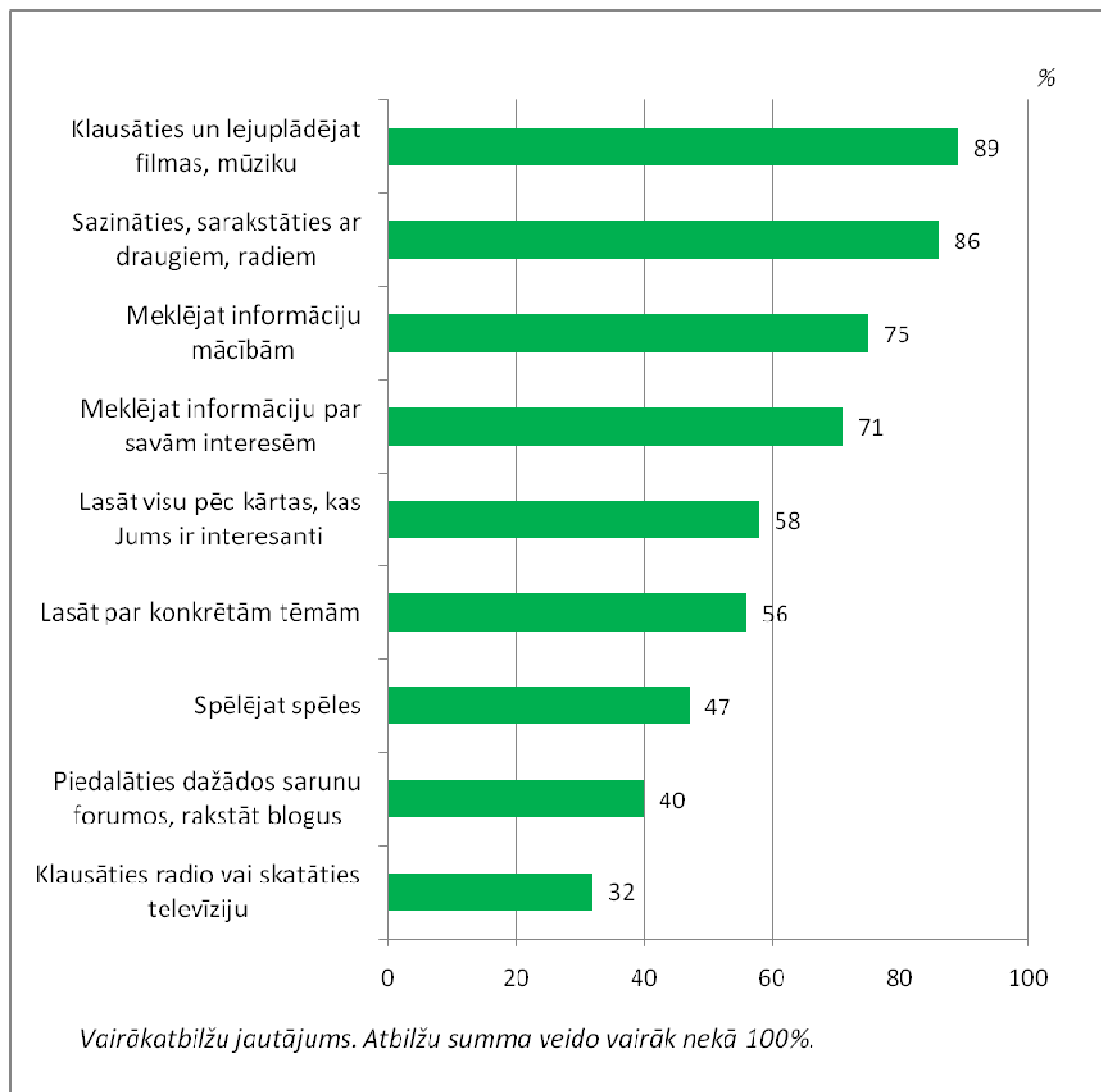
4.2.5. Interneta lietošanas veidi

Internetā skolēni visbiežāk klausās un lejupielādē mūziku vai skatās filmas (89%) (sk. 4.17. zīm.). Otrajā vietā ir saziņas procesi – 86% ar interneta starpniecību sarakstās ar draugiem vai radiem. Trešais visbiežāk minētais interneta lietošanas veids ir informācijas mācību vajadzībām meklēšana (75%). Gandrīz puse aptaujāto skolēnu internetu lieto, lai spēlētu spēles (47%). Internetu mācību vajadzībām biežāk lieto

skolēni no 10.-12.klasēm (85% - 10.-12. klašu grupā, 69% - 7.-9. klašu grupā). Savukārt spēles internetā biežāk spēlē 7.-9.klašu skolēni (37% - 10.-12. klašu grupā, 54% - 7.-9. klašu grupā).

4.17. zīmējums. Interneta lietošana

Jautājums aptaujas anketā: Internetā Tu parasti...?

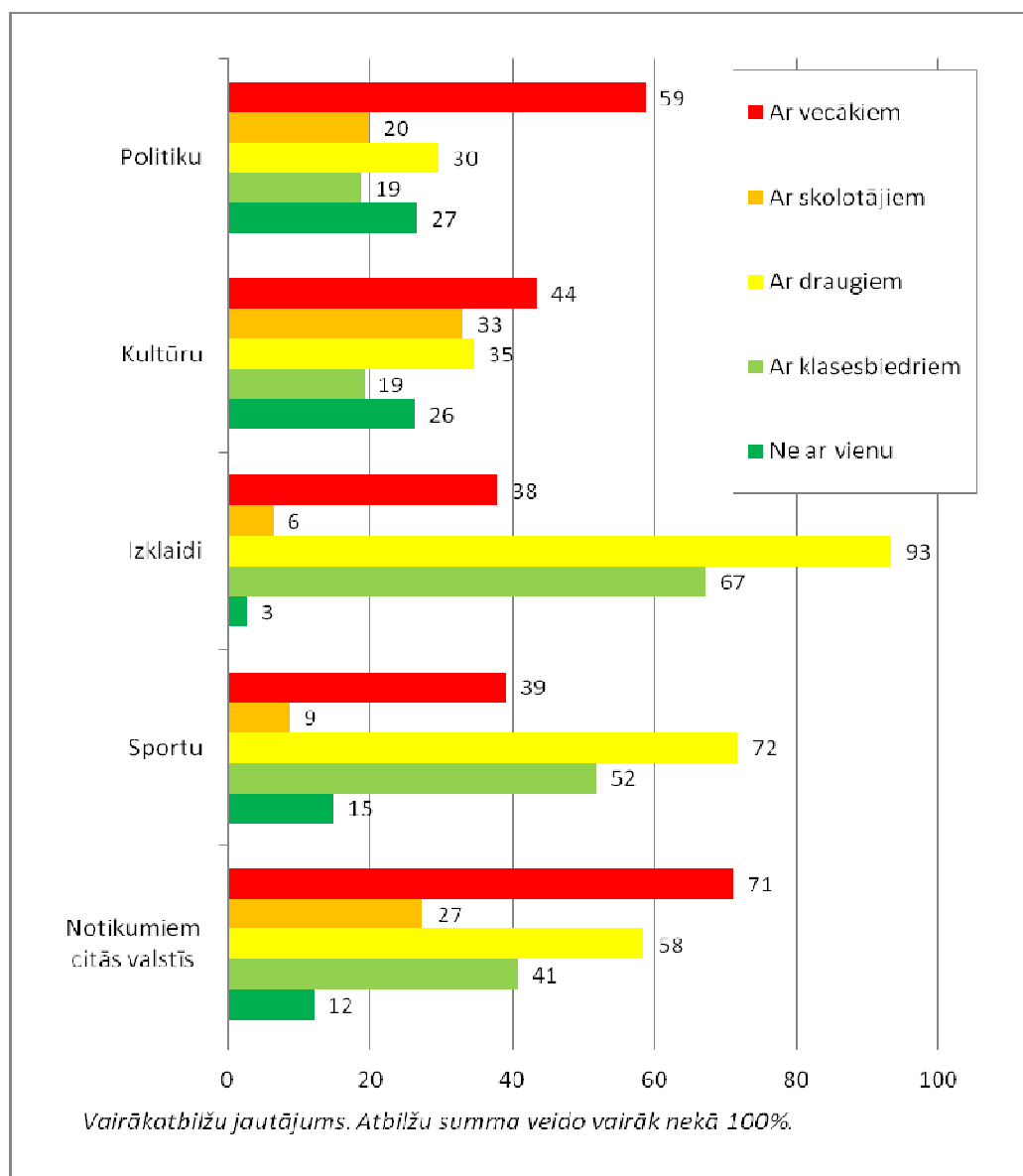
4.2.6. Mediju informācijas apspriešana

Lai iegūtu zināšanas par to, cik lielā mēra tādi nozīmīgi jauniešu socializācijas aģenti kā vecāki un skolotāji, iesaistās skolēnu mediju lietošanas kompetences veidošanā ikdienā, pētījumā tika iekļauts jautājums, kas parāda, ar ko un par ko skolēni apspriež medijos pieejamo informāciju. Nolūkā salīdzināt to ar citām referentajām grupām,

līdzās skolēnu vecākiem un skolotājiem jautājumā ir iekļautas vēl divas citas sociālās grupas – draugi un klasesbiedri (sk. 4.18. zīm.).

4.18. zīmējums. Mediju informācijas apspriešanā iesaistītās grupas

Jautājums aptaujas anketā: Ar ko Tu parasti pārrunā to, ko esi uzzinājis plašsaziņas līdzekļos par ...?

Atbildes uz jautājumu „Ar ko Tu parasti pārrunā to, ko esi uzzinājis plašsaziņas līdzekļos par ...?” parāda, ka skolēni visaktīvāk pārrunā uzzināto medijos jautājumos, kas saistīti ar izklaide (tikai 3% skolēnu ir izvēlējušies atbildi – nepārrunā ne ar vienu), un izklaides tēmas visbiežāk tiek apspriestas ar vienaudžiem – draugiem (93%) vai

klases biedriem (67%). Līdzīgi arī uzzinātais par sportu visbiežāk tiek apspriests draugu un klases biedru lokā (72% un 52%).

Kopumā skolēnu aptaujas rezultāti parāda, ka visplašāk dažādas medijos atspoguļotās tēmas skolēni apspriež ar vecākiem. Tēmas, kuru apspriešanā priekšroka tiek dota vecākiem, ir notikumi citās valstīs (71%), politika (59%) un kultūras jautājumi (44%). Vienlaikus jānorāda, ka tēmas, kas salīdzinoši biežāk tiek apspriestas ar skolotājiem, ir tās pašas, kas tiek apspriestas ar vecākiem. Taču to skolēnu skaits, kas šīs tēmas – politiku, notikumus citās valstīs vai kultūras jautājumus – pārrunā ar skolotājiem, ir ievērojami mazāks. Piemēram, par mediju vēstījumiem par politiku ar skolotājiem diskutē 20% aptaujāto jauniešu, par notikumiem citās valstīs – 27%, bet par kultūras jomu – 33%. Vairāk kā ceturtdaļa skolēnu medijos uzzināto par politiku un kultūru neapspriež ne ar vienu vispār (atbilstoši 27% un 26%).

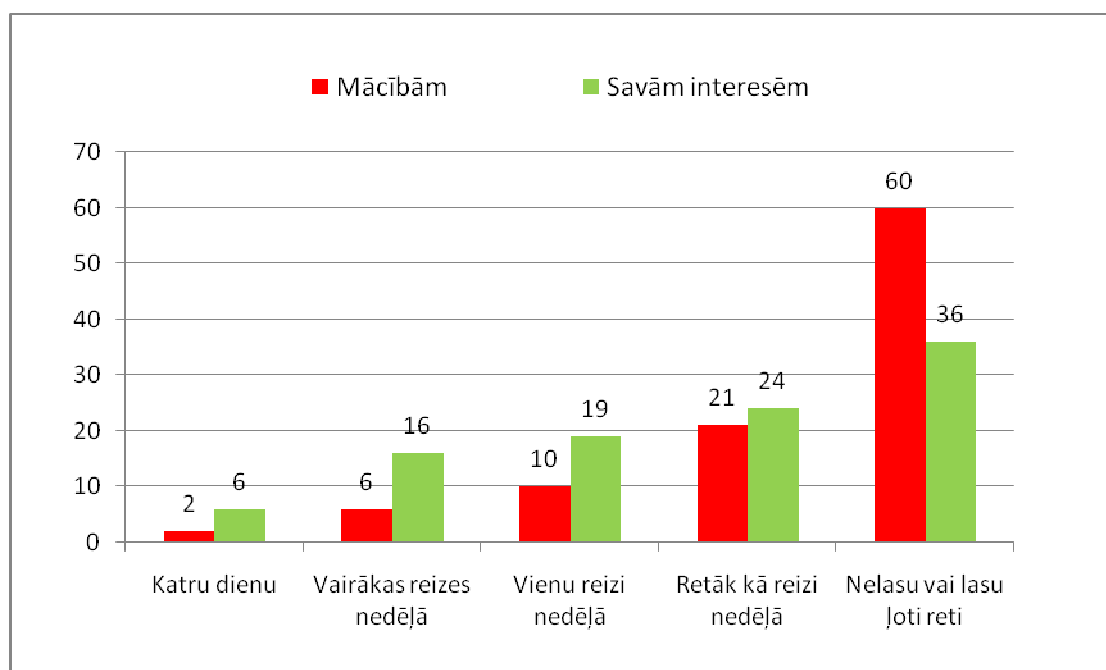
4.3. Mediju izmantošana mācību darbā

4.3.1. Avīžu un žurnālu lasīšana mācību nolūkos

Vairāk nekā puse skolēnu (60%) mācību vajadzībām avīzes nelasa vai lasa ļoti reti (sk. 4.19. zīm.).

4.19. zīmējums. Skolēnu avīžu lasīšanas biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu lasi avīzes ... ?

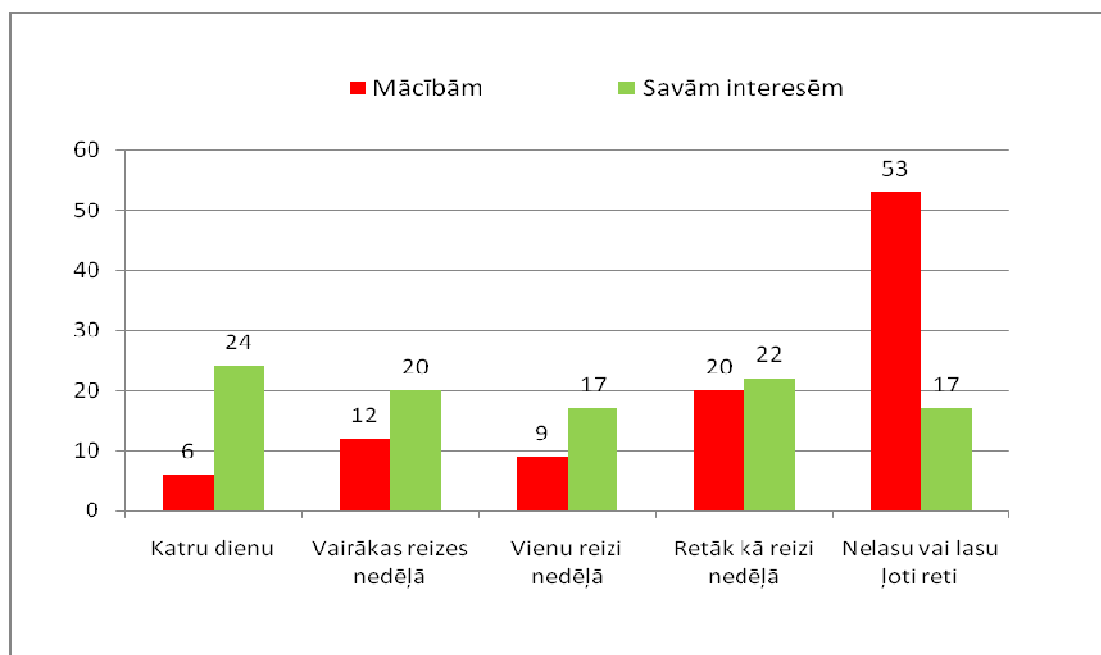

Tikai 2% un 6% tās lasa katru dienu vai vairākas reizes nedēļā. Savām interesēm skolēni avīzes lasa nedaudz biežāk – katru dienu 6% un vairākas reizes nedēļā – 16% skolēnu. Avīžu izmantošanā mācību nolūkos atšķirības novērojamas reģionālajā sadalījumā. Salīdzinot Latgales un Rīgas skolēnus, redzams, ka 45% skolēnu no Latgales avīzes mācību nolūkos nelasa vai lasa ļoti reti, savukārt no rīdziniekiem šo atbildi izvēlējušies 65% skolēnu.

Lai gan aptuveni puse skolēnu (53%) norādījuši, ka žurnālus mācību vajadzībām nelasa vai lasa ļoti reti, salīdzinot ar avīzēm, žurnālus skolēni lasa nedaudz biežāk (sk. 4.20. zīm.). Tomēr arī šajā gadījumā biežāk skolēni tos izmanto savām interesēm – 24% skolēnu tos lasa katru dienu un 20% vairākas reizes nedēļā. Apskatot skolēnu atbildes pēc dzimtās valodas, redzams, ka skolēni ar dzimto krievu valodu biežāk atbild, ka žurnālus savām interesēm nelasa vai lasa ļoti reti. Šo atbildi atzīmējuši attiecīgi 25% skolēnu, kuriem dzimtā ir krievu valoda un 13% skolēnu ar latviešu valodu kā dzimto valodu.

4.20. zīmējums. Skolēnu žurnālu lasīšanas biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu lasi žurnālus ... ?

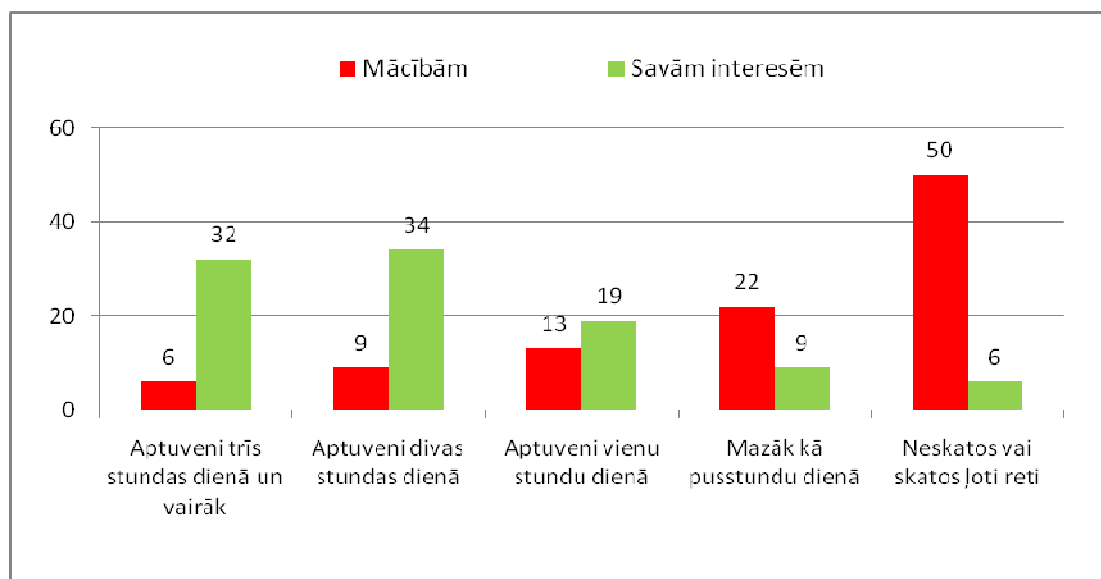

4.3.2. Televīzijas un radio izmantošana mācību nolūkos

Arī televīziju puse aptaujāto skolēnu mācību vajadzībām neskatās vai skatās ļoti reti (sk. 4.21. zīm.). Savukārt savām interesēm 32% skolēnu to skatās trīs stundas dienā un vairāk, un 34% skolēnu – aptuveni divas stundas dienā.

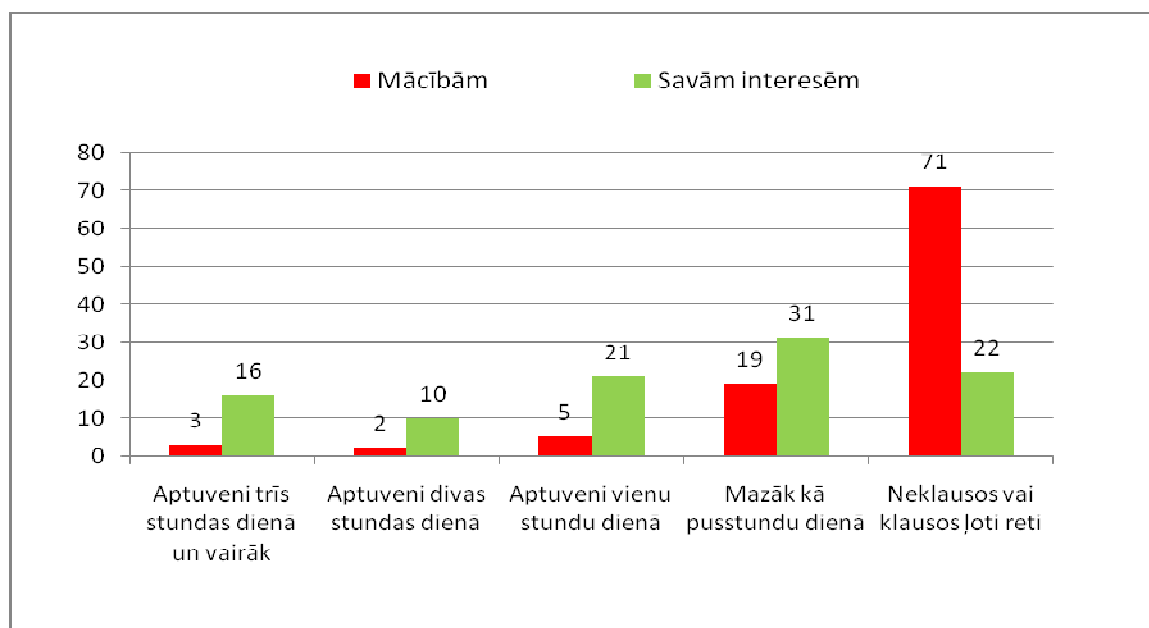
4.21. zīmējums. Skolēnu televīzijas skatīšanās biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Tu parasti skaties televīziju ... ?

4.22. zīmējums. Skolēnu radio klausīšanās biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Tu parasti klausies radio ... ?

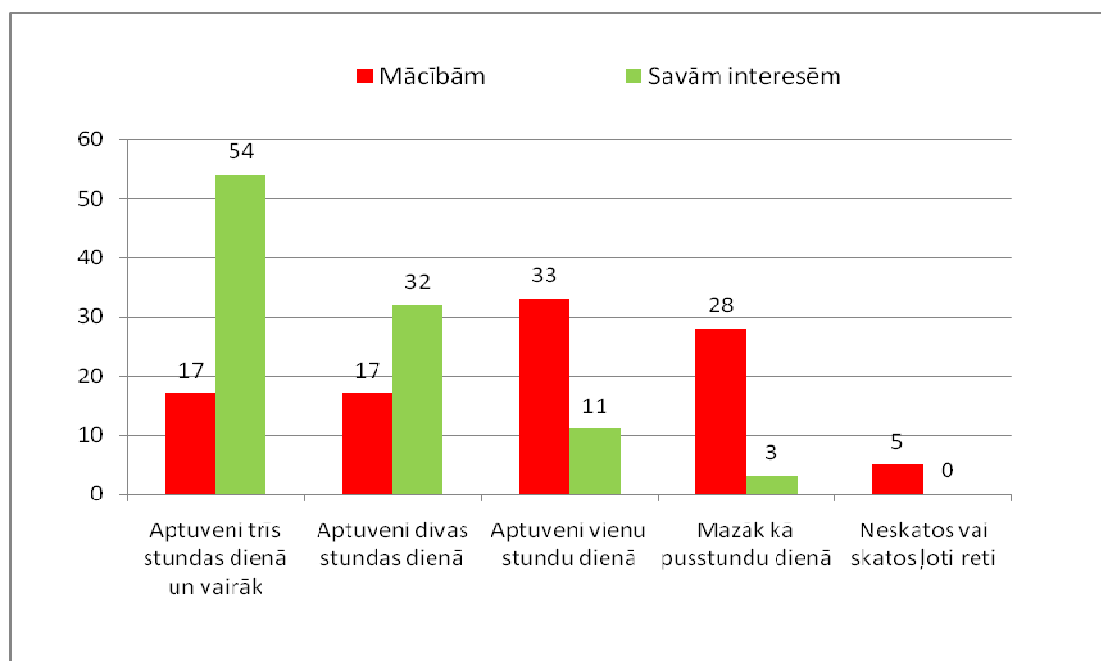
Vismazāk gan mācību, gan savām interesēm skolēni izmanto radio (sk. 4.22. zīm.). 71% aptaujāto skolēnu atzīst, ka mācību vajadzībām radio neklausās vai klausās ļoti reti, bet savām interesēm 16% skolēnu klausās radio aptuveni trīs stundas dienā un vairāk un 10% – aptuveni divas stundas dienā. Salīdzinot skolēnu paradumus pēc to dzimtās valodas, redzams, ka skolēni ar dzimto krievu valodu biežāk atzīst, ka radio savām interesēm neklausās vai klausās ļoti reti, attiecīgi 29% un 18%. Atšķirības skolēnu paradumos novērojamas arī pēc reģiona, proti Latgales un Rīgas reģiona skolēnu atbildēs. 36% Latgales skolēnu radio savām interesēm neklausās vai klausās ļoti reti, bet no Rīgas reģiona šādu skolēnu ir tikai 14%.

4.3.3. Interneta izmantošana mācību nolūkos

Visbiežāk gan mācībām, gan īpaši savām vajadzībām skolēni izmanto internetu (sk. 4.23. zīm.). Tikai 5% skolēnu to mācībām neizmanto vai izmanto ļoti reti, bet 33% un 28% skolēnu mācību vajadzībām to izmanto aptuveni vienu stundu dienā vai mazāk kā pusstundu dienā. Turpretim savām interesēm nedaudz vairāk kā puse aptaujāto skolēnu (54%) to izmanto aptuveni trīs stundas dienā un vairāk, un 32% – aptuveni divas stundas dienā.

4.23. zīmējums. Skolēnu interneta lietošanas biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Tu parasti lieto internetu ... ?

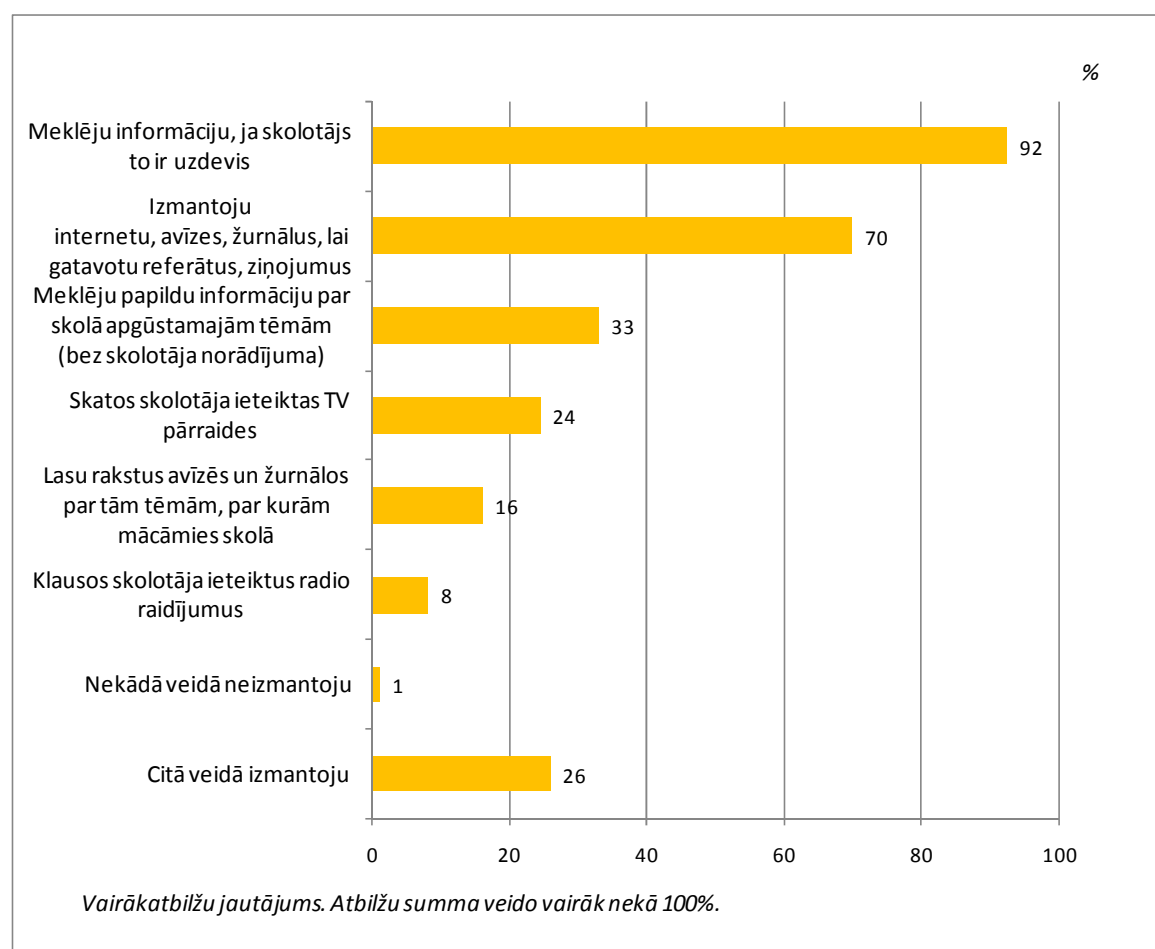

Nedaudz biežāk internetu izmanto skolēni ar dzimto krievu valodu. Salīdzinot skolēnu atbildes pēc dzimtās valodas, redzams, ka 23% skolēnu ar dzimto krievu valodu un 14% skolēnu ar dzimto latviešu valodu internetu mācību nolūkos izmanto trīs stundas dienā un vairāk, bet savām interesēm tik pat ilgu laiku dienā internetu izmanto 65% skolēnu ar dzimto krievu valodu un 47% – ar dzimto latviešu valodu. Pēc reģionu sadalījuma atšķirības novērojamas Latgales un Vidzemes skolēnu atbildēs. Internetu mācību nolūkos trīs stundas dienā un vairāk izmanto 25% Latgales skolēnu un tikai 7% skolēnu no Vidzemes, bet savām interesēm attiecīgi 68% un 41% skolēnu.

4.3.4. Mediju izmantošana mācībām mājās

4.24. zīmējums. Mediju izmantošana mācībām mājās skolēnu vidū

Jautājums aptaujas anketā: Kādā veidā Tu parasti izmanto plašsaziņas līdzekļus – radio, televīziju, presi, internetu – mācībām mājās?

Visbiežāk saistībā ar mācībām skolēni medijos meklē informāciju, ko skolotājs ir uzdevis atrast, un izmanto tos, lai gatavotu referātus un ziņojumus. Šādas atbildes uz jautājumu par to, kā skolēni parasti izmanto plašsaziņas līdzekļus mācībām mājās, snieguši attiecīgi 92% un 70% skolēnu (sk. 4.24. zīm.). Retāk skolēni plašsaziņas līdzekļos meklē papildu informāciju par skolā apgūstamajām tēmām, skatās skolotāja ieteiktas televīzijas pārraides, lasa rakstus avīzēs un žurnālos par tēmām, par kurām mācās skolā, un visretāk klausās skolotāja ieteiktus radio raidījumus.

Nelielas atšķirības plašsaziņas līdzekļu izmantošanas veidu biežumā novērojamas sadalījumos pēc skolēnu klašu grupas, dzimtās valodas un reģiona. Piemēram, 10.-12. klašu skolēni biežāk atbildējuši, ka plašsaziņas līdzekļus mācībām mājās izmanto, lai gatavotu referātus un ziņojumus, savukārt skolēni ar dzimto krievu valodu plašsaziņas līdzekļos biežāk meklē papildu informāciju par skolā apgūstamajām tēmām. Salīdzinot Latgales un Vidzemes reģiona skolēnu atbildes, redzams, ka biežāk papildu informāciju par skolā apgūstamajām tēmām meklē Latgales skolēni (46% skolēnu Latgalē un 23% skolēnu Vidzemē). Savukārt, salīdzinot Rīgas un Zemgales skolēnu atbildes, redzams, ka skolēni no Rīgas biežāk izmanto plašsaziņas līdzekļus, lai gatavotu referātus un ziņojumus, attiecīgi 74% un 55%.

4.3.5. Mediju izmantošana skolā mācību stundās

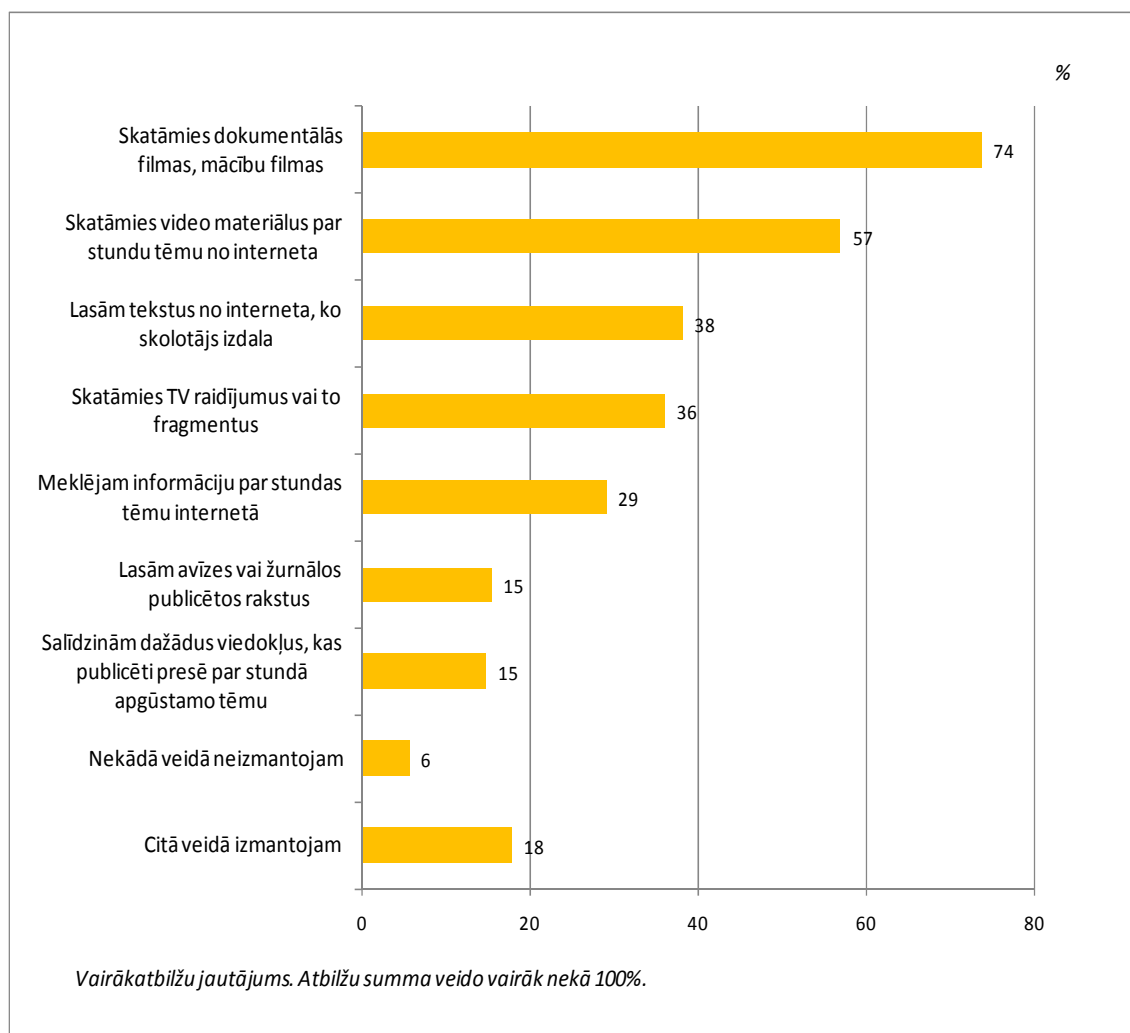
Dokumentālu un mācību filmu, kā arī video materiālu skatīšanās par stundas tēmu no interneta ir skolēnu atbildēs biežāk sastopamie veidi, kā mācību stundās tiek izmantoti mediji. Šos atbilžu variantus atzīmējuši attiecīgi 74% un 57% skolēnu (sk. 4.25. zīm.). Retāk skolēni mācību stundās lasa skolotāju izdalītus tekstus no interneta, skatās televīzijas raidījumus vai to fragmentus un meklē informāciju par stundas tēmu internetā. Tikai 15% skolēnu atbildējuši, ka mācību stundās lasa avīzēs vai žurnālos publicētos rakstus un salīdzina dažādus viedokļus, kas publicēti presē par stundas tēmu.

Salīdzinot skolēnu atbildes pēc klašu grupas, redzams, ka nedaudz biežāk 10.-12. klašu skolēni nekā 7.-9. klašu skolēni mācību stundās skatās TV raidījumus vai to fragmentus un meklē informāciju par stundas tēmu internetā. Par atsevišķiem plašsaziņas līdzekļu izmantošanas veidiem mācību stundās vērojamas atšķirības arī reģionu sadalījumā. Piemēram, dokumentālās filmas un mācību filmas stundās skatās 84% Latgales skolēnu un tikai 66% skolēnu no Rīgas. Video materiālus par stundas

tēmu no interneta biežāk skatās Rīgas reģiona un Kurzemes skolēni (64%), bet retāk Zemgales skolēni (47%). Turpretim Zemgales skolēni stundās biežāk lasa avīzēs vai žurnālos publicētos rakstus (21%) nekā, piemēram, Rīgas reģiona skolēni (9%).

4.25. zīmējums. Mediju izmantošana skolā mācību stundās skolēnu atbildēs

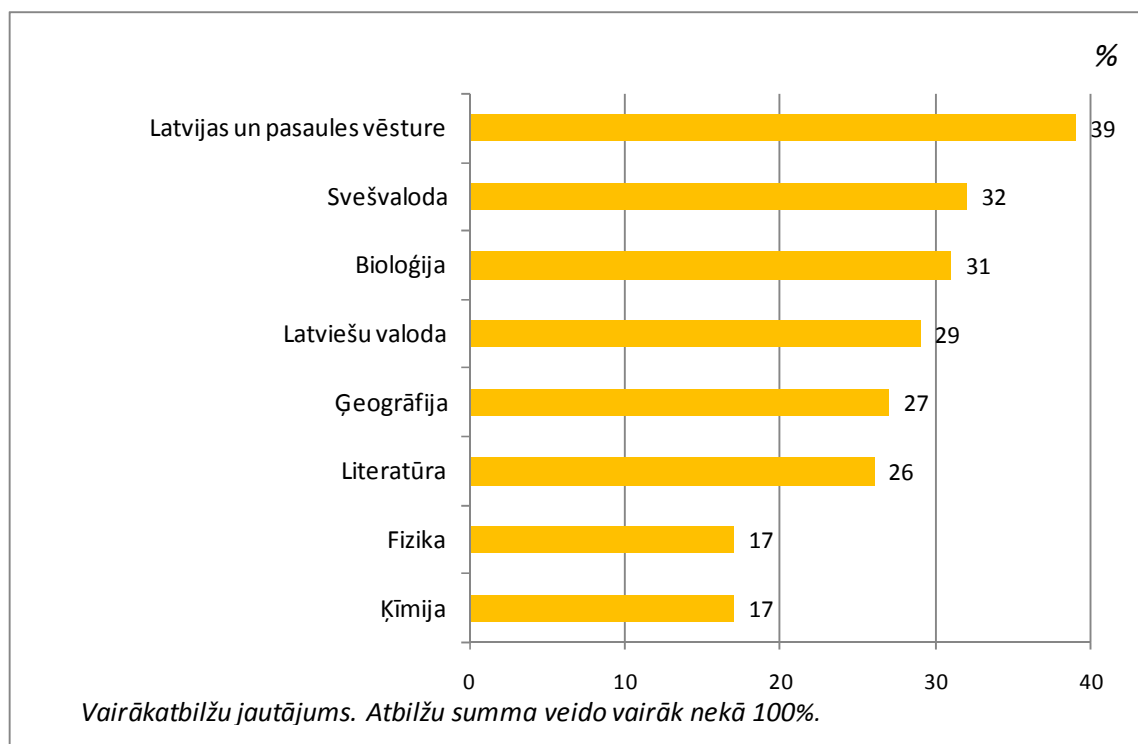
Jautājums aptaujas anketā: Kādā veidā jūs parasti izmantojat plašsaziņas līdzekļus – radio, televīziju, presi, internetu – skolā mācību stundās?

4.3.6. Mācību priekšmeti, kuros visbiežāk izmanto medijus

Visbiežāk skolēni medijus izmanto Latvijas un pasaules vēsturē (39%), kādā no svešvalodām (32%) un bioloģijā (31%), nedaudz retāk latviešu valodā (29%), ģeogrāfijā (27%) un literatūrā (26%) (sk. 4.26. zīm.). Starp biežāk nosauktajiem mācību priekšmetiem ierindojas arī fizika un ķīmija. Šajos mācību priekšmetos medijus izmanto 17% skolēnu.

4.26. zīmējums. Mācību priekšmeti, kuros skolēni visbiežāk izmanto medijus
Jautājums aptaujas anketā: Kuros trīs mācību priekšmetos Tu izmanto visbiežāk dažādus plašsaziņas līdzekļus – radio, internetu, televīziju, avīzes un žurnālus?

Sadalījumā pa klašu grupām redzams, ka 7.-9. klašu skolēni biežāk nekā 10.-12. klašu skolēni medijus izmanto latviešu valodā un sociālajās zinībās, bet 10.-12. klašu skolēni biežāk nekā 7.-9. klašu skolēni tos izmanto fizikā.

4.4. Mediju kompetenču pašvērtējums

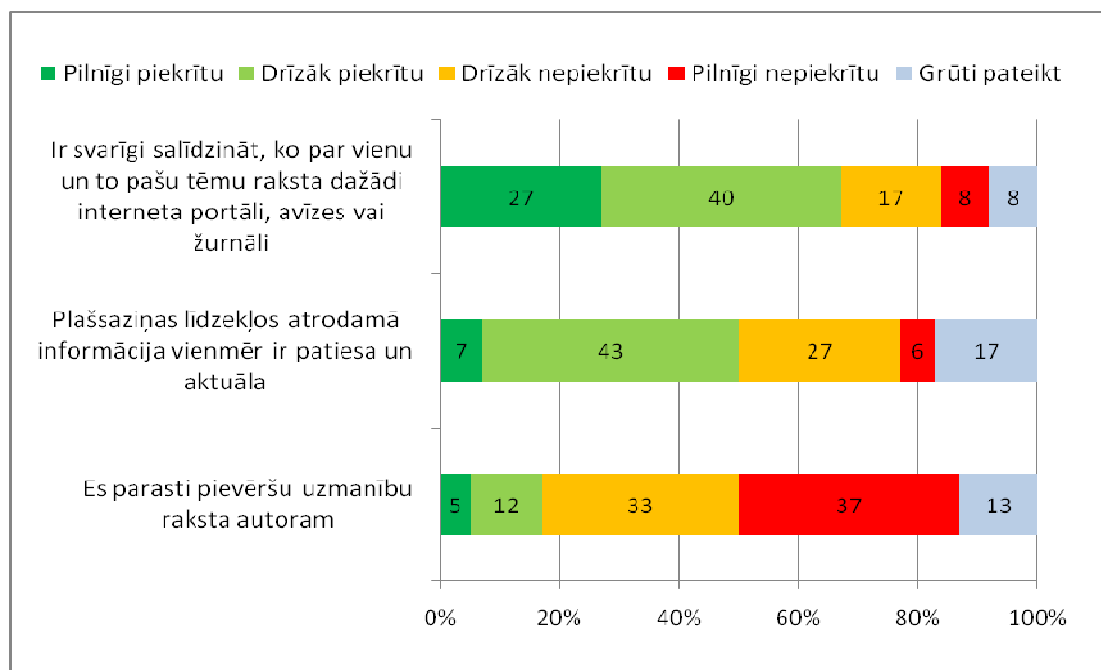
4.4.1. Kritiskās domāšanas prasmes

Lai noskaidrotu skolēnu kritiskās domāšanas prasmes mediju lietošanas kompetences kontekstā, skolēniem tika lūgts novērtēt trīs izteikumus. Divi no izteikumiem ir saistīti ar plašsaziņas līdzekļu satura kritisku izvērtējumu.

Skolēnu sniegtās atbildes parāda, ka daļa skolēnu atzīst, ka ir nepieciešams salīdzināt mediju saturu. Par to liecina tas, ka izteikumam „Ir svarīgi salīdzināt, ko par vienu un to pašu tēmu raksta dažādi interneta portāli, avīzes vai žurnāli” pilnībā vai daļēji piekrīt 67% skolēnu. To skaits, kas uzskata, ka nav svarīgi salīdzināt mediju informāciju, kopumā veido 25% (sk. 4.27. zīm.).

4.27. zīmējums. Skolēnu attieksme pret izteikumiem par mediju informācijas ticamību

Jautājums aptaujas anketā: Lūdzu, novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti vai nepiekrīti katram izteikumam.

Savukārt attieksme pret izteikumu „Plašsaziņas līdzekļos atrodamā informācija vienmēr ir patiesa un aktuāla” parāda, ka informāciju kritiski vērtējošo skolēnu skaits ir 33%, kas šim apgalvojumam nepiekrīt.

17% skolēnu kaut kādu apsvērumu dēļ pievērš uzmanību tam, kas ir raksta autors. Šie apsvērumi var būt saistīti ar informācijas ticamību, bet varbūt arī citu iemeslu vadīti (piemēram, interese par kādu konkrētu, populāru žurnālistu rakstīto). Vienlaicīgi 70% skolēnu raksta autoram nepievērš uzmanību, līdz ar to nevērtē avota ticamību.

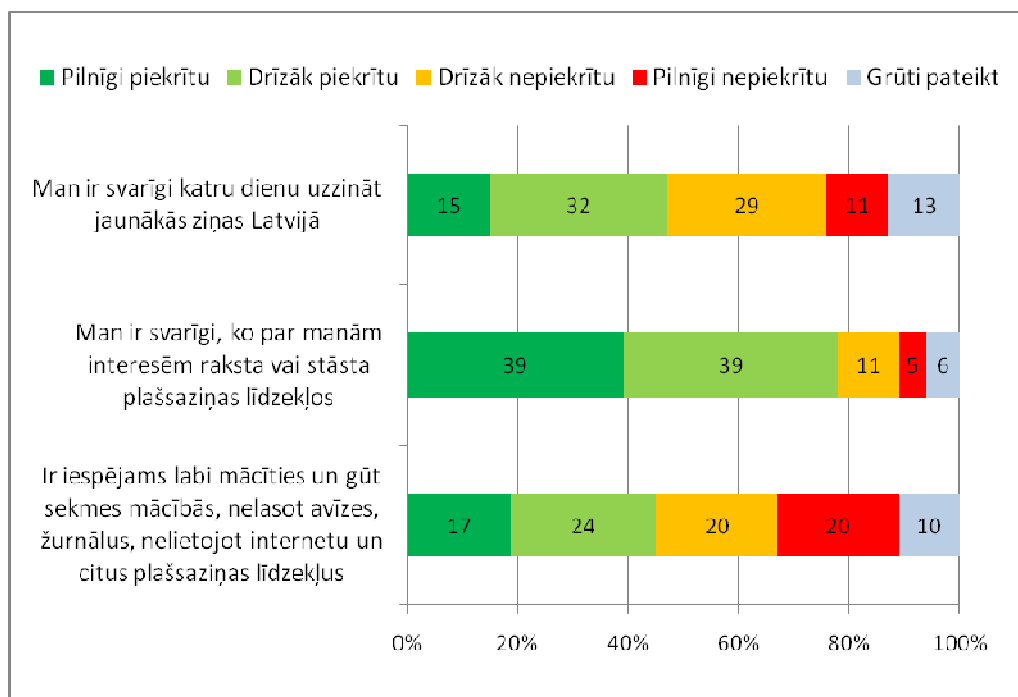
4.4.2. Mediju informācijas nozīmības vērtējums

Trīs citi izteikumi pētījumā nomēra mediju informācijas nozīmības vērtējumu skolēnu vidū (sk. 4.28. zīm.).

Salīdzinoši skolēnu vidū lielāka nozīme tiek piešķirta tam, ko medijos raksta par viņu interesēm, nekā jaunākajām ziņām Latvijā (apgalvojumam, ka ir svarīgi, ko par manām interesēm raksta medijos, piekrīt 78% skolēnu; apgalvojumam, ka ir svarīgi katru dienu uzzināt jaunākās ziņas Latvijā, piekrīt 47%).

4.28. zīmējums. Skolēnu attieksme pret izteikumiem par mediju informācijas nozīmību

Jautājums aptaujas anketā: Lūdzu, novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti vai nepiekrīti katram izteikumam.

Kopumā 41% skolēnu piekrīt apgalvojumam, ka ir iespējams labi mācīties un gūt sekmes mācībās, nelietojot medijus. Šim apgalvojumam kopumā nepiekrīt līdzīgs skaits skolēnu (40%).

Klašu grupu, dzimtās valodas vai reģionu griezumā attieksmēs pret aplūkotajiem izteikumiem nav statistiski būtisku atšķirību.

5. SKOLOTĀJU APTAUJAS UN PADZIĻINĀTO INTERVIJU REZULTĀTI

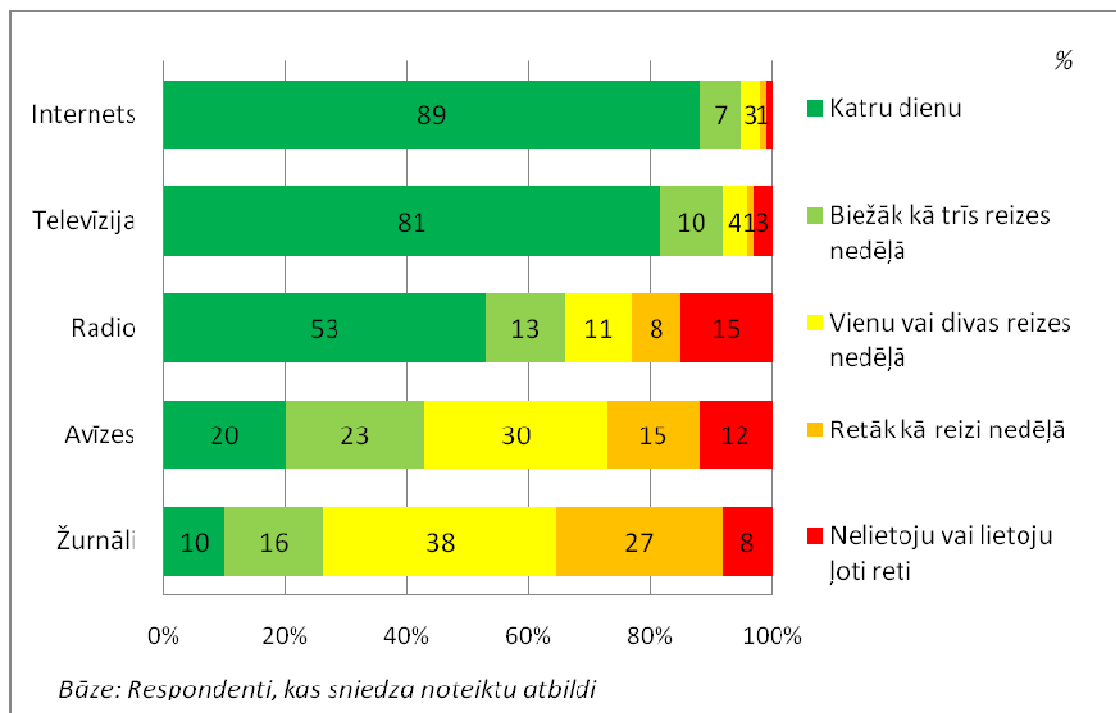
5.1. Mediju lietošanas paradumi

5.1.1. Mediju lietošanas biežums

Visbiežāk lietotais medijs skolotāju vidū ir **internets**, kuru katru dienu lieto 89% skolotāju, bet biežāk nekā trīs reizes nedēļā – 7% (sk. 5.1. zīm.). Šādi rādītāji raksturo augstu interneta lietošanas intensitāti.

5.1. zīmējums. Mediju lietošanas biežums skolotāju vidū

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Jūs ikdienā lietojat dažādus plašsaziņas līdzekļus?

Padziļinātajās intervijās atklājās gan ikdienas interneta lietotāju pieredze, gan arī to skolotāju pieredze, kas internetu lieto reti un kuriem ir zināmas grūtības. Tie skolotāji, kas internetu lieto regulāri, atzina, ka dara to katru dienu, pārbaudot elektroniskā pasta sūtījumus, izlasot svarīgākās dienas ziņas. Atsevišķi skolotāji atzina, ka viņu ikdiena nav iedomājama bez interneta lietošanas. Savukārt citi stāstīja par tiem apstākļiem un faktoriem, kas ierobežo interneta lietošanu.

Internets, tā ir spiesta vajadzība, jo katru dienu e-pastā ir tik daudz ziņu, kuras jāizlasa un jāsāk rīkoties, un arī savām interesēm kaut ko paskatīties un arī darbam. Tā kā viss tiek lietots. (angļu valoda, LV)

Man šķiet, ka bez interneta nevar. Es vispār nevaru iedomāties dzīvi bez interneta, jo tas jau ir saziņas ļoti ātrs veids, informācija ļoti ātri tiek nosūtīta, pārsūtīta, arī informācijas ieguves avots. Tiešām var atrast to, ko man vajag tajā brīdī. (latviešu valoda, RU)

Es domāju, ka visu pa drusciņai, jo internetu.... es atnāku uz darbu, ieslēdzu datoru, protams, ka man tas izlec un es paskatos, kas tad ir jauns noticis. Var teikt, ka sistemātiski katru dienu paskatos. (latviešu valoda, RU)

Problēmas, protams, ir, neesmu es tik labs interneta pazinējs. Otrkārt, ja tu meklē kaut ko konkrētu, tev dod tik daudz informācijas, ļoti grūti atrast to pašu svarīgāko, ko tu uz šo brīdi gribēji uzzināt... Risinu, apskatot visus saitus, ko viņi mums iedod un ja man tas apnīk, tad tā problēma paliek tikai līdz pusei atrisināta. (matemātika, LV)

Otrs visbiežāk lietotais medijs ir **televīzija**, kuru katru dienu skatās 81% skolotāju. Visvairāk to, kas skatās televīziju katru dienu, ir humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāju vidū (93%).

Radio klausīšanās skolotāju vidū ir salīdzinoši retāka – tikai 53% skolotāju klausās radio katru dienu. Radio biežāk klausās skolotāji, kas māca latviešu valodā (tie, kas māca latviski, radio katru dienu klausās 58%, tie, kas māca bilingvāli, - 42%), kā arī latviešu valodas skolotāji (radio katru dienu klausās 63%).

Avīzes un žurnālus katru dienu lasa atbilstoši 20% un 10% skolotāju. Salīdzinoši nedaudz biežāk avīzes un žurnālus lasa latviešu valodas skolotāji (27% latviešu valodas skolotāju lasa katru dienu avīzes, bet 16% - žurnālus).

Skolas atrašanās vietas vai reģionu sadalījumā atbildēs uz jautājumu par mediju lietošanas biežumu nav statistiski būtisku atšķirību.

Gan aptaujas, gan padziļināto interviju rezultāti rāda, ka pēdējos gados skolotāji retāk (biežuma ziņā) un mazāk (klāsta ziņā) lieto drukātos medijus – laikrakstus un žurnālus. Iemesli ir dažādi – gan ierobežotie finanšu līdzekļi drukāto izdevumu regulārai abonēšanai, gan arvien pieaugošā interneta loma, gan plašais plašsaziņas līdzekļu klāsts. Intervēto pedagogu vidū izskanēja, ka laikrakstos un žurnālos sniegtā informācija ir pieejama internetā, un šajā gadījumā izvēle ir par labu internetam.

(..) tas vienkāršākais veids, ka tomēr arī šo laikrakstu abonēšana, vairākus gadus es to nedaru, jo to informāciju visu var atrast internetā. (bioloģija, LV)

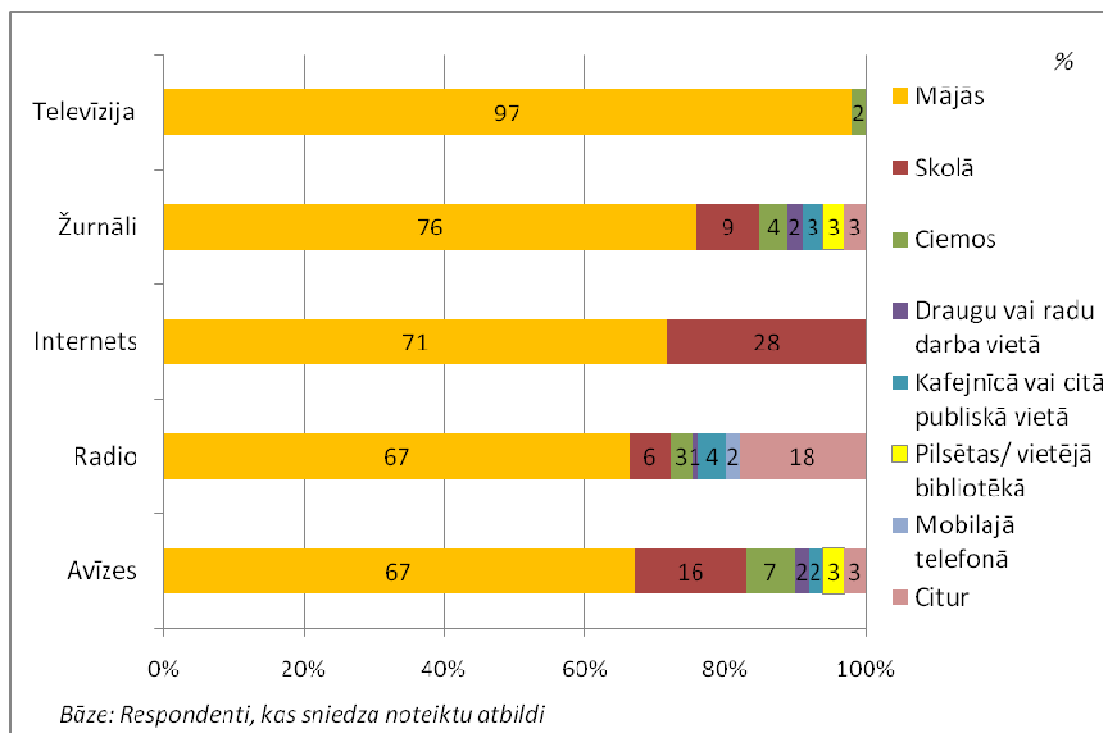
Laikraksti un žurnāli ir mūsu skolas bibliotēkā. Man šķiet, ka tas piedāvājums ir tik plašs, ka arī skolotājs vairāk neorientējas. Es zinu, ka agrāk tas piedāvājums bija mazāks un nebija tas internets, es ļoti labi zināju, kādi ir žurnāli un ko tur var atrast. Bet tagad, kad tā informācija mūs pilnīgi gāž apkārt, no tā informācijas plašuma nav laika izvēlēties, nav laika iepazīties.
(latviešu valoda, LV)

5.1.2. Mediju lietošanas vieta

Lielāko daļu mediju skolotāji lieto mājās. Mājās visbiežāk lietoto mediju ziņā pārliecinoši pirmo vietu ieņem televīzija, bet arī citus medijus vairāk kā divas trešdaļas skolotāju visbiežāk lieto mājās (sk. 5.2. zīm.).

5.2. zīmējums. Mediju lietošanas vieta

Jautājums aptaujas anketā: Kur Jūs visbiežāk lietojat dažādus plašsaziņas līdzekļus?

Pētījums ļauj secināt, ka aptaujātajiem skolotājiem ir plaša interneta pieejamība. Par to liecina rādītājs, ka 71% skolotāju internetu lieto mājās. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka 28% skolotāju ir atzīmējuši, ka internetu viņi visbiežāk lieto skolā (otrs skolā salīdzinoši bieži lietots plašsaziņas līdzeklis ir avīzes – 16% skolotāju ir atzīmējuši, ka avīzes visbiežāk lasa skolā).

Man ir tā, ka man ir internets, ja es esmu Liepājā darba dienās, tad es tieku pie interneta gan darbā, gan mājās, bet tā kā es brīvdienās dzīvoju savās

lauku mājās, tur ir interneta problēma, tur it kā ir LMT pieslēgums, bet to internetu reāli lietot nevar, jo viņš ir tik lēns, ka tas, kas man ir nepieciešams, lai sagatavotos darbam, es nevaru izmantot sestdienās, svētdienās. (latviešu valoda un literatūra, RU)

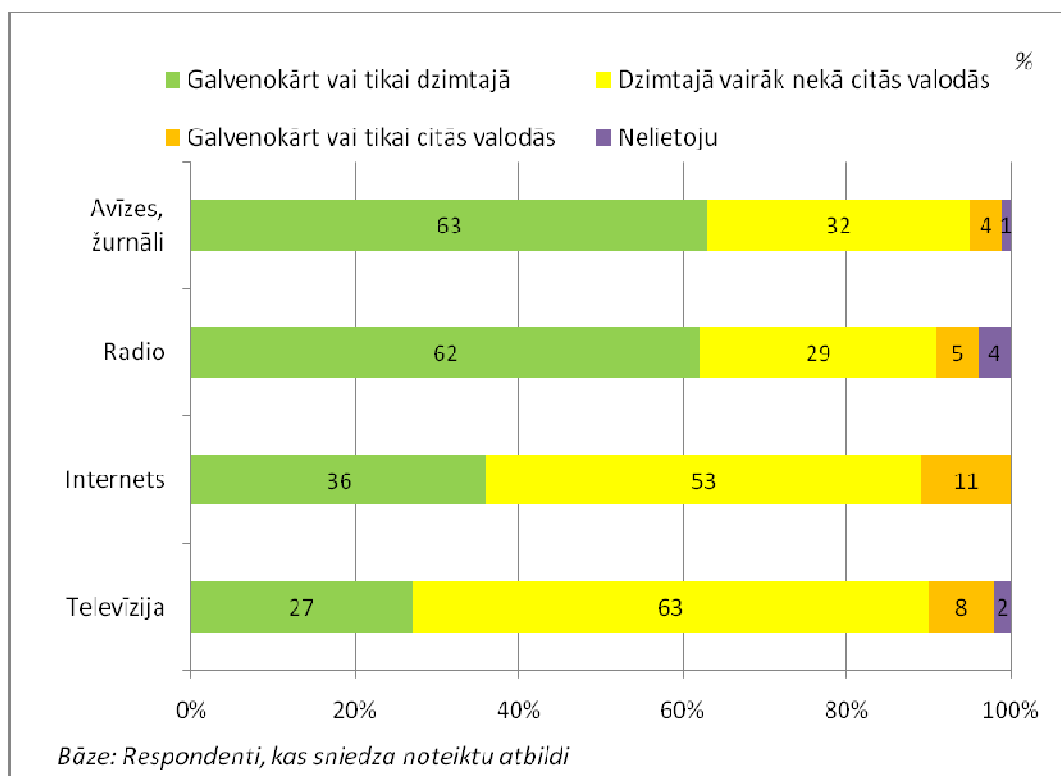
Interneta lietošanas vieta nedaudz atšķiras, skatot atbildes reģionu un apdzīvotās vietas tipa sadalījumā. Aptaujas atbildes parāda, ka mazāk apdzīvoto vietu skolu skolotāji biežāk ir tie, kas internetu pamatā lieto skolā (38%), bet, salīdzinot ar citiem respondentiem, mazliet retāk – mājās (61%). Rīdzinieku vidū savukārt ir salīdzinoši vairāk to skolotāju, kas internetu visbiežāk lieto mājās (81%).

5.1.3. Mediju lietošanas valoda

Lielākā daļa skolotāju medijus lieto galvenokārt dzimtajā valodā. Salīdzinot četrus mediju tipus – rakstīto presi (avīzes, žurnāli), radio, internetu un televīziju, redzams, ka avīžu, žurnālu un radio gadījumā mediju patēriņš galvenokārt dzimtajā valodā ir izteiktāks nekā interneta un televīzijas gadījumā, tomēr visās mediju grupās lielākā daļa respondentu pārsvarā izvēlas medijus savā dzimtajā valodā (sk. 5.3. zīm.).

5.3. zīmējums. Mediju lietošanas valoda

Jautājums aptaujas anketā: Kādā valodā Jūs parasti klausāties/ skatāties/ lasāt/ lietojat...?

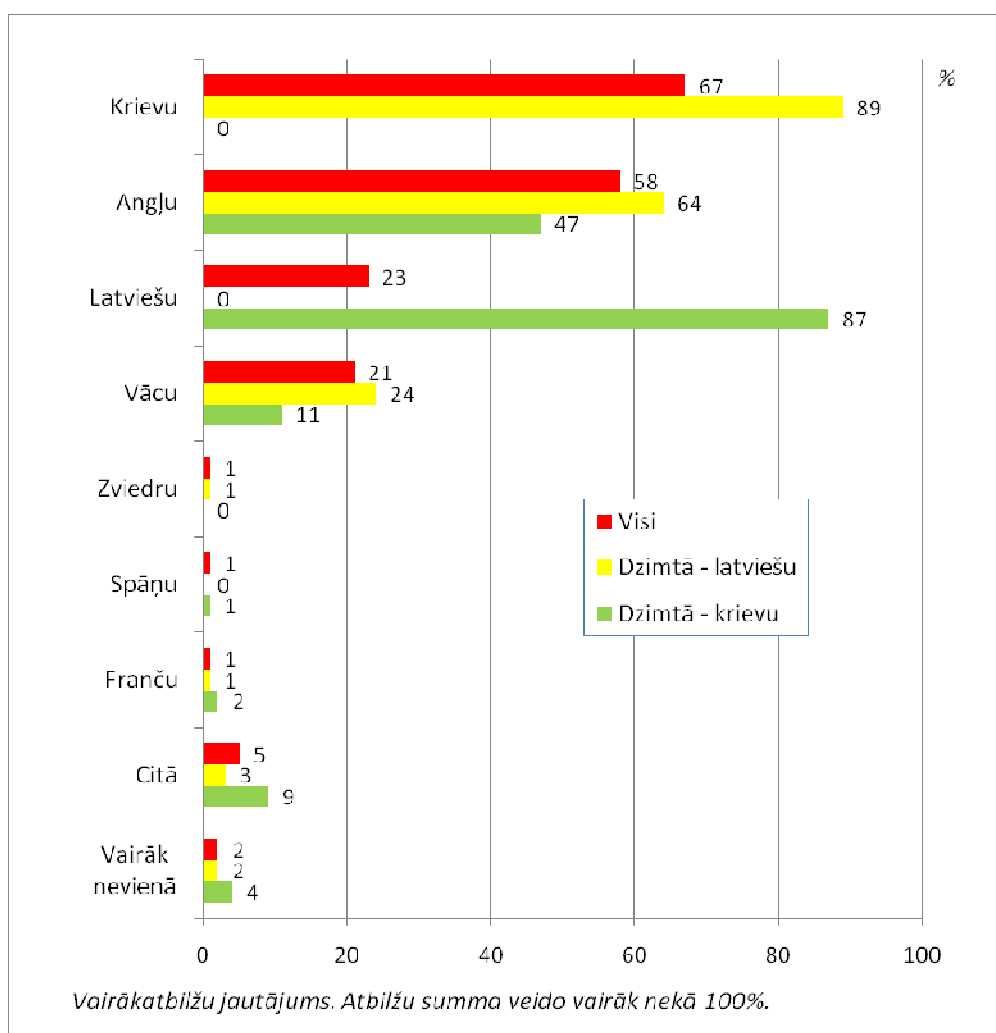

Galvenokārt vai tikai citās valodās 11% skolotāju lieto internetu, 8% - televīziju, 5% - radio, bet 4% - avīzes, žurnālus.

Skolotāju atbildes uz šo jautājumu atšķiras, skatot tās sadalījumā pēc mācību valodas, kurā skolotājs māca, un mācību priekšmeta, kādu skolotājs māca. Vērojama tendence, ka skolotāji, kas māca bilingvāli (latviski un krieviski) vai citā valodā salīdzinoši mazāk lieto medijus galvenokārt vai tikai dzimtajā valodā, un nedaudz vairāk – galvenokārt vai tikai citās valodās. Skatoties mācību priekšmetu sadalījumā, redzams, ka latviešu valodas skolotāji ievērojami biežāk lieto medijus galvenokārt vai tikai dzimtajā valodā, nekā svešvalodu skolotāji. Īpaši izteikta šī tendence ir radio, avīžu un žurnālu un interneta patēriņā.

5.4. zīmējums. Valodas, kurās vēl lieto medijus, izņemot dzimto valodu

Jautājums aptaujas anketā: Kādās valodās, izņemot dzimto valodu, Jūs vēl klausāties radio, skatāties televīziju, lasāt avīzes un žurnālus, lietojat internetu?

Atbildes uz jautājumu „Kādās valodās, izņemot dzimto valodu, Jūs vēl klausāties radio, skatāties televīziju, lasāt avīzes un žurnālus, lietojat internetu?” parāda, ka kopumā no visiem skolotājiem 58% lieto medijus arī angļu valodā, bet 21% - vācu valodā (sk. 5.4. zīm.). Skatot atbildes skolotāju vidū ar dzimto latviešu valodu (kopumā 77% aptaujāto skolotāju) un dzimto krievu valodu (kopumā 22% aptaujāto skolotāju), redzams, ka 89% skolotāju ar dzimto latviešu valodu, lieto medijus krievu valodā, un 87% skolotāju ar dzimto krievu valodu, lieto medijus latviešu valodā. To skolotāju vidū, kam dzimtā valoda ir krievu valoda, ir salīdzinoši mazāk skolotāju, kas lieto medijus angļiski un vāciski.

Jāpiebilst, ka šī jautājuma atbildes nedaudz atšķiras arī reģionu sadalījumā. Salīdzinot ar citiem reģioniem, vērojams, ka Latgales skolotāju vidū ir ievērojami mazāk tādu, kas medijus lieto arī angļu valodā (vidējais sadalījums valstī – 60%, Latgalē – 39%).

5.1.4. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos

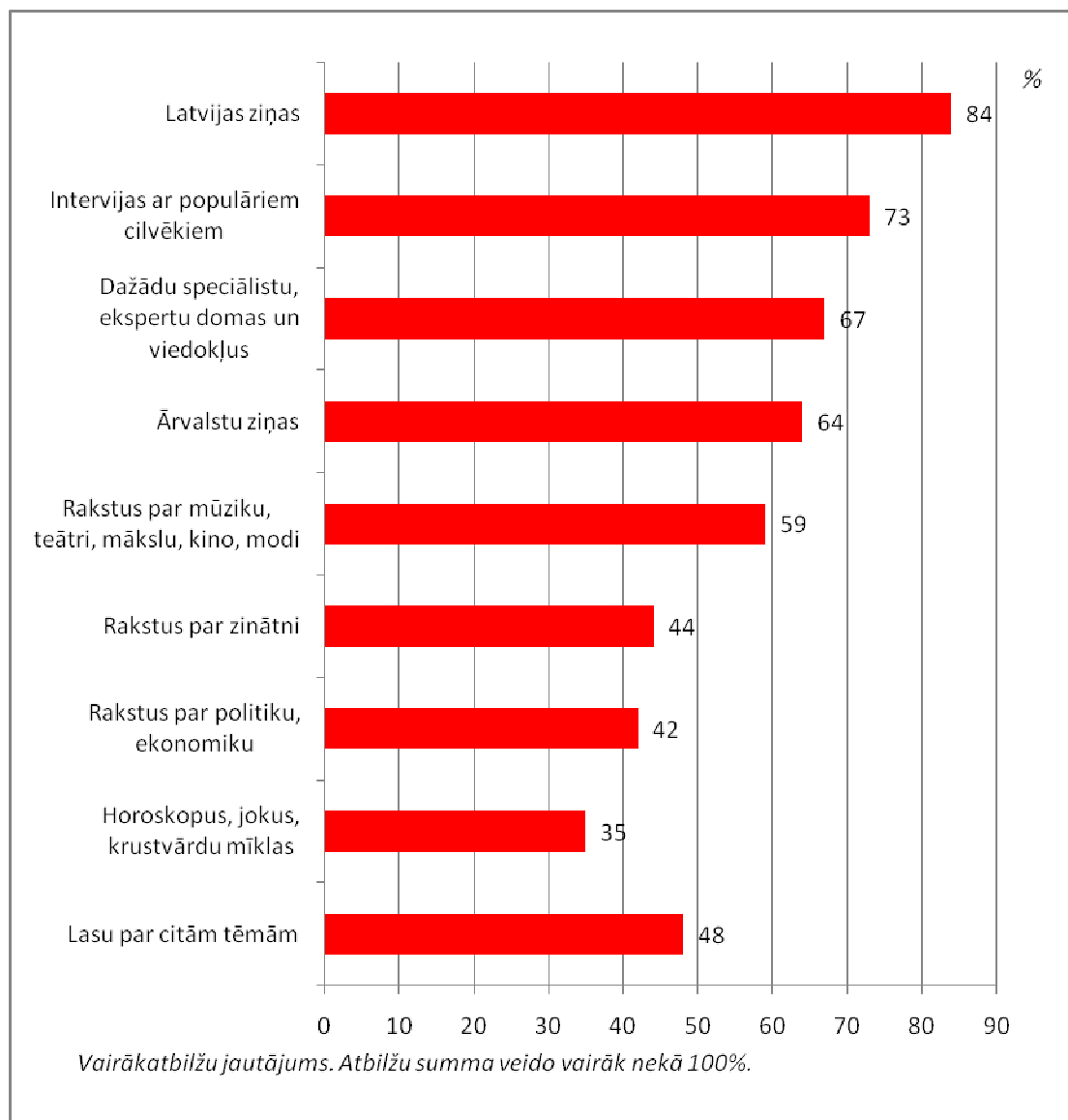
Avīzēs un žurnālos skolotāji visbiežāk uzmanību pievērš Latvijas ziņām (84%) (sk. 5.5. zīm.). Otrajā un trešajā vietā ir intervijas ar populāriem cilvēkiem (73%) un dažādu speciālistu, ekspertu domas un viedokļi (67%).

Interesu tēmas dažādu priekšmetu skolotāju vidū atšķiras. Latviešu valodas skolotāji salīdzinoši biežāk pievērš uzmanību rakstiem par mūziku, teātri, mākslu, kino, modi (visi skolotāji - 59%, latviešu valodas skolotāji – 86%), intervijām ar populāriem cilvēkiem (visi skolotāji - 73%, latviešu valodas skolotāji – 84%) un dažādu speciālistu, ekspertu domām un viedokļiem (visi skolotāji - 67%, latviešu valodas skolotāji – 75%).

Svešvalodu skolotāji salīdzinoši daudz biežāk lasa ārvalstu ziņas (visi skolotāji - 64%, svešvalodu skolotāji – 73%). Humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji ievērojami biežāk lasa rakstus par politiku un ekonomiku (visi skolotāji - 42%, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji – 74%), bet dabas zinātņu skolotāji – rakstus par zinātni (visi skolotāji - 44%, dabas zinātņu skolotāji – 83%).

5.5. zīmējums. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos

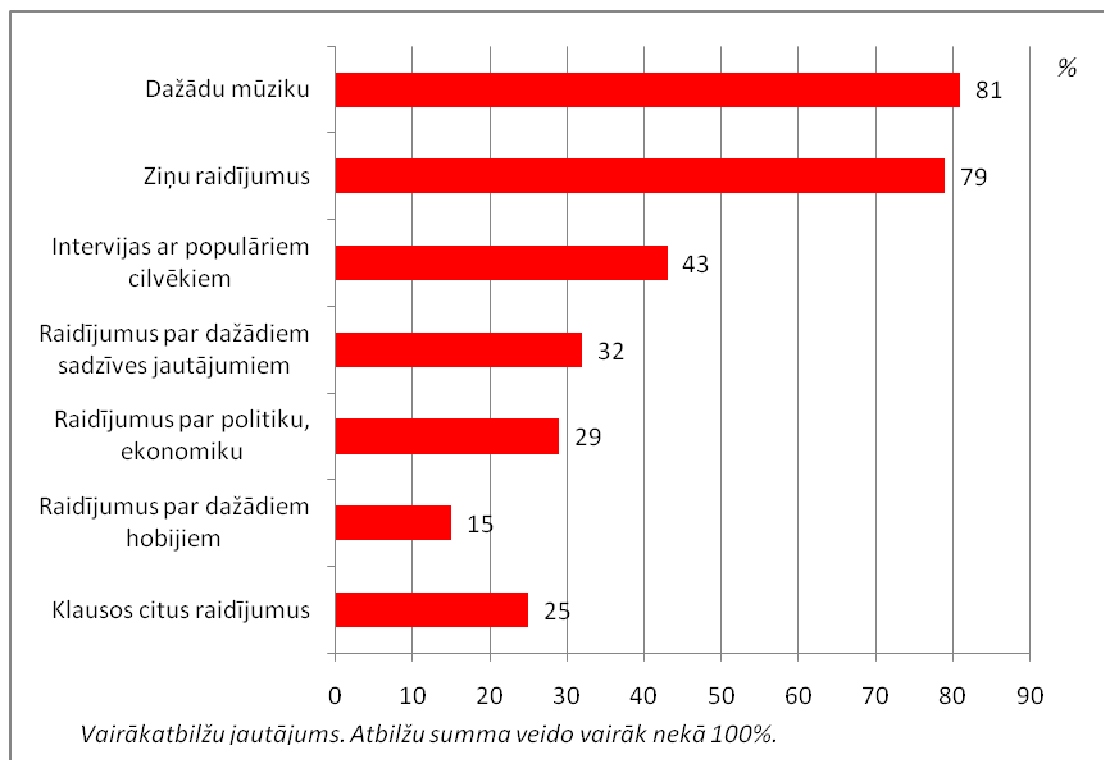
Jautājums aptaujas anketā: Ko tieši Jūs parasti lasāt avīzēs un žurnālos?

5.1.5. Raidījumi, ko klausās radio

Skolotāji radio visbiežāk klausās mūziku (81%) un Latvijas ziņas (79%) (sk. 5.6. zīm.). Citi atbilžu varianti ir salīdzinoši retāk atzīmēti. Līdzīgi kā citu mediju gadījumos nedaudz atšķiras izvēles dažādu priekšmetu skolotāju vidū, piemēram, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji ievērojami biežāk klausās raidījumus par politiku, ekonomiku (visi skolotāji - 29%, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji – 47%).

5.6. zīmējums. Raidījumi, ko klausās radio

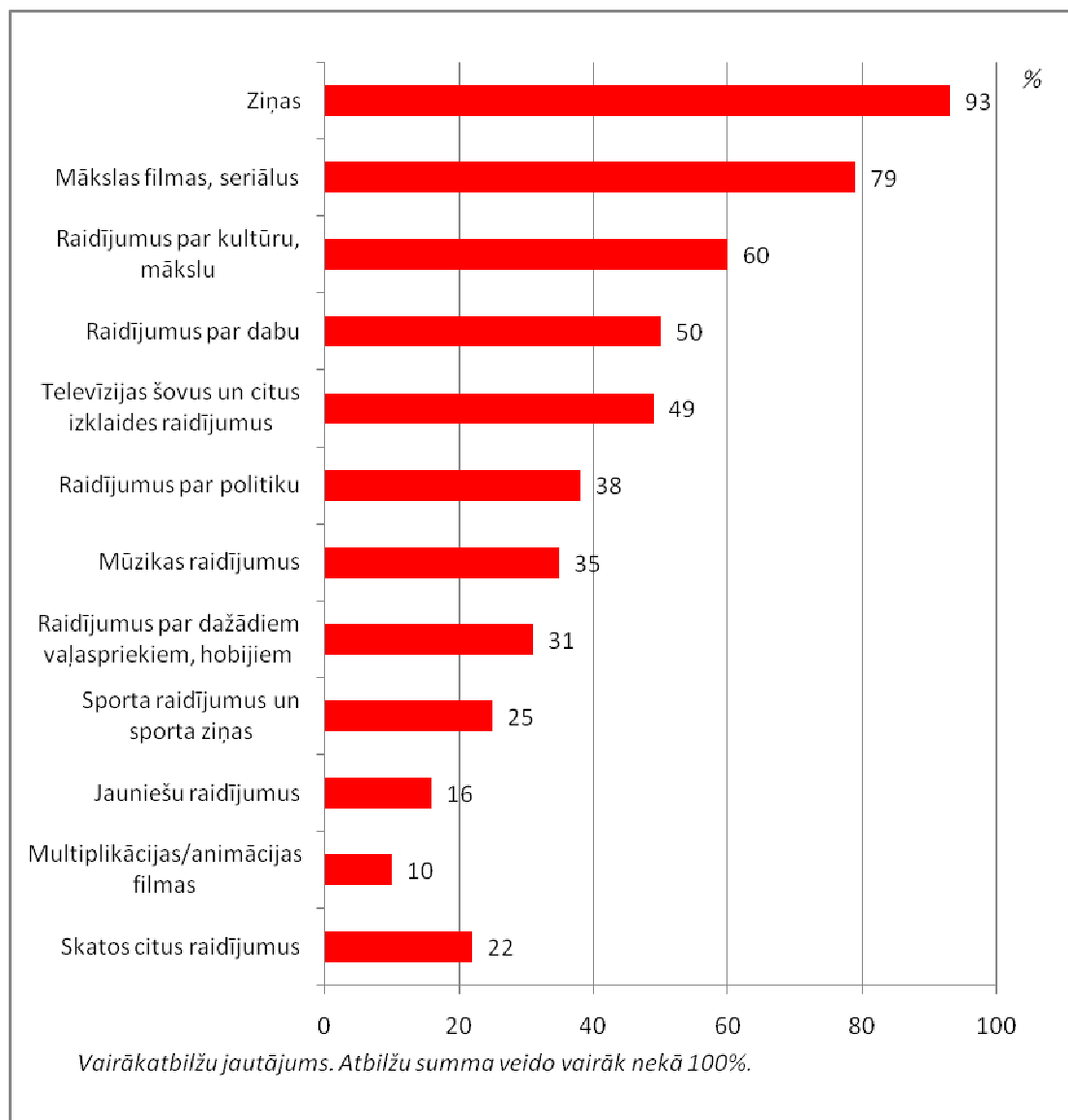
Jautājums aptaujas anketā: Kādus raidījumus Jūs visbiežāk klausāties radio?

5.1.6. Raidījumi, ko skatās televīzijā

Televīzijas raidījumi, ko skolotāji skatās visbiežāk, ir ziņas (93%) un mākslas filmas, seriāli (79%) (sk. 5.7. zīm.). Latviešu valodas skolotāji salīdzinoši biežāk skatās raidījumus par kultūru un mākslu (visi skolotāji - 60%, latviešu valodas skolotāji - 85%). Dabas zinātņu skolotāji - raidījumus par dabu (visi skolotāji - 50%, dabas zinātņu skolotāji - 75%). Savukārt, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji ievērojami biežāk skatās raidījumus par politiku (visi skolotāji - 38%, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji - 65%).

5.7. zīmējums. Raidījumi, ko skatās televīzijā

Jautājums aptaujas anketā: Kādas pārraides Jūs visbiežāk skatāties televīzijā?

5.1.7. Visbiežāk lietotie interneta portāli

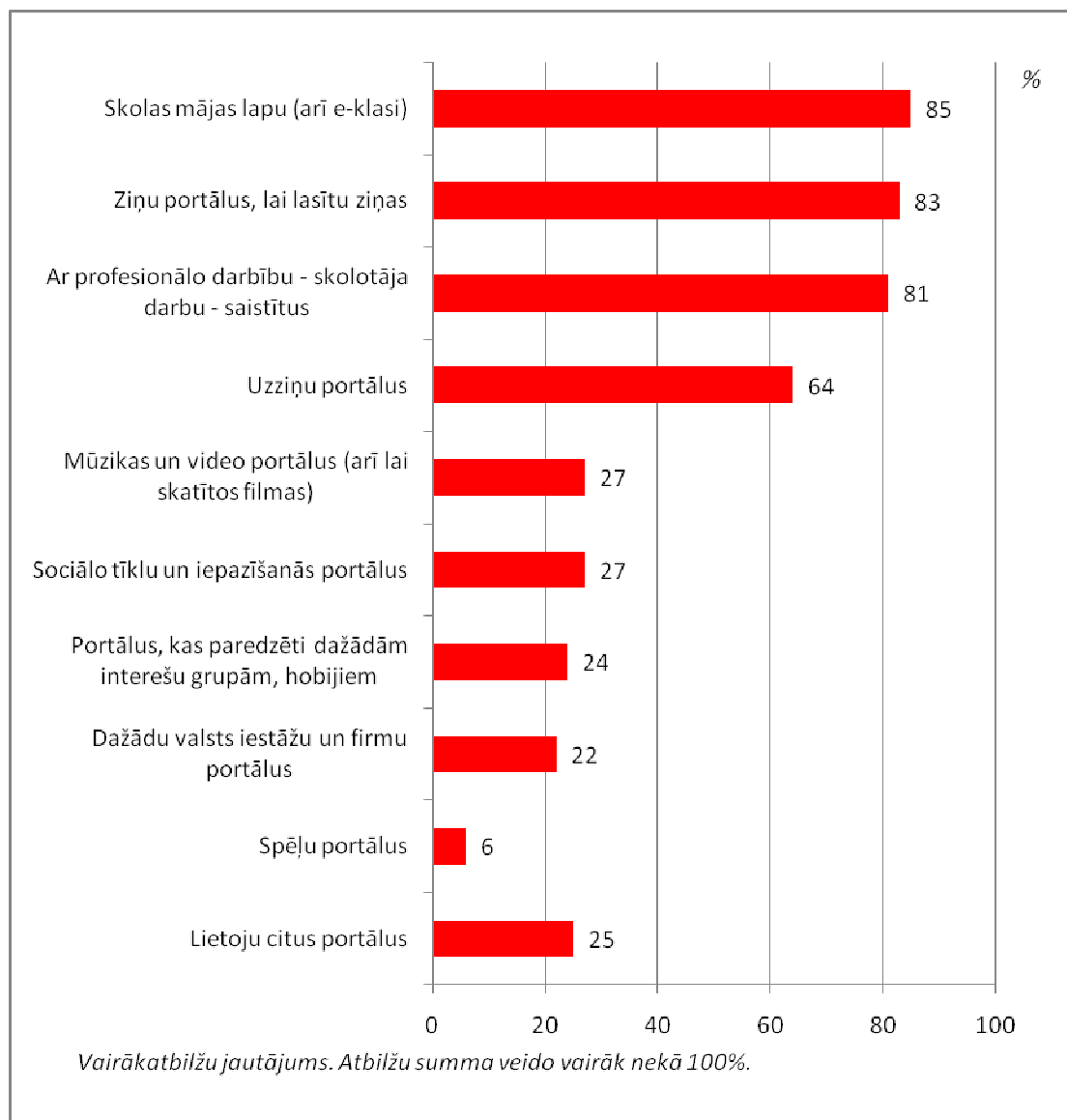
Skolotāju vidū visbiežāk lietotie interneta portāli ir skolas mājas lapa un e-klase (85%), ziņu portāli (83%) un ar profesionālo darbību saistītie portāli (81%) (sk. 5.8. zīm.).

Dažādu priekšmetu skolotāju vidū humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji salīdzinoši nedaudz biežāk lasa ziņu portālus (visi skolotāji - 83%, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji – 93%). Savukārt, matemātikas un dabas zinātņu

skolotāji salīdzinoši biežāk lieto ar profesionālo darbību saistītus portālus (visi skolotāji - 81%, matemātikas skolotāji – 90%, dabas zinātņu skolotāji – 95%).

5.8. zīmējums. Visbiežāk lietotie interneta portāli

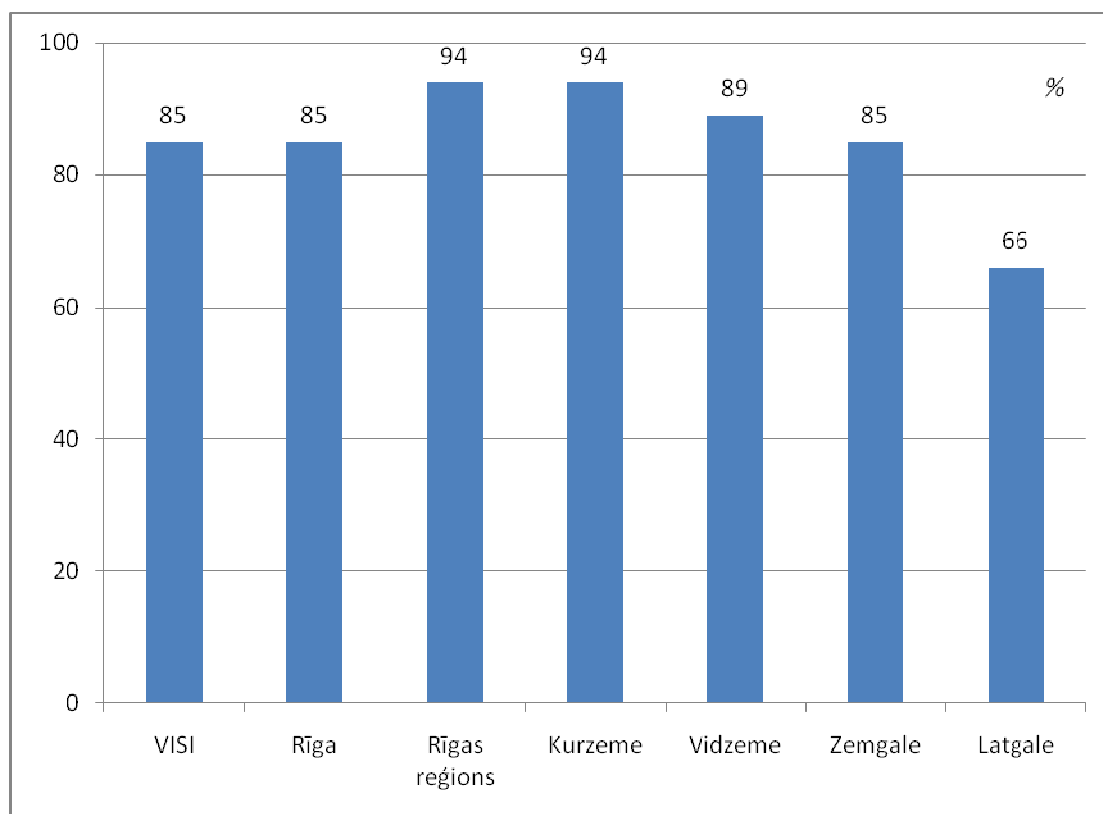
Jautājums aptaujas anketā: Kādus interneta portālus Jūs visbiežāk lietojat?

Skolotāju atbildes reģionālā sadalījumā parāda, ka Latgales skolotāju vidū ir ievērojami mazāk ir to skolotāju, kas pie visbiežāk lietotajiem portāliem atzīmē skolas mājas lapu un e-klasi (visā valstī – 85%, Latgalē – 66%) (sk. 5.9. zīm.).

5.9. zīmējums. Visbiežāk lietotie interneta portāli - skolas mājas lapa un e-klase reģionālā sadalījumā

Jautājums aptaujas anketā: Kādus interneta portālus Jūs visbiežāk lietojat?

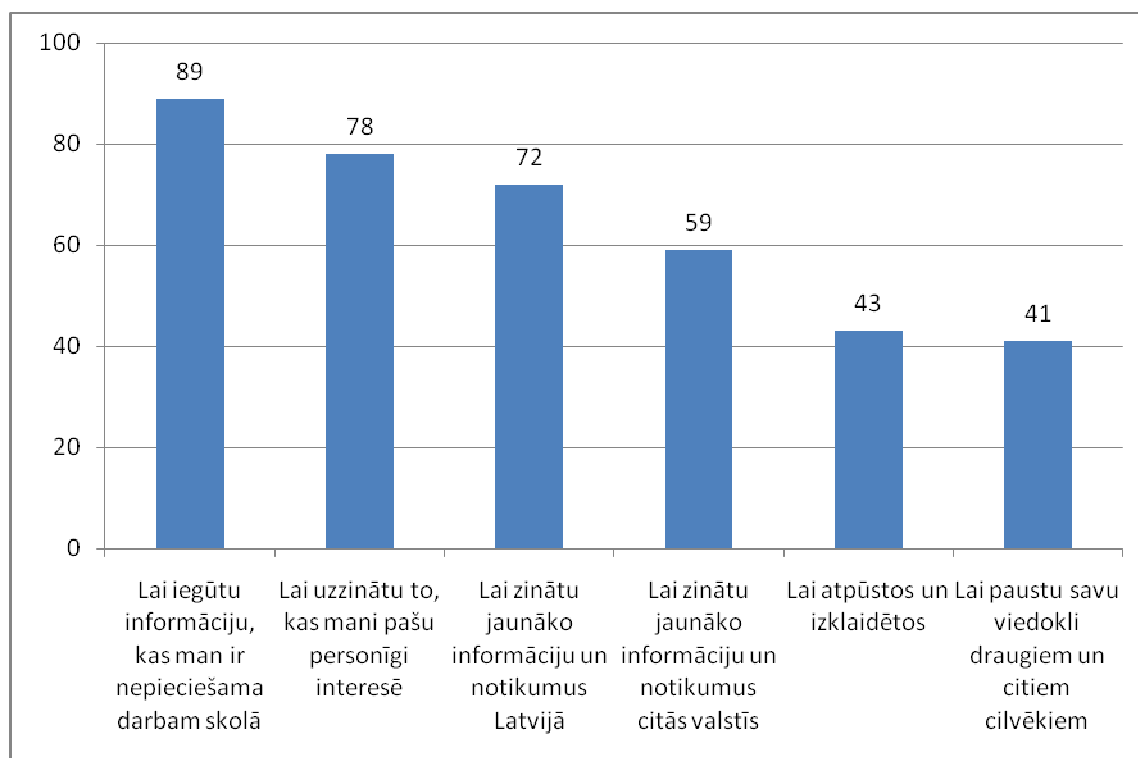
5.2. Mediju lietošanas veidi

5.2.1. Mediju lietošanas mērķi

Atšķirībā no skolēniem, kuru galvenie mērķi interneta lietošanā ir saistīti ar izklaidi un personiskajām interesēm, skolotājiem interneta lietošana vispirms saistās ar darba procesu, jo 89% skolotāju atzīmē, ka internetu lieto, lai iegūtu informāciju, kas nepieciešama darbam skolā. Kopumā skolotājiem interneta lietošana vairāk saistās ar informācijas ieguvu, mazāk ar atpūtu un komunikāciju (internetu, lai atpūstos un izklaidētos lieto 43%; lai paustu savu viedokli draugiem un citiem cilvēkiem – 41%).

5.10. zīmējums. Interneta lietošanas gadījumi

Jautājums aptaujas anketā: Kādos gadījumos Jūs lietojat internetu?

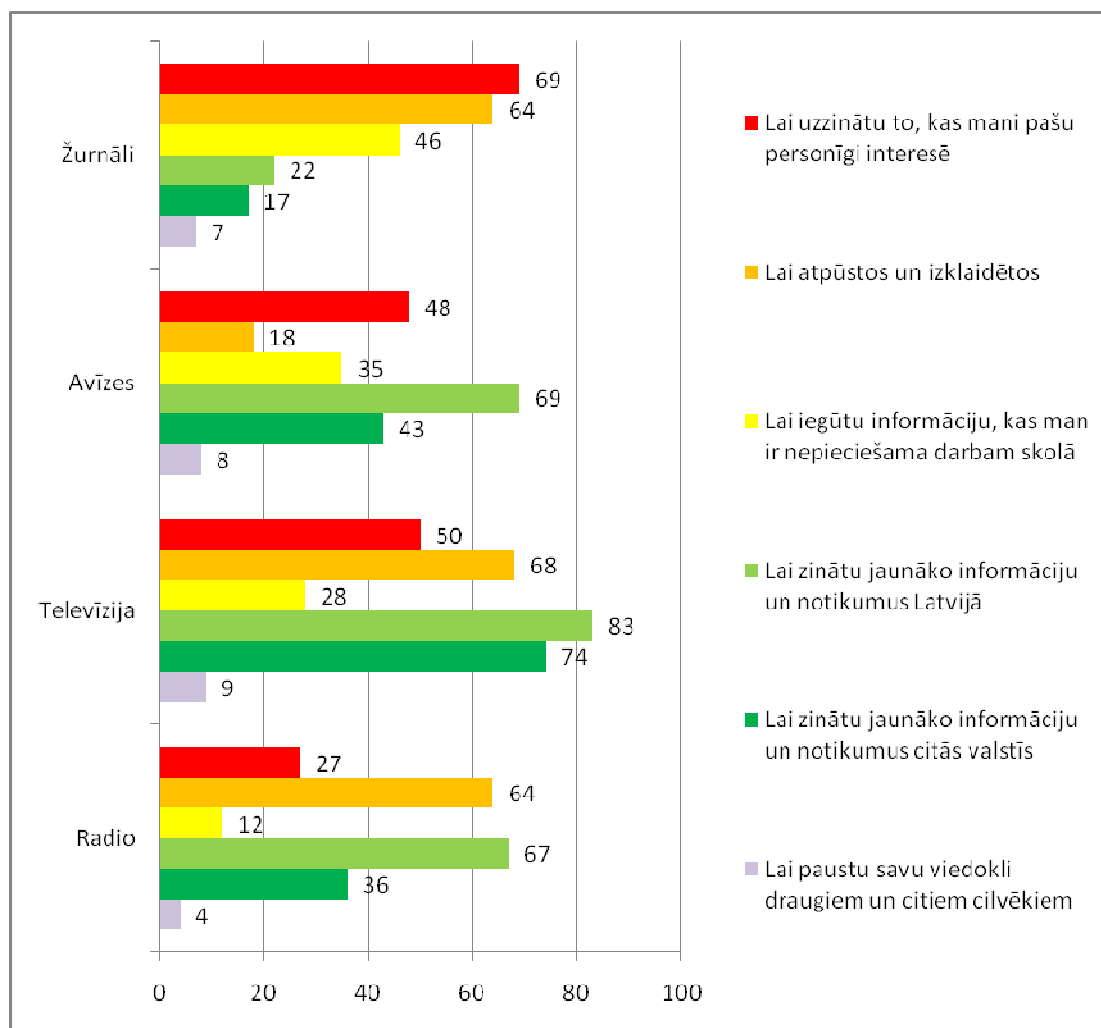

Dažādu mediju lietošanas mērķi kopumā atšķiras (sk. 5.10. un 5.11. zīm.). Ja žurnālus skolotāji biežāk lieto, lai uzzinātu to, kas pašu personīgi interesē (69%) un atpūstos un izklaidētos (64%), tad avīzes biežāk tiek lasītas ar mērķi uzzināt jaunāko informāciju un notikumus Latvijā (69%). Televīzijas lietošanas pirmie trīs visbiežāk atzīmētie mērķi ir - lai zinātu jaunāko informāciju un notikumus Latvijā (83%), lai zinātu jaunāko informāciju un notikumus citās valstīs (74%) un - lai atpūstos un izklaidētos

(68%). Radio klausīšanās ir vienlīdz saistīta gan ar jaunumu par Latviju uzzināšanu (67%), gan ar atpūtu un izklaidi (64%).

5.11. zīmējums. Plašsaziņas līdzekļu lietošanas gadījumi

Jautājums aptaujas anketā: Kādos gadījumos Jūs lietojat dažādus plašsaziņas līdzekļus?

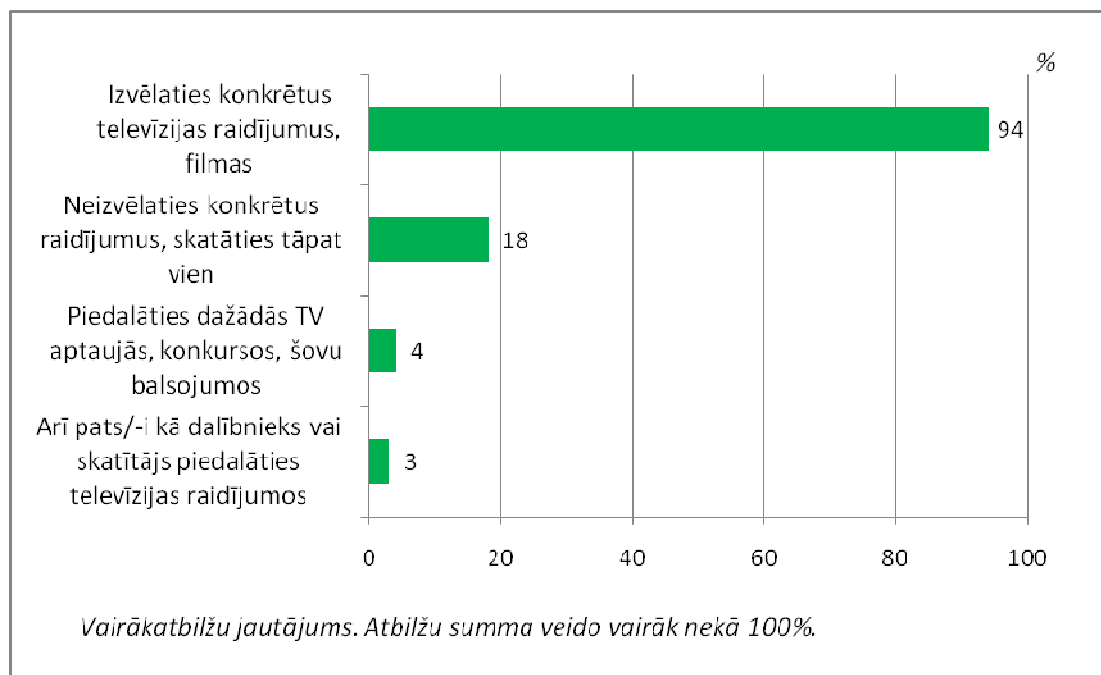

5.2.2. Televīzija: izvēle un līdzdalība

Skatoties televīziju, skolotāji lielākoties mērķtiecīgi skatās konkrētus televīzijas raidījumus vai filmas (94%), tomēr 18% skolotāji atzīmē, ka dažkārt televīziju skatās arī tāpat vien, īpaši neizvēloties (sk. 5.12. zīm.). TV aptaujās, konkursos, šovu balsojumos piedalās 4% skolotāju, bet paši aktīvi kā dalībnieki televīzijas raidījumos ir piedalījušies 3% skolotāju.

5.12. zīmējums. Televīzijas skatīšanās

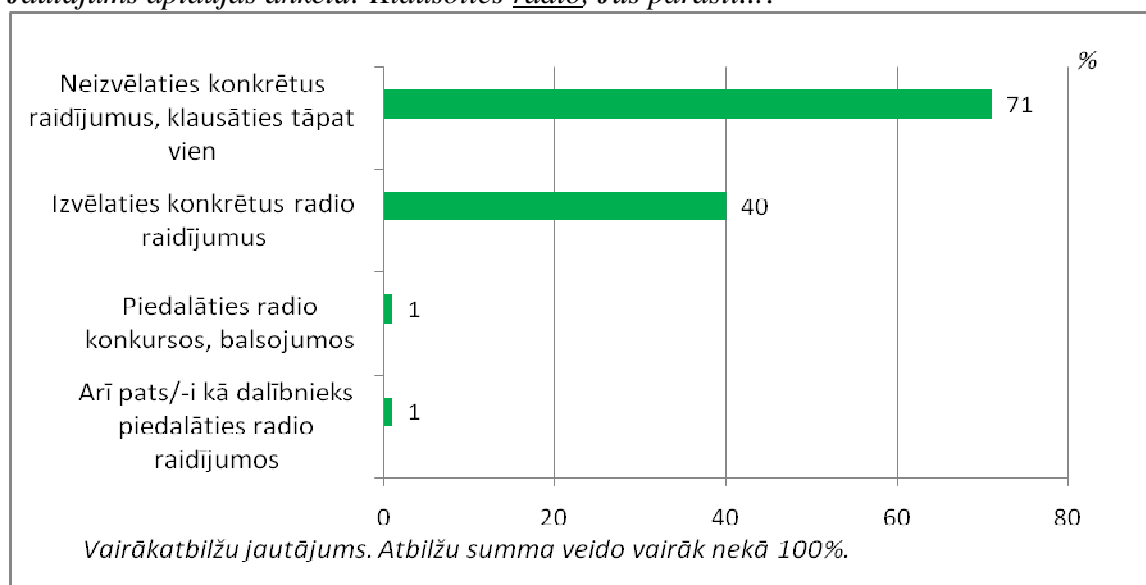
Jautājums aptaujas anketā: Skatoties televīziju, Jūs parasti...?

5.2.3. Radio: izvēle un līdzdalība

Salīdzinot ar televīziju, radio ievērojami biežāk skolotāji klausās tāpat vien, neizvēloties kādu konkrētu raidījumu (71%), un tikai 40% skolotāji izvēlas klausīties kādus konkrētus raidījumus (sk. 5.13. zīm.).

5.13. zīmējums. Radio klausīšanās

Jautājums aptaujas anketā: Klausoties radio, Jūs parasti...?

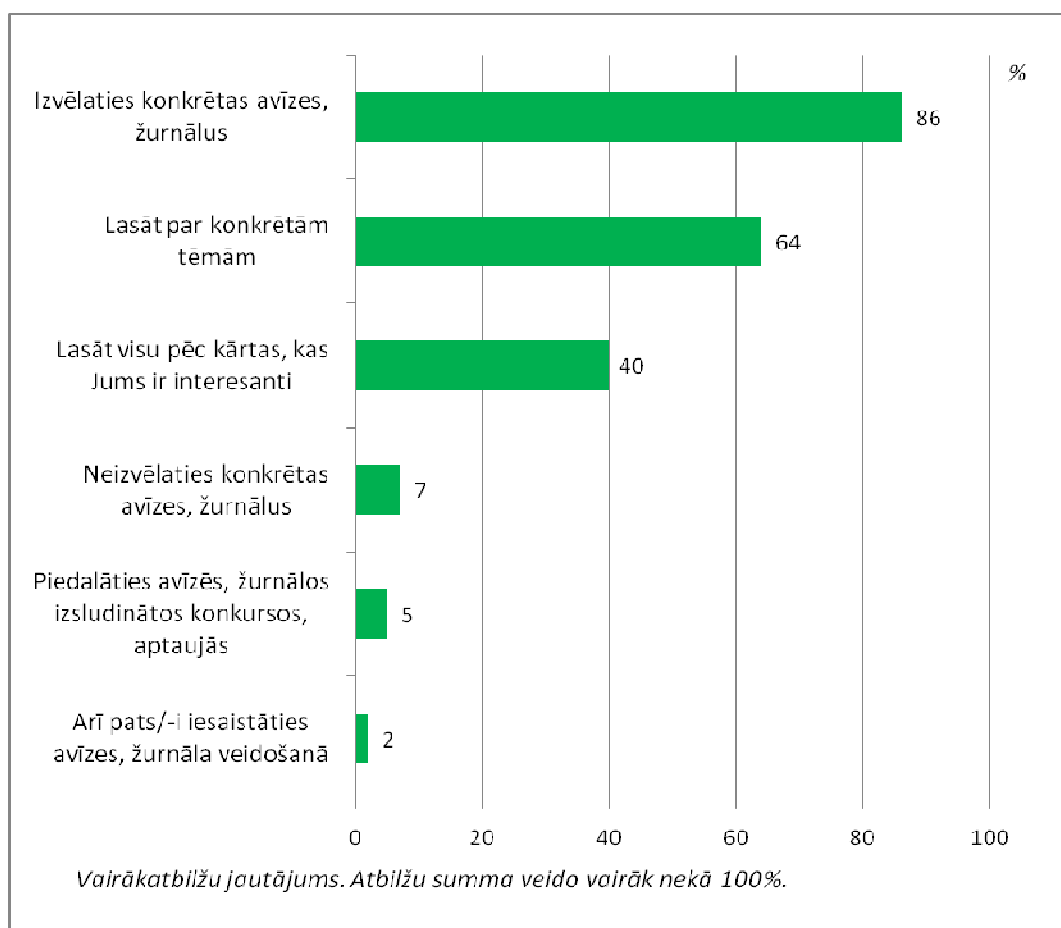
Radio konkursos balsojumos piedalās ļoti neliels skaits skolotāju (1% aptaujāto), tikpat daudz ir arī to, kas piedalās radio raidījumos kā dalībnieki.

5.2.4. Avīzes un žurnāli: izvēle un līdzdalība

Avīžu un žurnālu gadījumā skolotāju lielākā daļa izvēlas konkrētas avīzes, žurnālus (86%) un lasa par konkrētām tēmām (64%) (sk. 5.14. zīm.). Līdzīgi kā televīzijas un radio gadījumā, pavisam neliels skaits aktīvi iesaistās avīžu vai žurnālu veidošanā (2%) un piedalās konkursos un aptaujās, ko organizē prese (5%).

5.14. zīmējums. Avīžu un žurnālu lasīšana

Jautājums aptaujas anketā: *Lasot avīzes un/vai žurnālus, Jūs parasti...?*

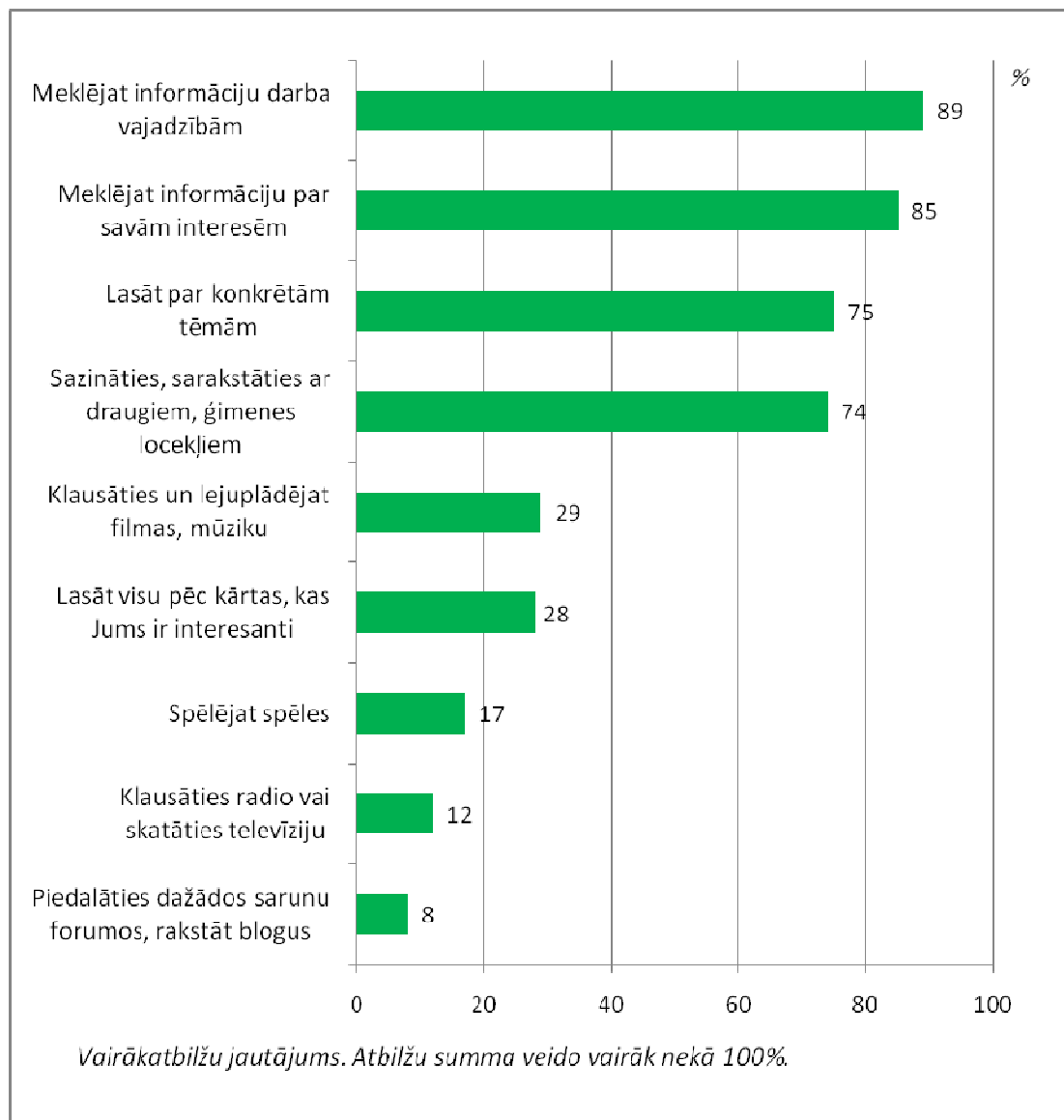
5.2.5. Interneta lietošanas veidi

Internetu skolotāji visbiežāk lieto, lai atrastu informāciju darba vajadzībām (89%) vai savām interesēm (85%) (sk. 5.15. zīm.). Interneta lietošanā vairāk dominē mērķtiecīga informācijas atlase (par konkrētām tēmām lasa 74%), nekā pretējā pieeja – lasīt visu

pēc kārtas, kas ir interesanti (28%). No piedāvātajām izvēlēm visretāk skolotāji ir atzīmējuši tādu atbilžu variantu kā piedalīšanās sarunu forumos, blogu rakstīšana (8%).

5.15. zīmējums. Interneta lietošana

Jautājums aptaujas anketā: Internetā Jūs parasti...?

Padziļināto interviju laikā vairāki skolotāji atzina, ka, lietojot internetu, neiesaistās diskusiju forumos, neraksta *blogus* un neiesaistās citās interaktīvās aktivitātēs. Šādu rīcību skolotāji skaidro, minot dažādus argumentus. Daļa atzīst, ka internets no visiem plašsaziņas līdzekļiem ir kļuvis par galveno informācijas iegūšanas mediju. Citi uzskata, ka interneta diskusiju kvalitāte ir zema un tāpēc nav vērts tajās iesaistīties, vai arī tajās ir pārāk daudz negāciju, kas rada negatīvu emocionālo noskaņojumu.

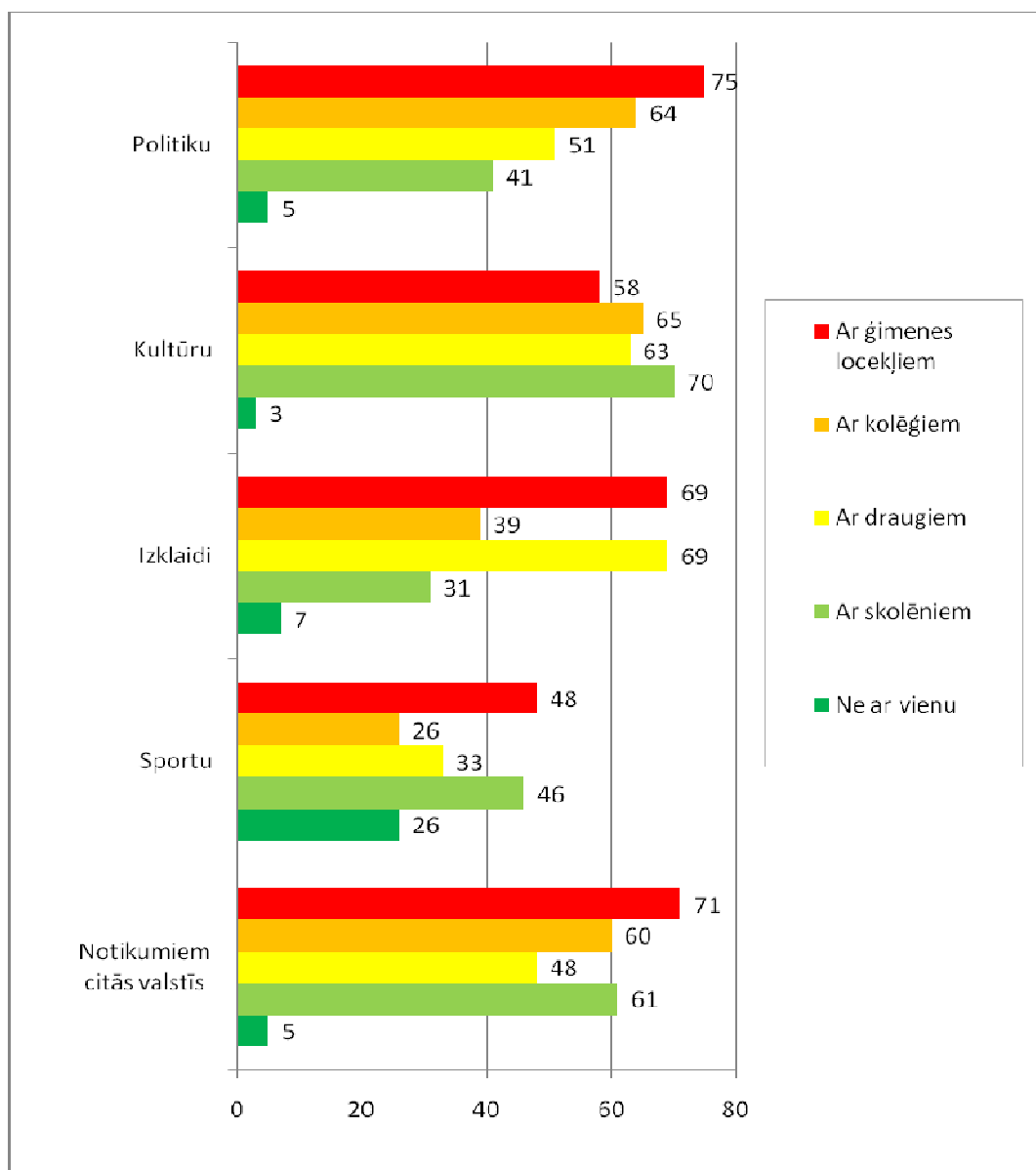
(..) forumos, diskusijās nepiedalos. Saņemu tikai to informāciju, kas mani interesē. Priekš sevis es pārsvarā meklēju tikai internetā, tāpēc ka žurnālus pīrkt ir dārgi. (fizika, RU)

Diskusijās es nepiedalos, jo man liekas, ka viņas ir seklas, tā valoda, man viņa kaut kā ne visai saista, vairāk lasu, video un mūziku tik, cik man ir nepieciešams darbam es pameklēju, filmas es neskatos. (latviešu valoda un literatūra, RU)

5.2.6. Mediju informācijas apspriešana

5.16. zīmējums. Mediju informācijas apspriešanā iesaistītās grupas

Jautājums aptaujas anketā: Ar ko Jūs parasti pārrunājat to, ko esat uzzinājis plašsaziņas līdzekļos par ...?

Medijos uzzināto skolotāji plaši apspriež ar dažādām grupām (sk. 5.16. zīm.). Notikumus citās valstīs un politiku, kā arī izklaides aktualitātes skolotāji salīdzinoši nedaudz biežāk apspriež ar ģimenes locekļiem (atbilstoši 71%, 75% un 69% skolotāju). Ar skolēniem skolotāji biežāk apspriež kultūras notikumus (71%). No visiem piedāvātajiem mediju ziņu veidiem salīdzinoši vismazāk tiek apspriesti sporta notikumi – 26% skolotāju norāda, ka neapspriež tos ne ar vienu. Atbildes uz šo jautājumu atšķiras dažādu mācību priekšmetu skolotāju vidū. Piemēram, humanitāro un sociālo zinātņu skolotāji ievērojami biežāk pārrunā ar skolēniem medijos uzzināto par politiku (visi skolotāji – 41%, humanitāro un sociālo zinātņu skolotāji - 83%). Savukārt latviešu valodas skolotāji ar skolēniem salīdzinoši biežāk pārrunā uzzināto par kultūru (visi skolotāji – 70%, latviešu valodas skolotāji - 91%). Notikumus citās valstīs salīdzinoši biežāk pārrunā gan latviešu valodas skolotāji, gan humanitāro un sociālo zinātņu skolotāji (visi skolotāji – 61%, humanitāro un sociālo zinātņu skolotāji - 71%, latviešu valodas skolotāji - 84%).

5.3. Mediju izmantošana mācību darbā

Aptaujas dati liecina, ka vairāk laika mediju lietošanai skolotāji atvēl tieši darba vajadzībām, mazāk savām personīgajām interesēm. Padziļinātajās intervijās skolotāji atzina, ka galvenais mediju lietošanas šķērslis savām interesēm ir laika trūkums, nevis to ierobežota pieejamība.

Es domāju, ka es varētu lietot [visus medijus], ja man nebūtu mana kūtruma, jo jebkuru avīzi, jebkuru žurnālu es varu aiziet un apskatīt, izlasīt bibliotēkā, bet atkal kūtrums un laika trūkums, tādēļ es domāju, ka šķēršļi diez vai ir tādi, kurus nevar pārvarēt.” (matemātika, LV)

Ja būtu vairāk laika, varbūt vairāk skatītos televīziju. Bet, no otras puses, vasarā atvaļinājumā it kā ir laiks, bet neko interesantu es tur neatrodu sev, tāpēc arī nav tās vēlēšanās. Kad tas laiks ir, tad ir tā vēlēšanās iziet ārā pastaigāties. Ja kādu informāciju neoperatīvi vajag, tad tas ir internets. Tā ir tāda kā palīdzības nūjiņa. Tagad TV var īpaši nesekot. (latviešu valoda, RU)

5.3.1. Mediju izmantošana, gatavojot mācību stundas, un mācību stundu laikā

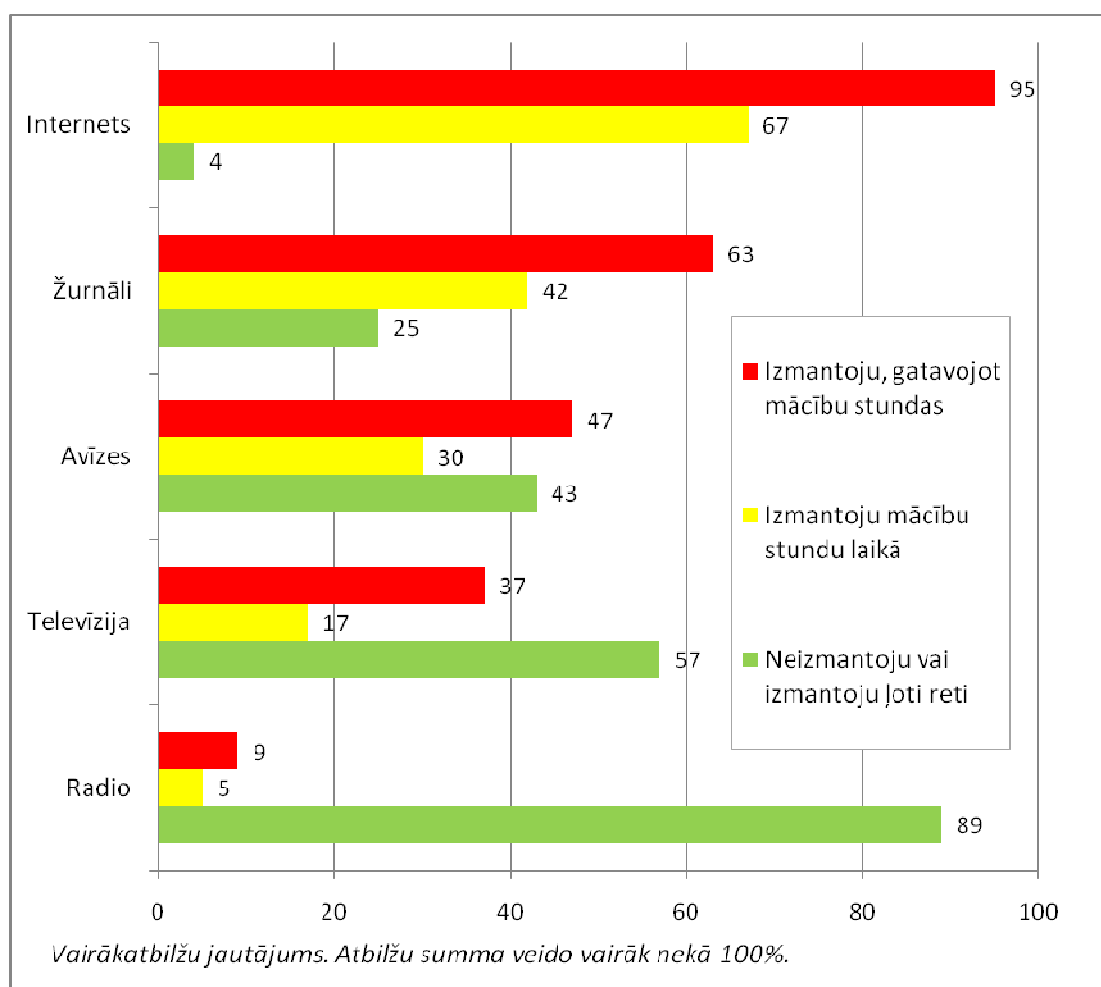
Saskaņā ar skolotāju aptaujas datiem visdaudzpusīgāk un plašāk mācību darbā tiek izmantots internets – 95% skolotāju izmanto internetu, gatavojot mācību stundas, un 67% - mācību stundu laikā (sk. 5.17. zīm.).

Otrs visbiežāk izmantotais medijs mācību darbā ir žurnāli (63% skolotāju izmanto žurnālus, gatavojot mācību stundas, un 42% - mācību stundu laikā). Savukārt trešajā vietā ir avīzes (47% skolotāju izmanto avīzes, gatavojot mācību stundas, un 30% - mācību stundu laikā).

Visretāk mācību darbā tiek izmantots radio, to vispār mācību darbā neizmanto 89% skolotāju.

5.17. zīmējums. Mediju izmantošana mācību darbā

Jautājums aptaujas anketā: Kurus plašsaziņas līdzekļus Jūs visbiežāk izmantojat, gatavojot mācību stundas, un kurus plašsaziņas līdzekļus Jūs izmantojat mācību stundu laikā?

Mediju izmantošana mācību darbā dažādu mācību priekšmetu skolotāju vidū nedaudz atšķiras. Internetu mācību stundu laikā biežāk izmanto dabas zinātņu skolotāji (visi skolotāji – 67%, dabas zinātņu skolotāji – 84%). Plašsaziņas līdzekļus – avīzes, žurnālus un televīziju - salīdzinoši visretāk izmanto matemātikas skolotāji (no visiem

skolotājiem žurnālus gandrīz neizmanto 25%, matemātikas skolotāji – 50%, no visiem skolotājiem avīzes neizmanto 43%, matemātikas skolotāji – 70%, no visiem skolotājiem televīziju neizmanto 57%, matemātikas skolotāji – 76%).

Skolotāju padziļinātajās intervijās respondenti dalījās savā pieredzē par to, kā tieši viņi integrē mediju lietošanu mācību darbā. Kopumā skolotājiem ir vairāk tieši pozitīvās prakses piemēru nekā negatīvās.

Mediju izmantošanas pozitīvās prakses piemēri dažādos mācību priekšmetos

Mūzika

Visdrīzāk sākumskolā tā ir uzskates informācija, bet, sākot ar 5. klasi, tiek aplūkotas konkrētas tēmas, piemēram, ja mēs mācāmies par dejām, tad skatāmies deju ierakstus video, ja mēs izpētām operu, tad meklējam konkrēti operu un kaut kādu sižetu uz divām minūtēm, to ieraksta un rāda bērniem... Mums ir ekrāns, multimediju centrs. Bērni taisa prezentācijas, bet tas ir tikai vecākās klasēs – 9., 10. un 11. klasēs. Tas var būt nav izklaidējošs, bet vairāk uzskates materiāls, jo operu un baletu uz pirkstiem grūti izskaidrot. Simfonisko orķestri vizuāli skatāmies. Mazāki bērni skatās, ja mēs izpētām vijoli, agrāk vienkārši uz CD klausījāmies, tad tagad ir iespēja skatīties kā vijole skan orķestrī vai kā atsevišķi spēlē vijolnieks. (..) Piemēram, ja mēs mācāmies par Mocartu, tad muzikālai viktorīnai es viņiem iesaku sataisīt izlasi savā datorā. Viņi to klausās, teica, ka tas viņiem palīdz. Ir labi rezultāti muzikālās viktorīnas laikā, tāpēc ka mūzikas stunda ir tika viena nedēļas laikā, bet mājās viņi klausījās šo mūziku. (mūzika, RU)

Matemātika

Un tad mēs mācījāmies par riņķa līnijām un, protams, visas problēmas, cirkuļu nav, nekā nav un man tur neiet un nevaru viņiem iemācīt un tad es kādu vakaru sēdēju internetā un atradu prezentāciju tādu un tur bija par riņķa līnijām pasaka, par „resnīti” un „tievīti” un tā ir vienīgā viela šajā klasē, ko zina visi perfekti, jo viņi atceras pasaku.... (matemātika, LV)

Prezentācijās mums bija laba sadarbība 7.klasē ar informātikas skolotāju. Es pasaku tā, ka pusgada laikā jūs varat uztaisīt vienu prezentāciju par ģeometrijas jebkuru tēmu, ko mēs esam izņēmuši, kas jums patika, kas nepatika, kā jūs gribētu labāk paskaidrot to vielu saviem klasesbiedriem. Tad viņi sūta man tās prezentācijas un tad mēs, visa klase, vērtējam prezentācijas darbus un arī informātikas skolotājs vērtē. (matemātika, LV)

Latviešu valoda un literatūra

Tās pašas videofilmas – gan Jāņa Klīdzēja „Cilvēka bērns” fragmentus mēs skatījāmies. Ļoti daudz. Mums ir vesels katalogs, tad atbilstoši tam saturam, mēs cenšāmies... Par katru rakstnieku vai dzejnieku kaut kas ir, mēs to visu izmantojam – Alberts Bels, Aleksandrs Čaks, Aleksandrs Grīns, Andrejs Eglītis, Andrejs Pumpurs, Andrejs Upīts. Te var saukt visus autorus, tiešām. (latviešu valoda un literatūra, RU)

Bioloģija

(..) tas viss ir krāsaini un vizuāli. Tas ir svarīgi, jo ļoti daudziem skolēniem ir attīstīta redzes atmiņa – viņš to ieraudzīja un iegaumēja. Tu vari runāt 10 mācību stundas – viņš klausījās, bet neiegaumēja. Var vienu reizi parādīt un viņš iegaumē. Tas, protams, ir liels pluss. (bioloģija, RU)

Man ļoti patīk 'google', es bērniem gatavoju prezentācijas, arī savu metodisko darbu, mums ir arī tāds uzdevums papildināt metodisko bāzi, 'google' ir viss, ko tu vari sameklēt, ir attēli, kas skolēniem ir būtiski. Ja mēs runājam par fotosintēzes procesu, viņi nevar ieiet auga lapās, bet ja es visu parādu shēmu vai attēlu veidā, viņiem viss ir saprotams. (..) Ko katrā mirklī vajag, to mēs arī meklējam. Vēl ir tas, ka ir savstarpējā priekšmetu saikne, man, piemēram, angļu valodas skolotāja pasaka, ka viņi mācās to un to, tu vari ieiet tur un tu redzēsi to un to, un tad mēs mēģinām arī kaut kā, piemēram, es iedodu no sava viedokļa un viņa angļu valodu kā tādu pārbauda. (bioloģija, LV)

Angļu valoda

Tas bija pagājušajā gadā, varbūt gatavojoties tam neklātienas ceļojumam par Lielbritāniju, man pašai bija jātiek skaidrībā, ko es vēlos no skolēniem, sastādīju plānu un katrā no tiem plāna punktiem, no tām vietām, kuras es vēlējos apskatīt, es mēģināju kaut ko interesantu, nevis vienkārši informāciju, bet kādu tādu rozīnīti atrast, piemēram, par Šekspīra dzīvesvietām kaut ko atrast, tā pilsēta Stretforda un tā pa katru, un tad, kad es devu skolēniem klasē, mēs tā kā gidi strādājām, mēģinājām arī izprintēt bildes it kā mēs ceļotu pa to valsti, bet ceļošana pa klasi bija, viņi bija gidi katrs savā vietā un, protams, es palīdzēju viņiem gatavoties un es domāju, ka tas patika visiem un arī man, ka es tā varēju viņus iesaistīt tajā, un, protams, angļu valodas lietošana un informācija par to valsti, tas man šķita ļoti labi. (angļu valoda, LV)

Būtisks aspekts, kas atklājas citētajos skolotāju stāstījumos par pozitīvo praksi, ir ne vien iespēja papildināt mācību vielas izklāstu ar skolēniem saistošu vizuālo vai skaņas materiālu, bet arī dažādu priekšmetu skolotāju sadarbība mediju izmantošanā, kā to ilustrē bioloģijas un angļu valodas skolotāju vai informātikas un ģeometrijas skolotāju sadarbības piemēri.

Padziļinātajās intervijās skolotāji minēja vairākus mediju lietošanas pozitīvos aspektus –priekšrocības. Viens no biežāk minētajiem ir iespēja papildināt esošo mācību vielas izklāstu gan informatīvi, gan arī vizuāli, kas savukārt, skolotāju vērtējumā, palīdz skolēniem efektīvāk apgūt mācību vielu.

(..) mēs varam dažādot stundas, ne tikai grāmata, tas, ka mēs varam atrast plašāku informāciju nekā tas, kas mums ir dots, tas līdz ar to paplašina skolēnu redzesloku. (angļu valoda, LV)

Pirmkārt, visa informācija, kura mums ir vajadzīga, mēs varam atrast par jebkuru tēmu. Tas ir viens pluss. Otrkārt, tas viss ir krāsaini un vizuāli. Tas ir

svarīgi, jo ļoti daudziem skolēniem ir attīstīta redzes atmiņa – viņš to ieraudzīja un iegaumēja. Tu vari runāt desmit mācību stundas – viņš klausījās, bet neiegaumēja. Var vienu reizi parādīt un viņš iegaumē. Tas, protams, ir liels pluss. (bioloģija, LV)

Raugoties no pašu skolotāju perspektīvas, respondenti atzīst, ka internets sniedz iespēju īsā laikā iegūt lielu apjomu papildu informācijas par interesējošiem jautājumiem.

Plusi ir tādi, ka mēs ļoti ātri varam dabūt informāciju, nevis es eju uz bibliotēku un nezinu vai tā grāmata man būs vai nebūs, es uzreiz dabūju. (bioloģija, LV)

Tāpat, vērtējot tehnoloģiju izmantošanu mācību darbā, piemēram, interaktīvās tāfeles, skolotāji novērtē arvien pieaugošo metodisko materiālu klāstu un līdz ar to arī viņu iespēju paplašināšanos, veidojot mūsdienīgu un vizuāli interesantu apgūstamās vielas izklāstu.

Man liekas, ka ir iespēja vairāk, labāk sagatavot to stundu. Ja runā par šīm interaktīvajām tāfelēm, tur jau ir gatavi materiāli dažādos mācību priekšmetos, nav tikai latviešu valodā. Skolēniem tomēr ir interesantāk, ja skolotājs ir ar tādu apjomīgāku un mūsdienīgāku materiālu. (..) ja skolēni nesaprot, tad to [materiālu] var vizualizēt un parādīt uzskatāmi, ka viņš sāk saprast, par ko runā. (latviešu valoda un literatūra, RU)

Līdzās pozitīvajiem aspektiem skolotāji saskata arī vairākus negatīvus mediju izmantošanas mācību darbā momentus, t.sk. ierobežota plašsaziņas līdzekļu un interneta pieejamība, negatīva ietekme uz mācību procesu un tajā ieguldītajiem skolēna resursiem (piemēram, referāta sagatavošana, izmantojot interneta resursus, skolēniem prasa mazāk pūļu), negatīva ietekme uz skolēnu veselību.

Tāpat skolotāji uzskata, ka interneta lietošana būtiski samazina skolēnu interesi par ‘rakstīto vārdu’, proti, sarūk skolēnu motivācija lasīt grāmatas un drukātos medijus. Turklāt skolēniem ir grūtības pašiem plānot savu laika sadalījumu, ko viņi atvēl dažādu mācību priekšmetu apguvei. Skolotāji ir novērojuši, ka skolēni labprātāk strādā ar uzdevumiem, kuru izpildē ir nepieciešams izmantot internetu, un attiecīgi nepietiekamu laiku velta pārējiem mācību priekšmetiem.

Atsevišķos gadījumos skolotāji atzīst, ka mediju izmantošana mācību darba prasa no viņiem ievērojami vairāk laika ne tikai mācību stundās, bet arī mācību stundas

sagatavošanas procesā. Tas nozīmē, ka ir nepieciešams ne tikai sekmēt to, lai skolotāju prastu strādāt ar jaunajām tehnoloģijām, bet arī veidot atbilstošus metodiskos materiālus elektroniskā vidē, kas ir paredzēti tieši izmantošanai darbam klasē konkrētu vielu apgūvē. Šādi materiāli jau šobrīd ir plaši pieejami, piemēram, dabaszinātņu skolotājiem, kuri savā darbā izmanto materiālus no portāla www.dzm.lv.

Mediju izmantošanas negatīvās prakses piemēri dažādos mācību priekšmetos

Angļu valoda

(..) ar to pašu the Guardian pagājušajā gadā, atceros, kā mēs gatavojāmies eksāmeniem. Eksāmenos parasti ir sarežģīti teksti lasīšanai, tad es no interneta par dažādām tēmām sagatavoju jautājumus katrai grupai par to informāciju un tad mēģināju, lai viņi atrod un sameklē. Bija grūti, jo vārdu krājums un, iespējams, ka man vajadzēja vienu tēmu iedot visiem, jo tad mēs varētu visi apspriest, bet tā kā bija trīs vai četras grupas ar dažādām tēmām, tad es nevarēju pārbaudīt visas. Man vēl otrā stunda bija jāņem, man šķiet, ka tikai ar vienu grupu es varēju izrunāt to, ko viņi ir sapratuši un veikuši, tas sarežģīti bija viņiem. Turpmāk plānojot tas jāņem vērā, jāmaina kaut kas... Bet mums ir 40 minūtes, un, ja stunda ir pēc divām dienām, tad tas jau aizmirstas, kaut kā tā, tur ir jāmaina kaut kas, jāpiedomā nākošreiz. (angļu valoda, LV)

Literatūra

Jā, laikam mana neprasme, strādājot ar Šekspīru pagājušajā gadā 10. klasē. Šķita, ka es esmu atradusi ļoti labu materiālu www.youtube.com un tajā brīdī nebiju pierakstījusi, tur ļoti daudz ir tā materiāla. (..) no rīta atnāku, domāju, ka varēšu ierosināšanas fāzē [kritiskās domāšanas metode] to rādīt un nevaru vairāk atrast, jo ļoti pārblīvāts šis portāls ar materiāliem. (..) Bija jāiztiek ar ne tik labu materiālu. (literatūra, LV)

Matemātika

Kad man nebija antivīrusa sistēma, tad man bija tā, kad es sāku rādīt vienu prezentāciju un man sāka lekt ārā dažādi saiti, attēli, kuri nebūtu jāreda bērniem, tas bija tāds negatīvs. (matemātika, LV)

5.3.2. Dažādu mediju piemērotība izmantošanai mācību darbā

Dažādu mediju piemērotības novērtējums loģiski saskan ar iepriekš analizēto mediju izmantošanu mācību darbā – salīdzinoši vismazāk skolotāju kā piemērotu mācību darbam atzīst radio (22%), kas bija arī visretāk mācību darbā izmantotais medijs (sk. 5.18. zīm.). Savukārt mācību darbam vispiemērotākais medijs skolotāju vērtējumā ir internets (98%), un to skolotāji reāli arī visbiežāk izmanto. Skeptiskākie par plašsaziņas līdzekļu – radio, televīzijas, avīžu un žurnālu - izmantošanu mācību darbā

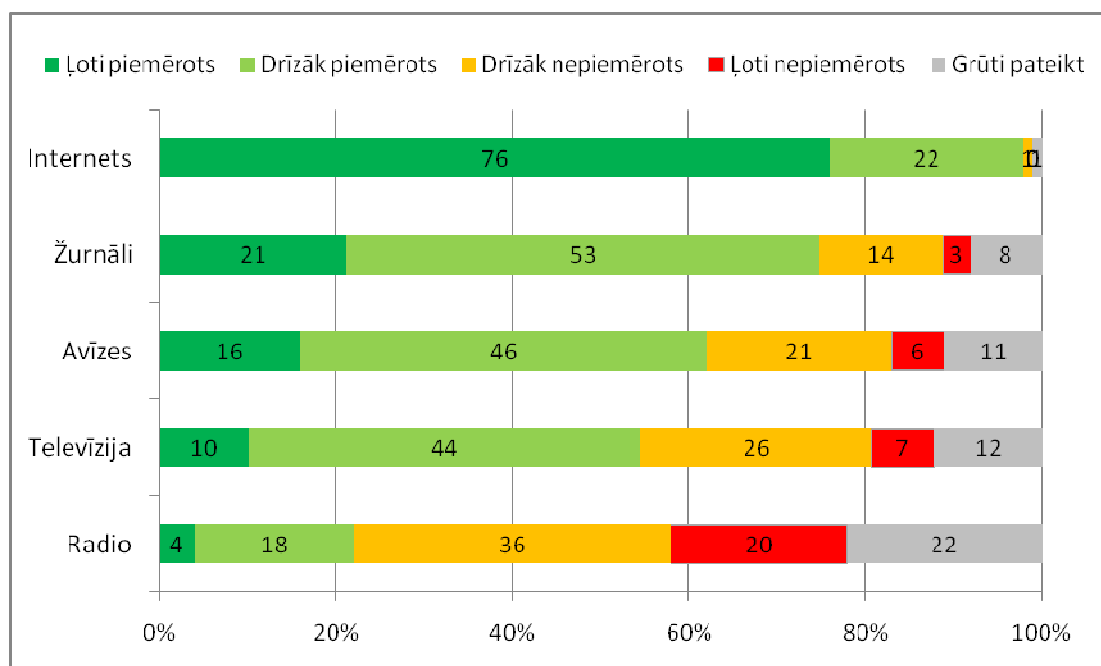
ir matemātikas skolotāji. Jāsecina, ka atšķirībā no citiem mācību priekšmetiem, matemātikas stundām izmantojams ir galvenokārt tikai internets.

Padziļinātajās intervijās arī izskanēja viedoklis, ka ne visos mācību priekšmetos var vienlīdz efektīvi izmantot medijus. Samērā izplatīts ir viedoklis, ka plašākas un daudzveidīgākas mediju izmantošanas iespējas ir sociālo un humanitāro zinātņu, savukārt dabaszinātņu bloka priekšmetos tās ir ierobežotākas.

Ja es salīdzinu angļu valodu un bioloģiju, angļu valodu man šobrīd pasniedz draudzene skolā, viņiem ir ierasta lieta, ka viņiem katru nedēļu ir jāgatavo interneta teksti. Skolēns sagatavo. Es domāju, ka tādā matemātikā, var jau būt, ka tu kaut ko atrodi, bet tad skolotājam ir ļoti daudz jāmeklē. Ja tā ir angļu valoda, tā jau valoda kā tāda tevi bagātina. Bioloģijā būs stipri mazāk, un tas ir koncentrētākā veidā, vienreiz semestrī es uzprasu tādu darbu [kurā nepieciešams izmantot interneta resursus], biežāk es neprasu. (bioloģija, LV)

5.18. zīmējums. Mediju piemērotība izmantošanai mācību darbā

Jautājums aptaujas anketā: Cik piemērota, Jūsaprāt, ir dažādu plašsaziņas līdzekļu – radio, televīzijas, interneta, avīzes, žurnālu – izmantošana mācību darbā Jūsu priekšmetā?

Skolotāju stāstījumos intervijās atklājās problēmas, ar kurām viņi saskaras, izmantojot internetu mācību nolūkos. Pirmkārt, var novērot, ka skolotāji izmanto nejauši (caur interneta meklētājiem) atrastus materiālus, kas ir tikai daļēji piemēroti konkrētās vielas izklāstam. Otrkārt, skolotājiem vēl ir nepietiekami uzkrāta pieredze un

zināšanas, kā efektīvi izmantot internetu mācību darbā ar skolēniem klasē. Par to liecina vairāki skolotāju komentāri padziļinātajās intervijās.

(..) tās prezentācijas vai materiāli, citreiz tā automātiski paņem, gribi parādīt, bet, kad sāc rādīt, redzi, ka kaut kas ir izlaists vai kaut kas nav iekļauts, kas būtu jāiekļauj, tāpēc, tā nepārskatot un nepiedomājot materiālus, laikam nevar stundā rādīt, ko mēs dabūjam internetā. (matemātika, LV)

Es domāju, ka man pietrūkst laika un prasmju, tieši prasmes to visu atrast, tāpēc ka ir ļoti daudz [informācijas]. Var ierakstīt atslēgas vārdus „dziesmu svētki” vai konkrētas dziesmas izpildīšanu Dziesmu svētkos, bet parādās ļoti daudz variantu un tu nevari atrast... Es domāju, ka šis nesistemātiskums, liels informācijas apjoms. Nekā gatava nav, visu ir jāmeklē pašam. Varbūt tu šodien neatradi, jo ne tā esi ierakstījis meklētājā, bet pēc nedēļas skaties un parādās kaut kas pavisam cits. Tad domā, kāpēc tu iepriekšējo neizmantoji un kur tas tagad pazuda. (mūzika RU)

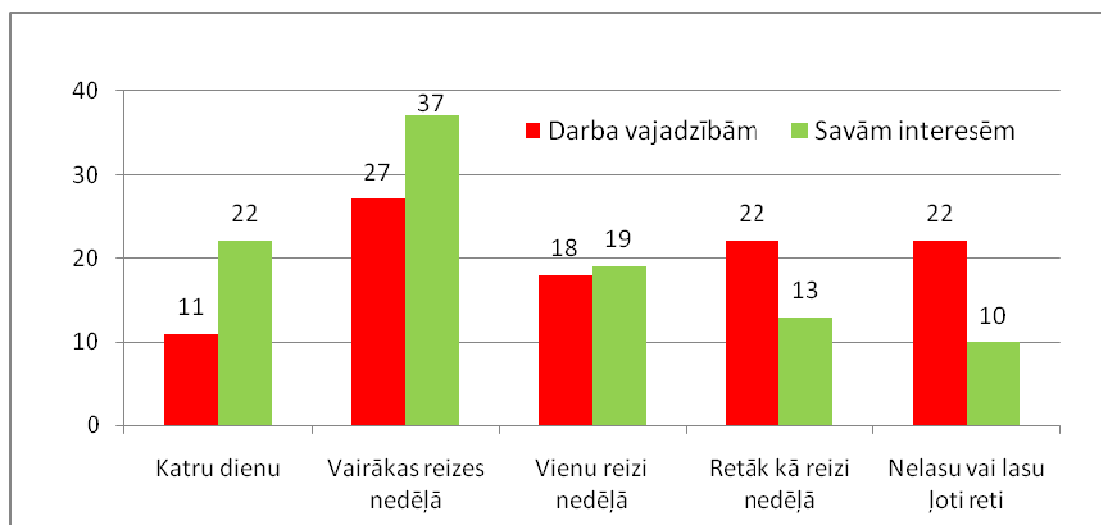
Jā, pārsātinātība, ka ir jādomā skolotājam un ja vēl vairāku priekšmetu skolotāji dienas gaitā izmanto, tad grūti gan fiziski, gan psiholoģiski tam skolēnam, viņš izjūt diskomfortu un viņi par to arī runā, tāpēc ļoti jādomā par to, ko rādīt un cik daudz rādīt, nevar visas 40 minūtes izmantot tos resursus. (latviešu valoda, RU)

5.3.3. Avīžu un žurnālu lasīšanas biežums profesionālos nolūkos

Katru dienu avīzes darba vajadzībām lasa 11% skolotāju, savām interesēm – 22% skolotāju (sk. 5.19. zīm.).

5.19. zīmējums. Skolotāju avīžu lasīšanas biežums dažādiem mērķiem

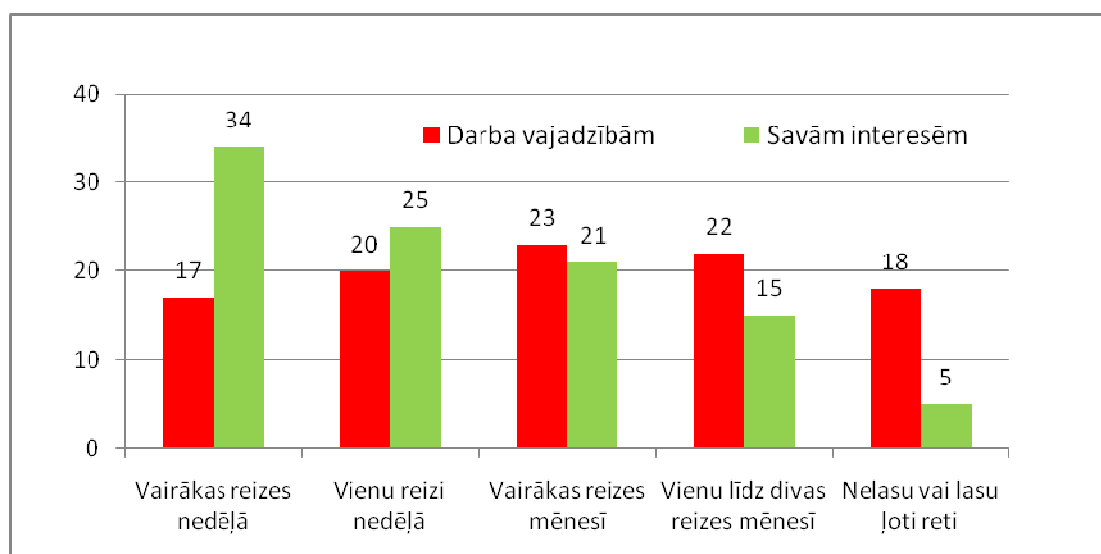
Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Jūs lasāt avīzes ... ?

Vairākas reizes nedēļā avīzes darba vajadzībām lasa 27%, savām interesēm – 37%. Salīdzinoši žurnālus ne mazāk kā vairākas reizes nedēļā darba vajadzībām lasa 17% skolotāju, bet savām interesēm – 34% skolotāju (sk. 5.20. zīm.). Tas parāda, ka kopumā avīzes gan darbam, gan savām interesēm skolotāji lasa biežāk. Salīdzinoši biežāk avīzes darba vajadzībām lasa latviešu valodas un humanitāro un sociālo zinātņu mācību priekšmetu skolotāji, bet retāk – matemātikas skolotāji.

5.20. zīmējums. Skolotāju žurnālu lasīšanas biežums dažādiem mērķiem

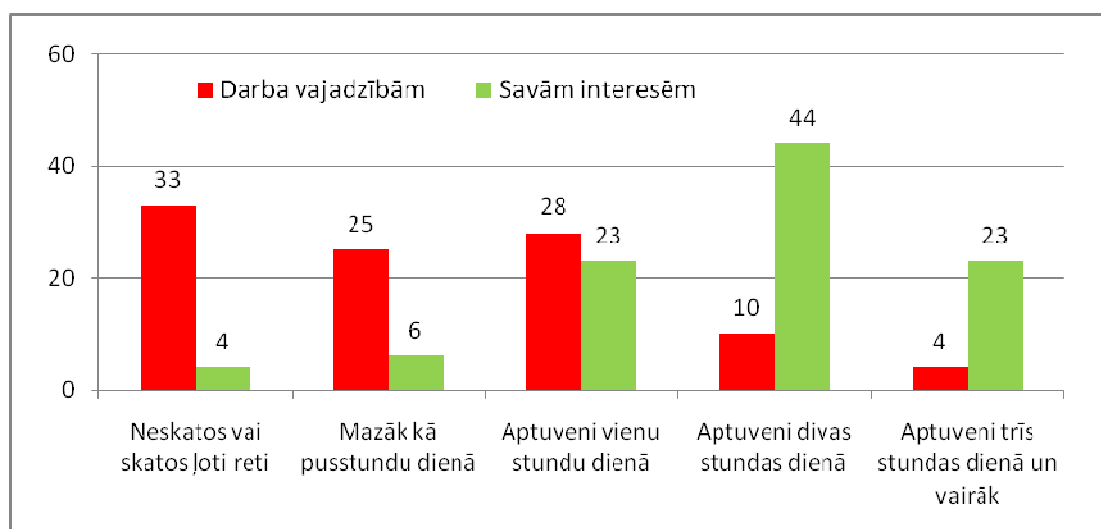
Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Jūs lasāt žurnālus ... ?

5.3.4. Televīzijas un radio izmantošanas biežums profesionālos nolūkos

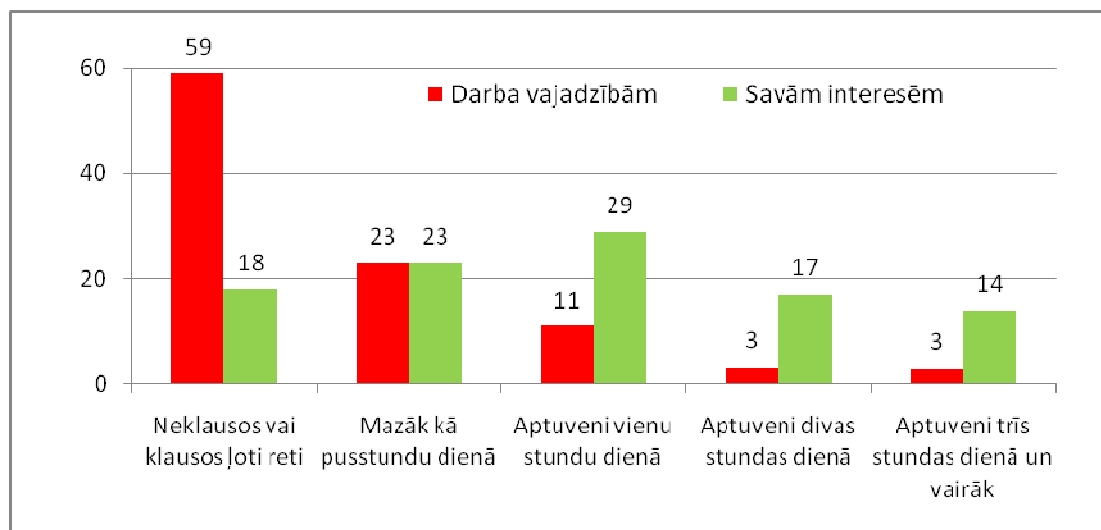
5.21. zīmējums. Skolotāju televīzijas skatīšanās biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Jūs parasti skatāties televīziju ... ?

Televīzija un radio pārsvarā tiek izmantots savām interesēm un atpūtai, nevis mācību darbā. 33% skolotāju atzīst, ka neskatās televīziju darba vajadzībām, bet 59% - ka neklausās radio darba vajadzībām (sk. 5.21. un 5.22. zīm.). No tiem skolotājiem, kas tomēr izmanto šos plašsaziņas līdzekļus mācību darbā, vairums tam velta mazāk kā pusstundu dienā.

5.22. zīmējums. Skolotāju radio klausīšanās biežums dažādiem mērķiem
 Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Jūs parasti klausāties radio ... ?

5.3.5. Interneta izmantošanas biežums profesionālos nolūkos

Salīdzinot ar citiem medijiem, internetu skolotāji intensīvi lieto gan mācību darbā, gan savām interesēm. Šos aptaujas rezultātus apstiprina arī padziļinātajās intervijās uzklusītā skolotāju pieredze.

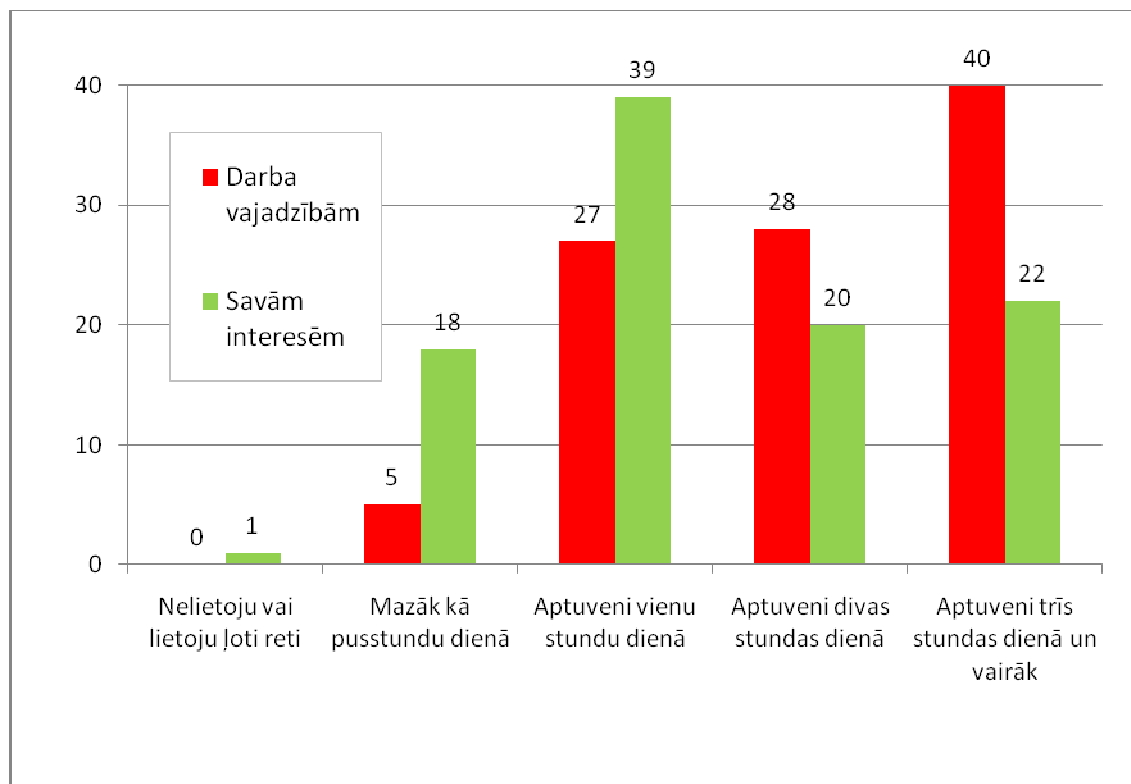
(..) ļoti reti, kad sociālos portālus izmantoju atpūtai. Pārsvarā izmantoju darba vajadzībām. 98% interneta lietošanas laika es pavadu darba vajadzībām. (bioloģija, RU)

Saskaņā ar skolotāju aptaujas rezultātiem 40% skolotāju internetu darba vajadzībām lieto aptuveni trīs stundas dienā vai vairāk, kas ir ļoti augsts rādītājs (sk. 5.23. zīm.). Iespējams, to var skaidrot ar nepieciešamību ikdienā lietot portālu *e-klase*, kur jāpapildina informācija gan par skolēnu apmeklējumu un vērtējumu, gan par uzdoto uz nākošo dienu. Aplūkojot atbilžu sadalījumu dažādu mācību priekšmetu skolotāju grupās, redzams, ka visvairāk to, kas internetu darba vajadzībām lieto aptuveni trīs

stundas dienā vai vairāk, ir dabas zinātņu skolotāju vidū (53%), bet vismazāk – svešvalodu skolotāju vidū (33%).

5.23. zīmējums. Skolotāju interneta lietošanas biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Jūs parasti lietojat internetu ... ?

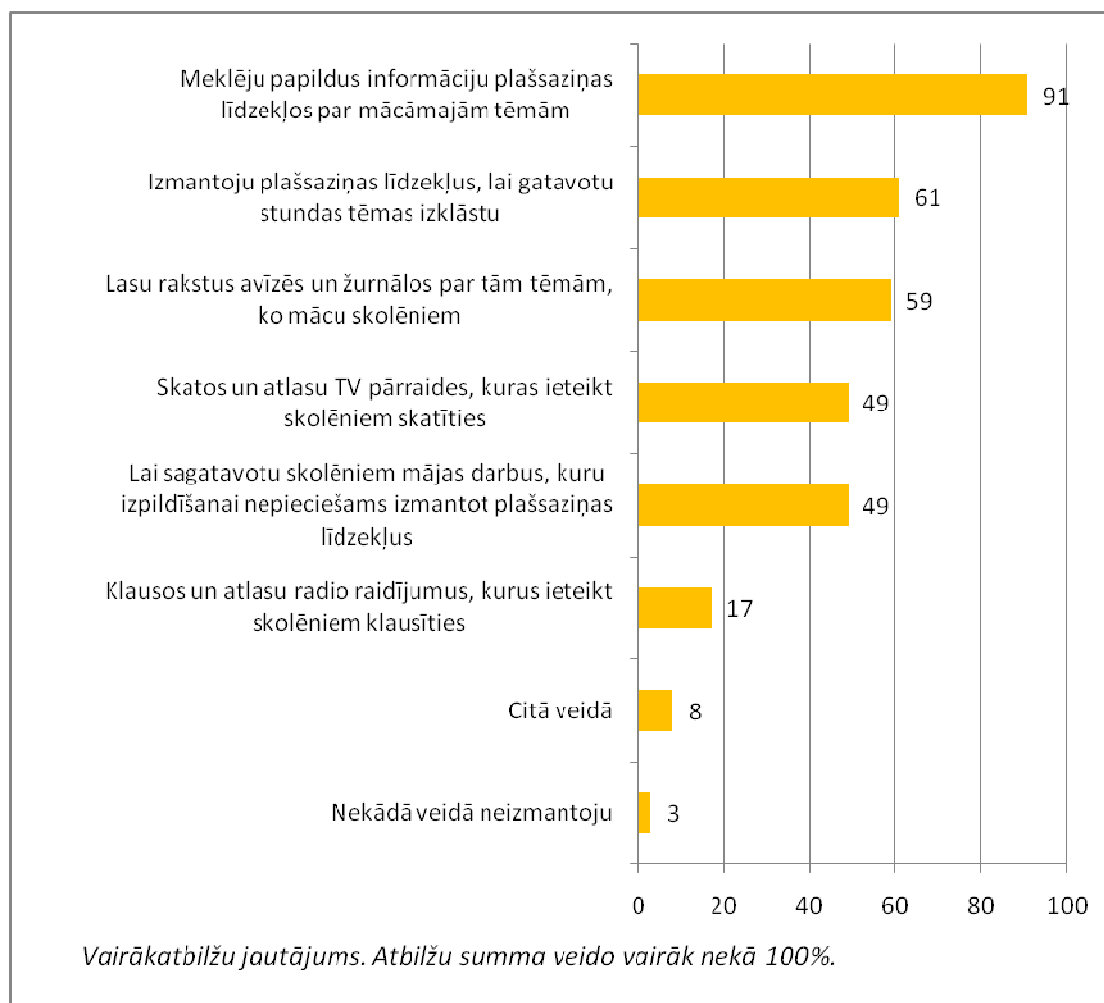
5.3.6. Mediju izmantošanas veidi, gatavojot mācību stundas

Mediji mācību stundu gatavošanas procesā visbiežāk tiek izmantoti papildu informācijas meklēšanai (91%) (sk. 5.24. zīm.). 49% skolotāju medijus izmanto, lai sagatavotu skolēniem uzdevumu – mājas darbu, kura izpildīšanai nepieciešams izmantot medijus. Salīdzinoši biežāk šim uzdevumam medijus izmanto latviešu valodas (62%) un humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji (65%). Latviešu valodas un humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji salīdzinoši biežāk skatās un atlasa TV pārraides, kuras ieteikt skolēniem skatīties (visi skolotāji - 49%, humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji – 62%, latviešu valodas skolotāji – 64%).

Humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji biežāk lasa arī rakstus avīzēs un žurnālos par tām tēmām, kuras māca skolēniem (visi skolotāji - 59%, humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji – 72%).

5.24. zīmējums. Mediju izmantošanas veidi, gatavojot mācību stundas

Jautājums aptaujas anketā: Kādā veidā Jūs parasti izmantojat plašsaziņas līdzekļus – radio, televīziju, presi, internetu, gatavojot MĀCĪBU STUNDAS?

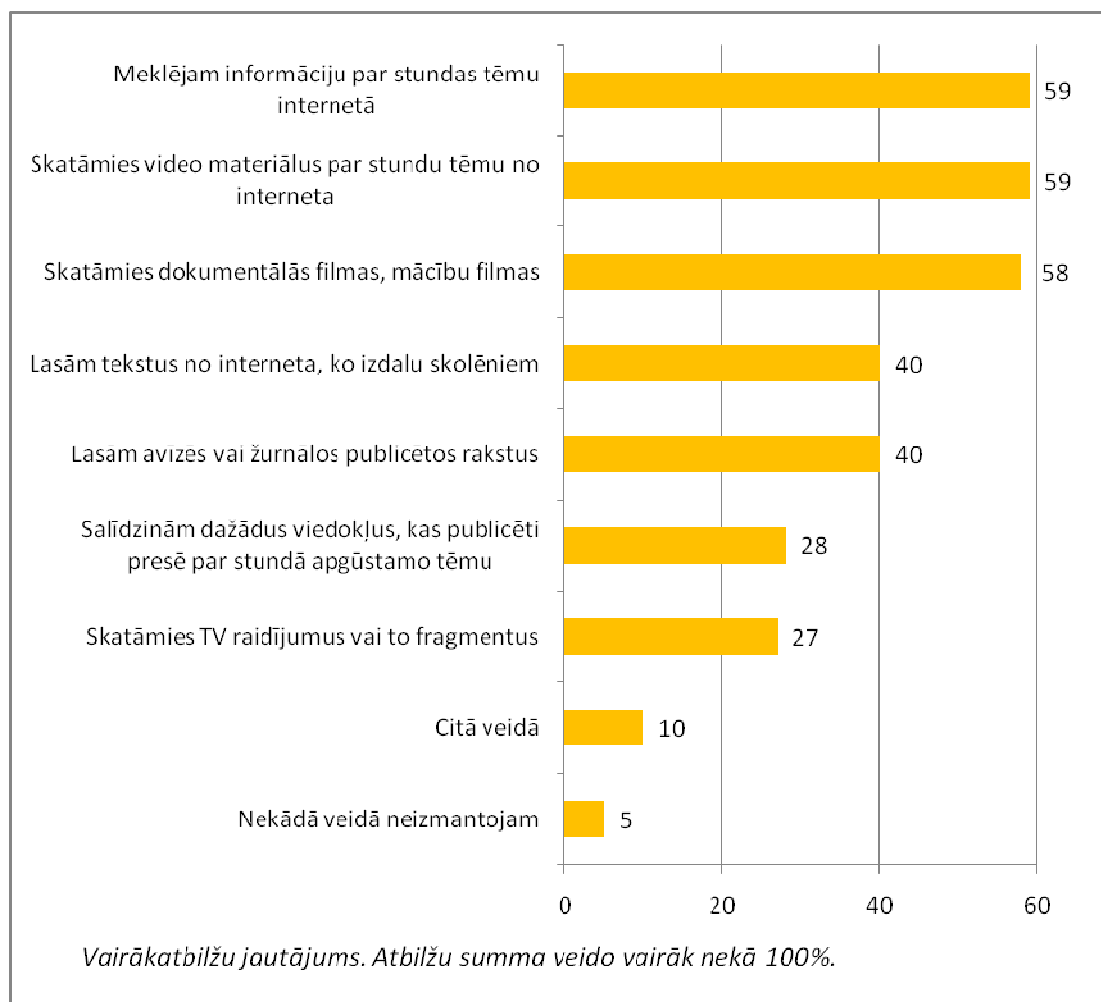
5.3.7. Mediju izmantošanas veidi mācību stundās darbā ar skolēniem

Trīs visbiežāk minētie veidi, kā skolotāji izmanto medijus mācību stundās ir – informācijas meklēšana par stundas tēmu internetā (minējuši 59% skolotāju), video materiālu no interneta skatīšanās (minējuši 59% skolotāju), un dokumentālo vai mācību filmu skatīšanās (58%) (sk. 5.25. zīm.).

Salīdzinoši biežāk visus piedāvātos mediju izmantošanas veidus ikdienā izmanto humanitāros un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji.

5.25. zīmējums. Mediju izmantošanas veidi mācību stundās darbā ar skolēniem

Jautājums aptaujas anketā: *Kādā veidā Jūs parasti izmantojat plašsaziņas līdzekļus – radio, televīziju, presi, internetu – SKOLĀ MĀCĪBU STUNDĀS darbā ar skolēniem?*

Dabas zinātņu skolotāji visbiežāk medijus izmanto, lai skatītos ar skolēniem video materiālus par stundas tēmu no interneta (visi skolotāji - 59%, dabas zinātņu skolotāji – 82%), lai skatītos dokumentālās vai mācību filmas (visi skolotāji - 58%, dabas zinātņu skolotāji – 76%), kā arī – lai meklētu informāciju par stundas tēmu internetā (visi skolotāji - 59%, dabas zinātņu skolotāji – 63%).

Matemātikas skolotāji visbiežāk medijus stundā izmanto, lai meklētu informāciju par stundas tēmu internetā (visi skolotāji - 59%, matemātikas skolotāji – 69%).

Svešvalodu skolotāji salīdzinoši biežāk stundās skolēniem liek lasīt tekstus no interneta (visi skolotāji - 40%, svešvalodu skolotāji – 62%). Savukārt latviešu valodas skolotāji, salīdzinot ar citiem skolotājiem, klasē biežāk gan skatās dokumentālās vai mācību filmas (76%), gan skatās TV raidījumus vai to fragmentus (43%), gan lasa avīzēs vai žurnālos publicētus rakstus (63%), gan lasa tekstus no interneta (51%), gan salīdzina dažādus viedokļus, kas publicēti presē par stundā apgūstamo tēmu (48%). Aptaujas rezultātus papildina un ilustrē skolotāju izteikumi no padziļinātajām intervijām:

Es to [interneta resursu izmantošanu] sasaistu ar mācību saturu. Katrā klasē jāklāsta konkrēts mācību saturs, tad attiecīgi arī meklējam to informāciju. Piemēram, ja 8. klasē iet runa kaut vai par literatūras grāmatu „Ojāra Vācieša dzeja”, tad piemeklēju klāt multiplikācijas filmu, kaut vai „Astoņi kustoņi”, un noskatāmies šo filmu vai fragmentu. Vidusskolā ir ļoti labi. Es daru tā, ja pat mums nav mācību grāmatas, piemēram, pagājušā gadā 11. klasē literatūrā nebija mācību grāmatas, tad es atveru interneta vietni, piemēram, par konkrētu ārzemju rakstnieku vai dzejnieku. Tā informācija, kas tur ir, īstenībā ir kā mācību grāmata. Tas ir vienīgais un galvenais informācijas avots. Tad man nevajag gatavot izdales materiālu. (latviešu valoda, RU)

Interaktīvos materiālus, tie jau ir gatavi, tur viss jau ir ietverts, bet kā citās klasēs, kur nebija tie materiāli, tur es pati meklēju. Piemēram, Annas Brigaderes „Sprīdīti” mēs mācījāmies, pēc tam mēs noskatījāmies [portālā] www.pasakas.net animācijas filmu, pēc tam mēs skatījāmies mākslas filmu tiešsaistē internetā. (latviešu valoda un literatūra RU)

(..) televīzijā, ja ir par valodas kultūras jautājumiem un par saziņu, tad mēs norunājam, ka noskatīties „Panorāmu” vai to un to ziņu raidījumu. Pēc tam mēs to klasē analizējam, ja ir kāds interesantāks raidījums. Tad, kad mēs mācāmies par valodas stiliem gan 5. klasē, gan 11. klasē, tad, strādājot ar publicistikas materiāliem, viņi nāk ar saviem žurnāliem, laikrakstiem. Tad strādā arī ar tiem. (latviešu valoda, LV)

5.3.8. Galvenie šķēršļi mediju izmantošanai mācību darbā

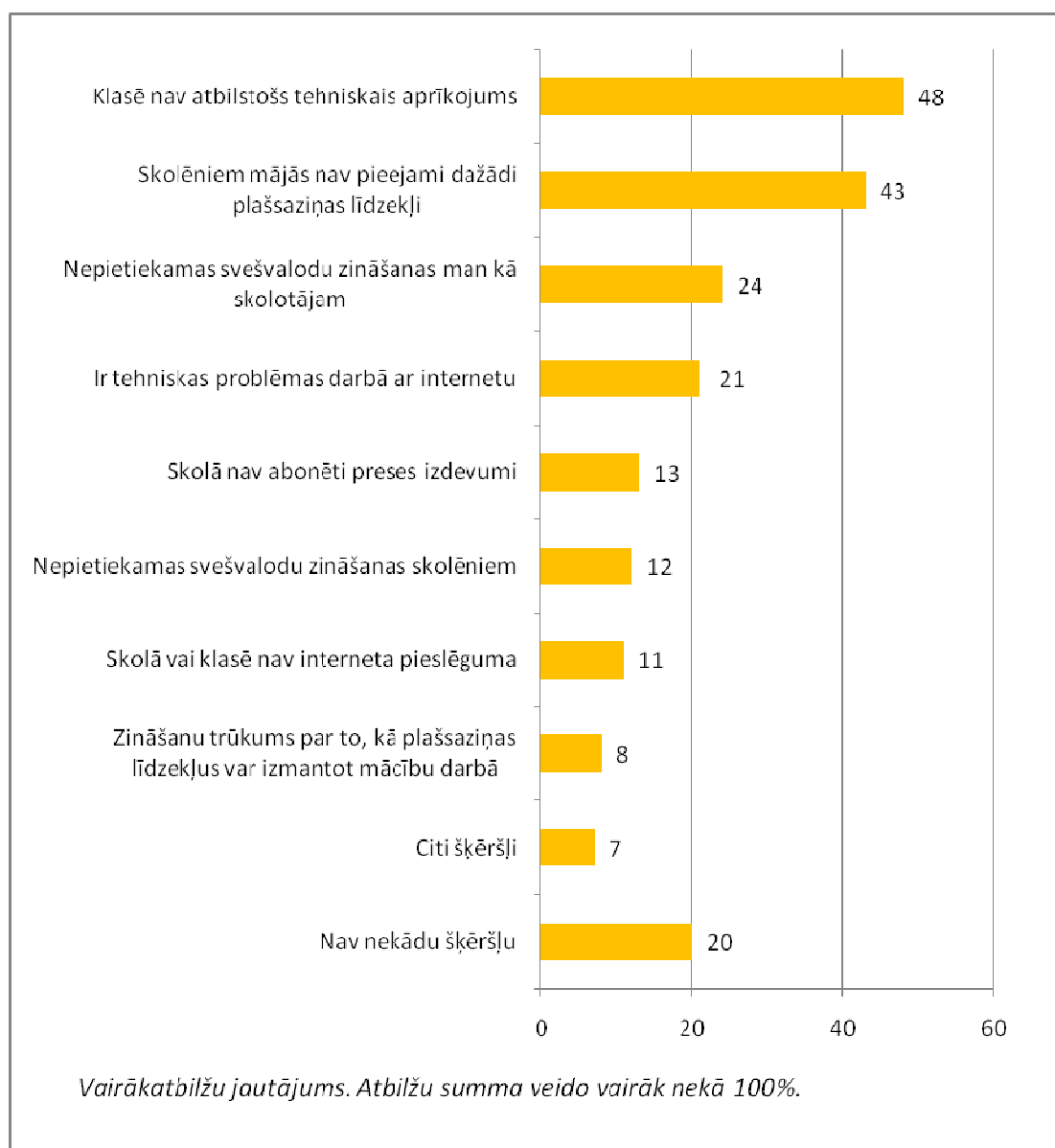
20% skolotāju uz jautājumu „Kādi Jums ir galvenie šķēršļi, lai izmantotu plašsaziņas līdzekļus mācību darbā?” atbild, ka nav nekādu šķēršļu.

Visbiežāk minētie šķēršļi mediju izmantošanai mācību darbā ir, pirmkārt, tas, ka klasē nav atbilstošs tehniskais aprīkojums (nav datoru, televizora, interaktīvās tāfeles) – 48% (sk. 5.26. zīm.). Otrkārt, tas, ka skolēniem mājās nav pieejami dažādi plašsaziņas līdzekļi (nav interneta, vecāki neabonē, nepērk preses izdevumus u.tml.) – 43%.

Tehniskā aprīkojuma nepilnības biežāk anketās atzīmējuši latviešu valodas un svešvalodu skolotāji (atbilstoši 64% un 56%), retāk – dabas zinātņu skolotāji (28%)
Tas, ka skolēniem mājās nav pieejami dažādi plašsaziņas līdzekļi (nav interneta, vecāki neabonē, nepērk preses izdevumus u.tml.), biežāk kā nozīmīgs šķērslis mediju izmantošanai mācību darbā ir minēts latviešu valodas skolotāju vidū (56%).

5.26. zīmējums. Galvenie šķēršļi mediju izmantošanai mācību darbā

Jautājums aptaujas anketā: *Kādi Jums ir galvenie šķēršļi, lai izmantotu plašsaziņas līdzekļus mācību darbā?*

Tāpat kā aptaujā arī padziļinātajās intervijās vairāki skolotāji uzsvēra, ka viens no galvenajiem mediju lietošanas šķēršļiem ir klašu telpu tehniskais aprīkojums –

nepietiekams skaits interaktīvo tāfeļu skolā, nepietiekams datoru nodrošinājums, ierobežota interneta pieejamība skolā vai mājās (tas attiecas gan uz skolotājiem, gan uz skolēniem) vai nekvalitatīvs interneta pieslēgums. Savukārt ierīkotās datorklases ir ļoti noslogotas un tas paredz, ka skolotājiem ir rūpīgi jāplāno mācību darbs, lai savlaicīgi rezervētu ar datoriem vai interaktīvo tāfeli aprīkotu telpu. Nepietiekamā tehniskā nodrošinājuma dēļ, kā atzina paši skolotāji, viņi neregulāri var izmantot jaunākās tehnoloģijas (internetu, datorus, interaktīvo tāfeli, prezentācijas u.c.) mācību darbā, kas savukārt liedz viņiem nostiprināt savas prasmes šajā jomā.

Būtu ļoti labi, ja klasē es varētu no datora parādīt uz ekrāna, man nav tādu iespēju. Tas pats, ja mazāka grupiņa klasē, tad es varētu uz sava portatīvā parādīt, bet internets dažreiz izkrīt, un es nevaru neko izdarīt. (angļu valoda, LV)

Šķēršļi... piemēram, datori ir veci, tie „uzkaras”. Tas tik tiešām ir liels šķērslis. Lietot jau var kādu reizi, bet, ja to dari bieži, tad maz no tā prieka, tāpēc ka.... Protams, ka gribētos. Vienu reizi uzklikšķināju un tur jau viss parādās. Gribētos, lai ātrums ir liels, lai dators ir jauns. Kāpēc gan ne? Vecus datorus mēs jau varam atļauties, bet jaunus gan nē. (fizika, RU)

Manuprāt, avīzes būtu pieejamas, bet, ja man televīzija būtu jāieslēdz stundā, diez vai es varētu to jebkurā kabinetā ieslēgt, par interaktīvajām tāfelēm nerunāsim, nav jau tā datoru pieejamība, ir datorklase, bet tur ir speciāli jāsarunā, bet man liekas, ka labāk, ja skolēniem būtu katrā kabinetā, tas man liekas ir katra skolotāja sapnis un skolēniem arī. (latviešu valoda un literatūra, RU)

Ja tas internets darbojas ļoti lēni, tad skolotājs arī atsakās to darīt. Es zinu, ka citos kabinetos tā interneta saite ļoti lēni veras vaļā, viņi saka, ka tas ir pārāk apgrūtināts. Bet, tā kā man ir diezgan ātrs tas internets, tāpēc es viņu izmantoju. (latviešu valoda, LV)

(..) ļoti žēl, ka klasē nav interaktīvās tāfeles, jo pēc būtības materiālus es skolēniem nevaru parādīt, kolēģus ne vienmēr traucēšu, līdz ar to nav arī tādu iemaņu darbam, jo iemācīties teorētiski ir viens un strādāt katru dienu ir cits. (matemātika, LV)

Jau pusgadu darbojas tāda klase, bet ļoti daudz klašu un skolotāju, kuri arī uz turieni grib tikt. Tikai viena klase uz visu skolu. Ja izkrīt kāda mācību stunda, tu uz turieni tiec un tev ir materiāls, bet ir reizes, kad kabinets aizņemts, jo nedēļu iepriekš ir pierakstījies kāds cits skolotājs. Un viss - tēma paiet un tu nevari parādīt. Tu jau mēģini parādīt kaut ko uz interaktīvās tāfeles, caur internetu, bet gadās, ka tēma jau izieta. (bioloģija, RU)

Būtisks mediju izmantošanas šķērslis skolotāju vērtējumā ir mācību stundas garuma ierobežojumi, proti, skolotāji atzīst, ka viņiem ir grūtības 40 minūšu garā stundā integrēt mediju materiālu. Tas nozīmē, ka skolotāji mediju izmantošanu mācību darbā drīzāk uztver kā papildu resursu, kas nevar aizstāt atsevišķu jautājumu apguvē pamata materiālu, piemēram, no mācību grāmatām. Vienlaikus arī šādā aspektā skolotāji netieši atklāj, ka viņiem nav pietiekamu prasmju un zināšanu par interneta izmantošanu stundās.

Redzat, ir tikai 40 minūtes stundā, bet informācija, ko es atrodu internetā ir ļoti plaša un stundas laikā zināšanu līmenis ir ļoti dažāds un tad jāvariē tas vidējais, lai varētu saprast arī tas ar zemākām zināšanām, un, protams, ja es gribu strādāt stundā ar materiālu, man viņš ir jāizkopē un skolēnam tā lapa ir jānoliek uz sola. Tā kā tas, kas ir daudzums, man ir kaut kā jāsaīsina, jāmēģina apkopot īsākā veidā, tur ir tā grūtība, jo informācija tiešām ir plaša un detalizēta. Tad es stiprākajiem dodu mājās uzdevumu, iedodu saiti un lūdzu pašiem mēģināt gan zināšanu paplašināšanai, gan arī kā mājas darbu. (angļu valoda, LV)

Kaut arī dažās padziļinātajās intervijās skolotāji atzina, ka arvien paplašinās metodisko materiālu klāsts, piemēram, darbam ar interaktīvo tāfeli, un tiek veidoti elektroniskie materiāli, piemēram, dabaszinātņu priekšmetos, tomēr skolotāju vērtējumā ir nepieciešams šādu materiālu klāstu papildināt un padarīt tos plašāk pieejamus.

(..) ja man ir vajadzīga kāda tēma, kaut kas papildus tēmai, es ierakstu tēmas nosaukumu un apskatu visus materiālus. Par nožēlu ļoti daudz materiālu ir krievu valodā un žēl, ka viņus tulkot ir diezgan grūti, jo krievu valodā tur ir diezgan labi izstrādāti gan stundu plāni, gan papildu materiāli. Tagad mums parādās arī latviešu valodā vairāk sakarā ar Eiropas projektu, bet ne visur mēs varam tikt iekšā, piemēram, ir vajadzīgs ievadīt paroli, reģistrēties, bet pēc reģistrēšanās mums neko neatsūta, mūs nepiereģistrē nezina kāpēc. (matemātika, LV)

(..) Latviešu valodā retāk [izmantoju interneta resursus], jo tur maz informācijas pieejams, vairāk angļu valodā. Latviešu valodā diemžēl daudz kas nav tulkots, tādēļ sanāk, ka no vairākām lapām kaut kas kopīgs jāizveido. Tā ir problēma, jā, jo varētu, piemēram, atrast interesantus stundu piemērus, bet maz cilvēku, kas to internetā pārējiem piedāvā, Latvijā nav tas tik populāri... Krievu valodā atkal ir tāda problēma, ka ir ļoti daudz un tā informācija atkārtojas. Discovery channel un tās filmas skolēni paši ļoti daudz skatās, un sanāk bieži vien, ka viņi to jau ir redzējuši, un es nezinu, cik daudz to var izmantot stundā, jo tur ir jāizdomā uzreiz uzdevumi, lai ne tikai skatās. (sociālās zinības, vēsture, RU)

Atsevišķi pedagogi atzīst, ka jau šobrīd notiek ne tikai koleģiāla, bet arī institucionalizēta skolotāju pieredzes apmaiņa par interneta resursu izmantošanu mācību darbā. Vienlaikus skolotāji intervijās norāda, ka labprāt tālākizglītības aktivitāšu ietvaros apmeklētu kursus par jauno tehnoloģiju un īpaši mediju izmantošanu mācību darbā. Ar līdzšinējo piedāvājumi intervētie skolotāji nav apmierināti. Padziļinātajās intervijās izskanēja vairāki argumenti. Pirmkārt, skolotāji minēja, ka viņi nav uzzinājuši neko būtiski jaunu šajās profesionālajās apmācībās. Otrkārt, skolotājiem ir nepietiekamas svešvalodu (galvenokārt angļu valodas) zināšanas, lai efektīvi izmantotu jauniegūtās zināšanas. Treškārt, lai kursus apgūtās prasmes nostiprinātu, ir nepieciešams tās regulāri pielietot. To savukārt ierobežo nepietiekamais klašu tehniskais aprīkojums, kā rezultātā skolotāji neregulāri var izmantot interaktīvās tāfeles, datorus un internetu mācību darbā klasē.

Mums ir metodiskās apvienības novadā un tad pedagogi dalās ar pieredzi un iesaka, kur labāk un dažādas saites, es tagad nevaru minēt, jo no galvas visas nezinu. (angļu valoda, LV)

Protams, būtu nepieciešami kādi kursi, un šo jautājumu laikam varētu atrisināt pozitīvi, bet atkal, man pašai aizejot uz kādiem kursiem, man nepilnvērtības sajūta rodas, jo mājās man dators ir, labi, bet programma ir krievu valodā. Tur es kaut ko saprotu, bet kursus programma ir, dators runā ar mani angliski, un es neko nesaprotu, un katru reizi jautāt un pārjautāt, un es vienalga diez vai tos vārdus iemācīšos, tas tāds mīnuss. Otrkārt, ja runā par interaktīvo tāfeli, es pierakstījos kursus, lai strādātu ar interaktīvo tāfeli, bet atkal jebkuras iemaņas zūd, ja viņas regulāri neizkopj. (matemātika, LV)

Gribētos aiziet uz tādiem kursiem pamācīties, bet visos kursus, kurus es apmeklēju, es neko jaunu neesmu guvusi. Jā, iedeva jaunus saitus [interneta vietnes], kurus es varēju pati internetā atrast. Vēl ir ļoti maz laika šajosursos. Kursos par interaktīvo tāfeli sēž 30-40 skolotāju, bet viens cilvēks rāda. Vajadzētu ar katru individuāli strādāt, parādīt, kas, kur un kā strādā. Katram jābūt savai vietai un datoram. Viss tas notiek ļoti ātri, grūti iegaumēt. Pat, ja kaut ko labu priekš tevis rāda, tu skaties un it kā visu saproti, bet pēc tam visu aizmirsti. (bioloģija, RU)

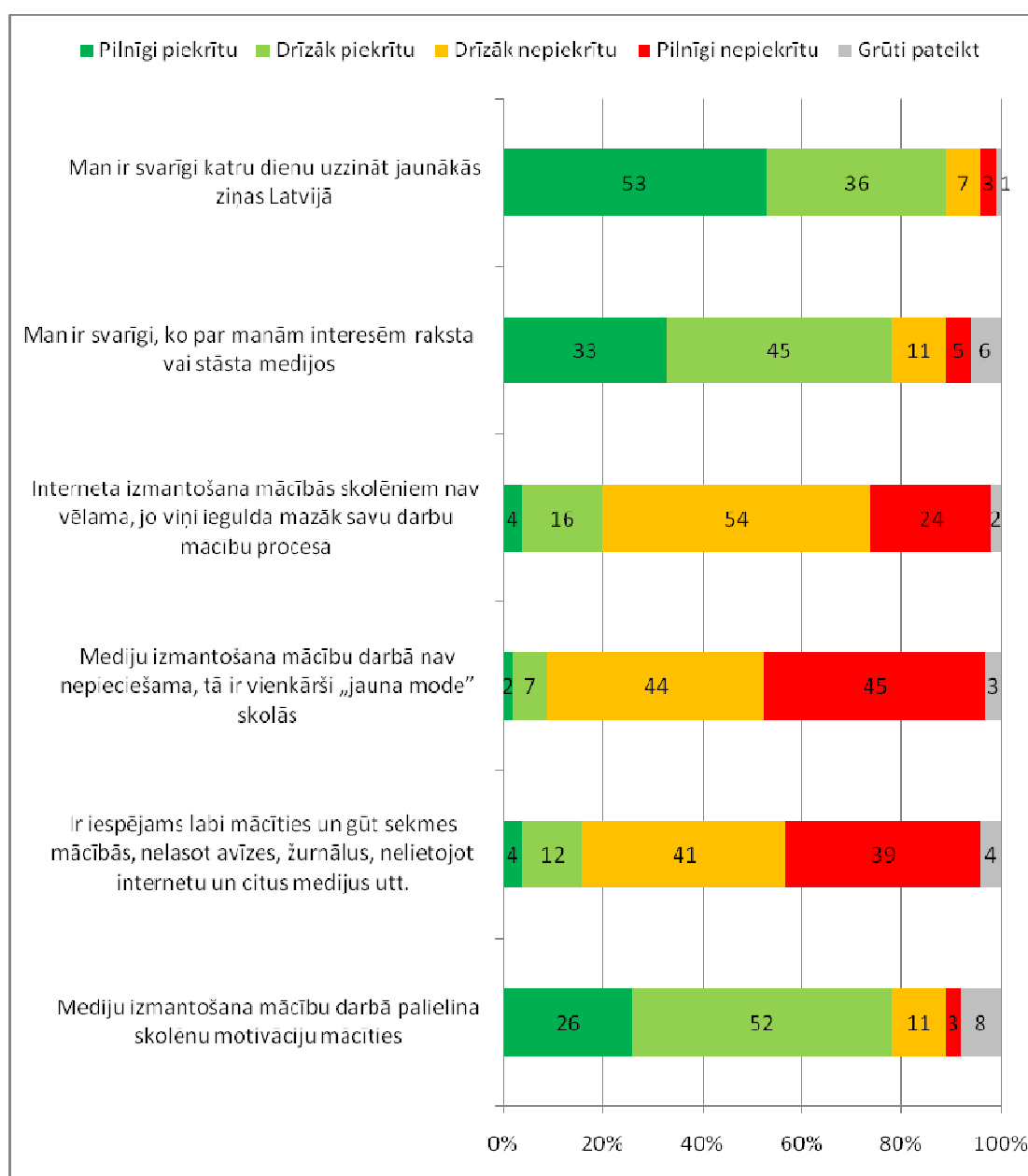
5.4. Mediju kompetenču pašvērtējums

5.4.1. Mediju informācijas nozīmības vērtējums

Skolotāju aptaujā mediju informācijas nozīmīgums tika mērīts, izmantojot vairākus izteikumus. Divi no šiem izteikumiem nomēra to, cik nozīmīga skolotājiem ir mediju informācija par notikumiem Latvijā un viņu personīgajām interesēm, četri citi izteikumi nomēra skolotāju viedokļus par mediju izmantošanu darbā ar skolēniem.

5.27. zīmējums. Mediju informācijas nozīmības vērtējums

Jautājums aptaujas anketā: Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat katram izteikumam.

Kopumā lielākā daļa skolotāju piekrīt, ka viņiem ir svarīgi katru dienu uzzināt jaunākās ziņas Latvijā (89%, summētas atbildes „pilnīgi piekrītu” un „drīzāk piekrītu”) (sk. 5.27. zīm.). Salīdzinoši biežāk piekrītošu attieksmi pret šo apgalvojumu ir pauduši humanitāro un sociālo zinātņu skolotāji (95%).

Vairākums skolotāju piekrīt arī apgalvojumam „Man ir svarīgi, ko par manām interesēm raksta vai stāsta medijos” (78%, summētas atbildes „pilnīgi piekrītu” un „drīzāk piekrītu”). Šim apgalvojumam biežāk piekrīt latviešu valodas skolotāji (88%). Attiecībā uz apgalvojumiem par mediju izmantošanu darbā ar skolēniem, vairums skolotāju pauž pozitīvu attieksmi pret to. Piemēram, apgalvojumam „Mediju izmantošana mācību darbā palielina skolēnu motivāciju mācīties” piekrīt 78% skolotāju (summētas atbildes „pilnīgi piekrītu” un „drīzāk piekrītu”).

Viedoklim, ka „Mediju izmantošana mācību darbā nav nepieciešama, tā ir vienkārši „jauna mode” skolās” piekrīt tikai 9% skolotāju, līdzīgi arī viedoklim, ka „Ir iespējams labi mācīties un gūt sekmes mācībās, nelasot avīzes, žurnālus, nelietojot internetu un citus medijus utt.” piekrīt tikai 16% skolotāju. Salīdzinoši biežāk piekrītošu attieksmi pret šo apgalvojumu ir pauduši matemātikas skolotāji (25%).

Nedaudz lielāks skaits skolotāju – 20% - piekrīt viedoklim, ka „Interneta izmantošana mācībās skolēniem nav vēlama, jo viņi iegulda mazāk savu darbu mācību procesā”. Arī pret šo apgalvojumu salīdzinoši biežāk piekrītošu attieksmi ir pauduši matemātikas skolotāji (25%).

Padziļinātajās intervijās skolotāju viedoklis ir vienots – plašsaziņas līdzekļu, interneta un tehnoloģiju izmantošana mācību darbā pozitīvi ietekmē skolēnu motivāciju mācīties un iesaistīties klases darbā. Turklāt atsevišķos gadījumos skolotāji ir novērojuši, ka šāda pieeja mudina skolēnu iegūt papildu zināšanas arī ārpus obligātās programmas satura.

Jā, tas [mediju izmantošana], protams, veicina [skolēnu motivāciju]. Tagad ir mūsdienu bērni, kuri grib redzēt visu spilgtu, krāsainu, interesantu un mūsdienīgu. Bet mācību stundu padarīt mūsdienīgāku var ar tehniku. (..) bērni ir sajūsmā, kad mēs ejam uz kabinetu, kur ir interaktīvā tāfele. Tas tomēr ir ļoti labi – viss materiāls, visas bildītes. Tā jau mums nav uzskates materiālu, tikai tabulas, kurām ir 50 gadi. Visas bildītes uz interaktīvās tāfeles, visas tēmas parādi, video, uzbūves, tabulas, dažādas animācijas. Protams, ka bērni ir sajūsmā. Bērni vienmēr lūdz, lai kaut ko parāda uz interaktīvās tāfeles... Bērniem ļoti patīk taisīt prezentācijas. Viņi jautā, vai drīkstam sataisīt prezentāciju par šo tēmu un mēs jums parādīsim. (..) Viņi taisa prezentāciju,

tad mēs ejam pierakstīties uz šo kabinetu un viņi rāda prezentācijas. (bioloģija, RU)

Šī gada laikā es varu secināt, ka skolēni ar lielāku interesi nāk uz mācību stundām. Man, piemēram, bija tādi skolēni, kas atbilst korekcijas klasei, un viņi ar ļoti lielu interesi nāca uz stundām, un katru stundu pēc stundas viņi teica: „Paldies, skolotāj, par stundu!” (latviešu valoda un literatūra, RU)

(..) ja skolēns sagatavo informāciju, piemēram, pagājušajā gadā skatījāmies par sirdīm, ka tu reāli redzi, kā darbojas, pārējie bērni skatās, un viņš jau nākotnē meklēs par nākamo orgānu, kas viņam liekas interesanti. Tas skolēns, kurš dalās ar to pieredzi, bērnu acīs ir gudrāks, un katrs bērns grib līdzināties tam, nevis es neko nezīnu, es nemāku tur iet. (bioloģija, LV)

Vienlaikus skolotāji atzīst, ka liela nozīme ir arī uzdevuma saturam un formai. Ja uzdevums, kaut arī paredz interneta vai citu plašsaziņas līdzekļu izmantošanu, ir laikietilpīgs un prasa papildu piepūli no skolēna, tad lielākajai daļai skolēnu šādi uzdevumi nepatīk. Tas nozīmē, ka tehnoloģiju vai mediju lietošanu nevar uzskatīt par absolūti efektīvu veidu, kā sekmēt skolēnu mācību motivāciju. Skolotāja uzdevums ir prasmīgi integrēt mediju lietošanu mācību darbā, lai tā sniegtu gan ieguldījumu mācību vielas apguvē, gan veicinātu skolēnu interesi par mācībām. Šādu viedokli spilgti ilustrē nākamie divi interviju fragmenti:

Ja viņiem tas interesē, ja viņiem tas patīk, tad viņi mācīsies. Ja viņiem teiks kādu ļoti sarežģītu uzdevumu, kas prasīs daudz laika un arī rakstīšanu, rakstīšanu un, piemēram, interneta skatīšanos, tad viņi diez vai to ar lielu prieku darīs, jo viņiem būs daudz jāraksta. Piemēram, paskatīties filmu mājās ir ļoti labs uzdevums, bet uzrakstīt recenziju par to filmu neviens nevēla. Tāpēc ar tiem medijiem arī jābūt ļoti uzmanīgiem, jo viņiem patīk sērfot internetā, bet viņiem nepatīk to izmantot mācībās. Ļoti reti, rakstīt referātu, bet kā viņi raksta, copy - paste [no angļu valodas: kopēt un ielīmēt] un viss, it kā uzrakstīts referāts. Jāsāk no paša sākuma, ka tā neder, tas ir slikti, tas nav tavs darbs, tas ir plaģiāts utt. Tāpēc viņi tā vēl īsti nav pieraduši [strādāt ar internetu mācību vajadzībām], ļoti reti skolotāji to vēl izmanto. (sociālās zinības, vēsture, RU)

(..) kad sāka lietot interaktīvo klasi, bērniem bija, kā viņi teica, tādas atsaucsmes bija, ka jūs no savas pagātnes ienācāt mūsu tagadnē un tagadne ir tāda tehnoloģizēta un modernizēta, piesātināta ar modernajām tehnoloģijām. (..) viņi mājās lieto dažādas modernās tehnoloģijas un jūtas kā zivis ūdenī. Ļoti labi, protams, ka viņi tur iegūst ļoti daudz informācijas un iegūst to, kas viņus interesē. Ja tas vēl arī šeit klasē paliek, tad man liekas, ka tas ir labi. Vienīgi jābūt piesardzīgiem, lai visa kā nebūtu par daudz, jo tad jau cilvēks vairs neatšķir to, kas viņam ir svarīgs un kas mazāk svarīgs, tad sūc visu, kas ir pieejams. Varbūt vajadzētu kaut kā dozēt vai ierobežot, bet, ja to izmanto ar

prātu, visus tos masu medijus, analizē un domā, tad tikai pozitīvs rezultāts.
(latviešu valoda, RU)

Šajos interviju fragmentos atklājās vēl kāds ļoti svarīgs aspekts. Proti, interneta resursu izmantošana mācību nolūkos prasa no skolēniem noteiktas prasmes un zināšanas – sameklēt informāciju, kritiski izvērtēt to, atlasīt un prast arī atsaukties uz informācijas avotu. Tās ir prasmes, kas ir vajadzīgas ne tikai mācību procesā un, jo īpaši, ir noderīgas katrā nākamajā izglītības līmenī, bet arī attīsta skolēnos mediju lietošanas kompetenci kopumā.

Lai iegūtu zināšanas par skolotāju mediju lietošanas kompetenci, balstoties uz viņu viedokļiem par mediju lietošanu ikdienā, šai mērķa grupai padziļinātajās intervijās tika uzdots jautājums par nepieciešamību lietot gan latviešu, gan krievu valodā raidošos un iznākošos plašsaziņas līdzekļus. Sniegtajās atbildēs parādās tādi nozīmīgi mediju lietošanas kompetences rādītāji kā kritiska vēstījumu analīze, salīdzinot dažādus informācijas avotus, un valodu zināšanas, kas nodrošina mediju pieejamību.

Es domāju, ka tas ir veids, kā iekļauties vidē, dzirdēt skaistu izrunu, it īpaši ziņās – viss skaidri un precīzi. Kad skaties kinofilmas, apakšā var izlasīt subtitrus. (mūzika, RU)

Vajadzētu visās - gan latviešu, gan krievu valodā apskatīt, ja mēs par presi runājam, jo prese sniedz dažādus uzskatus par vienu un to pašu jautājumu, tad vajadzētu tam kritiski pieiet, nevis tā kā ir, ka tā informācija, kas ir krievu presē, krievu tautības cilvēki izlasa un pastāv tikai uz to, un tad sanāk konflikts starp latviešiem un krieviem. (angļu valoda, LV)

Televīzijā man, piemēram, ir arī krievu kanāli, un es uzskatu, ka informācija ir ļoti dažāda. Latvijas mediji pasniedz vienu informāciju, krievu mediji viņu pasniedz savādāk, bet tad ir interesanti vienkārši salīdzināt, kas ir kas. (bioloģija, LV)

Es domāju, ka ļoti būtiski, es arī skolēniem saku - savu valodu tu māki, bet, ja tu nemāki svešu valodu un ja tu dzīvo valstī, kurā, piemēram, ir latviešu valoda kā valsts valoda, tev ir tomēr jāzina par svarīgākajiem notikumiem. Ne jau viss ir atrodams krievu valodā, valoda ir bagātība. (literatūra, RU)

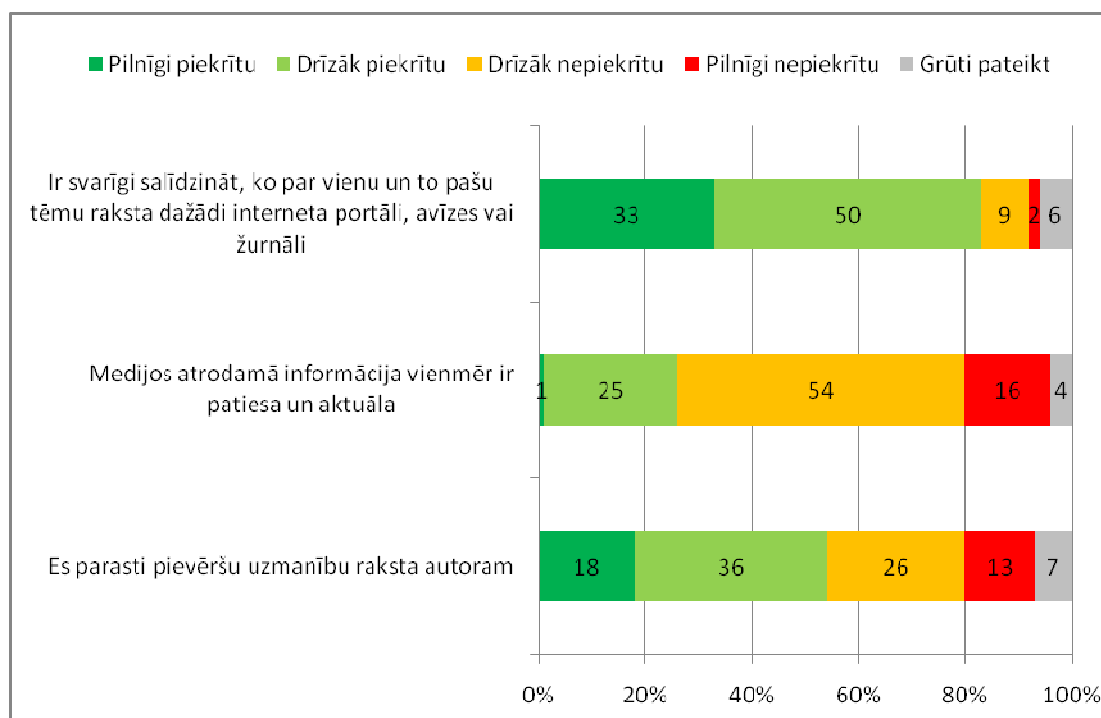
5.4.2. Kritiskās domāšanas prasmes

Lielākā daļa skolotāju ir vērsti uz kritisku mediju informācijas izvērtēšanu. Par to liecina tas, ka 83% skolotāju piekrīt izteikumam „Ir svarīgi salīdzināt, ko par vienu un to pašu tēmu raksta dažādi interneta portāli, avīzes vai žurnāli” (sk. 5.28. zīm.).

Salīdzinoša pieeja nozīmīga šķiet tieši humanitāro un sociālo zinātņu skolotājiem (91%, summētas atbildes „pilnīgi piekrītu” un „drīzāk piekrītu”).

5.28. zīmējums. Skolotāju attieksme pret izteikumiem par mediju informācijas ticamību un kritiskā attieksme pret tiem

Jautājums aptaujas anketā: Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat katram izteikumam.

Nedaudz vairāk nekā puse skolotāju pievērš uzmanību raksta autoram medijos (54%). Raksta autoram salīdzinoši biežāk uzmanību pievērš latviešu valodas skolotāji (65%), bet retāk – matemātikas skolotāji (35%). Vērojama arī tendence, ka Rīgas un Rīgas reģiona skolotāji pievērš lielāku uzmanību raksta autoram (atbilstoši 56% un 63%), nekā, piemēram, Latgales skolotāji (45%).

Tikai 1% skolotāju pilnīgi piekrīt, ka medijos atrodamā informācija vienmēr ir patiesa un aktuāla (25% daļēji piekrīt), bet lielākā daļa skolotāju (70%) šim izteikumam nepiekrīt.

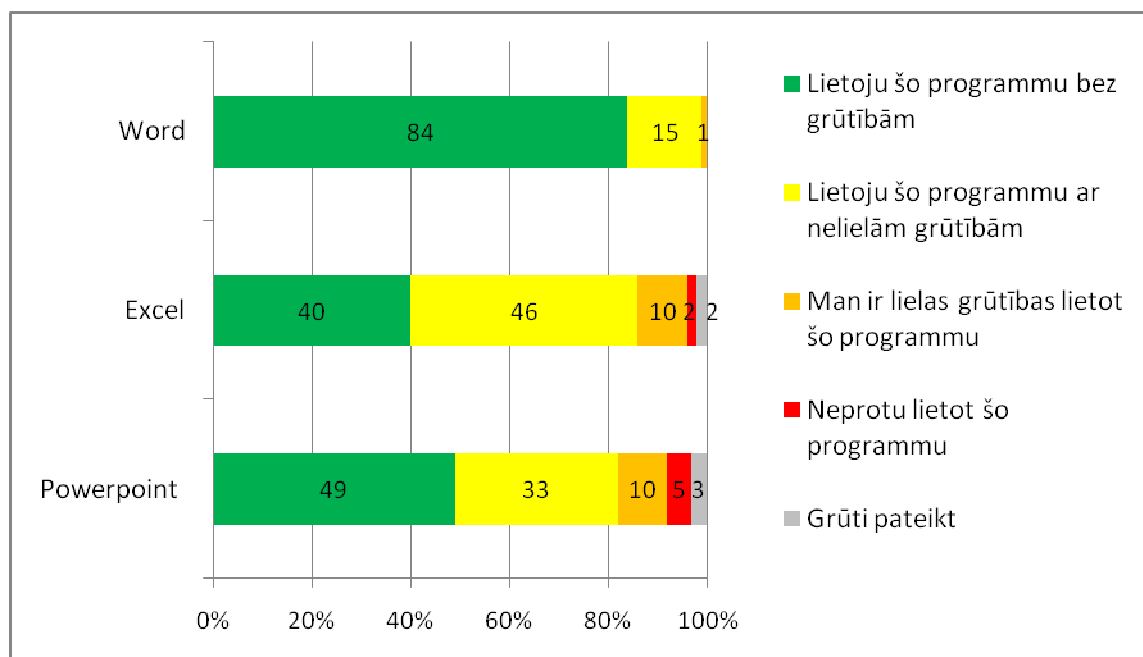
5.4.3. Datorprogrammu lietošanas prasmes

Skolotāju aptaujā tās dalībniekiem tika lūgts novērtēt dažādu datorprogrammu lietošanas prasmes. Kopumā redzams, ka skolotāji augstu novērtē savas prasmes lietot *Word* programmu (skolotāju vidū nav tādu, kas neprastu strādāt ar *Word*). Mazliet

zemāks ir *Excel* un *Powerpoint* programmu lietošanas prasmju pašvērtējums. 2% skolotāju norāda, ka neprot strādāt ar *Excel*, bet 5% - neprot strādāt ar *Powerpoint*. Vairāk tādu skolotāju, kas *Excel* un *Powerpoint* programmas lieto bez grūtībām, ir matemātikas, dabas zinātņu un humanitāro un sociālo zinātņu skolotāju vidū (sk. 5.29. zīm.).

5.29. zīmējums. Datorprogrammu lietošanas prasmes

Jautājums aptaujas anketā: Lūdzu, novērtējiet savas prasmes lietot šādas datorprogrammas!

5.5. Mediju kompetenču attīstīšana

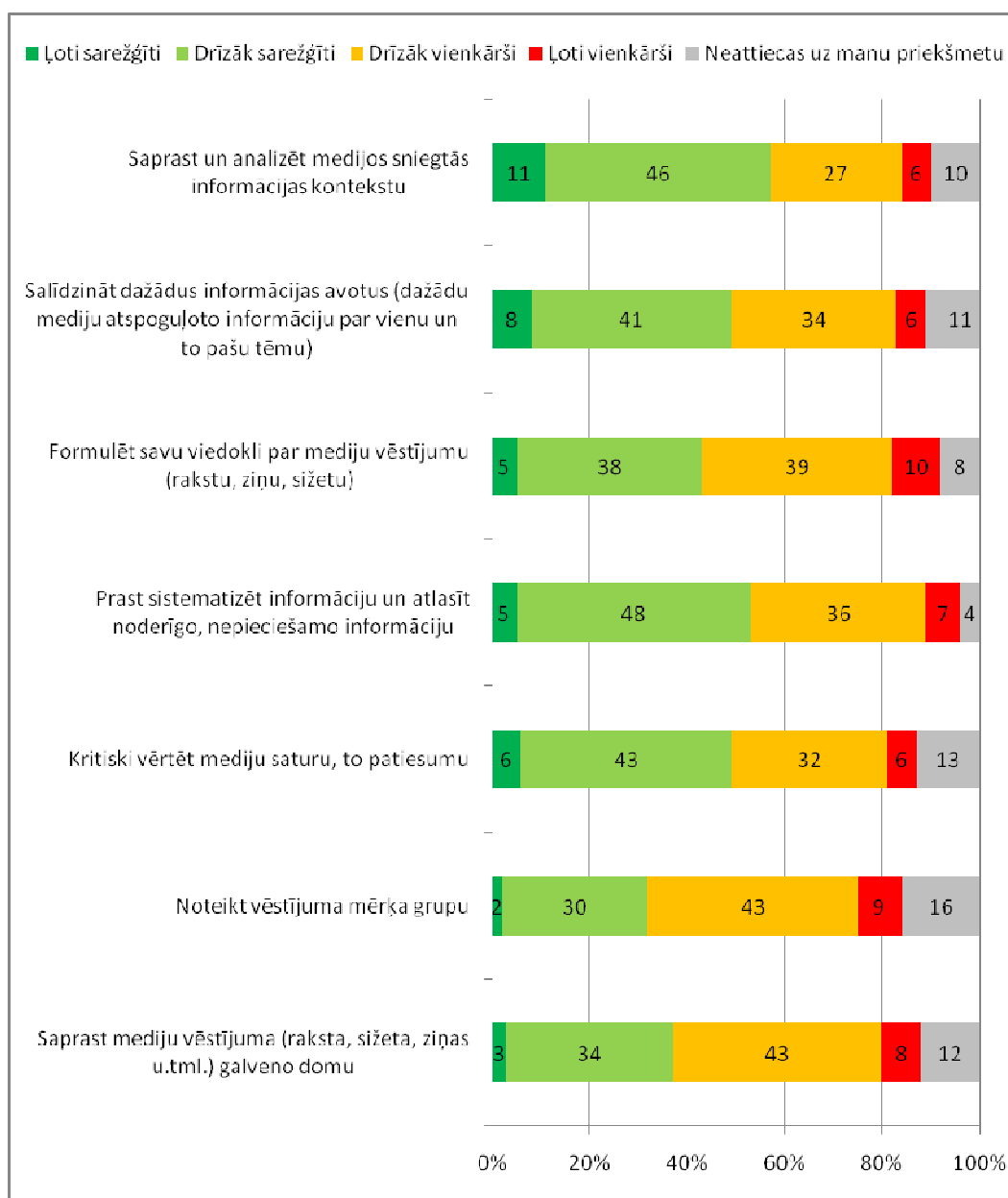
Viens no mediju lietošanas kompetences rādītājiem ir prasme kritiski lasīt pieejamo informāciju, izvērtējot tās aktualitāti, patiesumu un pielietojamību. Lai noskaidrotu, cik vienkārši vai sarežģīti saskaņā ar skolotāju viedokli ir veidot un attīstīt skolēnos mediju lietošanas prasmes, aptaujā skolotājiem lūdza izvērtēt septiņus mediju analīzes aspektus. Aptaujas rezultāti parāda, ka kopumā apmēram puse skolotāju uzskata, ka šīs prasmes ir sarežģīti, bet otra puse – ka tās drīzāk ir vienkārši attīstīt (sk. 5.30. zīm.). Sarežģītāk attīstāmas prasmes skolotāju vērtējumā ir:

- saprast un analizēt medijos sniegtās informācijas kontekstu (par sarežģīti attīstāmām uzskata 57%, par vienkārši – 33%);

- prast sistematizēt informāciju un atlasīt noderīgo, nepieciešamo informāciju (sarežģīti – 53%, vienkārši – 43%);
- salīdzināt dažādus informācijas avotus (dažādu mediju atspoguļoto informāciju par vienu un to pašu tēmu) (sarežģīti – 49%, vienkārši – 40%);
- kritiski vērtēt mediju saturu, to patiesumu (sarežģīti – 49%, vienkārši – 38%).

5.30. zīmējums. Mediju kompetenču attīstīšanas skolēniem sarežģītība

Jautājums aptaujas anketā: Cik vienkārši vai sarežģīti Jums ir veidot un attīstīt skolēnos šādas plašsaziņas līdzekļu lietošanas prasmes?

Pārējo trīs prasmju vērtējumā nedaudz vairāk skolotāju ir atzīmējuši, kas tās ir ļoti vai drīzāk vienkārši attīstīt skolēnos:

- noteikt vēstījuma mērķa grupu (sarežģīti – 32%, vienkārši – 52%);
- saprast mediju vēstījuma (raksta, sižeta, ziņas u.tml.) galveno domu (sarežģīti – 37%, vienkārši – 51%);
- formulēt savu viedokli par mediju vēstījumu (rakstu, ziņu, sižetu) (sarežģīti – 43%, vienkārši – 49%).

Skolotāju atbildes šajā jautājumā dažādu apakšgrupu sadalījumā būtiski neatšķiras.

Padziļinātajās intervijās skolotāji dalījās savā pieredzē, kā viņi attīsta skolēnos mediju lietošanas prasmes. Intervijās iegūtie viedokļi liecina, ka šajā ziņā svarīga loma ir arī skolotāja mācāmajam priekšmetam. Proti, dabaszinātņu priekšmetos, kā atzina šo priekšmetu skolotāji, šādas kritiskas lasīšanas prasmes ir grūtāk attīstīt, jo teksti par šādu tematiku parasti balstās zinātniskos atklājumos un faktos.

Ļoti reti dzīvē man ir gadījies, lai saistībā ar bioloģiju būtu tāds teksts, ka pilnīga netaisnība uzrakstīta. Tā ir priekšmeta specifika. Ja mēs sāksim runāt par vienu politiķi, viena avīze uzrakstīs vienu, bet otra otru. (..) Varbūt sociālajās zinībās arī var vairāk salīdzināt, tomēr bioloģijā un ķīmijā ir konkrēti [fakti]. (bioloģija, RU)

Nākamajos interviju fragmentos kāda skolotāji raksturo vairākas mediju lietošanas prasmes, kuras, viņasprāt, ir svarīgi skolēnos veidot un attīstīt. Ņemot vērā skolotāju pieredzi, skolēniem lielākās grūtības sagādā informācijas strukturēšana – atlasīt būtisko, viņiem nepieciešamo no kopējā informācijas apjoma, prasme kritiski vērtēt informācijas saturu, salīdzināt dažādus viedokļus un interpretācijas par vienu un to pašu tēmu, kā arī pašiem formulēt savu viedokli. Šie interviju fragmenti atklāj arī intervēto skolotāju izpratni par mediju lietošanas kompetenci.

Noteikti ir svarīgas [mediju lietošanas prasmes], ja viņš, piemēram, lasa tagad bez jēgas un viņš pat nesaprot, ko viņš lasa, es uzskatu, ka tam vispār nav nekāda jēga, jo viņam ir jāprot arī mūsu priekšmetos izdalīt to svarīgāko. (bioloģija, LV)

(..) bērniem arī tas jāsaka, ka viņi lasa avīzi un uzskata, ka tas ir vienīgais pareizais viedoklis, bet tā nav, tāpēc viņiem ir jālasa vairākas avīzes, bet tāpat neuzzināsi, kas ir īstenībā, kas ir patiesība. (..) Viņiem jādomā, ka tas tiek darīts publikas dēļ, lai viņus piesaistītu, tāpēc viņiem ļoti kritiski jāskatās uz tiem avotiem, uz visu, ko rāda, ko raksta, jābūt ļoti kritiskam, bet viņi vēl tā neprot. Ja viņiem kaut kas ir interesants, bija tā filma (..), viņi visi sauca:

„Viss pārējais ir meli, šis ir taisnība!”. Bet viņi nedomā, ka tā filma tika nofilmēta, lai viņus piesaistītu, lai publiku piesaistītu. Viņi ķeras klāt visam, kas ir interesants, neparasts. Tā kā informācijas ir ļoti daudz, viņiem jāprot to informāciju kaut kādā veidā atšķirt vai kaut kādā veidā salikt plauktiņos, lai nebūtu tā, ka viss ir, bet neko nevar atrast. (sociālās zinības, vēsture, RU)

(..) prasme izteikt savu viedokli ir tā augstākā prasme un tur viņiem ir visgrūtāk, viņi šad tad veido darbus ar copy-paste [no angļu valodas: kopēt un ielīmēt] un domā, ka skolotājs nepamanīs, ka tā nav viņu valoda. (..) kritiskāk viņiem vajadzētu [atlasīt informāciju], viņi bez kritikas to pieņem, viņi iet vieglāko ceļu. Īpaši, ja tas darbs viņus nav aizrāvis, tad viņi ar kopēšanu nodarbojas, par savu uzdod to, ko viņi nemaz nav rakstījuši, un domā, ka skolotājs to nepamanīs. (latviešu valoda, LV)

Vairākās intervijās skolotāji uzsvēra, cik svarīgi skolēniem ir iemācīt droši lietot internetu gan saistībā ar savu personas datu publiskošanu, gan komunikācijā ar citiem interneta lietotājiem u.tml.

(..) runājam par interneta ietekmi uz skolēnu, cik viegli ir piekļūt datiem, cik jābūt uzmanīgiem kaut kādas fotogrāfijas izvietojot sociālajās vietnēs un informāciju par sevi un cik tu tomēr esi neaizsargāts. (latviešu valoda un literatūra, RU)

(..) izsargāšanās no nepatīkamajām saitēm, kas var radīt viņiem problēmas, bet es domāju, ka visi to ir apguvuši. (latviešu valoda, LV)

PIELIKUMI

Pētījuma kopsavilkums angļu valodā

Media competences in the target groups of students and teachers

Summary

Main results of the target group surveys

- Among the target group of students of grades 7 till 12 the most often used media is internet and TV, which is shown by the fact that 86% of students use internet and 66% watch TV every day. Of all media most rarely students read newspapers – 41% do not read newspapers at all or do it very rarely. Similar situation can also be observed among teacher target group – 89% of teachers use internet daily, but more often than 3 times a week – 7%. The second most often used media among teachers is TV. 81% of teachers watch TV every day. Only 20% of teachers on a daily basis read newspapers and 10% - magazines.
- For the most part students use media at home, especially internet and TV, accordingly 95% and 94%. Comparatively more often teachers use internet also at school – 71% of them most often use internet at home, but 28% - at school. The media that both students and teachers most often use outside home is radio (accordingly 54% and 33%) and newspapers (accordingly 44% and 33%).
- The biggest proportion of students and teachers use media mainly in their native language. In other languages comparatively more often students listen to radio (28%) and use internet (22%), but regarding language choice also in the case of these media the native language has the dominant position. However among the teacher target group it can be observed that comparing newspapers, magazines and radio to internet and TV in the first case these media are more often used in native language. Among teachers 11% use internet, 8% TV, 5% radio and 4% newspapers and magazines mostly or only in other languages.
- Top three languages (excluding native language) in which media are used according to frequency mentioned by students with Latvian as native language are the following: 99% of students use media in English, 69% - in Russian and 15% -

in German. However top three languages among students with Russian as native language are English, which is used by 88% of students, Latvian – 86% and other language – 14%. Among students with Russian as native language English and Latvian have similar positions regarding use of media.

- In general 58% of all teachers use media also in English, but 21% - in German. 89% of teachers with Latvian as native language use media in Russian, and 87% of teachers with Russian as native language use media in Latvian. Among those teachers, whose native language is Russian, there are comparatively less respondents who use media in English and German.
- In contradistinction to students, whose main aims of internet use regard entertainment, communication and personal interests, teachers relate internet first of all with work, as 89% of teachers say that they use internet in order to get information that is necessary for work at school.
- Most of the students (85%) and teachers (94%) purposefully choose particular TV programs or films when they watch TV, although rather big number of students (41%) watches TV without a certain goal. Among teachers this is considerably less common – 18% of those surveyed admitted that sometimes they watch TV without choosing a certain broadcast. Listening to radio broadcasts is less purposeful among both teachers and students. Only 40% of teachers and 48% of students choose certain radio broadcast, but accordingly 71% and 61% listen without a certain goal.
- The analysis of using press shows that regarding newspapers and magazines 86% of teachers and 70% of students choose particular newspapers and magazines and accordingly 64% of teachers and 52% of students read about certain topics.
- The study of internet portal usage habits among students revealed that in the first place there are music and video portals that are used by 89% of students, the next popular are social networks and dating sites (66%), but in the third place according to frequency of usage there are school's websites (including e-class) (60%). Students of grades 10 till 12 comparatively more often mentioned that they use social networks and dating sites, news and different information sites, however students from grades 7 till 9 more often use game portals. Among teachers most often used internet portals are school's website and e-class (85%), news portals (83%) and portals related to their professional activities (81%).

- Among students internet is the most popular media for the satisfaction of various needs – its usage is related both to relaxation and entertainment (80%), personal interests (75%), getting information for studies (72%) and for the expression of one's opinion to friends and other people (66%). In all these aspects usage of internet prevails over other media.
- Among teachers more purposeful selection of information on the internet (74% read about certain topics) dominates over opposite approach – to read everything in turn that is interesting (28%). In comparison to students teachers considerably less often use internet as means of interaction and communication (only 8% mentioned that they participate in different forums or write blogs).
- The results of student survey on usage of media in learning process of different subjects show that most often students use media in Latvian and world history (39%), foreign language (32%) and biology (31%), less often in Latvian language (29%), geography (27%) and literature (26%). Among most often mentioned subjects there are also physics and chemistry. 17% of students use media in these subjects.
- According to teacher survey data out of all media internet usage in learning process is the most diverse and broad – 95% of teachers use internet to prepare lessons and 67% - during lessons. The second most often used media in learning process are magazines (63% of teachers use magazines to prepare lessons and 42% - during lessons). In the third place there are newspapers (47% of teachers use newspapers to prepare lessons and 30% - during lessons).
- Internet is the most widely used media for the learning needs also among students. Only 5% of students do not use it or use it very seldom for learning. The results of survey reveal a tendency that students from grades 7 till 9 use internet less often for the purposes of studies, but higher rates of internet usage are observed among high school students. For the purposes of studies most rarely students listen to radio (for studies 71% of students never listen or listen to radio very rarely). Similarly for learning needs students do not read newspapers or read them very rarely (60%).
- For preparation of lessons teachers most often use media to search additional information (91%). But during lessons the most often used forms of media usage are – search of information related to the topic of lesson in the internet (mentioned

by 59% of teachers), watching videos from internet (59%), and watching documentaries or educational films (58%). Teachers of humanitarian and social science subjects comparatively more often use different forms of media usage in the learning process in their daily work.

- Watching documentaries and educational films (74%), as well as videos from the internet about the topic of the lesson (57%) are most often mentioned forms of media usage during lessons by students. According to student survey results materials from newspapers and magazines are most rarely used form of media usage during lessons (15%).
- Regarding obstacles to media usage in learning process teachers most frequently mention, firstly, that in the classrooms there are not appropriate technical equipment (computers, TVs, interactive boards) – 48%. Secondly, that students do not have different media available at home (internet, parents do not subscribe for or buy press and the like) – 43%.
- In order to measure skills of media usage measurements of attitudes are used in the study. A tendency that can be assessed positively is that 67% of students think that it is important to compare different media as sources of information on the same topic. There are 33% of students who critically evaluate information in the media and do not agree with the opinion that information in media is always true. 70% of students admitted that they do not pay attention to the author of the article; hence they do not evaluate validity of the information source.
- The analysis of teacher self evaluation of media usage skills shows that the biggest proportion of teachers are tended to critical assessment of information in media – 83% believe that it is important to compare information in different media about the same topic, 70% of teachers do not agree with the opinion that information in media is always true and 54% of respondents pay attention to the author of the information in media.

Main conclusions

- From comparing student and teacher target groups it can be concluded that teachers use daily more different types of media and in general use media more actively than students. Apart from the fact that in both target groups internet has

the most significant role regarding different aspects of media usage, several questions reveal differences in media environment among students and teachers. Firstly, in the teacher target group greater interest about traditional media can be observed – newspapers, magazines and radio. Secondly, regarding internet there are differences in the choice of portals and forms of using this media – if internet for teachers is mainly a source of getting information and knowledge, then for students it is important tool for interaction and communication.

- There are also differences regarding choice of media content, which are affected by such factors as age of target group and needs for using media. Students are more interested in information that is entertaining and in articles and programs about popular culture; less often they read articles that give particular information. Teachers on the contrary have greater interest in messages that are informative and analytical (news about Latvia and other parts of the world, opinion of experts), more often they use media for professional purposes and less for personal needs.
- On the whole teachers from general education schools have positive opinion on using media in learning process. There are various forms of using media for educational needs and only small part of teachers do not use media in teaching process. Of all media that were included in the study both teachers and students for learning needs mainly use internet resources, less often – press and TV. That indicates the increasing role of new technologies and forms of media at general education level and accordingly leads to the necessity to ensure appropriate material and technical as well as methodological resources.
- The study shows that teachers have higher media competencies than students, as illustrated both by the fact that they have more critical attitude towards content of media, knowledge on necessity to pay attention to the author of the information and its different context dimensions as well as more purposeful and intentional choice of the content of media. At the same time it can be concluded that it is necessary to improve teacher professional skills and knowledge of how to develop media competencies in students, because significant part of teachers admit that development of media usage skills is complicated. Besides there are several obstacles to media integration in the learning process, which can be

eliminated by broadening teacher knowledge and improving their practical skills in this field.

- Despite positive attitude of teachers towards usage of media and new technologies in the learning process, there are conflicting results of the study in the target groups of teachers and students towards the opinion of how significant is usage of media in the studies. If teachers have the opinion that usage of media already is an important part of the learning process, then among students equally common attitude is that success in studies can be achieved both by using and not using media. These results most likely reveal a gap between attitudes of teachers and their real activities in the usage of media in the learning process.
- Considering the results of the study and despite the fact that insufficient professional knowledge of media usage in learning process as obstacle is mentioned by a comparatively small proportion of surveyed teachers a question on efficiency and quality of media usage for the purposes of studies becomes important. It points to the necessity to improve and distribute among the target group teaching methods of media usage in different subjects that at the same time would promote development of critical thinking skills.
- The most important factor that has influence on media usage in the learning process among teacher target group is the subject that a particular teacher teaches – humanitarian and social subject teachers have a broader approach to integrate media in educational process, but to a lesser extent media usage in studies is common among teachers of science and natural science subjects. Factors like language of instruction, location of school or region do not have significant influence neither on self evaluation of media competencies of teachers, nor on habits of media usage in daily activities and learning process.
- Among student target group the main factor that affects habits of media usage and to some extent also media competencies is age of students and the corresponding grade they are in. There is a tendency that students from higher grades have more critical approach to media usage and they use media for purposes of studies and search of information more often. Other factors observed in the study do not have significant influence on aspects of media usage that were analyzed.

Pētījuma kopsavilkums krievu valodā

Компетенция использования средств массовой информации среди учителей и учеников

Главные результаты опросов целевых групп

- В целевой группе учеников 7.-12. классов наиболее часто используемыми средствами массовой информации являются интернет и телевидение, которые каждый день соответственно используют 86% и 66% учеников. Реже всего ученики читают газеты – 41% газеты не читают совсем или читают очень редко. Похожая ситуация и в целевой группе учителей – интернет каждый день используют 89% учителей, но чаще, чем три раза в неделю – 7%. Вторым наиболее часто используемым средством массовой информации среди учителей является телевидение, которое каждый день смотрят 81% учителей. Соответственно газеты и журналы каждый день читают 20% и 10% учителей.
- Средствами массовой информации, особенно интернетом и телевидением, ученики пользуются в основном дома, соответственно 95% и 94%. Учителя интернетом сравнительно чаще пользуются и в школе – 71% учителей интернетом чаще всего пользуются дома, а в школе – 28%. Средствами массовой информации, которыми и ученики и учителя чаще всего пользуются вне дома, являются радио (соответственно 54% и 33%) и газеты (соответственно 44% и 33%).
- Большинство учеников и учителей средствами массовой информации всех видов в основном пользуются на родном языке. Сравнительно чаще на других языках ученики слушают радио (28%) и пользуются интернетом (22%), но родной язык и в случае этих средств массовой информации находится в доминирующей позиции в смысле выбора языка. Зато в целевой группе учителей наблюдается то, что потребление средств массовой информации в случае газет, журналов и радио на родном языке более выражено, чем в случае интернета и телевидения. В основном или только на

других языках 11% учителей пользуются интернетом, 8% - телевидением, 5% - радио, но 4% - газетами, журналами.

- Первая тройка языков, на которых используются средства массовой информации, кроме родного языка, среди учеников с родным латышским языком, такова: 99% учеников средствами массовой информации пользуются на английском языке, 69% - на русском и 15% - на немецком. Первая тройка языков среди учеников с родным русским языком: 88% учеников средствами массовой информации пользуются на английском языке, 86% - на латышском и 14% - на другом языке. Среди учеников с родным русским языком английский язык и латышский язык в использовании средств массовой информации занимают похожие позиции.
- В целом среди учителей 58% пользуются средствами массовой информации тоже на английском языке, а 21% - на немецком языке. 89% учителей с родным латышским языком пользуются средствами массовой информации на русском языке, и 87% учителей с родным русским языком пользуются средствами массовой информации на латышском языке. Среди тех учителей, у которых родной русский язык, сравнительно меньше учителей, которые пользуются средствами массовой информации на английском и немецком языках.
- В отличие от учеников, цели которых в использовании интернета связаны с развлечением, коммуникацией и личными интересами, для учителей использование интернета, в первую очередь, связано с рабочим процессом, так как 89% учителей отметили, что интернетом пользуются, чтобы получить информацию, которая необходима для работы в школе.
- Большинство учеников (85%) и учителей (94%), когда смотрят телевизор, целенаправленно выбирают конкретные телевизионные передачи или фильмы, тем не менее большое количество учеников (41%) смотрят телевидение, не делая конкретный выбор. Среди учителей этот показатель значительно ниже – 18% опрошенных отметили, что иногда смотрят телевидение, не делая конкретный выбор. Прослушивание радиопередач среди учителей и учеников менее целенаправленно, потому что только 40% учителей и 48% учеников выбирают для слушания конкретные радиопередачи, но соответственно 71% и 61% слушают радио просто так.

- Анализируя особенности использования прессы, видно, что в случае газет и журналов 86% учителей и 70% учеников выбирают конкретные газеты, журналы и соответственно 64% учителей и 52% учеников читают о конкретных темах.
- Исследование особенностей использования интернет-порталов среди учеников показало, что на первом месте музыкальные и видео порталы, которыми пользуются 89% учеников, за ними следуют порталы социальных сетей и знакомств (66%), а на третьем месте по частоте использования находится домашняя страница школы (в том числе э-класс) (60%). Ученики 10.-12. классов сравнительно немного чаще упомянули, что пользуются порталами социальных сетей и знакомств, порталами новостей и справок, зато ученики 7.-9. классов чаще пользуются игровыми порталами. В целевой группе учителей наиболее часто используемыми интернет-порталами являются домашняя страница школы и э-класс (85%), порталы новостей (83%) и порталы, связанные с их профессиональной деятельностью.
- Интернет среди учеников - самое распространенное средство массовой информации для удовлетворения разных нужд: использование связано с отдыхом и развлечением (80%), и с личными интересами (75%), и с поиском необходимой информации для учебы (72%), и для того, чтобы высказывать свое мнение друзьям и другим людям (66%). Во всех этих аспектах использование интернета превосходит другие средства массовой информации.
- В целевой группе учителей в использовании интернета больше доминирует целенаправленный отбор информации (на конкретные темы читают 74%), чем другой подход – читать всё подряд, что интересно (28%). По сравнению с учениками, учителя значительно реже пользуются интернетом как средством интеракции и коммуникации (только 8% отметили, что участвуют в форумах для дискуссий, пишут блоги).
- Результаты опроса учеников об использовании средств массовой информации для освоения учебных предметов показывают, что чаще всего ученики средства массовой информации используют по Латвийской и мировой истории (39%), по какому-нибудь иностранному языку (32%) и биологии (31%), немного реже по латышскому языку (29%), по географии

(27%) и по литературе (26%). Среди чаще упомянутых учебных предметов также находятся физика и химия. По этим учебным предметам средства массовой информации используют 17% учеников.

- Согласно данным опроса учителей разностороннее и обширнее в учебном процессе используется интернет – 95% учителей используют интернет, готовясь к урокам, и 67% - во время уроков. Вторым наиболее используемым средством массовой информации являются журналы (63% учителей используют журналы, готовясь к урокам, и 42% - во время уроков). В свою очередь, на третьем месте являются газеты (47% учителей используют газеты, готовясь к урокам, и 30% - во время уроков)
- Среди учеников самым распространенным средством массовой информации для учебы тоже является интернет. Только 5% учеников не используют его или используют очень редко для учебы. Результаты опроса отражают тенденцию, что реже интернетом для учебы пользуются ученики 7.-9. классов, зато в средней школе наблюдается более высокая интенсивность использования интернета. Реже всего для учебы ученики слушают радио (71% для учебы не слушают радио или слушают очень редко). Так же для учебы ученики не читают или читают очень редко газеты (60%).
- В процессе подготовки к урокам учителя чаще всего используют средства массовой информации по поиску дополнительной информации (91%). Зато во время уроков наиболее часто используемыми видами потребления средств массовой информации являются – поиск информации в интернете на тему урока (упомянули 59% учителей), просмотр видео материалов с интернета (59%), и просмотр документальных или учебных фильмов (58%). Сравнительно чаще разными видами пользования средств массовой информации в учебном процессе ежедневно пользуются учителя гуманитарных предметов и предметов социальных наук.
- По ответам учеников, самыми распространёнными видами, как используются средства массовой информации на уроках, являются просмотр документальных и учебных фильмов (74%), а также просмотр видео материалов на тему урока с интернета (57%). Зато реже всего, соответственно с результатами опроса учеников, во время уроков используются текстовые материалы из газет и журналов (15%).

- Чаше всего упомянутые препятствия учителей в использовании средств массовой информации в учебной работе, это - во-первых, то, что в классе нет соответствующего технического оборудования (нет компьютеров, телевизоров, интерактивной доски) – 48%. Во-вторых, то, что ученикам дома недоступны разные средства массовой информации (нет интернета, родители не выписывают, не покупают прессу и тому подобное) – 43%.
- Для определения навыков использования средств массовой информации в исследовании применялись измерения отношений. Положительная тенденция такова, что 67% учеников считают, что важно сравнивать разные средства массовой информации как источники информации по одной и той же теме. 33% учеников критически оценивают информацию из средств массовой информации. Они не согласны с мнением, что доступная информация в средствах массовой информации всегда правдивая. 70% учеников признались, что не обращают внимание на автора статьи и вместе с этим не оценивают достоверность источника.
- Результаты анализа самооценки учителей о своих навыках использования средств массовой информации показывают, что большая часть учителей склонна к критическому оцениванию информации средств массовой информации – 83% считают, что важно сравнивать повествования разных средств массовой информации на одну и ту же тему, 70% не согласны с мнением, что доступная информация в средствах массовой информации всегда правдивая, и 54% респондентов обращают внимание на автора повествования в средствах массовой информации.

Главные выводы исследования

- Если сравнивать целевые группы учеников и учителей, получается, что спектр средств массовой информации учителей, которыми они ежедневно пользуются, шире, и в целом учителя более активные пользователи средств массовой информации, чем ученики. Несмотря на то, что в обеих целевых группах самое большое значение придается именно интернету, в разных аспектах по использованию средств массовой информации отдельные показатели свидетельствуют об отличиях среды средств массовой информации среди учеников и учителей. Во-первых, в целевой группе

учителей наблюдается больший интерес именно к так называемым традиционным средствам массовой информации – газетам, журналам и радио. Во-вторых, в интернет-среде существуют различия в выборе порталов и в формах использования этого медиа – если для учителей интернет в основном является источником поиска информации и получения знаний, то для учеников это значительное средство интеракции и коммуникации.

- Различия существуют и в выборе содержания средств массовой информации, на который влияют такие факторы, как возраст участников целевой группы и необходимость использования средств массовой информации. Учеников больше интересуют информация развлекательного содержания, статьи и передачи о популярной культуре, реже – информационные повествования. Учителя наоборот – больший интерес проявляют к информационным и аналитическим повествованиям (латвийским и мировым новостям, мнениям экспертов), и также больше пользуются средствами массовой информации для профессиональных целей, реже – для личных нужд.
- Учителя общеобразовательных школ в целом признают и положительно оценивают использование средств массовой информации в учебном процессе. Виды использования средств массовой информации в учебном процессе многообразны, и только небольшая часть учителей не интегрирует в использовании средств массовой информации в учебном процессе. И учителя, и ученики в учебном процессе в основном используют интернет-ресурсы, реже – печатную прессу и телевидение. Это свидетельствует о растущем значении новых технологий и видов средств массовой информации в период получения общего образования, что соответственно создает необходимость в обеспечивании соответствующей материально-технической и методологической базы.
- Исследование показывает, что учителя более компетентны в использовании средств массовой информации, чем ученики (у учителей навыки использования средств массовой информации выше, чем у учеников) – об этом свидетельствует более критичное отношение к содержанию средств массовой информации, знания о необходимости обращать внимание на автора повествования и разным его контекстным дименсиям и более целенаправленный и осмысленный выбор содержания средств массовой

информации. Одновременно можно прийти к выводу, что необходимо усовершенствовать профессиональные навыки и знания учителей о развитии навыков использования средств массовой информации у учеников, так как большая часть учителей признают, что развитие навыков использования средств массовой информации сложное. К тому же существуют несколько препятствий на пути внедрения средств массовой информации в учебном процессе, которые можно предотвратить путем расширения знаний учителей и совершенствования их практических навыков в этой сфере.

- Несмотря на положительное отношение учителей к использованию средств массовой информации и новых технологий в учебном процессе, в целевых группах учителей и учеников существуют противоречивые результаты исследования о том, какое значение имеет использование средств массовой информации в учебном процессе. Если учителя считают, что использование средств массовой информации является неотъемлемой частью учебного процесса, то среди учеников существуют мнения, что успеваемость в учебе может быть достигнута как с использованием средств массовой информации, так и без их использования. Такие результаты скорее всего свидетельствуют о расхождении между отношениями и реальным действием учителей в области использования средств массовой информации в учебном процессе.
- Учитывая результаты исследования, на передний план выдвигается вопрос об эффективности и качестве использования средств массовой информации для учебных целей, что создает необходимость усовершенствовать, дополнять и распространять среди целевой группы методологию об использовании средств массовой информации в разных учебных предметах, способствуя развитию навыков критического мышления, несмотря на то, что о недостаточных профессиональных знаниях об использовании средств массовой информации в учебном процессе как о препятствии упомянула сравнительно небольшая часть опрошенных учителей.
- Самым значительным фактором, который влияет на использование средств массовой информации в учебном процессе, в целевой группе учителей является их учебный предмет - использование средств массовой информации в учебном процессе больше интегрируют учителя гуманитарных предметов и предметов социальных наук, меньше – учителя предметов естественных

наук. Такие факторы как язык обучения, место нахождения школы или регион существенно не влияют не на самооценку учителей о своих навыках в использовании средств массовой информации, не на привычки использования средств массовой информации ежедневно и в учебном процессе.

- В целевой группе учеников главным фактором, который влияет на привычки использования средств массовой информации и в некоторой степени на навыки использования средств массовой информации в учебном процессе, является возраст учеников и соответствующие классы. Существует тенденция, что ученикам старших классов более характерен критичный подход к использованию средств массовой информации и возрастает использование средств массовой информации для учебных, познавательных целей, и также в целях поиска информации. Другие факторы, включенные в исследование, не оказывают значительное влияние на проанализированные аспекты использования средств массовой информации.

Pētījums

„Mediju lietošanas kompetence skolēnu un skolotāju mērķa grupā”

Pētījuma rezultātu ziņojums

Pētījuma pasūtītājs:

Valsts aģentūra „Latviešu valodas aģentūra”

(Projekts Nr. 2008/0003/1DP/1.2.1.2.1/08/IPIA/VIAA/002 „Atbalsts valsts valodas apguvei un bilingvālajai izglītībai”)

Pētījuma veicējs:

Baltic
Institute
of Social
Sciences

Baltic Institute of Social Sciences
Elizabetes iela 65-16,
Rīga, LV-1050, Latvija
T. (+371) 67217553
F. (+371) 67217560
www.biss.soc.lv

Rīga, 2011

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

SATURS

1. KOPSAVILKUMS.....	3
1.1. Mērķa grupu aptauju rezultāti.....	3
1.2. Galvenie secinājumi	6
2. PĒTĪJUMA METODIKA	9
2.1. Pētījuma mērķis	9
2.2. Pētījuma mērķa grupas un izlases raksturojums	9
2.2.1. Skolēnu mērķa grupas raksturojums	9
2.2.2. Skolotāju mērķa grupas raksturojums.....	10
2.3. Pētījuma metodes	12
2.3.1. Padziļinātās intervijas ar skolotājiem.....	12
2.3.2. Skolotāju aptauja.....	12
2.3.3. Skolēnu aptauja.....	13
3. JĒDZIENU SKAIDROJUMS UN METODOLOĢISKĀ PIEEJA.....	14
4. SKOLĒNU APTAUJAS REZULTĀTI.....	16
4.1. Mediju lietošanas paradumi.....	16
4.1.1. Mediju lietošanas biežums	16
4.1.2. Mediju lietošanas vieta	19
4.1.3. Mediju lietošanas valoda.....	20
4.1.4. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos	22
4.1.5. Raidījumi, ko klausās radio.....	23
4.1.6. Raidījumi, ko skatās televīzijā	24
4.1.7. Visbiežāk lietotie interneta portāli	25
4.2. Mediju lietošanas veidi	27
4.2.1. Mediju lietošanas mērķi	27
4.2.2. Televīzija: izvēle un līdzdalība	28
4.2.3. Radio: izvēle un līdzdalība.....	29
4.2.4. Avīzes un žurnāli: izvēle un līdzdalība.....	30
4.2.5. Interneta lietošanas veidi.....	30
4.2.6. Mediju informācijas apspriešana	31
4.3. Mediju izmantošana mācību darbā.....	33
4.3.1. Avīžu un žurnālu lasīšana mācību nolūkos.....	33
4.3.2. Televīzijas un radio izmantošana mācību nolūkos	35
4.3.3. Interneta izmantošana mācību nolūkos	36
4.3.4. Mediju izmantošana mācībām mājās	37
4.3.5. Mediju izmantošana skolā mācību stundās.....	38
4.3.6. Mācību priekšmeti, kuros visbiežāk izmanto medijus	39
4.4. Mediju kompetenču pašvērtējums	40
4.4.1. Kritiskās domāšanas prasmes	40
4.4.2. Mediju informācijas nozīmības vērtējums.....	41
5. SKOLOTĀJU APTAUJAS UN PADZIĻINĀTO INTERVIJU REZULTĀTI.....	43
5.1. Mediju lietošanas paradumi.....	43
5.1.1. Mediju lietošanas biežums	43
5.1.2. Mediju lietošanas vieta	45
5.1.3. Mediju lietošanas valoda.....	46
5.1.4. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos	48
5.1.5. Raidījumi, ko klausās radio.....	49
5.1.6. Raidījumi, ko skatās televīzijā	50

5.1.7. Visbiežāk lietotie interneta portāli	51
5.2. Mediju lietošanas veidi	54
5.2.1. Mediju lietošanas mērķi	54
5.2.2. Televīzija: izvēle un līdzdalība	55
5.2.3. Radio: izvēle un līdzdalība	56
5.2.4. Avīzes un žurnāli: izvēle un līdzdalība	57
5.2.5. Interneta lietošanas veidi	57
5.2.6. Mediju informācijas apspriešana	59
5.3. Mediju izmantošana mācību darbā	60
5.3.1. Mediju izmantošana, gatavojot mācību stundas, un mācību stundu laikā	60
5.3.2. Dažādu mediju piemērotība izmantošanai mācību darbā	65
5.3.3. Avīžu un žurnālu lasīšanas biežums profesionālos nolūkos	67
5.3.4. Televīzijas un radio izmantošanas biežums profesionālos nolūkos	68
5.3.5. Interneta izmantošanas biežums profesionālos nolūkos	69
5.3.6. Mediju izmantošanas veidi, gatavojot mācību stundas	70
5.3.7. Mediju izmantošanas veidi mācību stundās darbā ar skolēniem	71
5.3.8. Galvenie šķēršļi mediju izmantošanai mācību darbā	73
5.4. Mediju kompetenču pašvērtējums	78
5.4.1. Mediju informācijas nozīmības vērtējums	78
5.4.2. Kritiskās domāšanas prasmes	81
5.4.3. Datorprogrammu lietošanas prasmes	82
5.5. Mediju kompetenču attīstīšana	83
PIELIKUMI	87
Pētījuma kopsavilkums angļu valodā	87
Pētījuma kopsavilkums krievu valodā	93

1. KOPSAVILKUMS

1.1. Mērķa grupu aptauju rezultāti

- 7.-12. klašu skolēnu mērķa grupā visbiežāk lietotie mediji ir internets un televīzija, ko katru dienu lieto attiecīgi 86% un 66% skolēnu. Visretāk skolēni lasa avīzes – 41% avīzes nelasa nemaz vai lasa ļoti reti. Līdzīga aina atklājās arī skolotāju mērķa grupā - internetu katru dienu lieto 89% skolotāju, bet biežāk nekā trīs reizes nedēļā – 7%. Otrs visbiežāk lietotais medijs skolotāju vidū ir televīzija, kuru katru dienu skatās 81% skolotāju. Avīzes un žurnālus katru dienu lasa atbilstoši 20% un 10% skolotāju.
- Medijus, jo īpaši internetu un televīziju, skolēni pamatā lieto mājās, attiecīgi 95% un 94%. Skolotāji internetu lieto salīdzinoši biežāk arī skolā – 71% skolotāju internetu visbiežāk lieto mājās, bet 28% - skolā. Plašsaziņas līdzekļi, kurus gan skolēni, gan skolotāji visvairāk lieto ārpus mājās, ir radio (attiecīgi 54% un 33%) un avīzes (attiecīgi 44% un 33%).
- Lielākā daļa skolēnu un skolotāju visa veida medijus pārsvarā lieto dzimtajā valodā. Citās valodās salīdzinoši biežāk skolēni klausās radio (28%) un lieto internetu (22%), bet dzimtā valoda arī šo mediju gadījumā ir dominējošā pozīcijā valodas izvēles ziņā. Savukārt skolotāju mērķa grupā novērojams, ka avīžu, žurnālu un radio gadījumā mediju patēriņš galvenokārt dzimtajā valodā ir izteiktāks nekā interneta un televīzijas gadījumā. Galvenokārt vai tikai citās valodās 11% skolotāju lieto internetu, 8% - televīziju, 5% - radio, bet 4% - avīzes, žurnālus.
- Lietoto mediju valodu, izņemot dzimto, pirmais trijnieks pēc to minēšanas biežuma skolēnu ar dzimto latviešu valodu vidū ir šāds: 99% skolēnu lieto medijus angļiski, 69% - krieviski un 15% - vāciski. Skolēnu ar krievu dzimto valodu šis pirmais trijnieks savukārt ir: 88% skolēnu lieto medijus angļiski, 86% - latviski un 14% - citā valodā. Skolēnu ar dzimto krievu valodu vidū angļu valoda un latviešu valoda mediju lietošanā ieņem līdzīgas pozīcijas.
- Kopumā no visiem skolotājiem 58% lieto medijus arī angļu valodā, bet 21% - vācu valodā. 89% skolotāju ar dzimto latviešu valodu, lieto medijus krievu valodā, un

87% skolotāju ar dzimto krievu valodu, lieto medijus latviešu valodā. To skolotāju vidū, kam dzimtā valoda ir krievu valoda, ir salīdzinoši mazāk skolotāju, kas lieto medijus angļiski un vāciski.

- Atšķirībā no skolēniem, kuru galvenie mērķi interneta lietošanā ir saistīti ar izklaidi, komunikāciju un personiskajām interesēm, skolotājiem interneta lietošana vispirms saistās ar darba procesu, jo 89% skolotāju atzīmē, ka internetu lieto, lai iegūtu informāciju, kas nepieciešama darbam skolā.
- Lielākā daļa skolēnu (85%) un skolotāju (94%), skatoties televīziju, mērķtiecīgi izvēlas konkrētus televīzijas raidījumus vai filmas, taču diezgan liels skaits skolēnu (41%) arī skatās televīziju, neizdarot noteiktu izvēli. Skolotāju vidū šis rādītājs ir ievērojami zemāks – 18% aptaujāto atzina, ka dažkārt skatās televīziju, neizdarot konkrētu izvēli. Radio raidījumu klausīšanās gan skolotāju, gan skolēnu vidū ir mazāk mērķtiecīga, jo tikai 40% skolotāju un 48% skolēnu izvēlas klausīties konkrētus radio raidījumus, bet attiecīgi 71% un 61% klausās tāpat vien.
- Analizējot preses lietošanas paradumus, redzams, ka avīžu un žurnālu gadījumā 86% skolotāju un 70% skolēnu izvēlas konkrētas avīzes, žurnālus un attiecīgi 64% skolotāju un 52% skolēnu lasa par konkrētām tēmām.
- Interneta portālu lietošanas paradumu izpēte skolēnu vidū atklāja, ka pirmajā vietā ir mūzikas un video portāli, ko lieto 89% skolēnu, tiem seko sociālo tīklu un iepazīšanās portāli (66%), bet trešajā vietā lietošanas biežuma ziņā ir skolas mājas lapa (tai skaitā e-klase) (60%). 10.-12. klašu skolēni salīdzinoši nedaudz biežāk ir minējuši, ka lieto sociālo tīklu un iepazīšanās portālus, ziņu un uzzīņu portālus, savukārt 7.-9. klašu skolēni biežāk lieto spēļu portālus. Skolotāju mērķa grupā visbiežāk lietotie interneta portāli ir skolas mājas lapa un e-klase (85%), ziņu portāli (83%) un ar profesionālo darbību saistītie portāli (81%).
- Internets skolēnu vidū ir visizplatītākais medijs daudzveidīgu vajadzību apmierināšanai – tā lietošana ir saistīta gan ar atpūtu un izklaidi (80%), gan ar personīgajām interesēm (75%), gan ar mācībām nepieciešamās informācijas iegūšanu (72%), gan arī lai paustu savu viedokli draugiem un citiem cilvēkiem (66%). Visos šajos aspektos interneta lietošana pārspēj citus medijus.
- Skolotāju mērķa grupā interneta lietošanā vairāk dominē mērķtiecīga informācijas atlase (par konkrētām tēmām lasa 74%), nekā pretējā pieeja – lasīt visu pēc kārtas, kas ir interesanti (28%). Salīdzinot ar skolēniem, skolotāji ievērojami retāk lieto

internetu kā interakcijas un komunikācijas līdzekli (tikai 8% atzīmējuši, ka piedalās sarunu forumos, raksta blogus).

- Skolēnu aptaujas rezultāti par mediju izmantošanu dažādu mācību priekšmetu apguvē rāda, ka visbiežāk skolēni medijus izmanto Latvijas un pasaules vēsturē (39%), kādā no svešvalodām (32%) un bioloģijā (31%), nedaudz retāk latviešu valodā (29%), ģeogrāfijā (27%) un literatūrā (26%). Starp biežāk nosauktajiem mācību priekšmetiem ierindojas arī fizika un ķīmija. Šajos mācību priekšmetos medijus izmanto 17% skolēnu.
- Saskaņā ar skolotāju aptaujas datiem visdaudzpusīgāk un plašāk mācību darbā tiek izmantots internets – 95% skolotāju izmanto internetu, gatavojot mācību stundas, un 67% - mācību stundu laikā. Otrs visbiežāk izmantotais medijs mācību darbā ir žurnāli (63% skolotāju izmanto žurnālus, gatavojot mācību stundas, un 42% - mācību stundu laikā). Savukārt trešajā vietā ir avīzes (47% skolotāju izmanto avīzes, gatavojot mācību stundas, un 30% - mācību stundu laikā).
- Arī skolēnu vidū visplašāk lietotais medijs mācību vajadzībām ir internets. Tikai 5% skolēnu to mācībām neizmanto vai izmanto ļoti reti. Aptaujas rezultāti atspoguļo tendenci, ka retāk internetu mācību nolūkos lieto 7.-9. klašu skolēni, savukārt vidusskolas posmā ir vērojama augstāka interneta lietošanas intensitāte. Visretāk mācību vajadzībām skolēni klausās radio (71% mācību nolūkiem radio neklausās nekad vai klausās ļoti reti). Tāpat mācību nolūkiem skolēni nelasa vai ļoti reti lasa avīzes (60%).
- Mācību stundu gatavošanas procesā skolotāji visbiežāk izmanto medijus papildu informācijas meklēšanai (91%). Savukārt mācību stundās visbiežāk izmantotie mediju lietošanas veidi ir - informācijas meklēšana par stundas tēmu internetā (minējuši 59% skolotāju), video materiālu no interneta skatīšanās (59%) un dokumentālo vai mācību filmu skatīšanās (58%). Salīdzinoši biežāk dažādus mediju izmantošanas veidus mācību procesā ikdienā iekļauj humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji.
- Dokumentālu un mācību filmu (74%), kā arī video materiālu skatīšanās par stundas tēmu no interneta (57%) ir skolēnu atbildēs biežāk sastopamie veidi, kā mācību stundās tiek izmantoti mediji. Savukārt visretāk, saskaņā ar skolēnu aptaujas rezultātiem, mācību stundās tiek izmantoti teksta materiāli no avīzēm un žurnāliem (15%).

- Skolotāju visbiežāk minētie šķēršļi mediju izmantošanai mācību darbā ir, pirmkārt, tas, ka klasē nav atbilstošs tehniskais aprīkojums (nav datoru, televizora, interaktīvās tāfeles) – 48%. Otrkārt, tas, ka skolēniem mājās nav pieejami dažādi plašsaziņas līdzekļi (nav interneta, vecāki neabonē, nepērk preses izdevumus u.tml.) – 43%.
- Mediju lietošanas prasmju noteikšanai pētījumā ir izmantoti attieksmju mērījumi. Pozitīvi vērtējama tendence ir tā, ka 67% skolēnu uzskata, ka ir svarīgi salīdzināt dažādu mediju kā informācijas avotus par vienu un to pašu tēmu. Mediju informāciju kritiski vērtējošo skolēnu skaits ir 33%, kas nepiekrīt viedoklim, ka medijos pieejamā informācija vienmēr ir patiesa. 70% skolēnu atzina, ka nepievērš uzmanību raksta autoram, līdz ar to nevērtē avota ticamību.
- Skolotāju mediju lietošanas prasmju pašvērtējuma analīzes rezultāti liecina, ka lielākā daļa skolotāju ir vērsti uz kritisku mediju informācijas izvērtēšanu – 83% uzskata, ka ir svarīgi salīdzināt dažādu mediju vēstījumus par vienu tēmu, 70% skolotāju nepiekrīt viedoklim, ka medijos pieejamā informācija vienmēr ir patiesa, un 54% respondentu pievērš uzmanību mediju vēstījuma autoram.

1.2. Galvenie secinājumi

- Salīdzinot skolēnu un skolotāju mērķa grupas, secināms, ka skolotāju ikdienā lietoto mediju klāsts ir plašāks un kopumā skolotāji ir aktīvāki mediju lietotāji nekā skolēni. Neraugoties uz to, ka abās mērķa grupās vislielākā nozīme dažādos mediju lietošanas aspektos ir tieši internetam, atsevišķi rādītāji liecina par mediju vides atšķirībām skolēnu un skolotāju vidū. Pirmkārt, skolotāju mērķa grupā ir vērojama lielāka interese tieši par t.s. tradicionālajiem plašsaziņas līdzekļiem – avīzēm, žurnāliem un radio. Otrkārt, interneta vidē pastāv atšķirības portālu izvēlē un šī medija lietošanas formu ziņā - ja skolotājiem internets galvenokārt ir informācijas un zināšanu ieguves avots, tad skolēniem tas ir nozīmīgs interakcijas un komunikācijas līdzeklis.
- Atšķirības pastāv arī mediju satura izvēlē, ko ietekmē tādi faktori kā mērķa grupas vecumposms un mediju lietošanas vajadzības. Skolēnus vairāk interesē izklaidējoša satura vēstījumi, raksti un raidījumi par populāro kultūru, retāk – informatīvi vēstījumi. Skolotāji gluži otrādi – lielāku interesi izrāda par

informatīviem un analītiskiem vēstījumiem (ziņām Latvijā un pasaulē, ekspertu viedokļiem), kā arī vairāk lieto medijus profesionālos nolūkos, retāk – personīgajām vajadzībām.

- Vispārizglītojošo skolu skolotāji kopumā atzīst un pozitīvi vērtē mediju izmantošanu mācību procesā. Mediju izmantošanas veidi mācību procesā ir daudzveidīgi, un tikai neliela daļa skolotāju neintegrē mediju izmantošanu mācību darbā. No pētījumā iekļautajiem medijiem mācību darbā gan skolotāji, gan skolēni galvenokārt izmanto interneta resursus, retāk - drukāto presi un televīziju. Tas liecina par arvien pieaugošu jauno tehnoloģiju un mediju veidu nozīmi vispārējās izglītības ieguves posmā, kas attiecīgi rada nepieciešamību nodrošināt tam atbilstošu materiāli tehnisko un metodisko bāzi.
- Pētījuma parāda, ka skolotājiem ir augstāka mediju lietošanas kompetence nekā skolēniem - par to liecina gan kritiskāka attieksme pret mediju saturu, gan zināšanas par nepieciešamību pievērst uzmanību vēstījuma autoram un tā dažādajām konteksta dimensijām, gan arī mērķtiecīgāka un apzinātāka mediju satura izvēle. Vienlaikus var secināt, ka ir nepieciešams pilnveidot skolotāju profesionālās prasmes un zināšanas par mediju lietošanas kompetences attīstīšanu skolēnos, jo nozīmīga skolotāju daļa atzīst, ka mediju lietošanas prasmju veidošana ir sarežģīta. Turklāt pastāv vairāki šķēršļi mediju integrēšanai mācību darbā, ko iespējams novērst, paplašinot skolotāju zināšanas un pilnveidojot viņu praktiskās prasmes šajā jomā.
- Neraugoties uz skolotāju pozitīvo attieksmi pret mediju un jauno tehnoloģiju izmantošanu mācību darbā, skolotāju un skolēnu mērķa grupās ir pretrunīgi pētījuma rezultāti par to, cik liela nozīme ir mediju izmantošanai mācībās. Ja skolotāji uzskata, ka mediju lietošana jau šobrīd ir būtiska mācību procesa sastāvdaļa, tad skolēnu vidū vienlīdz izplatīti ir viedokļi, ka sekmes mācībās var gūt kā lietojot, tā nelietojot medijus. Šādi rezultāti visticamāk liecina par plaisu starp skolotāju attieksmēm un reālo rīcību mediju izmantošanas ziņā.
- Ņemot vērā pētījuma rezultātus, priekšplānā izvirzās jautājums par mediju izmantošanas efektivitāti un kvalitāti mācību mērķiem, kas paredz nepieciešamību pilnveidot, papildināt un izplatīt mērķa grupas vidū mācību metodiku par mediju izmantošanu dažādos mācību priekšmetos, veicinot kritiskās domāšanas prasmju attīstību, neraugoties uz to, ka nepietiekamas profesionālās

zināšanas par mediju izmantošanu mācību darbā kā šķērsli minējusi salīdzinoši neliela daļa aptaujāto skolotāju.

- Nozīmīgākais mediju izmantošanu mācību procesā ietekmējošais faktors skolotāju mērķa grupā ir skolotāja mācītais mācību priekšmets – plašāk mediju lietošanu mācībās integrē humanitāro un sociālo mācību priekšmetu skolotāji, mazākā mērā – dabaszinātņu un eksakto mācību priekšmetu skolotāji. Tādi faktori kā mācību valoda, skolas atrašanās vieta vai reģions būtiski neietekmē nedz skolotāju mediju kompetenču pašvērtējumu, nedz mediju lietošanas paradumus ikdienā un mācību darbā.
- Skolēnu mērķa grupā galvenais faktors, kas ietekmē mediju lietošanas paradumus un zināmā mērā arī mediju kompetenci, ir skolēnu vecumposms un tam atbilstošās klašu grupas. Proti, ir vērojama tendence, ka augstākās klašu grupās skolēniem ir raksturīgāka kritiskāka pieeja mediju lietošanā un pieaug mediju izmantošana mācību, informācijas ieguves un izziņas mērķiem. Pārējiem pētījumā iekļautajiem faktoriem nav būtiskas ietekmes uz analizētajiem mediju lietošanas aspektiem.

2. PĒTĪJUMA METODIKA

2.1. Pētījuma mērķis

Pētījuma „Mediju lietošanas kompetence skolēnu un skolotāju mērķa grupā” mērķis bija noskaidrot, izvērtēt un salīdzināt vispārizglītojošo skolu skolotāju un skolēnu mediju lietošanas kompetenci gan ikdienā, gan mācību procesā.

Pētījuma mērķa sasniegšanai tika izvirzīti šādi galvenie uzdevumi:

- noskaidrot skolotāju mediju lietošanas kompetenci, to ietekmējošos faktorus;
- noskaidrot skolotāju mediju lietošanas kompetences pašvērtējumu;
- noskaidrot skolēnu mediju lietošanas kompetenci, to ietekmējošos faktorus;
- noskaidrot skolēnu mediju lietošanas kompetences pašvērtējumu;
- salīdzināt skolotāju un skolēnu mediju lietošanas kompetenci.

Kopējais pētījuma īstenošanas laiks: **2011. gada augusts – novembris.**

2.2. Pētījuma mērķa grupas un izlases raksturojums

Pētījumā ir iekļautas divas mērķa grupas:

- (1) vispārizglītojošo skolu 7.-12. klašu skolēni;
- (2) vispārizglītojošo skolu skolotāji, kas strādā 7.–12. klašu grupā.

Skolēnu un skolotāju izlases veidošanas aprēķiniem tika izmantoti Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) 2010./2011. mācību gada statistikas dati par šādiem rādītājiem - kopējais Latvijas vispārizglītojošo skolu skaits un to reģionālais sadalījums, 7.-12.klašu skolēnu skaits un to sadalījums 7.-9. klašu un 10.-12. klašu grupās, skolēnu skaita reģionālais sadalījums, vispārizglītojošo skolu skaits ar latviešu mācību valodu un mazākumtautību skolu skaits, vispārizglītojošo skolu 7.-12. klašu skolotāju skaits un to reģionālais sadalījums.

2.2.1. Skolēnu mērķa grupas raksturojums

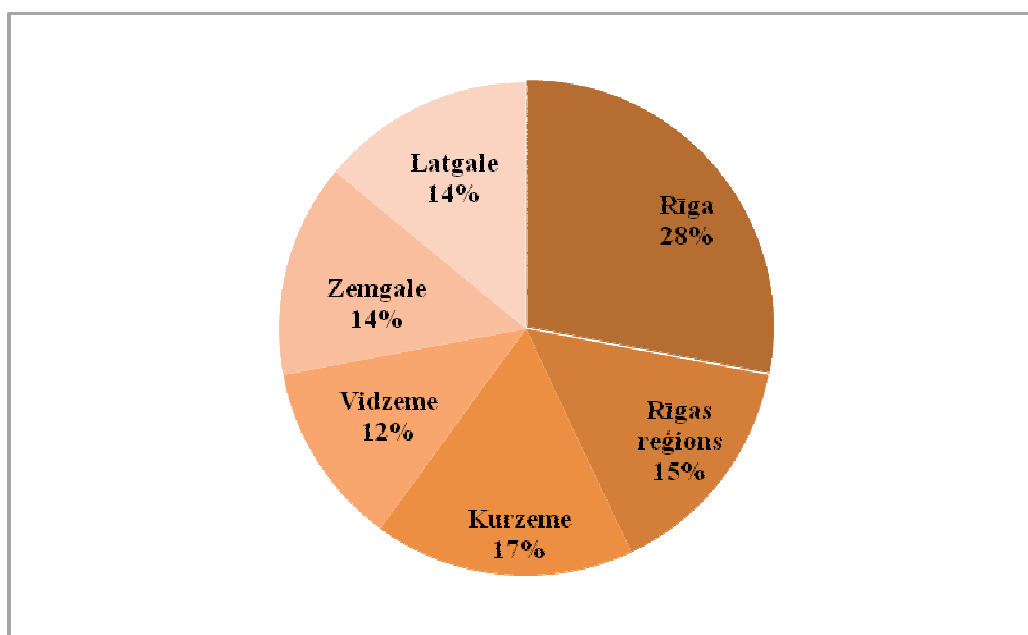
Skolēnu izlases veidošanā ir ņemti vērā vairāki nosacījumi:

- respondentu reģionālā pārstāvniecība, lai izlasē proporcionāli ģenerālā kopuma sadalījumam būtu pārstāvēti skolēni no visiem Latvijas reģioniem (Rīga, Rīgas reģions, Vidzeme, Zemgale, Kurzeme un Latgale);

- klašu grupu pārstāvēniecība, lai izlasē proporcionāli ģenerālā kopuma sadalījumam būtu pārstāvēti gan 7.-9. klašu, gan 10.-12. klašu skolēni;
- skolēnu sadalījums pēc mācību valodas (latviešu valoda vai bilingvāli – latviešu un krievu valodā), kas tika noteikts, balstoties uz kopējo vispārizglītojošo skolu ar latviešu mācību valodas un mazākumtautību skolu sadalījumu;
- vienā skolā tika aptaujāti vidēji ne vairāk kā 30 skolēni.

Skolēnu anketēšana ir veikta 32 vispārizglītojošās skolās, no kurām 12 skolas īsteno mazākumtautību izglītības programmas. Kopumā šajā mērķa grupā ir aptaujāti **955 skolēni**, no kuriem 560 respondenti mācās 7.-9. klašu grupā un 395 respondenti – 10.-12. klašu grupā. Sadalījumā pēc skolēnu dzimtās valodas izlasē ir pārstāvēti 594 skolēni ar dzimto latviešu valodu un 357 skolēni ar dzimto krievu valodu. Skolēnu izlases reģionālais sadalījums ir atspoguļots 2.1. zīmējumā.

2.1. zīmējums. Skolēnu izlases reģionālais sadalījums

2.2.2. Skolotāju mērķa grupas raksturojums

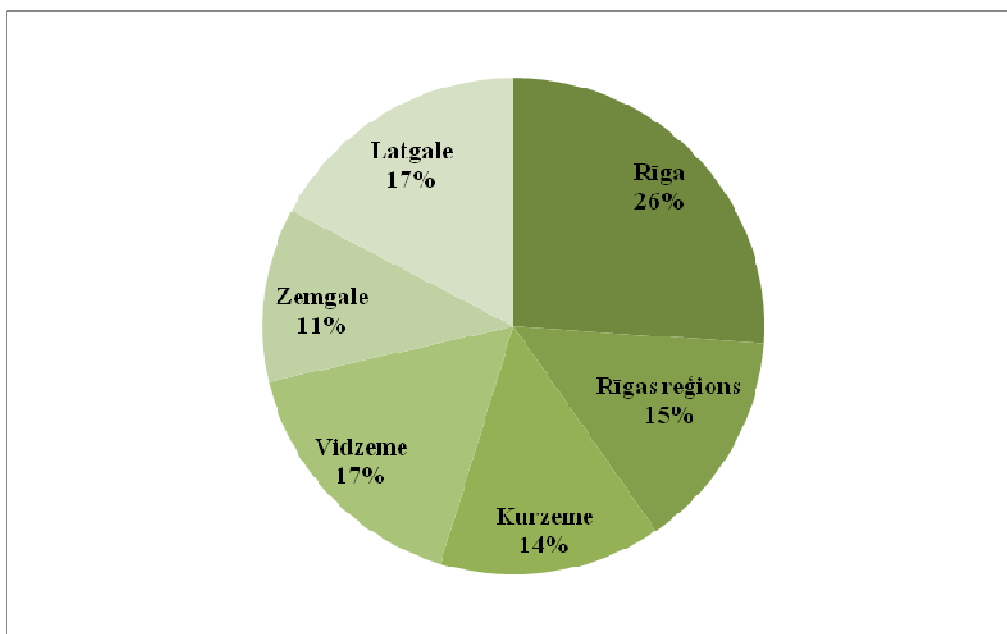
Skolotāju izlases veidošanā ir ņemti vērā šādi nosacījumi:

- respondentu reģionālā pārstāvēniecība, lai izlasē proporcionāli ģenerālā kopuma sadalījumam būtu pārstāvēti skolotāji no visiem Latvijas reģioniem (Rīga, Rīgas reģions, Vidzeme, Zemgale, Kurzeme un Latgale);

- skolotāju sadalījums pēc mācību valodas (latviešu valoda vai bilingvāli – latviešu un krievu valodā) atbilstoši kopējam vispārizglītojošo skolu ar latviešu mācību valodas un mazākumtautību skolu skolotāju sadalījumam;
- mācību priekšmetu pārstāvēniecība, lai izlasē tiktu iekļauti dažādu mācību priekšmetu skolotāji;
- vienā skolā vidēji tika aptaujāti ne vairāk kā 30 skolotāji.

Skolotāju aptauja ir veikta vairāk kā 64 vispārizglītojošās skolās. Sākotnēji tika izvirzīts uzdevums sasniegt vismaz 800 skolotājus. Kopumā šajā mērķa grupā pētījuma datu analīzē ir iekļauti **839 skolotāji**, no kuriem 596 (71%) māca latviešu valodā un 141 (17%) – bilingvāli (latviešu un krievu valodā), 101 (12%) skolotājs norādīja, ka māca citā valodā – tie ir galvenokārt svešvalodu (angļu, vācu u.c.) skolotāji. Raksturojot skolotāju izlasi sadalījumā pa mācību priekšmetiem, jānorāda, ka no visiem aptaujātajiem skolotājiem 16% māca latviešu valodu, 22% - svešvalodu (t.sk. skolotāji, kas māca krievu valodu kā dzimto valodu), 17% – matemātiku, 14% – dabaszinātnes, 12% – humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetus, 18% – citus mācību priekšmetus. Skolotāju izlases reģionālā pārstāvēniecība ir atspoguļota 2.2. zīmējumā.

2.2. zīmējums. Skolotāju izlases reģionālais sadalījums

2.3. Pētījuma metodes

Pētījumā tika kombinētas kvalitatīvās un kvantitatīvās datu ieguves un analīzes metodes – padziļinātās intervijas ar skolotājiem, skolotāju un skolēnu kvantitatīvās aptaujas.

2.3.1. Padziļinātās intervijas ar skolotājiem

Pirms kvantitatīvās aptaujas lauka darba veikšanas tika veiktas 10 padziļinātās intervijas ar skolotājiem. Intervijās piedalījās gan skolotāji, kas māca latviešu valodā, gan tie, kas māca bilingvāli. Tāpat respondentu atlasē tika ievērots dažādu mācību priekšmetu pārstāvniecības princips. Intervēto skolotāju vidū bija gan latviešu valodas, gan mūzikas, gan sociālo zinību un vēstures, gan ģeogrāfijas, gan arī bioloģijas un matemātikas skolotāji. Interviju uzdevums bija, pirmkārt, iegūt zināšanas par skolotāju mediju lietošanas paradumiem ikdienā, mediju izmantošanas pieredzi profesionālajā darbībā, kā arī izpratni par mediju lietošanas kompetences jēdzienu. Otrkārt, balstoties uz padziļināto interviju rezultātiem, pētnieku darba grupa izstrādāja skolotāju aptaujas paš aizpildāmo anketu.

Pētījuma rezultātu ziņojumā ir iekļauti izteikumi no padziļinātajām intervijām ar skolotājiem. Respondentu izteikumi ir atspoguļoti *slīprakstā*, saglabājot runātāja izteiksmes formu. Atsevišķos gadījumos ir novērstas stilistiskās kļūdas, kas varētu apgrūtināt tā uztveri, vienlaikus ievērojot, lai netiktu mainīta izteikumā ietvertā nozīme. Aiz katra citētā izteikuma iekavās ir norādīts mācību priekšmets, ko skolotājs māca, kā arī intervijā lietotā valoda, kas atbilst skolotāja mācību valodai.

2.3.2. Skolotāju aptauja

Skolotāju aptauja tika īstenota laikā no 15. septembra līdz 3. novembrim. Aptaujas īstenošanā tika izmantotas vairākas metodes:

- skolotāju anketēšana skolās, izmantojot paš aizpildāmās papīra anketas, kas tika izplatītas gan skolās, kurās pētnieki veica skolēnu anketēšanu, gan citās skolās (kopumā šādā veidā tika savāktas 412 anketas);
- skolotāju anketēšana, izmantojot tiešsaistes anketas interneta vidē - katram respondentam uz elektroniskā pasta adresi tika nosūtīta unikāla saite, lai internetā aizpildītu aptaujas anketu (kopumā tika izsūtīti 1310 aicinājumi piedalīties aptaujā; datu apstrādei un analīzei derīgas bija 280 respondentu sniegtās atbildes tiešsaistē);

- skolotāju anketēšana, izmantojot elektronisko pastu – skolotājiem uz elektroniskā pasta adresēm tika nosūtīta aptaujas anketu, kuru pēc tās aizpildīšanas skolotāji elektroniski sūtīja atpakaļ pētniekiem (kopumā šādā veidā tika savāktas 147 derīgas anketas).

Skolotāju elektroniskā pasta adreses tika iegūtas no skolas administrācijas, kas to pieejamību pētniekiem iepriekš saskaņoja ar skolotājiem. Tāpat pētījuma mērķiem tika izmantota IZM īstenota ESF projekta „Pedagogu konkurētspējas veicināšana izglītības sistēmas optimizācijas apstākļos” (nr. 2009/0196/1DP/1.2.2.1.5/09/IPIA/VIAA/001) ietvaros veiktā pētījuma „Par ESF projekta 3. aktivitātē iesaistīto pedagogu izpratni par pedagogu profesionālās darbības kvalitātes novērtēšanas sistēmu” vajadzībām sagatavotā skolotāju elektronisko pasta adresu datu bāze.

2.3.3. Skolēnu aptauja

Skolēnu aptauja notika laikā no 13. septembra līdz 23.septembrim. Izmantotā aptaujas metode – anketēšana klasē. Skolēnu anketēšanu nepastarpināti īstenoja pētnieku grupa, iepriekš vienojoties par to ar skolas administrāciju. Katrā klasē anketēšanā piedalījās visi skolēni, kas aptaujas veikšanas dienā bija ieradušies skolā. Pirms anketu izdalīšanas skolēniem pētnieki informēja par pētījuma mērķi, anketas aizpildīšanas veidu un sniegto atbilžu anonimitāti. Nepieciešamības gadījumā skolēni anketas aizpildīšanas laikā varēja uzdot precizējošus jautājumus. Aizpildītās anketas tika savāktas tūlīt pēc to aizpildīšanas.

Pētnieku grupa izsaka pateicību visiem pētījuma dalībniekiem – skolu administrācijām, skolotājiem un skolēniem - par atsaucību un līdzdalību pētījumā.

Pētījuma darba grupas vadītāja: Dr.sc.soc. Evija Kļave, evija.klave@biss.soc.lv.

Pētījuma rezultātu ziņojumu sagatavoja Inese Šūpule un Evija Kļave.

3. JĒDZIENU SKAIDROJUMS UN METODOLOĢISKĀ PIEEJA

Pētījumā jēdziens **plašsaziņas līdzekļi** attiecas uz televīziju, radio, avīzēm un žurnāliem. Bez šiem plašsaziņas līdzekļiem pētījumā ir iekļauts arī ir tāds **medijs** kā internets. Pētījuma rezultātu ziņojumā pētnieki lieto jēdzienu mediji, ar to saprotot gan minētos plašsaziņas līdzekļus, gan internetu. Gadījumos, kad ir lietots jēdziens plašsaziņas līdzekļi, tas attiecas tikai uz iepriekš nosauktajiem plašsaziņas līdzekļiem¹.

Mediju lietošanas kompetence šajā pētījumā ir definēta kā prasme uztvert, saprast, analizēt, strukturēt un vērtēt mediju vēstījumus. Mediju lietošanas kompetences pētnieki un praktiķi² min šādas mediju lietošanas kompetences pazīmes:

- prasme veikt apzinātas un mērķtiecīgas izvēles, lietojot medijus;
- prasme noteikt mediju vēstījuma mērķauditoriju;
- prasme apzināti pieņemt lēmumus par mediju vēstījuma saturu un nozīmēm;
- prasme novērtēt un izprast mediju vēstījumu kultūras, sociālo, politisko un ekonomisko kontekstu;
- attīstītas kritiskās domāšanas prasmes.

Lai noteiktu skolotāju un skolēnu mediju lietošanas kompetenci, pētījumā uzmanība ir pievērsta šādiem aspektiem:

- mediju lietošanas paradumi ikdienā (mediju klāsts, to lietošanas vieta, biežums un valoda);
- mediju lietošanas veidi un nolūki (pasīva uztvere, aktīvās mediju lietošanas formas interakcijas un komunikācijas veidā, līdzdalība mediju vēstījumu veidošanā, interesējošās tēmas mediju vēstījumos);
- mediju lietošanas šķēršļi (pieejamība, valoda u.c.);
- mediju lietošana mācību vajadzībām (skolēnu mērķa grupā);
- mediju lietošana profesionāliem nolūkiem (skolotāju mērķa grupā);

¹ Pētījuma rezultātu kopsavilkumā abos gadījumos lietots jēdziens „средства массовой информации”, kas aptver visus plašsaziņas līdzekļus, t.sk. arī internetu (sk. Pielikumu).

² Stakle, A. (2011) “Mediju kompetence ilgtspējīgā skolotāju izglītībā”, promocijas darbs; Rick Shepherd, "Why Teach Media Literacy," *Teach Magazine*, Quadrant Educational Media Services, Toronto, ON, Canada, Oct/Nov 1993.

- mediju lietošanas prasmju vērtējumi, izmantojot attieksmju mērījumus.

Pētījumā ir analizēti šādi mediju lietošanas kompetenci ietekmējoši faktori:

- Skolēnu mērķa grupā - klašu grupa (7.-9. klases, 10.-12. klases), dzimtā valoda (latviešu, krievu), skolas atrašanās reģions (Rīga, Rīgas reģions, Kurzeme, Zemgale, Vidzeme, Latgale).
- Skolotāju mērķa grupā - mācību valoda (latviešu, bilingvāli, cita valoda), mācību priekšmets (latviešu valoda, svešvaloda, matemātika, dabaszinātņu priekšmeti, sociālo un humanitāro zinātņu priekšmeti, citi mācību priekšmeti), skolas atrašanās vieta (pilsēta, ciems vai lauki), skolas atrašanās reģions (Rīga, Rīgas reģions, Kurzeme, Zemgale, Vidzeme, Latgale).

Detalizēta visu minēto faktoru ietekme visos pētījumā iekļautos jautājumos ir atspoguļota primārās aptaujas datu apstrādes tabulās (sk. elektronisko pielikumu).

4. SKOLĒNU APTAUJAS REZULTĀTI

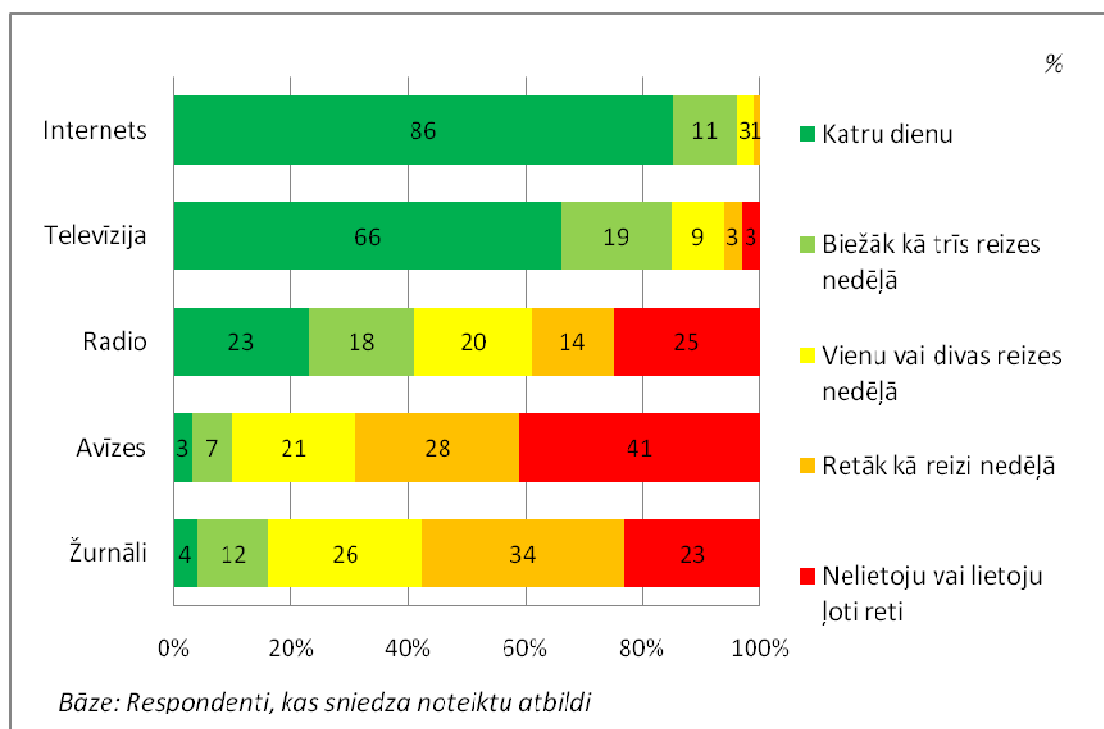
4.1. Mediju lietošanas paradumi

4.1.1. Mediju lietošanas biežums

Skolēnu vidū visbiežāk lietotie mediji ir internets un televīzija (sk. 4.1. zīm.). Internetu katru dienu lieto 86% skolēnu, bet televīziju katru dienu skatās 66%. Avīzes un žurnāli savukārt ir salīdzinoši visretāk lietotie mediji. Saskaņā ar aptaujas rezultātiem 41% skolēnu nelasa vai ļoti reti lasa avīzes, bet 23% nelasa vai ļoti reti lasa žurnālus. Radio klausīšanas biežums to vidū, kas to klausās, ir intensīvāks, bet tajā pašā laikā 25% skolēnu neklausās radio vispār vai klausās to ļoti reti.

4.1. zīmējums. Mediju lietošanas biežums skolēnu vidū

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu ikdienā lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?

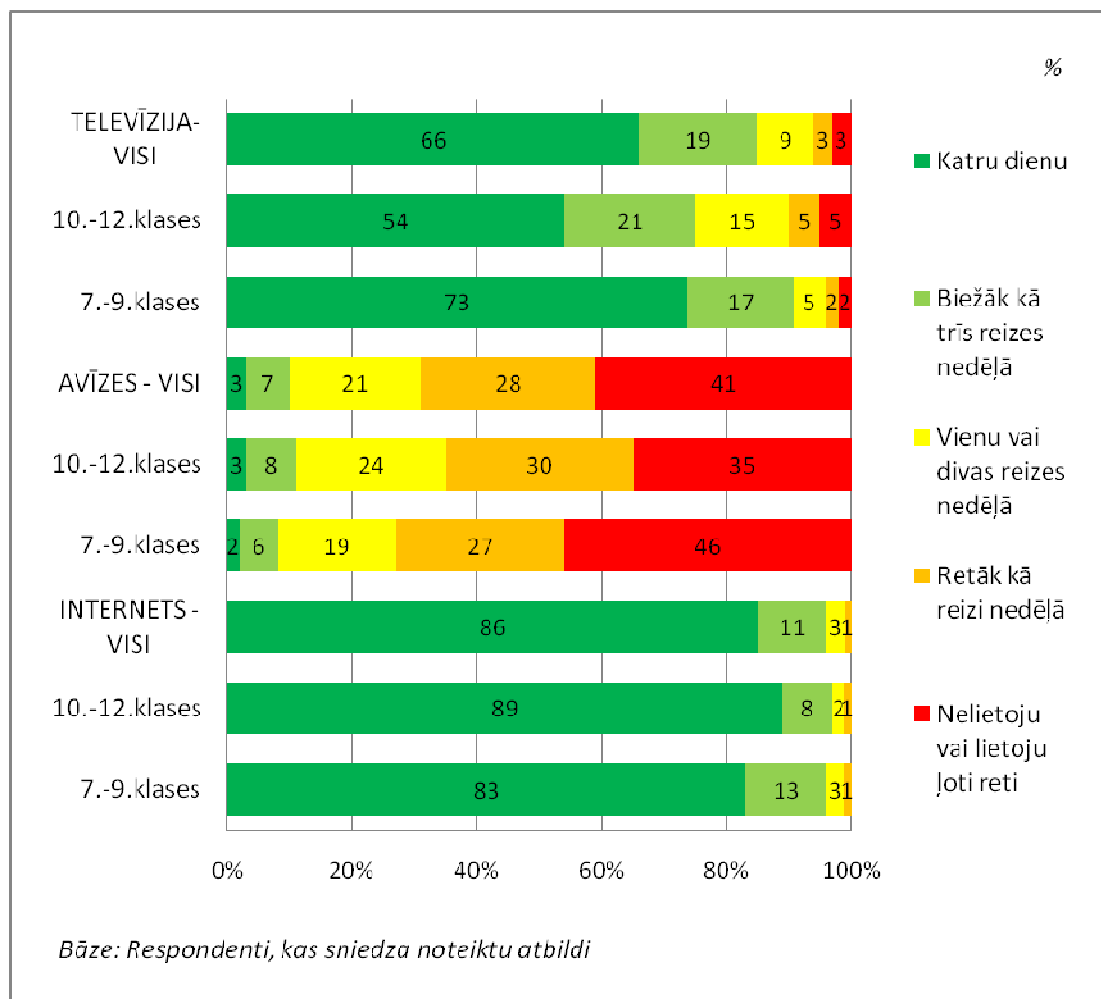
Mediju lietošanas biežuma atšķirības dažādās klašu grupās

Mediju lietošanas biežums dažādās klašu grupās kopumā ir diezgan līdzīgs (sk. 4.2. zīm.). Radio un žurnālu lietošanas biežums 7.-9. klašu grupā un 10.-12. klašu grupā gandrīz neatšķiras. Statistiski būtiskas atšķirības saskaņā ar aptaujas rezultātiem ir novērojamas attiecībā uz televīzijas skatīšanās un avīžu lasīšanas biežumu: 7.-9. klašu

skolēnu vidū ir vairāk to, kas televīziju skatās katru dienu, savukārt ir mazāk to, kas vispār regulāri lasa avīzes. Pavisam nelielas atšķirības, kas nav uzskatāmas par statistiski būtiskām, bet, iespējams, var liecināt par tendenci, vērojamas interneta lietošanā, jo internetu nedaudz biežāk lieto vecāko klašu skolēni (starpība 6%).

4.2. zīmējums. Televīzijas, avīžu un interneta lietošanas biežums dažādās klašu grupās

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu ikdienā lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?

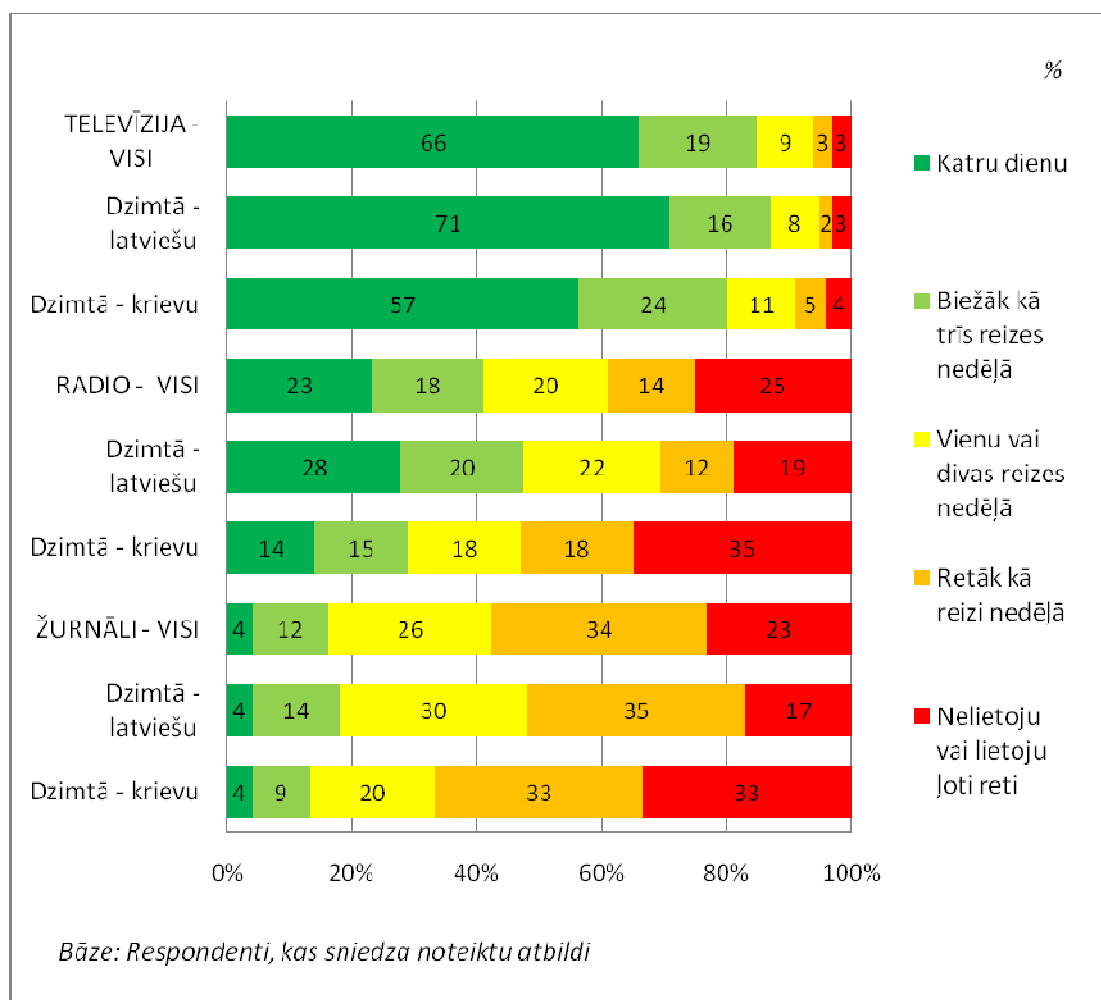

Mediju lietošanas biežuma atšķirības pēc dzimtās valodas

Skatot skolēnu atbilžu sadalījumu pēc dzimtās valodas, redzams, ka nav statistiski būtisku atšķirību interneta un avīžu lietošanas biežumā, bet vērojama tendence, ka skolēni ar dzimto krievu valodu salīdzinoši retāk skatās televīziju un viņu vidū ir vairāk to, kas vispār neklusās radio un nelasa žurnālus (sk. 4.3. zīm.).

4.3. zīmējums. Televīzijas, radio un žurnālu lietošanas biežums sadalījumā pēc dzimtās valodas

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu ikdienā lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?

Mediju lietošanas biežuma atšķirības reģionos

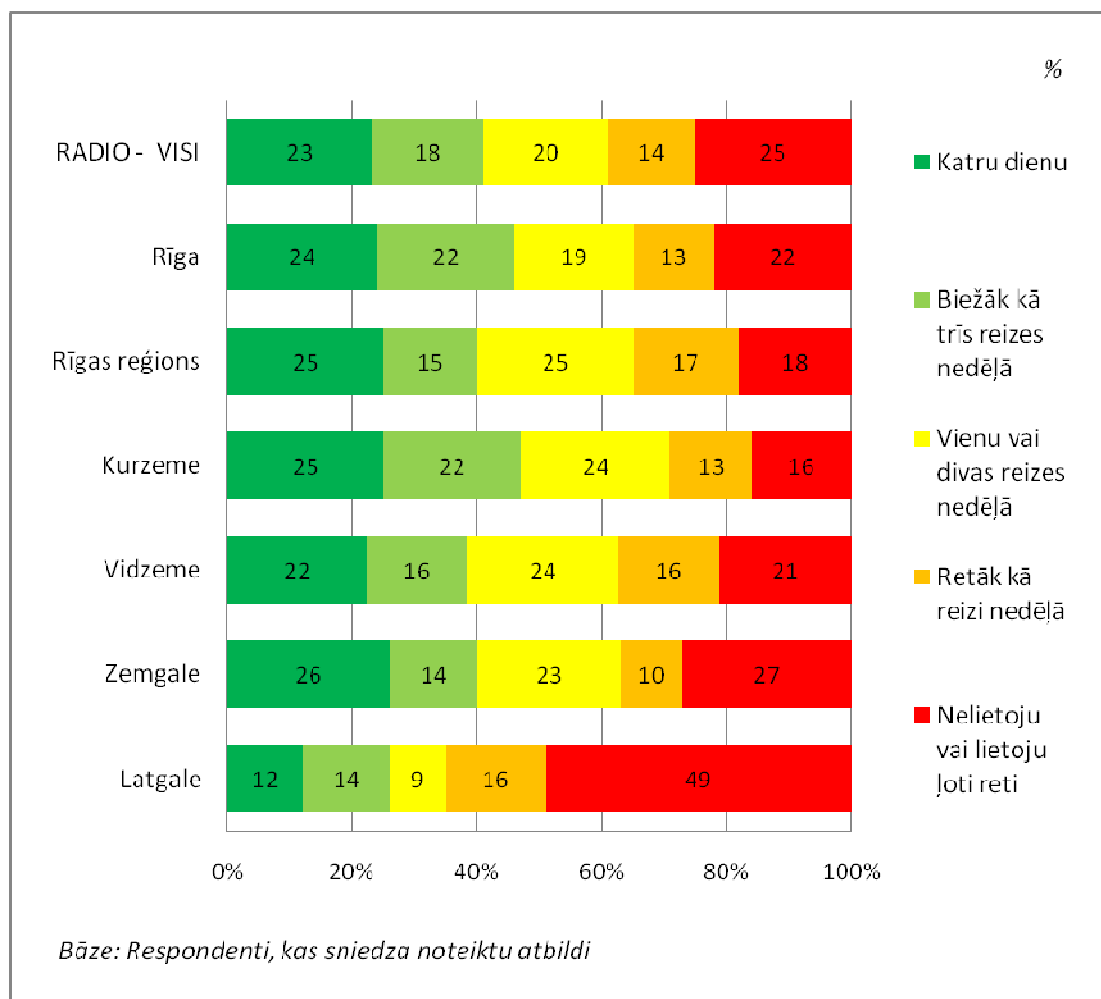
Viens no būtiskiem secinājumiem, ko parāda aptaujas rezultāti, ir, ka nav vērojamas atšķirības reģionos attiecībā uz interneta lietošanas biežumu, bet nedaudz atšķiras radio, avīžu, žurnālu un televīzijas lietošanas biežums dažādu reģionu skolēnu vidū, un izteiktākās atšķirības ir novērojamas attiecībā uz Latgales skolēniem (sk. 4.4. zīm.).

Latgales skolēnu vidū gandrīz puse (49%) neklausās radio vispār vai klausās to ļoti reti (vidēji valstī tikai 25% skolēnu aptaujā ir izvēlējušies šo atbildi). To, iespējams, var skaidrot ar skolēniem atraktīvu radio staciju piedāvājumu trūkumu Latgalē, salīdzinot ar citiem reģioniem. Latgales skolēni, īpaši salīdzinājumā ar kurzemniekiem un vidzemniekiem, retāk skatās arī televīziju, un viņu vidū ir

salīdzinoši vairāk to, kas nelasa vai ļoti reti lasa žurnālus (33% salīdzinājumā ar 23%, kas ir vidējais rādītājs valstī). Savukārt Latgales skolēnu vidū ir mazāk to, kas vispār nelasa vai ļoti reti lasa avīzes (27% salīdzinājumā ar 41%, kas ir vidējais rādītājs valstī).

4.4. zīmējums. Radio lietošanas biežums reģionos

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu ikdienā klausies radio?

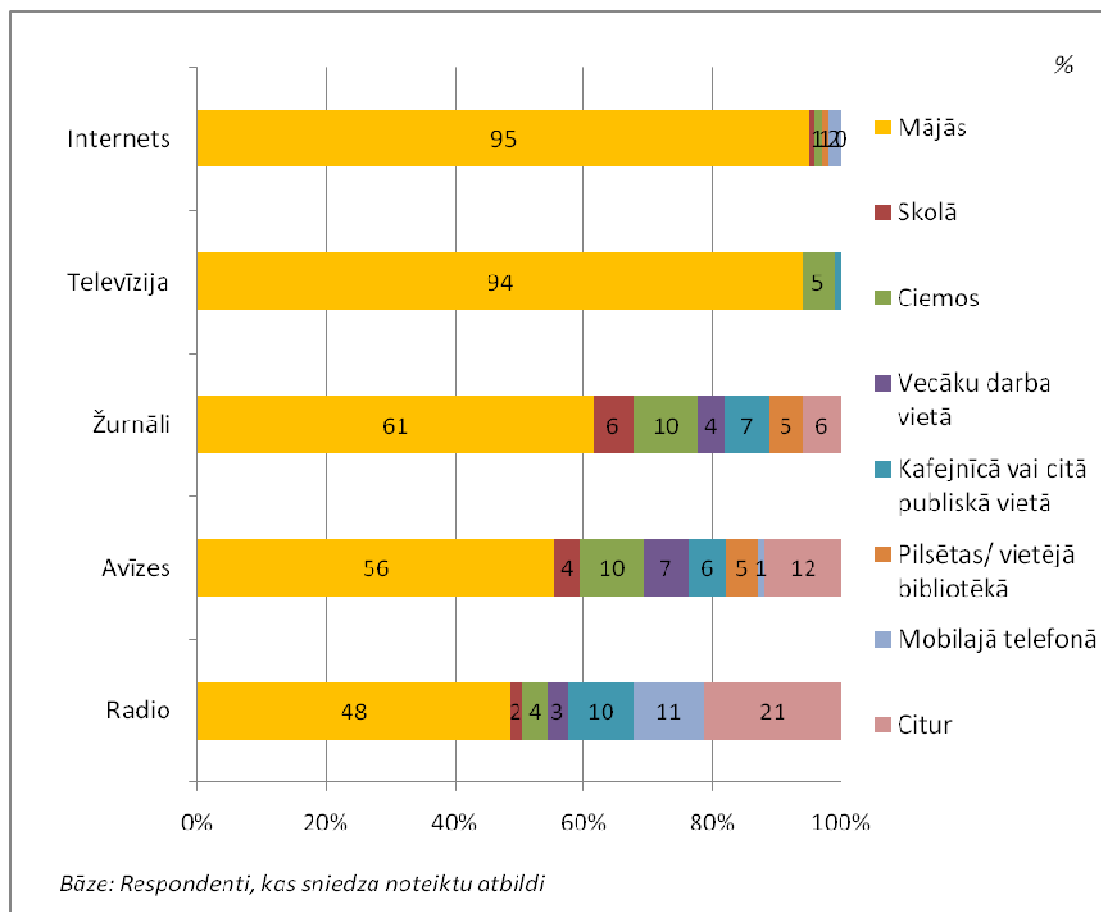
4.1.2. Mediju lietošanas vieta

Mediji, īpaši internets un televīzija, pārsvarā tiek lietoti mājās (sk. 4.5. zīm.). Uz jautājumu, kur skolēni visbiežāk lieto televīziju un internetu, atbilstoši 95% un 94% jauniešu atbild, ka tās ir mājas. Citi atbilžu varianti – skolā, ciemos, kafejnīcā, bibliotēkā ir ievērojami retāk sastopami, un visu mediju gadījumā neviens no tiem nepārsniedz 10% atzīmi, izņēmums ir radio. Radio klausīšanās paradumi nedaudz atšķiras no citiem medijiem, jo radio salīdzinoši daudz skolēnu klausās, izmantojot

mobilo telefonu (11%), kafejnīcās un citās publiskās vietās (10%), kā arī liela skolēnu daļa izvēlas atbildi – citur (21%).

4.5. zīmējums. Mediju lietošanas vieta

Jautājums aptaujas anketā: Kur Tu visbiežāk lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?

Būtiski uzsvērt, ka mediju lietošanas vietas ziņā atšķirības dažādās skolēnu grupās nav pārāk būtiskas. Neatšķiras arī interneta lietošanas vieta ne dalījumā pa klašu grupām, ne dzimtās valodas, ne arī dažādos reģionos.

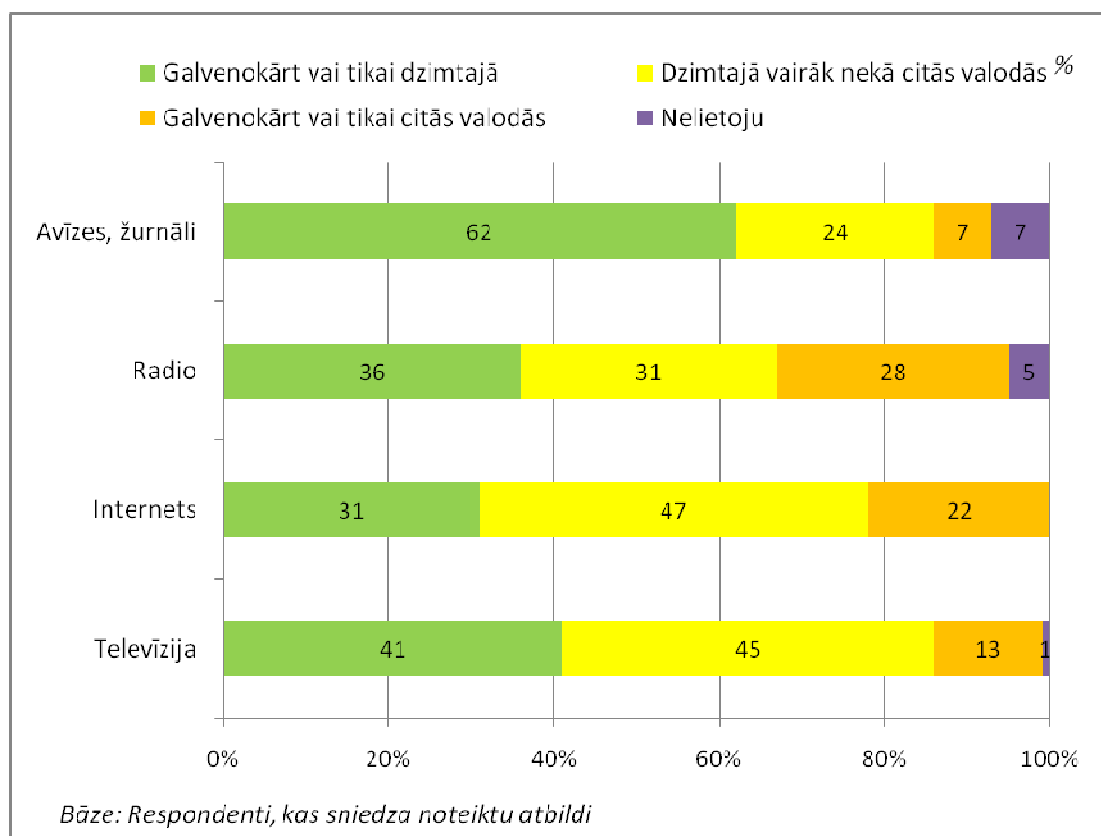
4.1.3. Mediju lietošanas valoda

Lielākā daļa skolēnu visa veida medijus pārsvarā lieto dzimtajā valodā (sk. 4.6. zīm.). Citās valodās salīdzinoši biežāk skolēni klausās radio (28%) un lieto internetu (22%), bet dzimtā valoda arī šo mediju gadījumā ir dominējošā pozīcijā valodas izvēles ziņā. Otrajā vietā pēc dzimtās valodas mediju lietošanā skolēnu vidū ir angļu valoda. Kopumā 94% no skolēniem medijus lieto angļu valodā. Nākošā izplatītākā atbilde,

skatoties visu atbildējušo skolēnu atbildes kopumā, ir krievu valoda, kas ir mediju lietošanas valoda 43% skolēnu. Tā kā skolēni ar dzimto krievu valodu šajā jautājumā atbilžu variantu „krievu valoda” neizvēlējās, savukārt skolēni ar latviešu dzimto valodu, neizvēlējās atbilžu variantu „latviešu valoda”, būtiski ir aplūkot šo atbilžu sadalījumu pēc dzimtās valodas, jo tas sniedz precīzāku ainu.

4.6. zīmējums. Mediju lietošanas valoda

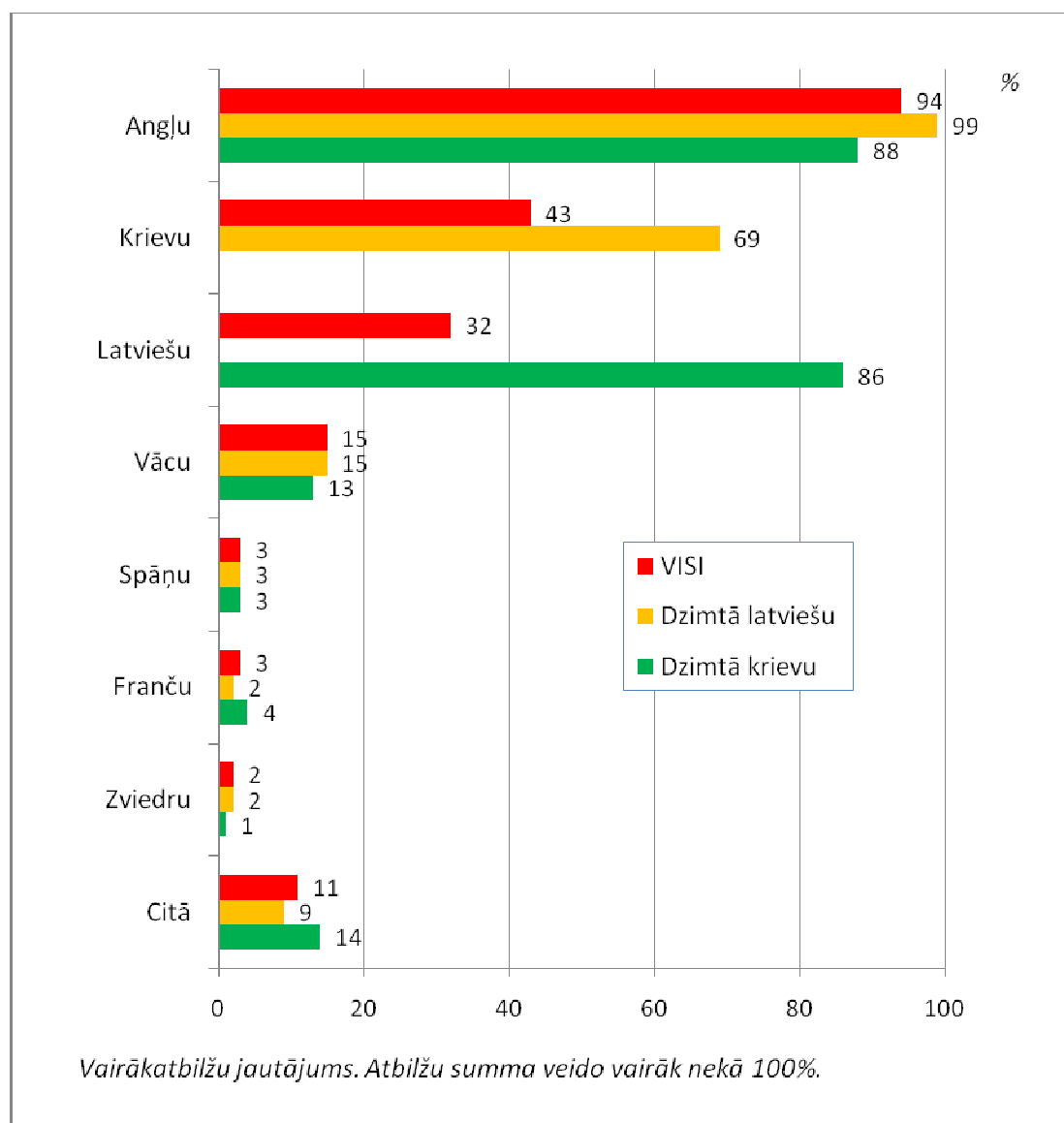
Jautājums aptaujas anketā: *Kādā valodā Tu parasti klausies/ skaties/ lasi/ lieto...?*

Lietoto mediju valodu pirmais trijnieks pēc to minēšanas biežuma skolēnu ar dzimto latviešu valodu vidū ir šāds: 99% skolēnu lieto medijus angliski, 69% - krieviski un 15% vāciski (sk. 4.7. zīm.). Skolēnu ar krievu dzimto valodu šis pirmais trijnieks savukārt ir: 88% skolēnu lieto medijus angliski, 86% - latviski un 14% - citā valodā. Aptaujas dati parāda, ka skolēnu ar dzimto krievu valodu vidū angļu valoda un latviešu valoda mediju lietošanā ieņem līdzīgas pozīcijas.

4.7. zīmējums. Valodas, kurās vēl lieto medijus, izņemot dzimto valodu

Jautājums aptaujas anketā: *Kādās valodās, izņemot dzimto valodu, Tu vēl klausies radio, skaties televīziju, lasi avīzes un žurnālus, lieto internetu?*

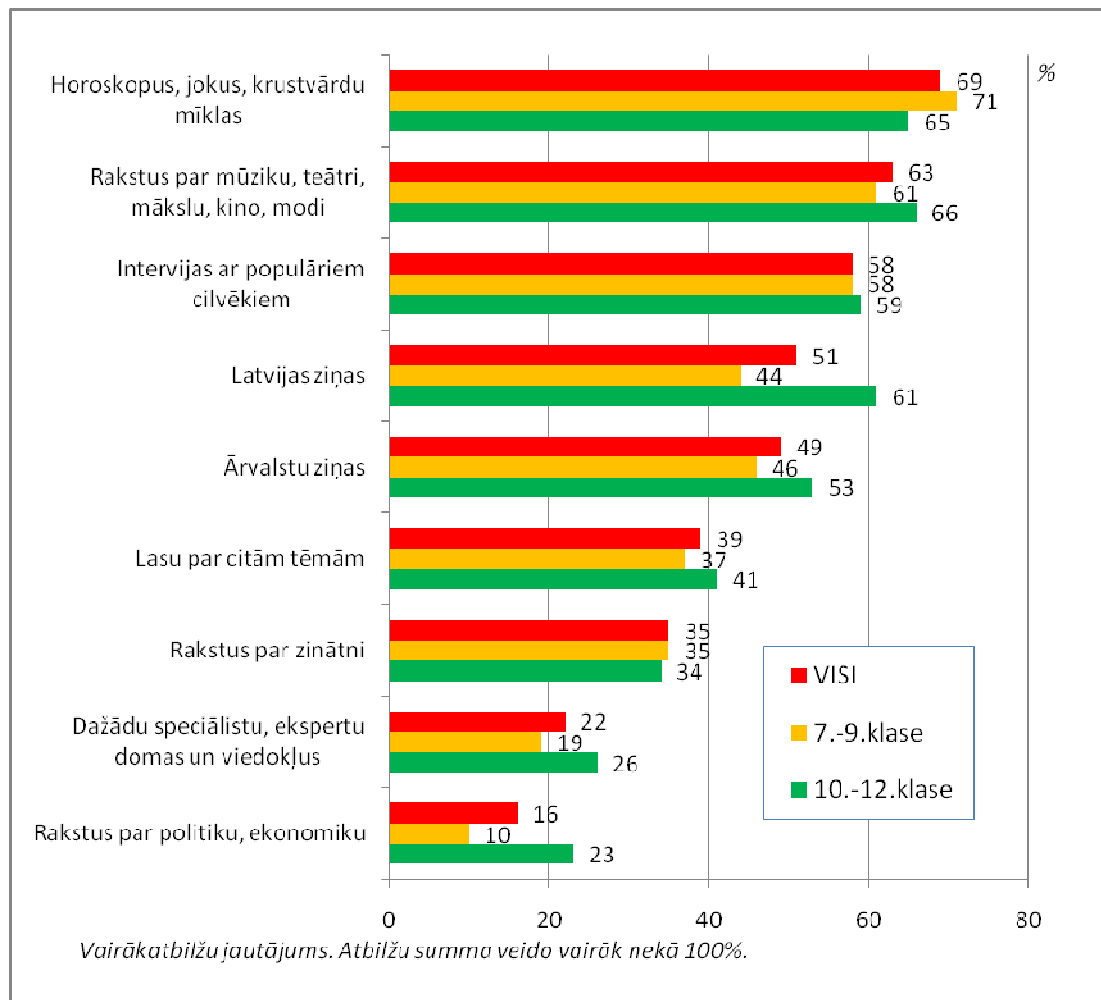
4.1.4. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos

No piedāvātajiem atbilžu variantiem jautājumā „Ko tieši Tu parasti lasi avīzēs un žurnālos?”, visbiežāk atzīmētā atbilde skolēnu vidū ir – horoskopus, jokus, krustvārdu mīklas (69%) (sk. 4.8. zīm.). Otra biežāk minētā atbilde ir – rakstus par mūziku, teātri, mākslu, kino, modi (63%), bet trešā – intervijas ar populāriem cilvēkiem (58%). Visas trīs biežāk minētās tēmas kopumā ir vairāk izklaides tēmas un mazāk saistītas ar mērķtiecīgu izziņu, kas ir atbilstoši pusaudžu vecuma galvenajām interesēm. Analizējot atbildes dažādās klašu grupās, redzams, ka vecāko klašu skolēni, salīdzinot

ar jaunāko klašu skolēniem, biežāk interesējas par Latvijas ziņām un jautājumiem par politiku un ekonomiku.

4.8. zīmējums. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos

Jautājums aptaujas anketā: Ko tieši Tu parasti lasi avīzēs un žurnālos?

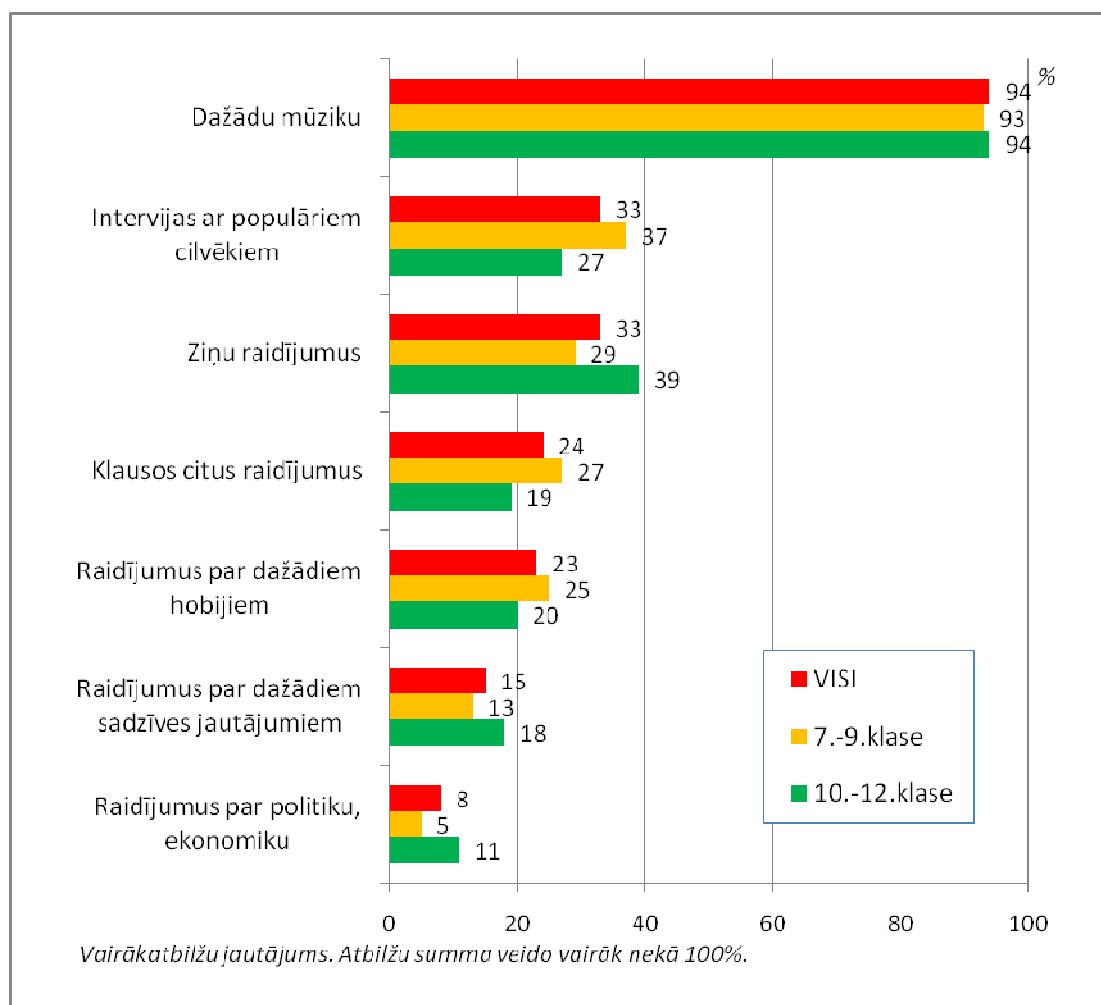

4.1.5. Raidījumi, ko klausās radio

Absolūtais vairākums skolēnu radio visbiežāk klausās mūziku (94%) (sk. 4.9. zīm.). Dažādās skolēnu grupās šīs atbildes minēšanas biežums gandrīz neatšķiras. Otro un trešo vietu attiecībā uz radio klausīšanās biežumu ieņem intervijas ar populāriem cilvēkiem (33%) un ziņu raidījumi (33%). Interesanti, ka tieši šo divu aspektu ziņā ir vērojamas nelielas atšķirības starp jaunāko un vecāko klašu skolēniem. Ja 7.-9. klašu skolēni radio biežāk klausās intervijas ar populāriem cilvēkiem, tad 10.-12. klašu skolēni biežāk klausās ziņu raidījumus.

4.9. zīmējums. Raidījumi, ko klausās radio

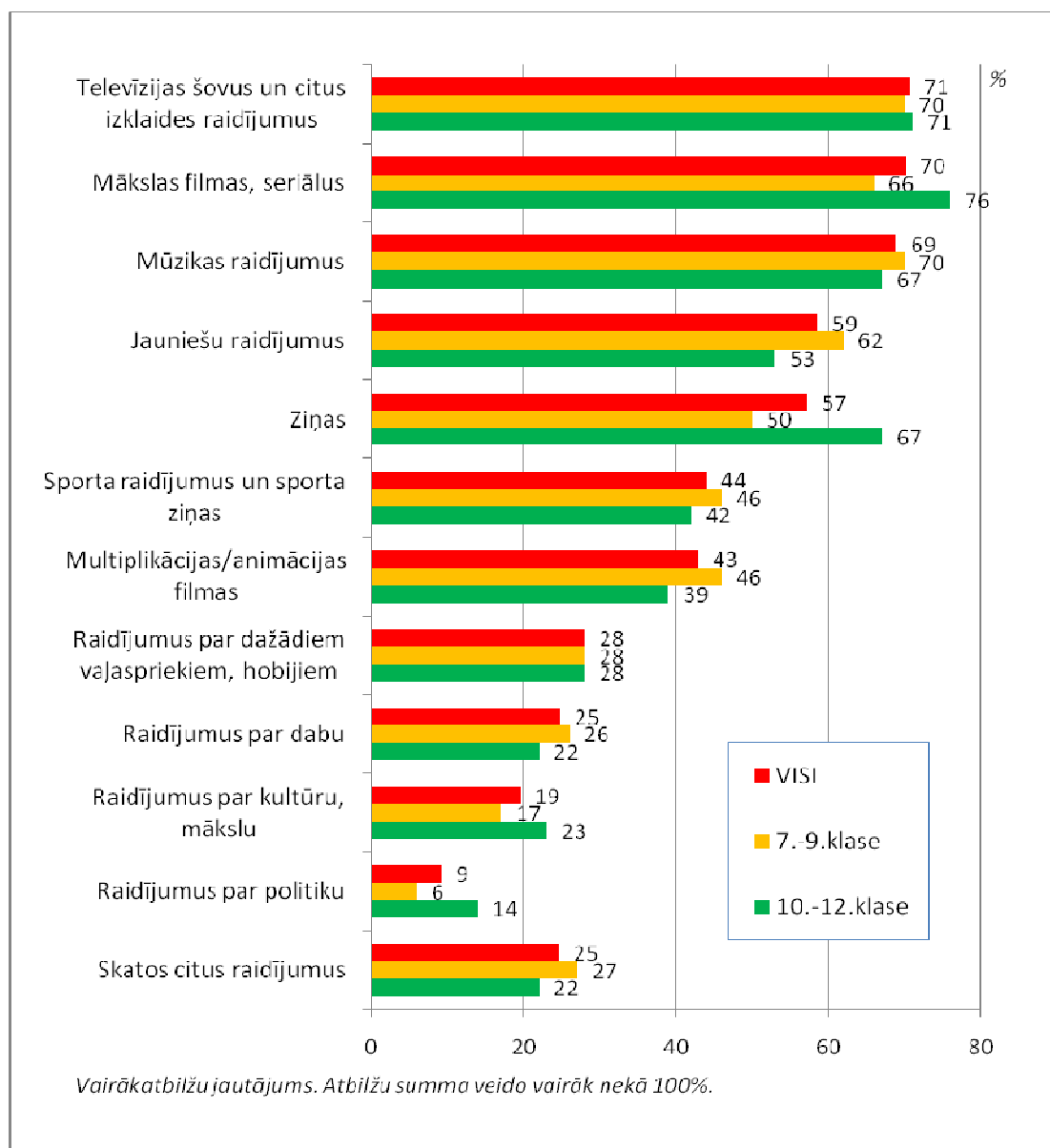
Jautājums aptaujas anketā: Kādus raidījumus Tu visbiežāk klausies radio?

4.1.6. Raidījumi, ko skatās televīzijā

Televīzijas raidījumu izvēli skolēnu vidū raksturo salīdzinoši ievērojami lielāka daudzveidība nekā radio gadījumā. Pirmās trīs visbiežāk minētās atbildes par televīzijas raidījumiem, ko skatās, ir – televīzijas šovi un citi izklaides raidījumi (71%), mākslas filmas un seriāli (70%) un mūzikas raidījumi (69%). Līdzīgi kā citu plašsaziņas līdzekļu izvēlē arī attiecībā uz televīziju vērojamas nelielas atšķirības skolēnu atbilžu sadalījumā pa klašu grupām, īpaši attiecībā uz ziņu raidījumu skatīšanos. Ja 10.-12. klašu skolēnu vidū 67% atzīmē, ka skatās televīzijas ziņas, tad 7.-9.klašu skolēnu vidū – tikai 50% (sk. 4.10. zīm.).

4.10. zīmējums. Raidījumi, ko skatās televīzijā

Jautājums aptaujas anketā: Kādas pārraides Tu visbiežāk skaties televīzijā?

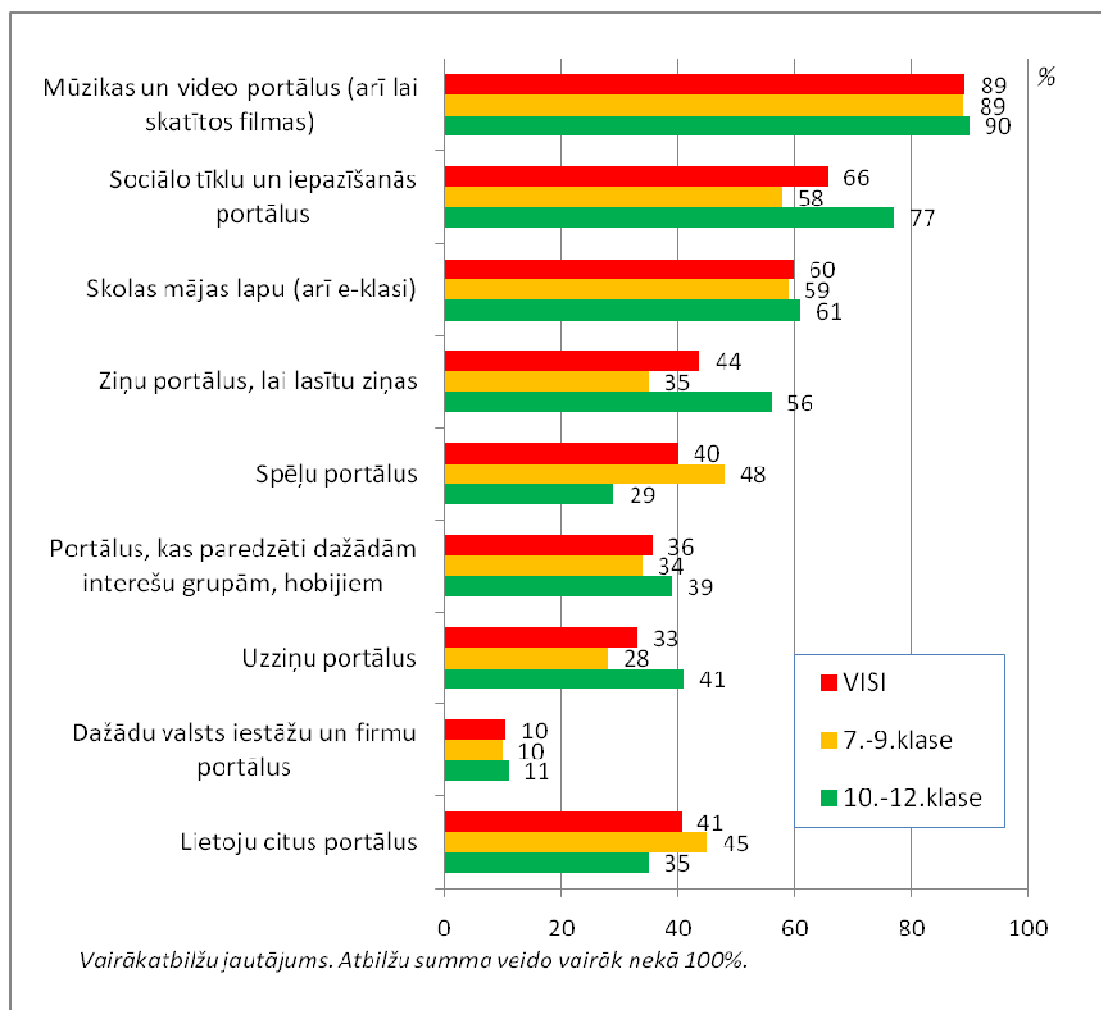
4.1.7. Visbiežāk lietotie interneta portāli

Pirmajā vietā interneta portālu lietošanas ziņā ir mūzikas un video portāli, ko lieto 89% skolēnu (sk. 4.11. zīm.). Otrajā vietā ir sociālo tīklu un iepazīšanās portāli (66%), bet trešajā – skolas mājas lapa (tai skaitā e-klase) (60%). Interneta portālu izvēle abās klašu grupās atšķiras – 10.-12. klašu skolēni salīdzinoši nedaudz biežāk ir minējuši, ka lieto sociālo tīklu un iepazīšanās portālus, ziņu un uzziņu portālus, savukārt 7.-9. klašu skolēni biežāk lieto spēļu portālus. Atbīlžu sadalījumā pēc dzimtās valodas un

reģiona, dažādās grupās būtiski atšķiras atbildes attiecībā uz skolas mājas lapas (arī e-klases) lietošanu: salīdzinot ar tiem, kam dzimtā valoda ir latviešu, skolēni ar dzimto krievu valodu šo atbildi ir atzīmējuši ievērojami retāk (74% un 36%). Salīdzinoši ievērojami retāk šo atbildi ir atzīmējuši arī Latgales skolēni (20%).

4.11. zīmējums. Visbiežāk lietotie interneta portāli

Jautājums aptaujas anketā: Kādus interneta portālus Tu visbiežāk lieto?

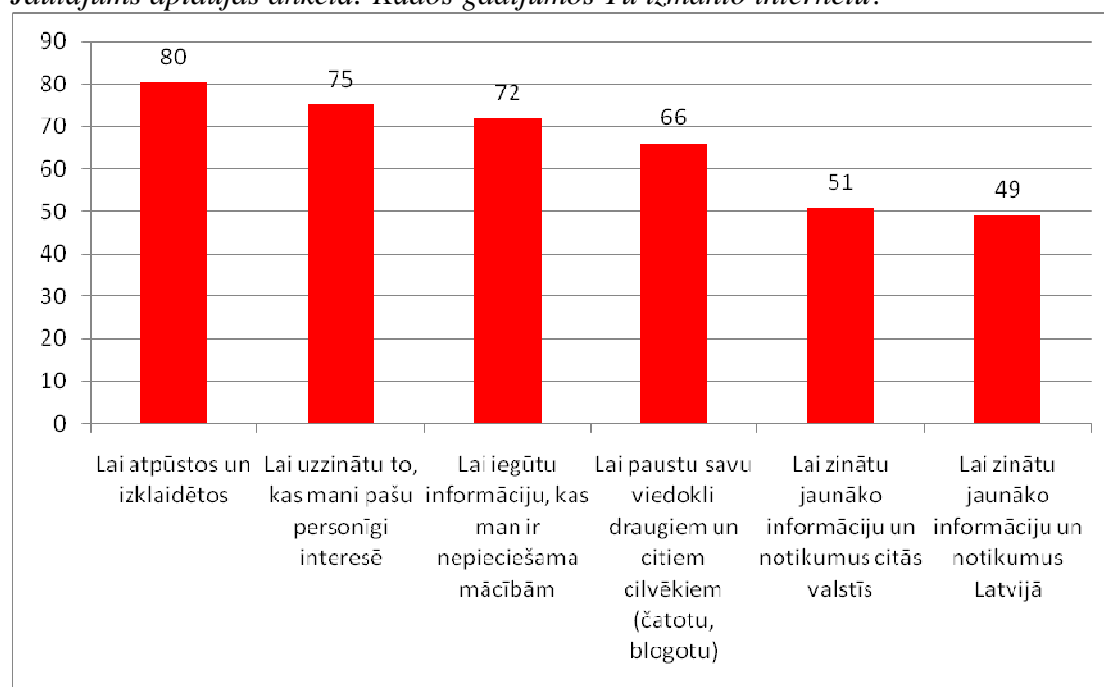
4.2. Mediju lietošanas veidi

4.2.1. Mediju lietošanas mērķi

Atbildes uz jautājumu „Kādos gadījumos Tu lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?” parāda, ka internets skolēnu vidū ir visizplatītākais medijs daudzveidīgu vajadzību apmierināšanai – tā lietošana ir saistīta gan ar atpūtu un izklaidi (80%), gan ar personīgajām interesēm (75%), gan ar mācībām nepieciešamās informācijas iegūšanu (72%), gan arī lai paustu savu viedokli draugiem un citiem cilvēkiem (čatotu, blogotu) (66%) (sk. 4.12. zīm.). Visos šajos aspektos interneta lietošana pārspēj citus medijus. Interesanti, ka avīzes skolēnu vairākums (55%) lasa, lai zinātu jaunāko informāciju un notikumus Latvijā, arī televīzija ir nozīmīgs avots jaunākās informācijas un notikumu Latvijā un citās valstīs uzzināšanai (57% un 56%), lai gan visbiežāk televīzija tiek skatīta atpūtas un izklaides nolūkos (69%) (sk. 4.13. zīm.).

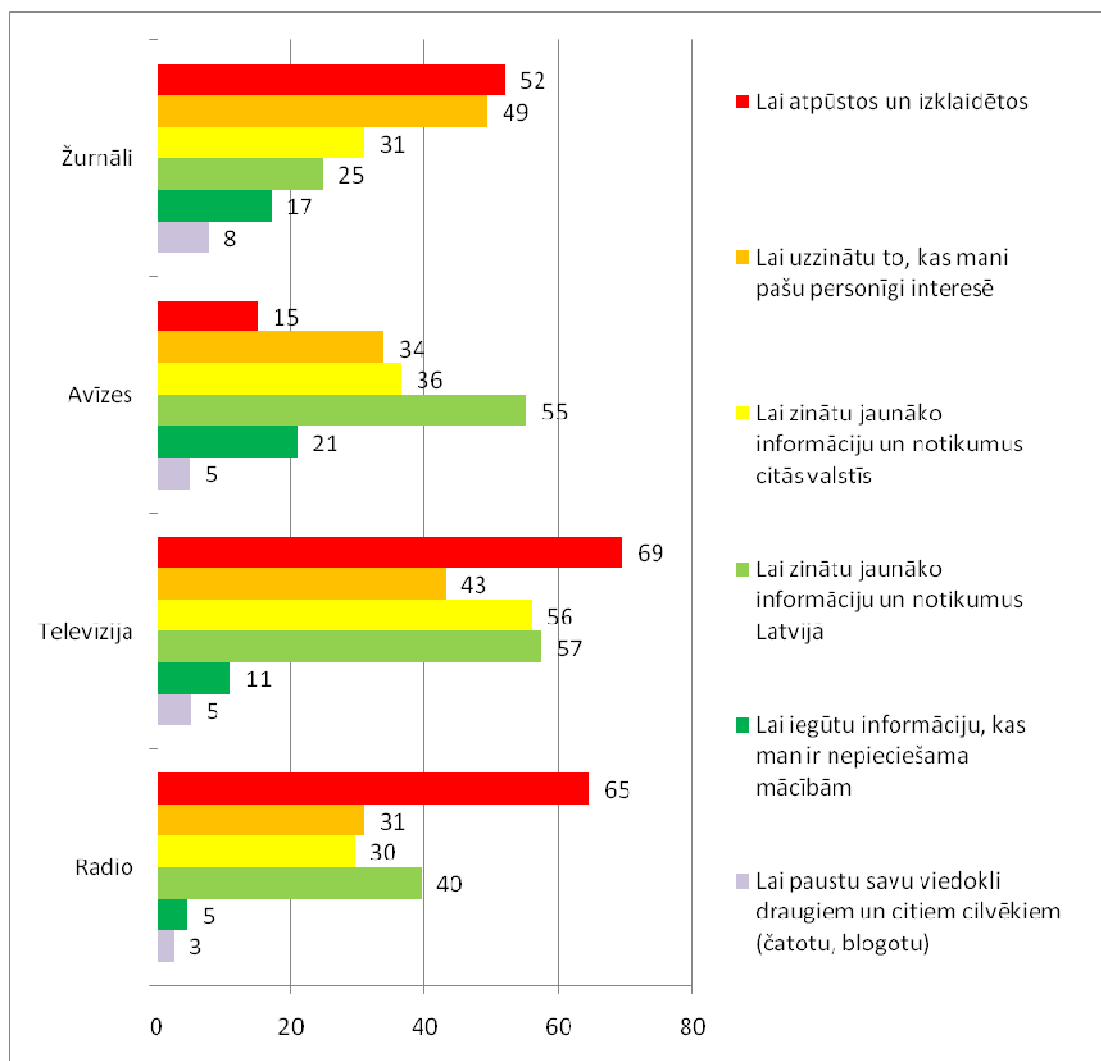
4.12. zīmējums. Interneta lietošanas gadījumi

Jautājums aptaujas anketā: Kādos gadījumos Tu izmanto internetu?

4.13. zīmējums. Plašsaziņas līdzekļu lietošanas gadījumi

Jautājums aptaujas anketā: Kādos gadījumos Tu lieto dažādus plašsaziņas līdzekļus?

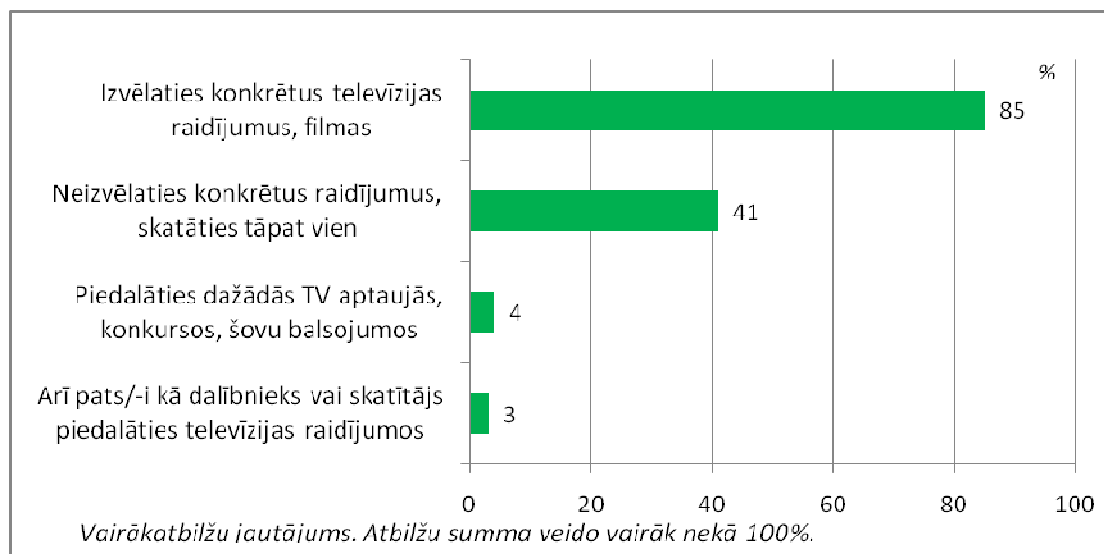
4.2.2. Televīzija: izvēle un līdzdalība

Lielākā daļa skolēnu (85%), skatoties televīziju, mērķtiecīgi izvēlas konkrētus televīzijas raidījumus vai filmas, taču diezgan liels skaits skolēnu (41%) arī skatās televīziju, nepieņemot izdarīt noteiktu izvēli – ko rāda, to skatās (sk. 4.14. zīm.). Aktīvu līdzdalību kā balsotāji šovos, dalībnieki aptaujās, konkursos televīzijas veidošanā ņem 4% skolēnu, bet 3% skolēnu arī paši ir piedalījušies vai piedalās televīzijas raidījumos.

Klašu grupu, dzimtās valodas vai reģionu griezumā šī jautājuma atbildēs nav statistiski būtisku atšķirību.

4.14. zīmējums. Televīzijas skatīšanās

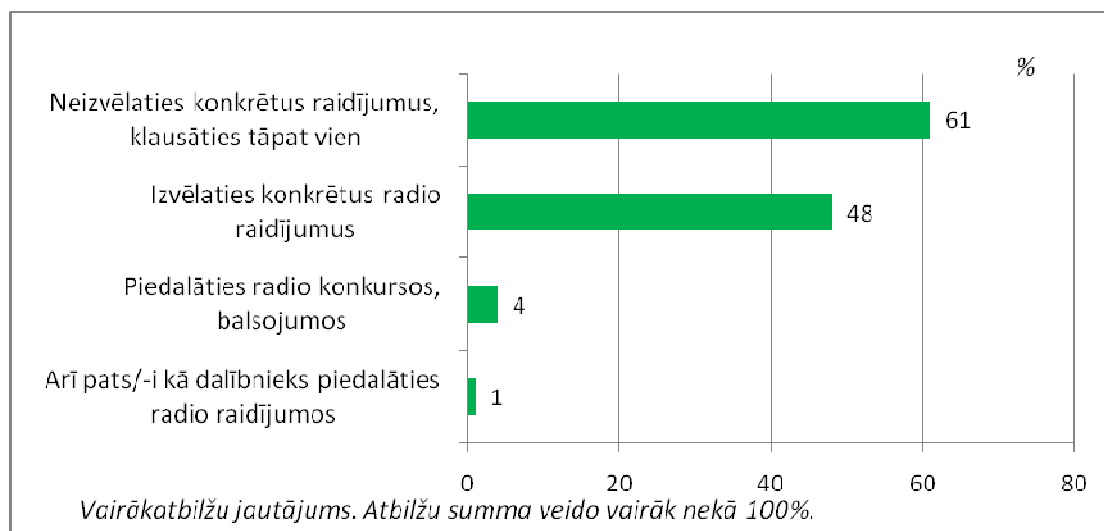
Jautājums aptaujas anketā: Skatoties televīziju, Tu parasti...?

4.2.3. Radio: izvēle un līdzdalība

Salīdzinot ar televīzijas skatīšanās paradumiem, radio raidījumu klausīšanās skolēnu vidū ir vēl mazāk mērķtiecīga, jo tikai 48% skolēnu izvēlas klausīties konkrētus radio raidījumus, bet 61% klausās tāpat vien (sk. 4.1.5. zīm.). Radio konkursos, balsojumos piedalās līdzīgs skaits kā televīzijas gadījumā – 4%. Klašu grupu, dzimtās valodas vai reģionu griezumā šī jautājuma atbildēs nav statistiski būtisku atšķirību.

4.15. zīmējums. Radio klausīšanās

Jautājums aptaujas anketā: Klausoties radio, Tu parasti...?

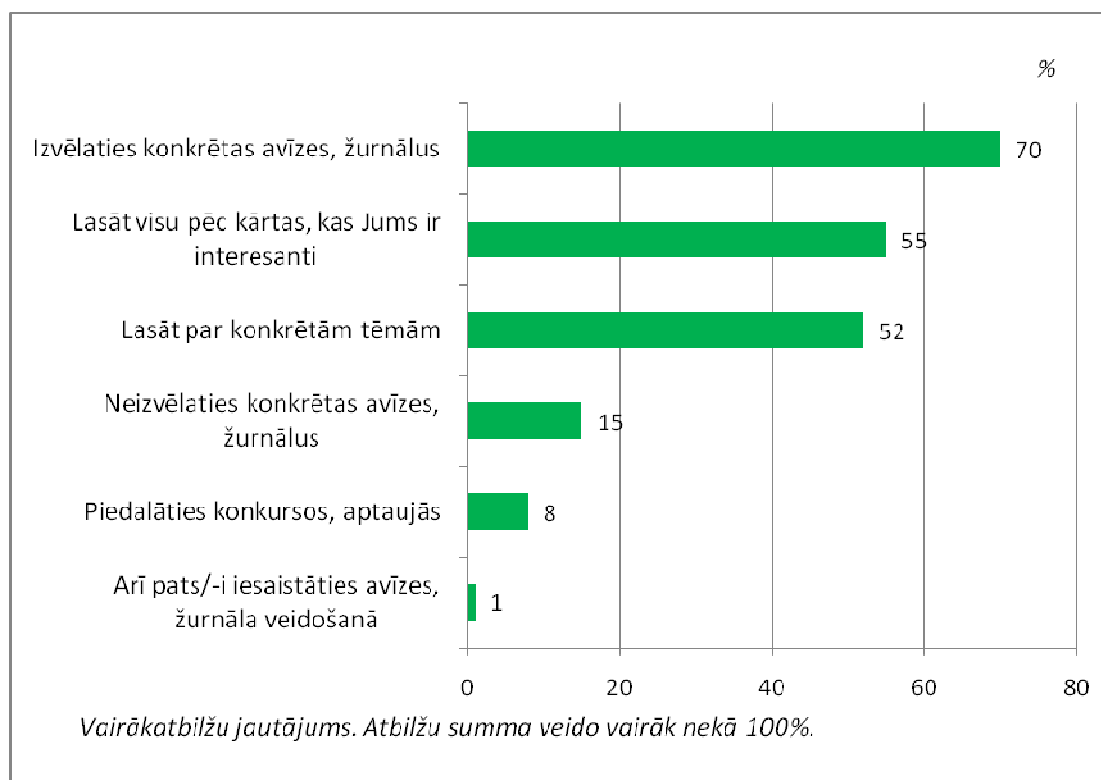

4.2.4. Avīzes un žurnāli: izvēle un līdzdalība

70% skolēnu, lasot avīzes un žurnālus, izvēlas konkrētus preses izdevumus, bet 15% skolēnu neizvēlas konkrētas avīzes, žurnālus (sk. 4.16. zīm.). Līdzīgs skaits aptaujāto lasa visu pēc kārtas, kas ir interesanti (55%), un lasa par konkrētām tēmām (52%). Tas liecina, ka dažādu izdevumu gadījumā skolēni izvēlas atšķirīgus informācijas atlasē principus – noteiktas avīzes un žurnālus lasa mērķtiecīgi, bet citus – visu pēc kārtas, kas šķiet interesants. 8% aptaujāto skolēnu ir piedalījušies avīžu vai žurnālu rīkotos konkursos vai aptaujās. Kļāšu grupu, dzimtās valodas vai reģionu griezumā šī jautājuma atbildēs nav statistiski būtisku atšķirību.

4.16. zīmējums. Avīžu un žurnālu lasīšana

Jautājums aptaujas anketā: Lasot avīzes un/vai žurnālus, Tu parasti...?

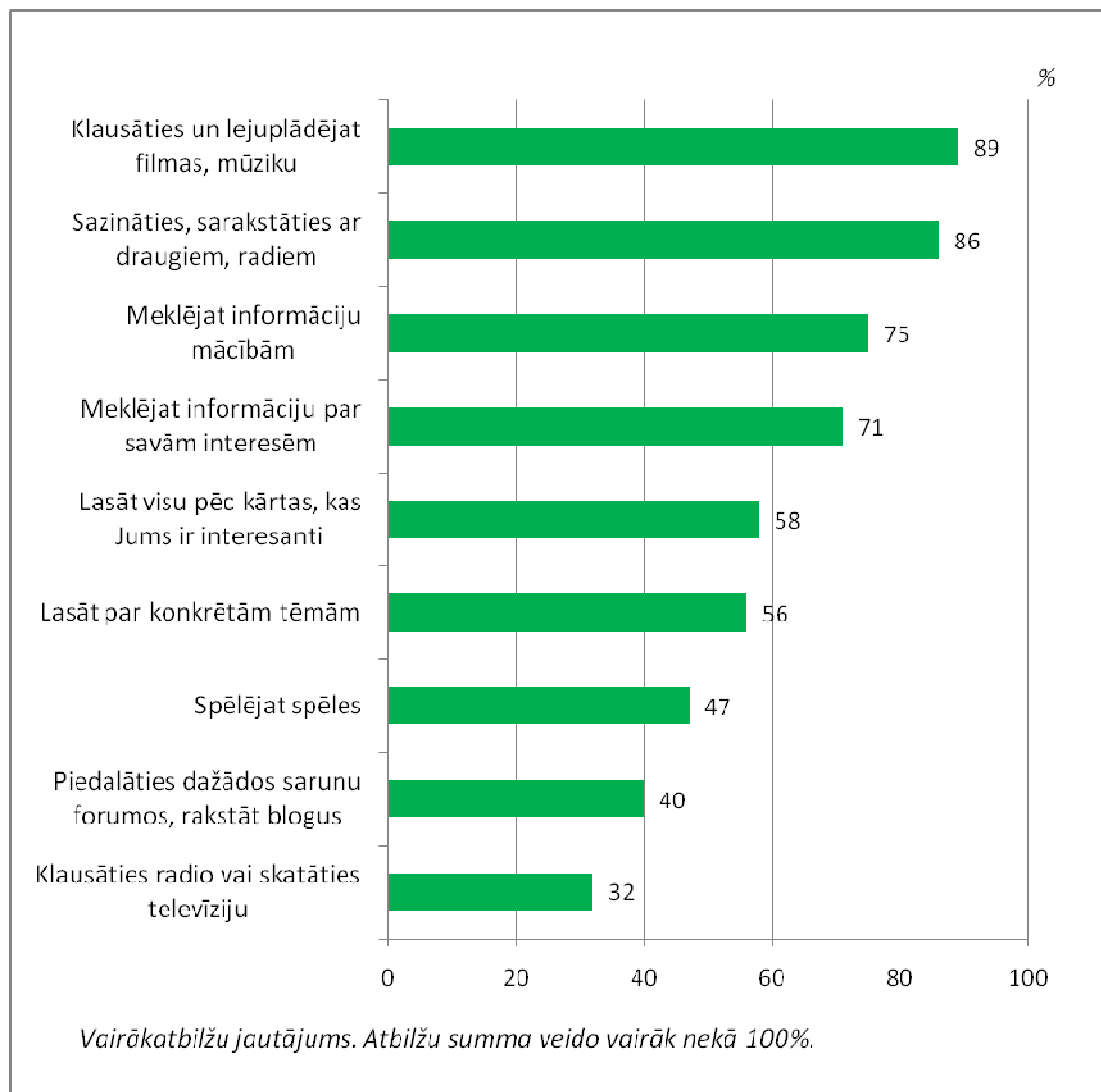
4.2.5. Interneta lietošanas veidi

Internetā skolēni visbiežāk klausās un lejupielādē mūziku vai skatās filmas (89%) (sk. 4.17. zīm.). Otrajā vietā ir saziņas procesi – 86% ar interneta starpniecību sarakstās ar draugiem vai radiem. Trešais visbiežāk minētais interneta lietošanas veids ir informācijas mācību vajadzībām meklēšana (75%). Gandrīz puse aptaujāto skolēnu internetu lieto, lai spēlētu spēles (47%). Internetu mācību vajadzībām biežāk lieto

skolēni no 10.-12.klasēm (85% - 10.-12. klašu grupā, 69% - 7.-9. klašu grupā). Savukārt spēles internetā biežāk spēlē 7.-9.klašu skolēni (37% - 10.-12. klašu grupā, 54% - 7.-9. klašu grupā).

4.17. zīmējums. Interneta lietošana

Jautājums aptaujas anketā: Internetā Tu parasti...?

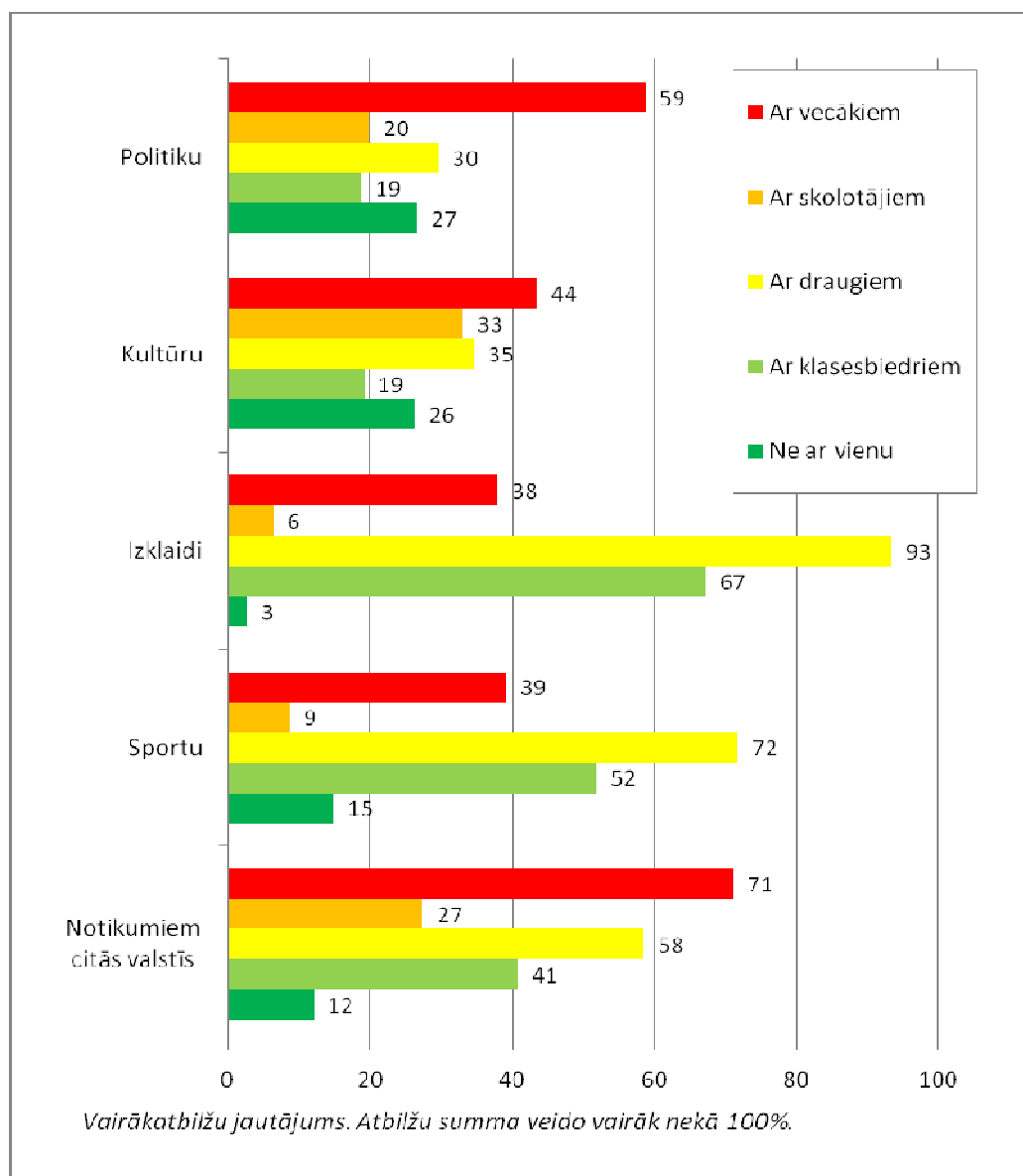
4.2.6. Mediju informācijas apspriešana

Lai iegūtu zināšanas par to, cik lielā mēra tādi nozīmīgi jauniešu socializācijas aģenti kā vecāki un skolotāji, iesaistās skolēnu mediju lietošanas kompetences veidošanā ikdienā, pētījumā tika iekļauts jautājums, kas parāda, ar ko un par ko skolēni apspriež medijos pieejamo informāciju. Nolūkā salīdzināt to ar citām referentajām grupām,

līdzās skolēnu vecākiem un skolotājiem jautājumā ir iekļautas vēl divas citas sociālās grupas – draugi un klasesbiedri (sk. 4.18. zīm.).

4.18. zīmējums. Mediju informācijas apspriešanā iesaistītās grupas

Jautājums aptaujas anketā: Ar ko Tu parasti pārrunā to, ko esi uzzinājis plašsaziņas līdzekļos par ...?

Atbildes uz jautājumu „Ar ko Tu parasti pārrunā to, ko esi uzzinājis plašsaziņas līdzekļos par ...?” parāda, ka skolēni visaktīvāk pārrunā uzzināto medijos jautājumos, kas saistīti ar izklaidi (tikai 3% skolēnu ir izvēlējušies atbildi – nepārrunā ne ar vienu), un izklaides tēmas visbiežāk tiek apspriestas ar vienaudžiem – draugiem (93%) vai

klases biedriem (67%). Līdzīgi arī uzzinātais par sportu visbiežāk tiek apspriests draugu un klases biedru lokā (72% un 52%).

Kopumā skolēnu aptaujas rezultāti parāda, ka visplašāk dažādas medijos atspoguļotās tēmas skolēni apspriež ar vecākiem. Tēmas, kuru apspriešanā priekšroka tiek dota vecākiem, ir notikumi citās valstīs (71%), politika (59%) un kultūras jautājumi (44%). Vienlaikus jānorāda, ka tēmas, kas salīdzinoši biežāk tiek apspriestas ar skolotājiem, ir tās pašas, kas tiek apspriestas ar vecākiem. Taču to skolēnu skaits, kas šīs tēmas – politiku, notikumus citās valstīs vai kultūras jautājumus – pārrunā ar skolotājiem, ir ievērojami mazāks. Piemēram, par mediju vēstījumiem par politiku ar skolotājiem diskutē 20% aptaujāto jauniešu, par notikumiem citās valstīs – 27%, bet par kultūras jomu – 33%. Vairāk kā ceturtdaļa skolēnu medijos uzzināto par politiku un kultūru neapspriež ne ar vienu vispār (atbilstoši 27% un 26%).

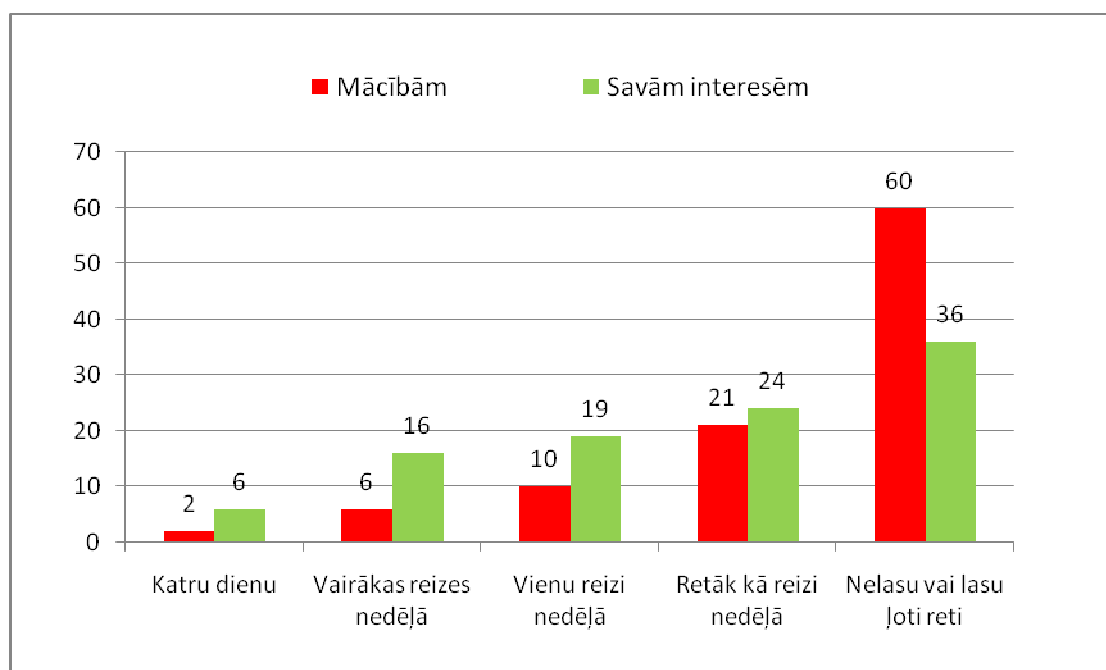
4.3. Mediju izmantošana mācību darbā

4.3.1. Avīžu un žurnālu lasīšana mācību nolūkos

Vairāk nekā puse skolēnu (60%) mācību vajadzībām avīzes nelasa vai lasa ļoti reti (sk. 4.19. zīm.).

4.19. zīmējums. Skolēnu avīžu lasīšanas biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu lasi avīzes ... ?

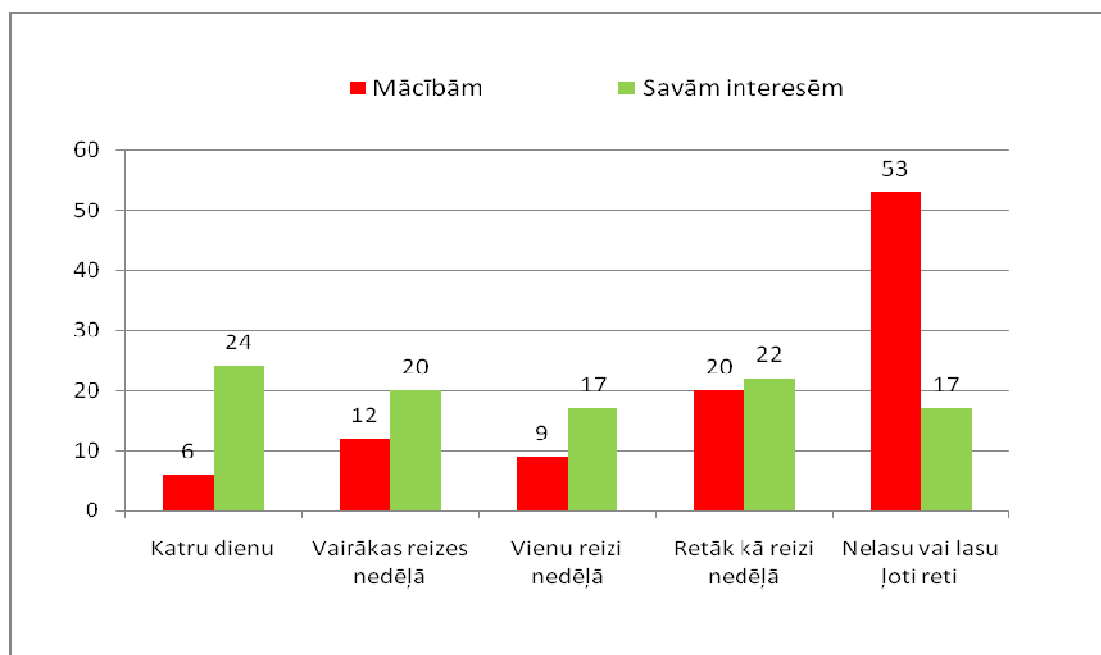

Tikai 2% un 6% tās lasa katru dienu vai vairākas reizes nedēļā. Savām interesēm skolēni avīzes lasa nedaudz biežāk – katru dienu 6% un vairākas reizes nedēļā – 16% skolēnu. Avīžu izmantošanā mācību nolūkos atšķirības novērojamas reģionālajā sadalījumā. Salīdzinot Latgales un Rīgas skolēnus, redzams, ka 45% skolēnu no Latgales avīzes mācību nolūkos nelasa vai lasa ļoti reti, savukārt no rīdziniekiem šo atbildi izvēlējušies 65% skolēnu.

Lai gan aptuveni puse skolēnu (53%) norādījuši, ka žurnālus mācību vajadzībām nelasa vai lasa ļoti reti, salīdzinot ar avīzēm, žurnālus skolēni lasa nedaudz biežāk (sk. 4.20. zīm.). Tomēr arī šajā gadījumā biežāk skolēni tos izmanto savām interesēm – 24% skolēnu tos lasa katru dienu un 20% vairākas reizes nedēļā. Apskatot skolēnu atbildes pēc dzimtās valodas, redzams, ka skolēni ar dzimto krievu valodu biežāk atbild, ka žurnālus savām interesēm nelasa vai lasa ļoti reti. Šo atbildi atzīmējuši attiecīgi 25% skolēnu, kuriem dzimtā ir krievu valoda un 13% skolēnu ar latviešu valodu kā dzimto valodu.

4.20. zīmējums. Skolēnu žurnālu lasīšanas biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Tu lasi žurnālus ... ?

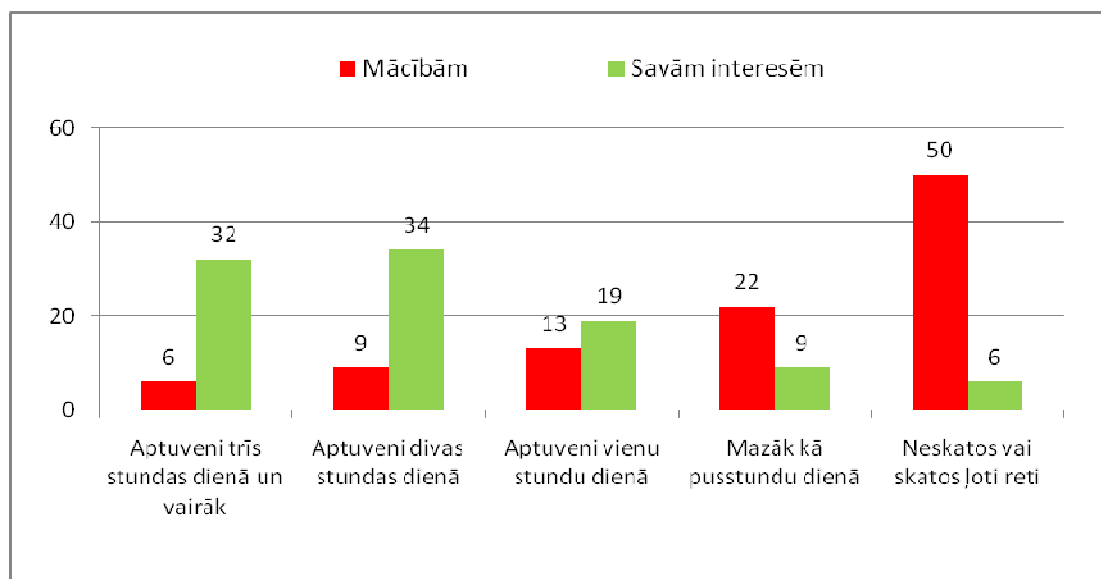

4.3.2. Televīzijas un radio izmantošana mācību nolūkos

Arī televīziju puse aptaujāto skolēnu mācību vajadzībām neskatās vai skatās ļoti reti (sk. 4.21. zīm.). Savukārt savām interesēm 32% skolēnu to skatās trīs stundas dienā un vairāk, un 34% skolēnu – aptuveni divas stundas dienā.

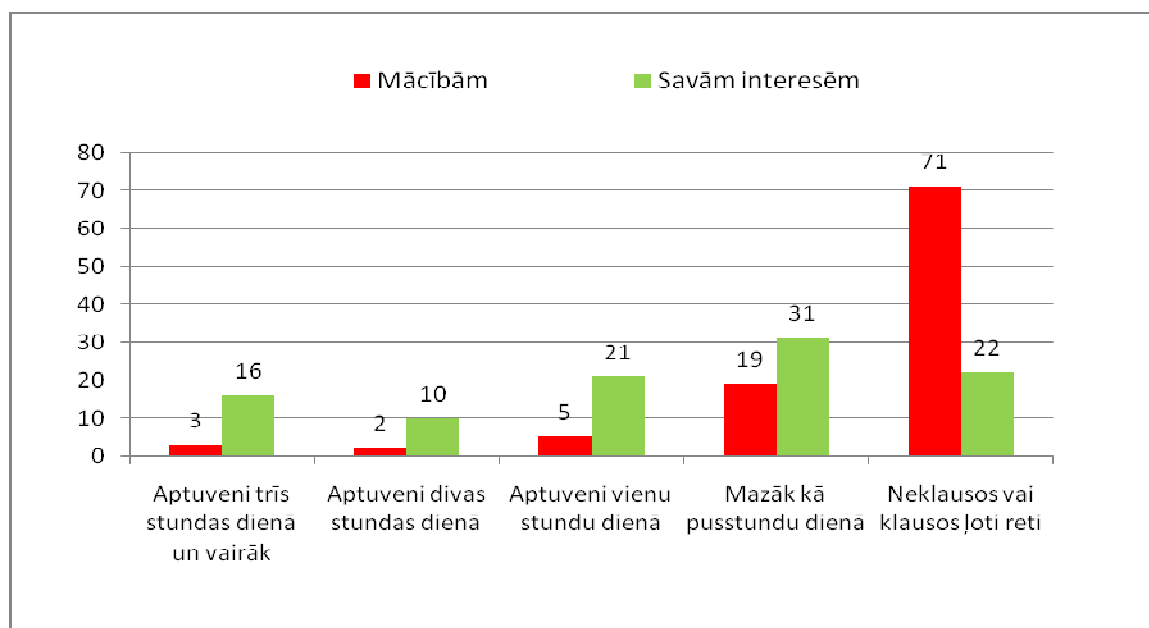
4.21. zīmējums. Skolēnu televīzijas skatīšanās biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Tu parasti skaties televīziju ... ?

4.22. zīmējums. Skolēnu radio klausīšanās biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Tu parasti klausies radio ... ?

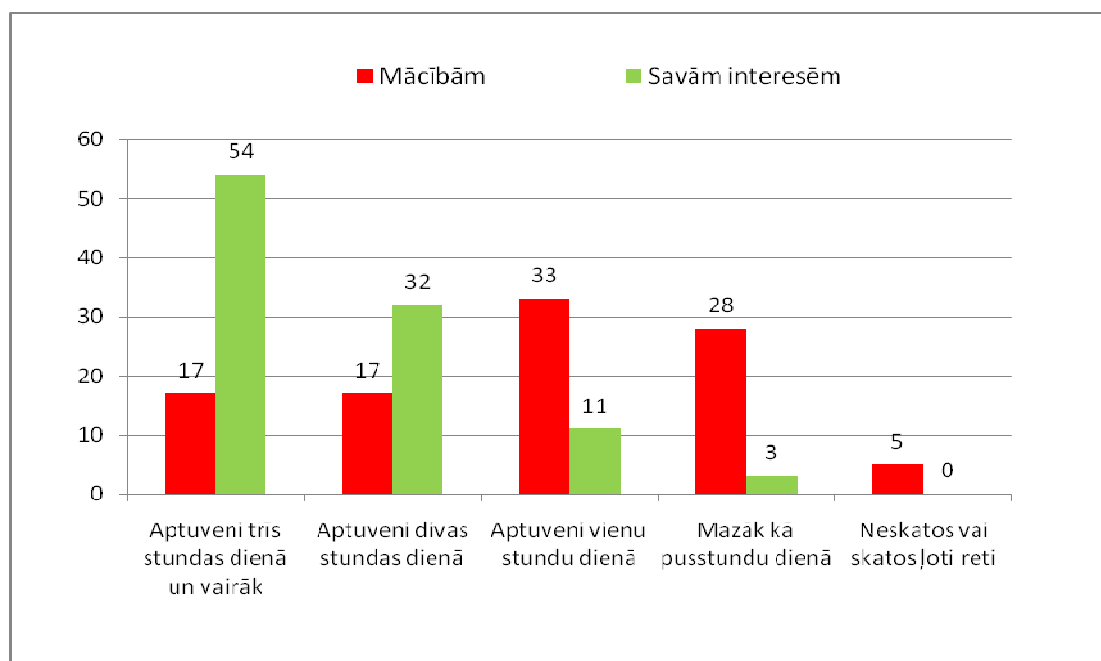
Vismazāk gan mācību, gan savām interesēm skolēni izmanto radio (sk. 4.22. zīm.). 71% aptaujāto skolēnu atzīst, ka mācību vajadzībām radio neklausās vai klausās ļoti reti, bet savām interesēm 16% skolēnu klausās radio aptuveni trīs stundas dienā un vairāk un 10% – aptuveni divas stundas dienā. Salīdzinot skolēnu paradumus pēc to dzimtās valodas, redzams, ka skolēni ar dzimto krievu valodu biežāk atzīst, ka radio savām interesēm neklausās vai klausās ļoti reti, attiecīgi 29% un 18%. Atšķirības skolēnu paradumos novērojamas arī pēc reģiona, proti Latgales un Rīgas reģiona skolēnu atbildēs. 36% Latgales skolēnu radio savām interesēm neklausās vai klausās ļoti reti, bet no Rīgas reģiona šādu skolēnu ir tikai 14%.

4.3.3. Interneta izmantošana mācību nolūkos

Visbiežāk gan mācībām, gan īpaši savām vajadzībām skolēni izmanto internetu (sk. 4.23. zīm.). Tikai 5% skolēnu to mācībām neizmanto vai izmanto ļoti reti, bet 33% un 28% skolēnu mācību vajadzībām to izmanto aptuveni vienu stundu dienā vai mazāk kā pusstundu dienā. Turpretim savām interesēm nedaudz vairāk kā puse aptaujāto skolēnu (54%) to izmanto aptuveni trīs stundas dienā un vairāk, un 32% – aptuveni divas stundas dienā.

4.23. zīmējums. Skolēnu interneta lietošanas biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Tu parasti lieto internetu ... ?

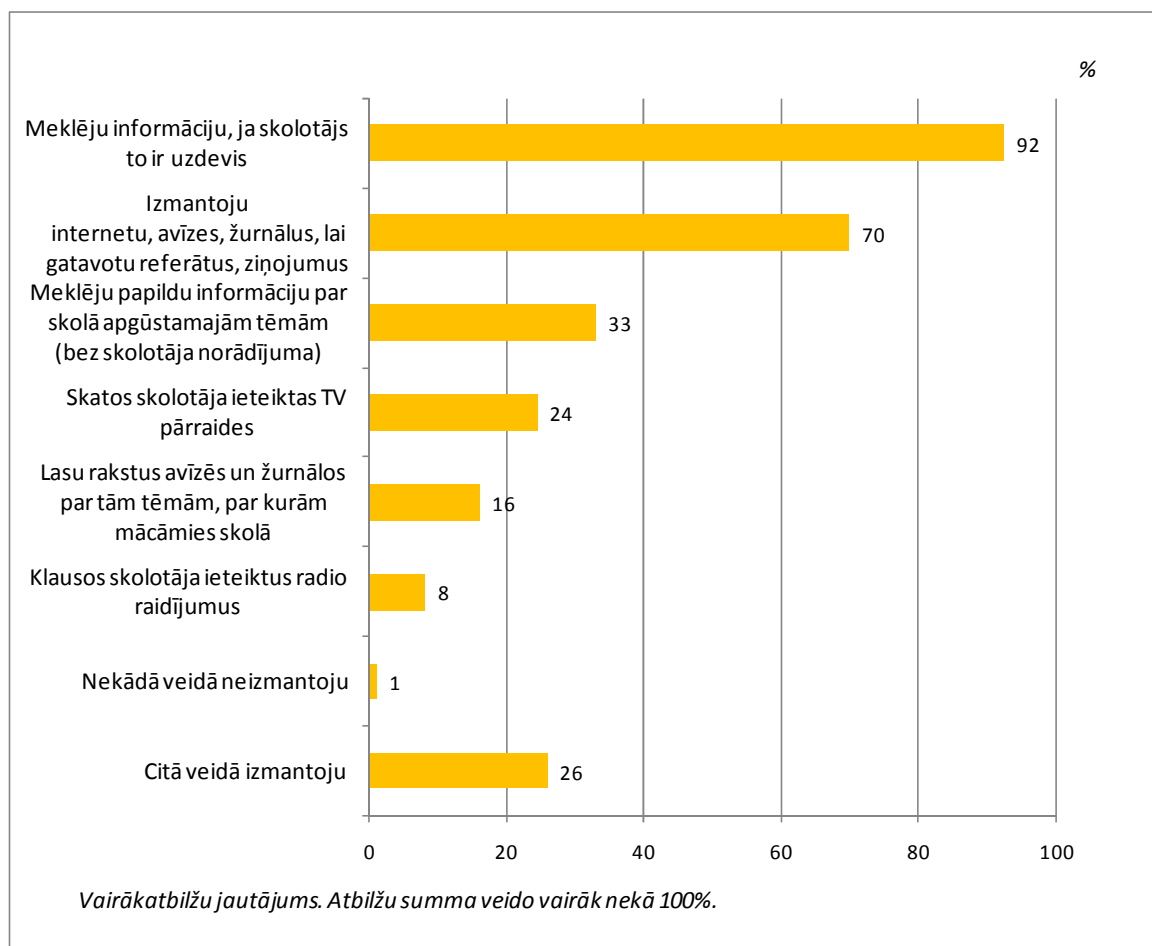

Nedaudz biežāk internetu izmanto skolēni ar dzimto krievu valodu. Salīdzinot skolēnu atbildes pēc dzimtās valodas, redzams, ka 23% skolēnu ar dzimto krievu valodu un 14% skolēnu ar dzimto latviešu valodu internetu mācību nolūkos izmanto trīs stundas dienā un vairāk, bet savām interesēm tik pat ilgu laiku dienā internetu izmanto 65% skolēnu ar dzimto krievu valodu un 47% – ar dzimto latviešu valodu. Pēc reģionu sadalījuma atšķirības novērojamas Latgales un Vidzemes skolēnu atbildēs. Internetu mācību nolūkos trīs stundas dienā un vairāk izmanto 25% Latgales skolēnu un tikai 7% skolēnu no Vidzemes, bet savām interesēm attiecīgi 68% un 41% skolēnu.

4.3.4. Mediju izmantošana mācībām mājās

4.24. zīmējums. Mediju izmantošana mācībām mājās skolēnu vidū

Jautājums aptaujas anketā: Kādā veidā Tu parasti izmanto plašsaziņas līdzekļus – radio, televīziju, presi, internetu – mācībām mājās?

Visbiežāk saistībā ar mācībām skolēni medijos meklē informāciju, ko skolotājs ir uzdevis atrast, un izmanto tos, lai gatavotu referātus un ziņojumus. Šādas atbildes uz jautājumu par to, kā skolēni parasti izmanto plašsaziņas līdzekļus mācībām mājās, snieguši attiecīgi 92% un 70% skolēnu (sk. 4.24. zīm.). Retāk skolēni plašsaziņas līdzekļos meklē papildu informāciju par skolā apgūstamajām tēmām, skatās skolotāja ieteiktas televīzijas pārraides, lasa rakstus avīzēs un žurnālos par tēmām, par kurām mācās skolā, un visretāk klausās skolotāja ieteiktus radio raidījumus.

Nelielas atšķirības plašsaziņas līdzekļu izmantošanas veidu biežumā novērojamas sadalījumos pēc skolēnu klašu grupas, dzimtās valodas un reģiona. Piemēram, 10.-12. klašu skolēni biežāk atbildējuši, ka plašsaziņas līdzekļus mācībām mājās izmanto, lai gatavotu referātus un ziņojumus, savukārt skolēni ar dzimto krievu valodu plašsaziņas līdzekļos biežāk meklē papildu informāciju par skolā apgūstamajām tēmām. Salīdzinot Latgales un Vidzemes reģiona skolēnu atbildes, redzams, ka biežāk papildu informāciju par skolā apgūstamajām tēmām meklē Latgales skolēni (46% skolēnu Latgalē un 23% skolēnu Vidzemē). Savukārt, salīdzinot Rīgas un Zemgales skolēnu atbildes, redzams, ka skolēni no Rīgas biežāk izmanto plašsaziņas līdzekļus, lai gatavotu referātus un ziņojumus, attiecīgi 74% un 55%.

4.3.5. Mediju izmantošana skolā mācību stundās

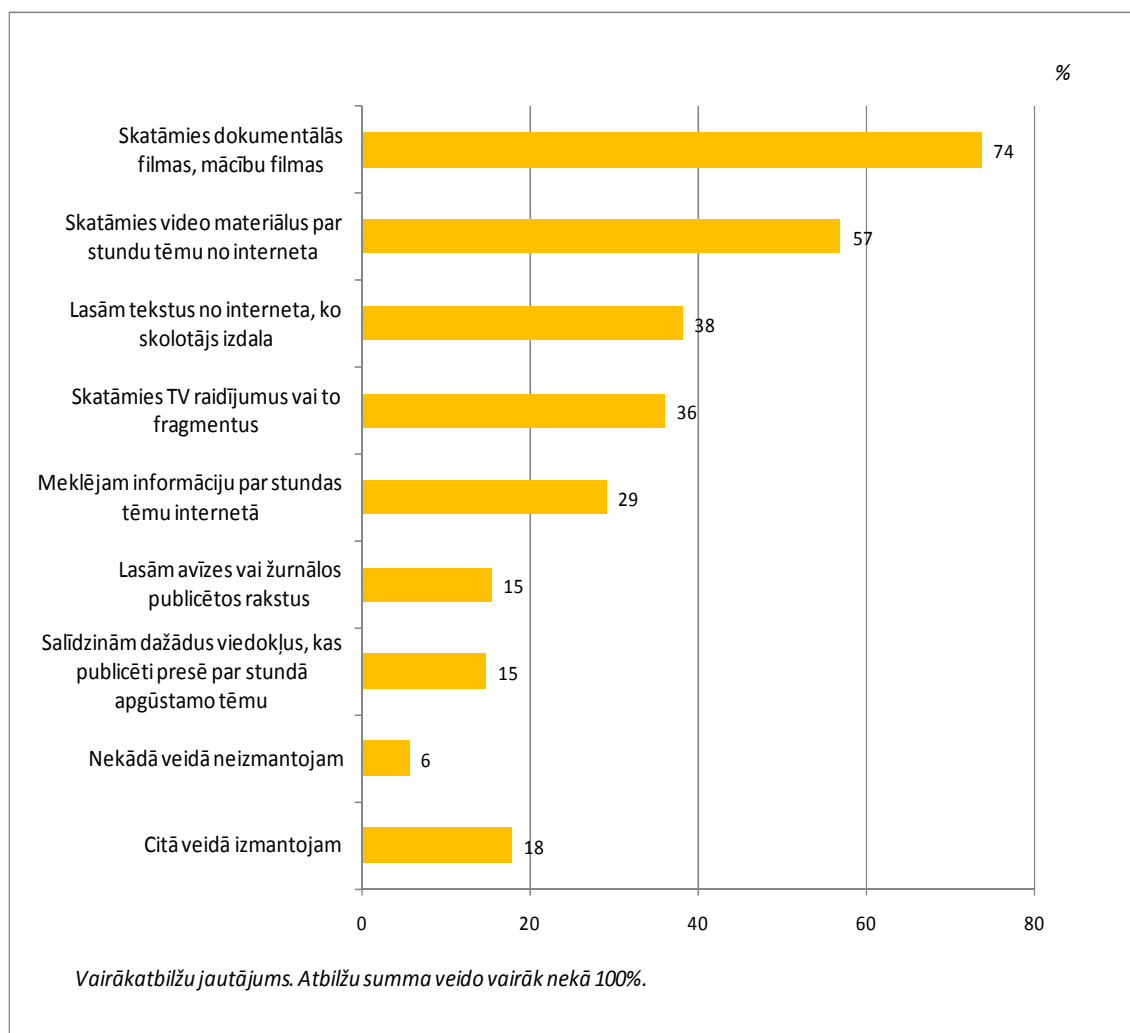
Dokumentālu un mācību filmu, kā arī video materiālu skatīšanās par stundas tēmu no interneta ir skolēnu atbildēs biežāk sastopamie veidi, kā mācību stundās tiek izmantoti mediji. Šos atbilžu variantus atzīmējuši attiecīgi 74% un 57% skolēnu (sk. 4.25. zīm.). Retāk skolēni mācību stundās lasa skolotāju izdalītus tekstus no interneta, skatās televīzijas raidījumus vai to fragmentus un meklē informāciju par stundas tēmu internetā. Tikai 15% skolēnu atbildējuši, ka mācību stundās lasa avīzēs vai žurnālos publicētos rakstus un salīdzina dažādus viedokļus, kas publicēti presē par stundas tēmu.

Salīdzinot skolēnu atbildes pēc klašu grupas, redzams, ka nedaudz biežāk 10.-12. klašu skolēni nekā 7.-9. klašu skolēni mācību stundās skatās TV raidījumus vai to fragmentus un meklē informāciju par stundas tēmu internetā. Par atsevišķiem plašsaziņas līdzekļu izmantošanas veidiem mācību stundās vērojamas atšķirības arī reģionu sadalījumā. Piemēram, dokumentālās filmas un mācību filmas stundās skatās 84% Latgales skolēnu un tikai 66% skolēnu no Rīgas. Video materiālus par stundas

tēmu no interneta biežāk skatās Rīgas reģiona un Kurzemes skolēni (64%), bet retāk Zemgales skolēni (47%). Turpretim Zemgales skolēni stundās biežāk lasa avīzēs vai žurnālos publicētos rakstus (21%) nekā, piemēram, Rīgas reģiona skolēni (9%).

4.25. zīmējums. Mediju izmantošana skolā mācību stundās skolēnu atbildēs

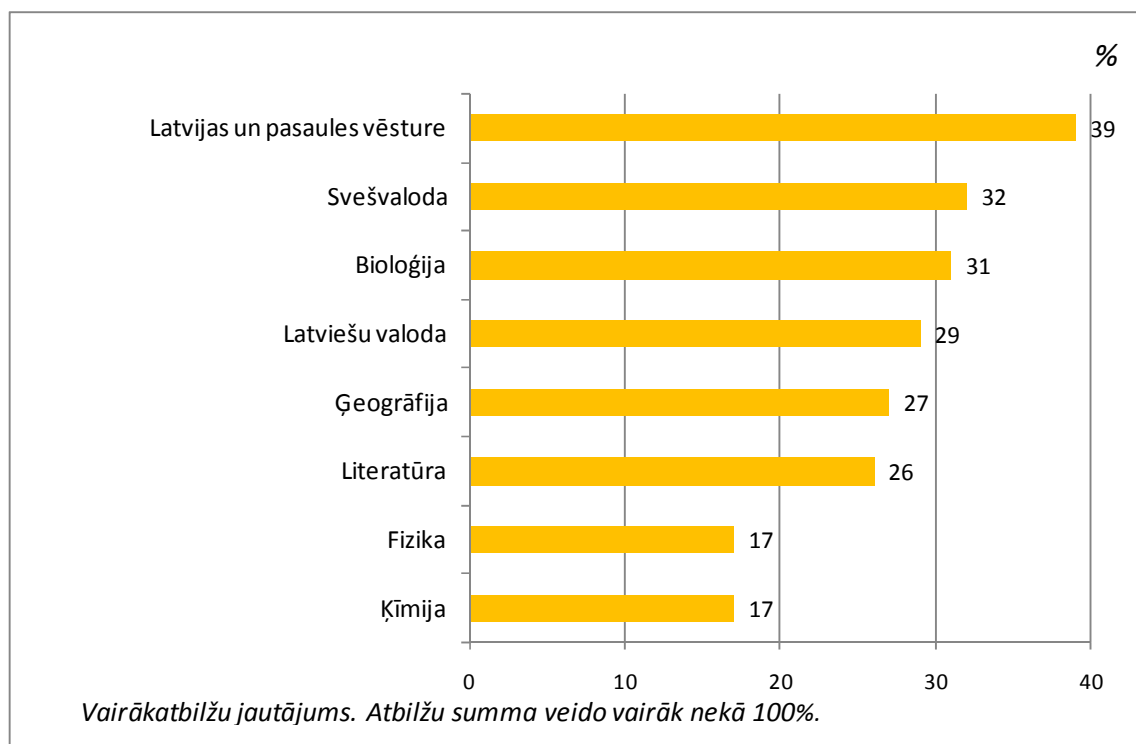
Jautājums aptaujas anketā: *Kādā veidā jūs parasti izmantojat plašsaziņas līdzekļus – radio, televīziju, presi, internetu – skolā mācību stundās?*

4.3.6. Mācību priekšmeti, kuros visbiežāk izmanto medijus

Visbiežāk skolēni medijus izmanto Latvijas un pasaules vēsturē (39%), kādā no svešvalodām (32%) un bioloģijā (31%), nedaudz retāk latviešu valodā (29%), ģeogrāfijā (27%) un literatūrā (26%) (sk. 4.26. zīm.). Starp biežāk nosauktajiem mācību priekšmetiem ierindojas arī fizika un ķīmija. Šajos mācību priekšmetos medijus izmanto 17% skolēnu.

4.26. zīmējums. Mācību priekšmeti, kuros skolēni visbiežāk izmanto medijus
Jautājums aptaujas anketā: Kuros trīs mācību priekšmetos Tu izmanto visbiežāk dažādus plašsaziņas līdzekļus – radio, internetu, televīziju, avīzes un žurnālus?

Sadalījumā pa klašu grupām redzams, ka 7.-9. klašu skolēni biežāk nekā 10.-12. klašu skolēni medijus izmanto latviešu valodā un sociālajās zinībās, bet 10.-12. klašu skolēni biežāk nekā 7.-9. klašu skolēni tos izmanto fizikā.

4.4. Mediju kompetenču pašvērtējums

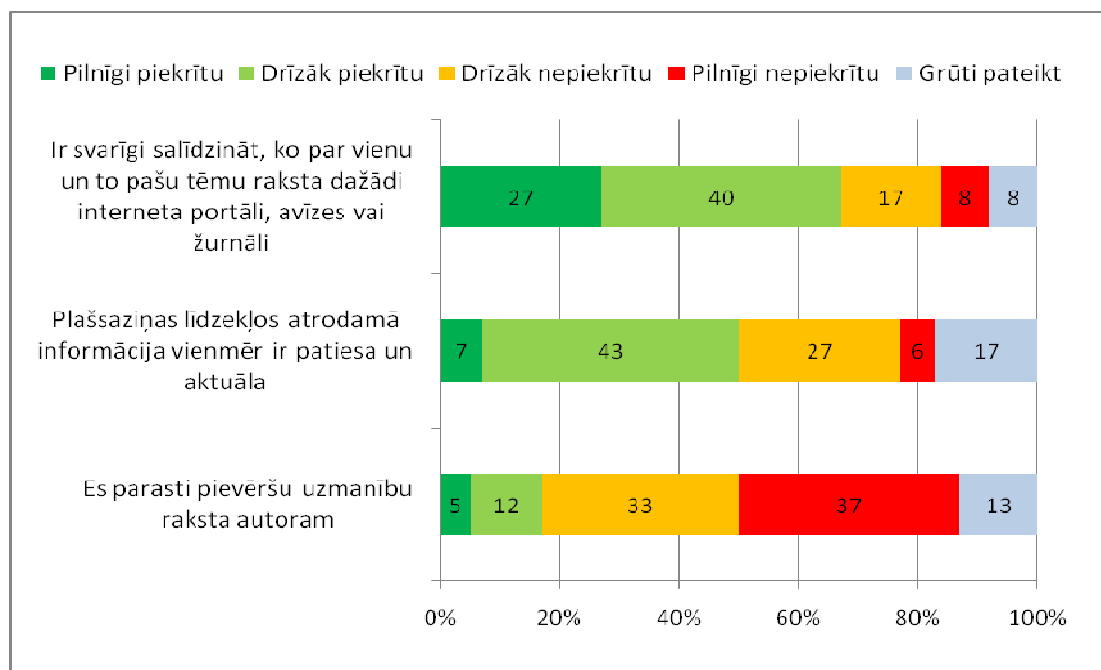
4.4.1. Kritiskās domāšanas prasmes

Lai noskaidrotu skolēnu kritiskās domāšanas prasmes mediju lietošanas kompetences kontekstā, skolēniem tika lūgts novērtēt trīs izteikumus. Divi no izteikumiem ir saistīti ar plašsaziņas līdzekļu satura kritisku izvērtējumu.

Skolēnu sniegtās atbildes parāda, ka daļa skolēnu atzīst, ka ir nepieciešams salīdzināt mediju saturu. Par to liecina tas, ka izteikumam „Ir svarīgi salīdzināt, ko par vienu un to pašu tēmu raksta dažādi interneta portāli, avīzes vai žurnāli” pilnībā vai daļēji piekrīt 67% skolēnu. To skaits, kas uzskata, ka nav svarīgi salīdzināt mediju informāciju, kopumā veido 25% (sk. 4.27. zīm.).

4.27. zīmējums. Skolēnu attieksme pret izteikumiem par mediju informācijas ticamību

Jautājums aptaujas anketā: Lūdzu, novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti vai nepiekrīti katram izteikumam.

Savukārt attieksme pret izteikumu „Plašsaziņas līdzekļos atrodamā informācija vienmēr ir patiesa un aktuāla” parāda, ka informāciju kritiski vērtējošo skolēnu skaits ir 33%, kas šim apgalvojumam nepiekrīt.

17% skolēnu kaut kādu apsvērumu dēļ pievērš uzmanību tam, kas ir raksta autors. Šie apsvērumi var būt saistīti ar informācijas ticamību, bet varbūt arī citu iemeslu vadīti (piemēram, interese par kādu konkrētu, populāru žurnālistu rakstīto). Vienlaicīgi 70% skolēnu raksta autoram nepievērš uzmanību, līdz ar to nevērtē avota ticamību.

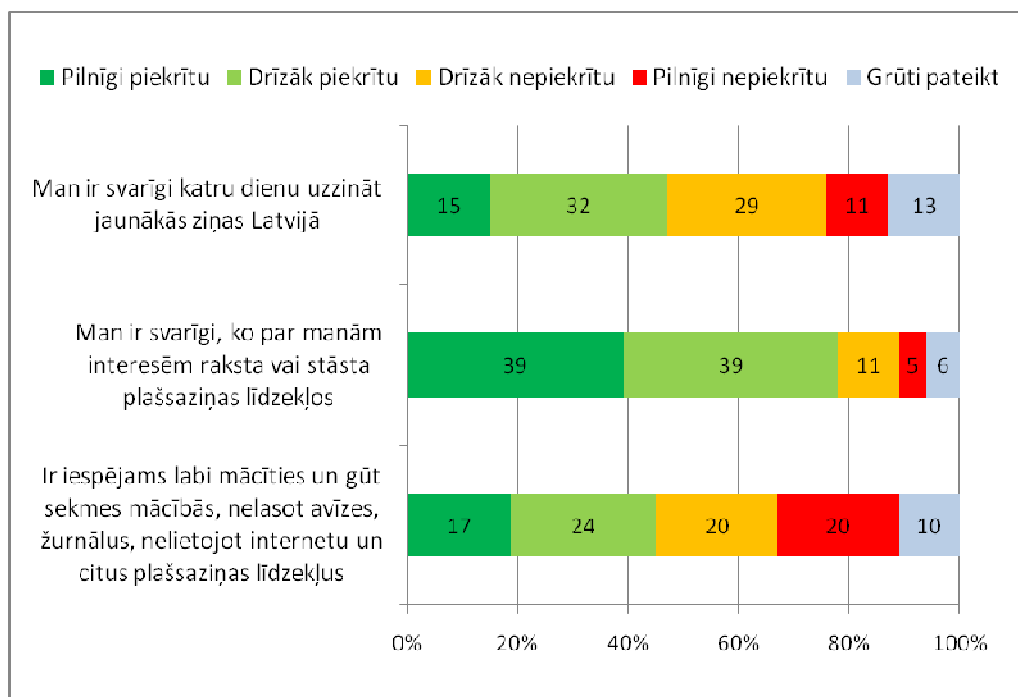
4.4.2. Mediju informācijas nozīmības vērtējums

Trīs citi izteikumi pētījumā nomēra mediju informācijas nozīmības vērtējumu skolēnu vidū (sk. 4.28. zīm.).

Salīdzinoši skolēnu vidū lielāka nozīme tiek piešķirta tam, ko medijos raksta par viņu interesēm, nekā jaunākajām ziņām Latvijā (apgalvojumam, ka ir svarīgi, ko par manām interesēm raksta medijos, piekrīt 78% skolēnu; apgalvojumam, ka ir svarīgi katru dienu uzzināt jaunākās ziņas Latvijā, piekrīt 47%).

4.28. zīmējums. Skolēnu attieksme pret izteikumiem par mediju informācijas nozīmību

Jautājums aptaujas anketā: Lūdzu, novērtē, cik lielā mērā Tu piekrīti vai nepiekrīti katram izteikumam.

Kopumā 41% skolēnu piekrīt apgalvojumam, ka ir iespējams labi mācīties un gūt sekmes mācībās, nelietojot medijus. Šim apgalvojumam kopumā nepiekrīt līdzīgs skaits skolēnu (40%).

Klašu grupu, dzimtās valodas vai reģionu griezumā attieksmēs pret aplūkotajiem izteikumiem nav statistiski būtisku atšķirību.

5. SKOLOTĀJU APTAUJAS UN PADZIĻINĀTO INTERVIJU REZULTĀTI

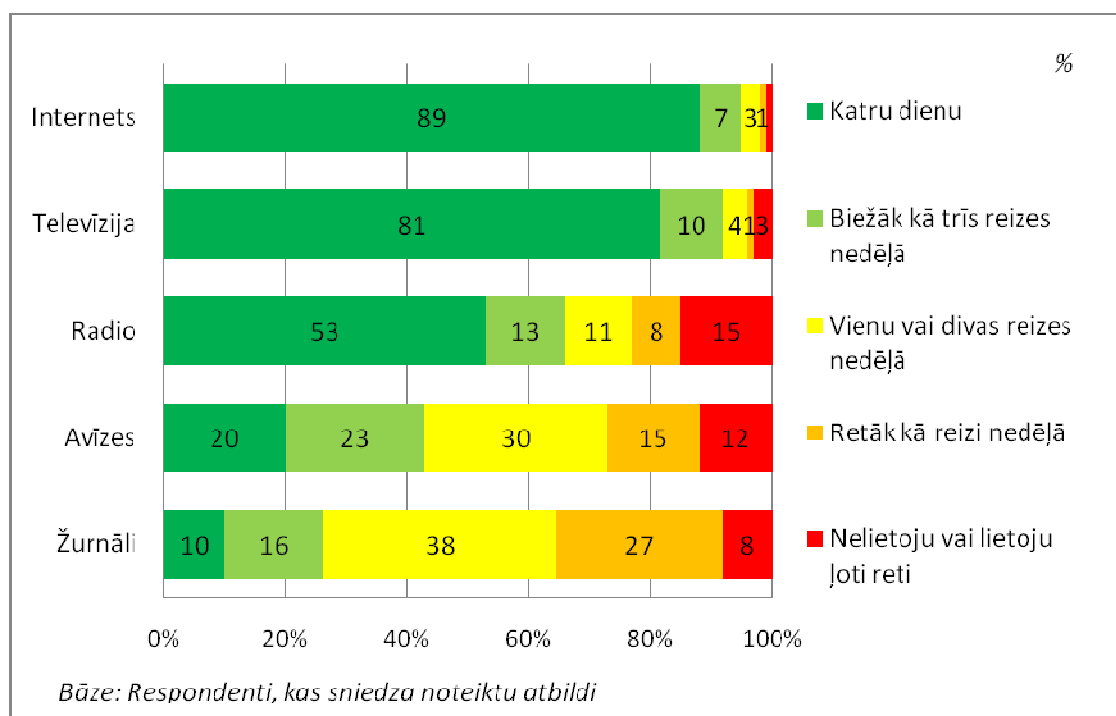
5.1. Mediju lietošanas paradumi

5.1.1. Mediju lietošanas biežums

Visbiežāk lietotais medijs skolotāju vidū ir **internets**, kuru katru dienu lieto 89% skolotāju, bet biežāk nekā trīs reizes nedēļā – 7% (sk. 5.1. zīm.). Šādi rādītāji raksturo augstu interneta lietošanas intensitāti.

5.1. zīmējums. Mediju lietošanas biežums skolotāju vidū

Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Jūs ikdienā lietojat dažādus plašsaziņas līdzekļus?

Padziļinātajās intervijās atklājās gan ikdienas interneta lietotāju pieredze, gan arī to skolotāju pieredze, kas internetu lieto reti un kuriem ir zināmas grūtības. Tie skolotāji, kas internetu lieto regulāri, atzina, ka dara to katru dienu, pārbaudot elektroniskā pasta sūtījumus, izlasot svarīgākās dienas ziņas. Atsevišķi skolotāji atzina, ka viņu ikdiena nav iedomājama bez interneta lietošanas. Savukārt citi stāstīja par tiem apstākļiem un faktoriem, kas ierobežo interneta lietošanu.

Internets, tā ir spiesta vajadzība, jo katru dienu e-pastā ir tik daudz ziņu, kuras jāizlasa un jāsāk rīkoties, un arī savām interesēm kaut ko paskatīties un arī darbam. Tā kā viss tiek lietots. (angļu valoda, LV)

Man šķiet, ka bez interneta nevar. Es vispār nevaru iedomāties dzīvi bez interneta, jo tas jau ir saziņas ļoti ātrs veids, informācija ļoti ātri tiek nosūtīta, pārsūtīta, arī informācijas ieguves avots. Tiešām var atrast to, ko man vajag tajā brīdī. (latviešu valoda, RU)

Es domāju, ka visu pa drusciņai, jo internetu.... es atnāku uz darbu, ieslēdzu datoru, protams, ka man tas izlec un es paskatos, kas tad ir jauns noticis. Var teikt, ka sistemātiski katru dienu paskatos. (latviešu valoda, RU)

Problēmas, protams, ir, neesmu es tik labs interneta pazinējs. Otrkārt, ja tu meklē kaut ko konkrētu, tev dod tik daudz informācijas, ļoti grūti atrast to pašu svarīgāko, ko tu uz šo brīdi gribēji uzzināt... Risinu, apskatot visus saitus, ko viņi mums iedod un ja man tas apnīk, tad tā problēma paliek tikai līdz pusei atrisināta. (matemātika, LV)

Otrs visbiežāk lietotais medijs ir **televīzija**, kuru katru dienu skatās 81% skolotāju. Visvairāk to, kas skatās televīziju katru dienu, ir humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāju vidū (93%).

Radio klausīšanās skolotāju vidū ir salīdzinoši retāka – tikai 53% skolotāju klausās radio katru dienu. Radio biežāk klausās skolotāji, kas māca latviešu valodā (tie, kas māca latviski, radio katru dienu klausās 58%, tie, kas māca bilingvāli, - 42%), kā arī latviešu valodas skolotāji (radio katru dienu klausās 63%).

Avīzes un žurnālus katru dienu lasa atbilstoši 20% un 10% skolotāju. Salīdzinoši nedaudz biežāk avīzes un žurnālus lasa latviešu valodas skolotāji (27% latviešu valodas skolotāju lasa katru dienu avīzes, bet 16% - žurnālus).

Skolas atrašanās vietas vai reģionu sadalījumā atbildēs uz jautājumu par mediju lietošanas biežumu nav statistiski būtisku atšķirību.

Gan aptaujas, gan padziļināto interviju rezultāti rāda, ka pēdējos gados skolotāji retāk (biežuma ziņā) un mazāk (klāsta ziņā) lieto drukātos medijus – laikrakstus un žurnālus. Iemesli ir dažādi – gan ierobežotie finanšu līdzekļi drukāto izdevumu regulārai abonēšanai, gan arvien pieaugošā interneta loma, gan plašais plašsaziņas līdzekļu klāsts. Intervēto pedagogu vidū izskanēja, ka laikrakstos un žurnālos sniegtā informācija ir pieejama internetā, un šajā gadījumā izvēle ir par labu internetam.

(..) tas vienkāršākais veids, ka tomēr arī šo laikrakstu abonēšana, vairākus gadus es to nedaru, jo to informāciju visu var atrast internetā. (bioloģija, LV)

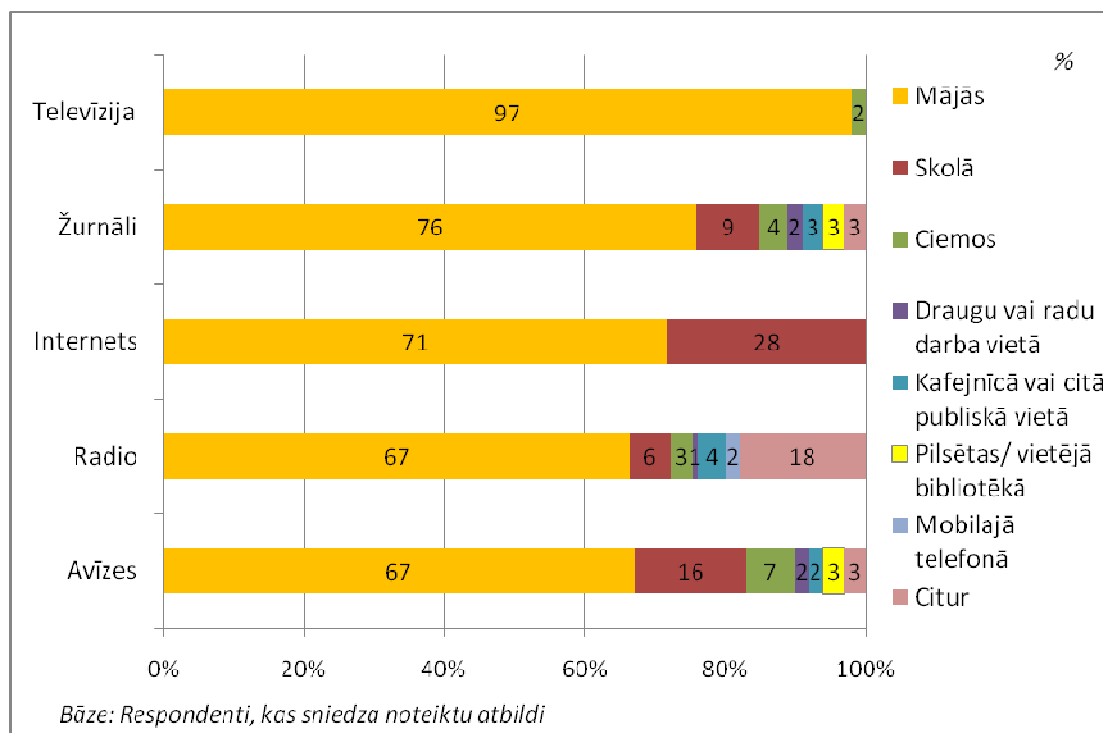
Laikraksti un žurnāli ir mūsu skolas bibliotēkā. Man šķiet, ka tas piedāvājums ir tik plašs, ka arī skolotājs vairāk neorientējas. Es zinu, ka agrāk tas piedāvājums bija mazāks un nebija tas internets, es ļoti labi zināju, kādi ir žurnāli un ko tur var atrast. Bet tagad, kad tā informācija mūs pilnīgi gāž apkārt, no tā informācijas plašuma nav laika izvēlēties, nav laika iepazīties. (latviešu valoda, LV)

5.1.2. Mediju lietošanas vieta

Lielāko daļu mediju skolotāji lieto mājās. Mājās visbiežāk lietoto mediju ziņā pārliecinoši pirmo vietu ieņem televīzija, bet arī citus medijus vairāk kā divas trešdaļas skolotāju visbiežāk lieto mājās (sk. 5.2. zīm.).

5.2. zīmējums. Mediju lietošanas vieta

Jautājums aptaujas anketā: Kur Jūs visbiežāk lietojat dažādus plašsaziņas līdzekļus?

Pētījums ļauj secināt, ka aptaujātajiem skolotājiem ir plaša interneta pieejamība. Par to liecina rādītājs, ka 71% skolotāju internetu lieto mājās. Vienlaicīgi jāatzīmē, ka 28% skolotāju ir atzīmējuši, ka internetu viņi visbiežāk lieto skolā (otrs skolā salīdzinoši bieži lietots plašsaziņas līdzeklis ir avīzes – 16% skolotāju ir atzīmējuši, ka avīzes visbiežāk lasa skolā).

Man ir tā, ka man ir internets, ja es esmu Liepājā darba dienās, tad es tieku pie interneta gan darbā, gan mājās, bet tā kā es brīvdienās dzīvoju savās

lauku mājās, tur ir interneta problēma, tur it kā ir LMT pieslēgums, bet to internetu reāli lietot nevar, jo viņš ir tik lēns, ka tas, kas man ir nepieciešams, lai sagatavotos darbam, es nevaru izmantot sestdienās, svētdienās. (latviešu valoda un literatūra, RU)

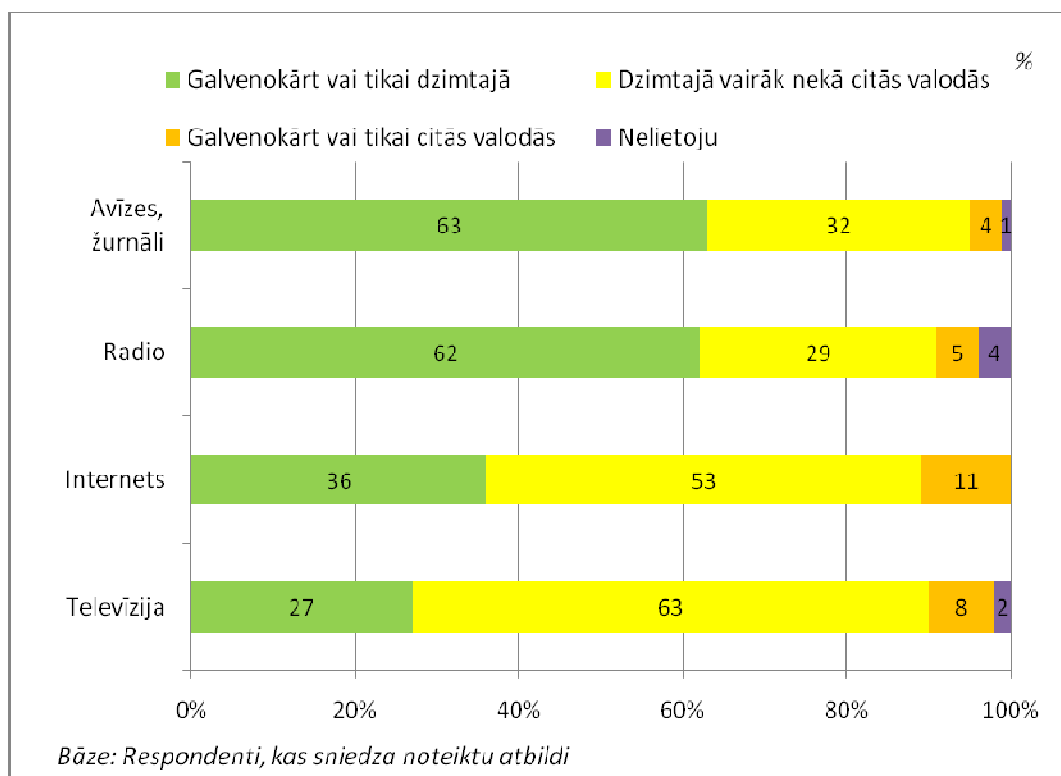
Interneta lietošanas vieta nedaudz atšķiras, skatot atbildes reģionu un apdzīvotās vietas tipa sadalījumā. Aptaujas atbildes parāda, ka mazāk apdzīvoto vietu skolu skolotāji biežāk ir tie, kas internetu pamatā lieto skolā (38%), bet, salīdzinot ar citiem respondentiem, mazliet retāk – mājās (61%). Rīdzinieku vidū savukārt ir salīdzinoši vairāk to skolotāju, kas internetu visbiežāk lieto mājās (81%).

5.1.3. Mediju lietošanas valoda

Lielākā daļa skolotāju medijus lieto galvenokārt dzimtajā valodā. Salīdzinot četrus mediju tipus – rakstīto presi (avīzes, žurnāli), radio, internetu un televīziju, redzams, ka avīžu, žurnālu un radio gadījumā mediju patēriņš galvenokārt dzimtajā valodā ir izteiktāks nekā interneta un televīzijas gadījumā, tomēr visās mediju grupās lielākā daļa respondentu pārsvarā izvēlas medijus savā dzimtajā valodā (sk. 5.3. zīm.).

5.3. zīmējums. Mediju lietošanas valoda

Jautājums aptaujas anketā: Kādā valodā Jūs parasti klausāties/ skatāties/ lasāt/ lietojat...?

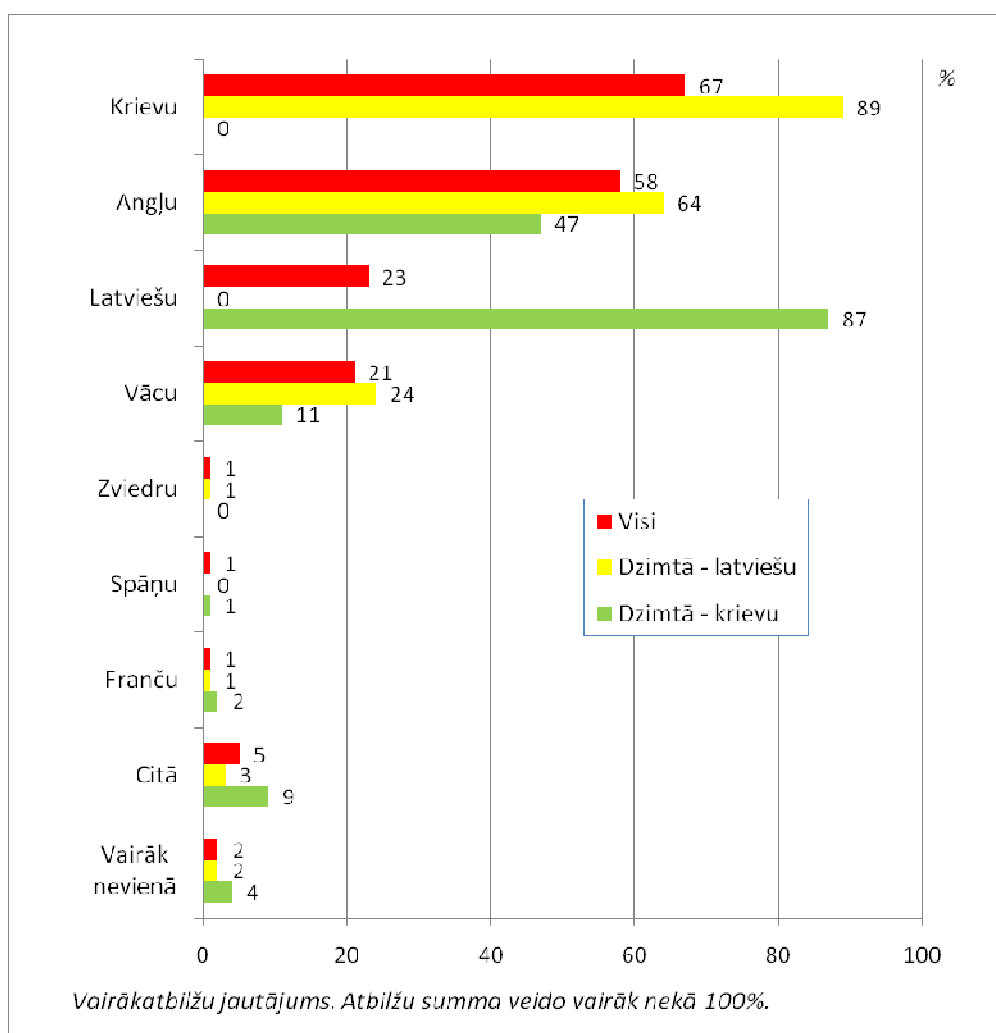

Galvenokārt vai tikai citās valodās 11% skolotāju lieto internetu, 8% - televīziju, 5% - radio, bet 4% - avīzes, žurnālus.

Skolotāju atbildes uz šo jautājumu atšķiras, skatot tās sadalījumā pēc mācību valodas, kurā skolotājs māca, un mācību priekšmeta, kādu skolotājs māca. Vērojama tendence, ka skolotāji, kas māca bilingvāli (latviski un krieviski) vai citā valodā salīdzinoši mazāk lieto medijus galvenokārt vai tikai dzimtajā valodā, un nedaudz vairāk – galvenokārt vai tikai citās valodās. Skatoties mācību priekšmetu sadalījumā, redzams, ka latviešu valodas skolotāji ievērojami biežāk lieto medijus galvenokārt vai tikai dzimtajā valodā, nekā svešvalodu skolotāji. Īpaši izteikta šī tendence ir radio, avīžu un žurnālu un interneta patēriņā.

5.4. zīmējums. Valodas, kurās vēl lieto medijus, izņemot dzimto valodu

Jautājums aptaujas anketā: Kādās valodās, izņemot dzimto valodu, Jūs vēl klausāties radio, skatāties televīziju, lasāt avīzes un žurnālus, lietojat internetu?

Atbildes uz jautājumu „Kādās valodās, izņemot dzimto valodu, Jūs vēl klausāties radio, skatāties televīziju, lasāt avīzes un žurnālus, lietojat internetu?” parāda, ka kopumā no visiem skolotājiem 58% lieto medijus arī angļu valodā, bet 21% - vācu valodā (sk. 5.4. zīm.). Skatot atbildes skolotāju vidū ar dzimto latviešu valodu (kopumā 77% aptaujāto skolotāju) un dzimto krievu valodu (kopumā 22% aptaujāto skolotāju), redzams, ka 89% skolotāju ar dzimto latviešu valodu, lieto medijus krievu valodā, un 87% skolotāju ar dzimto krievu valodu, lieto medijus latviešu valodā. To skolotāju vidū, kam dzimtā valoda ir krievu valoda, ir salīdzinoši mazāk skolotāju, kas lieto medijus angļiski un vāciski.

Jāpiebilst, ka šī jautājuma atbildes nedaudz atšķiras arī reģionu sadalījumā. Salīdzinot ar citiem reģioniem, vērojams, ka Latgales skolotāju vidū ir ievērojami mazāk tādu, kas medijus lieto arī angļu valodā (vidējais sadalījums valstī – 60%, Latgalē – 39%).

5.1.4. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos

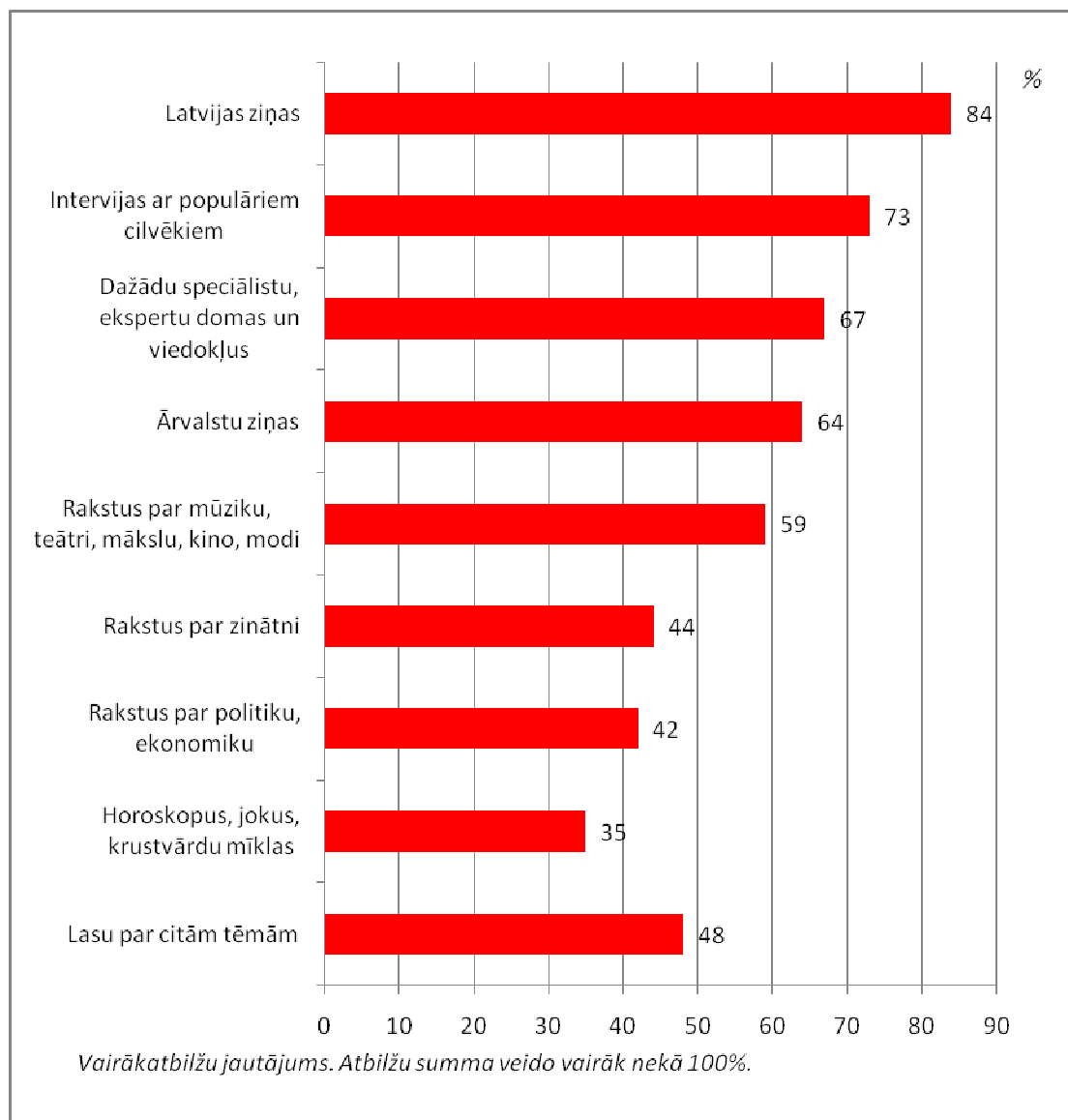
Avīzēs un žurnālos skolotāji visbiežāk uzmanību pievērš Latvijas ziņām (84%) (sk. 5.5. zīm.). Otrajā un trešajā vietā ir intervijas ar populāriem cilvēkiem (73%) un dažādu speciālistu, ekspertu domas un viedokļi (67%).

Interesu tēmas dažādu priekšmetu skolotāju vidū atšķiras. Latviešu valodas skolotāji salīdzinoši biežāk pievērš uzmanību rakstiem par mūziku, teātri, mākslu, kino, modi (visi skolotāji - 59%, latviešu valodas skolotāji – 86%), intervijām ar populāriem cilvēkiem (visi skolotāji - 73%, latviešu valodas skolotāji – 84%) un dažādu speciālistu, ekspertu domām un viedokļiem (visi skolotāji - 67%, latviešu valodas skolotāji – 75%).

Svešvalodu skolotāji salīdzinoši daudz biežāk lasa ārvalstu ziņas (visi skolotāji - 64%, svešvalodu skolotāji – 73%). Humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji ievērojami biežāk lasa rakstus par politiku un ekonomiku (visi skolotāji - 42%, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji – 74%), bet dabas zinātņu skolotāji – rakstus par zinātni (visi skolotāji - 44%, dabas zinātņu skolotāji – 83%).

5.5. zīmējums. Tēmas, par kurām lasa avīzēs un žurnālos

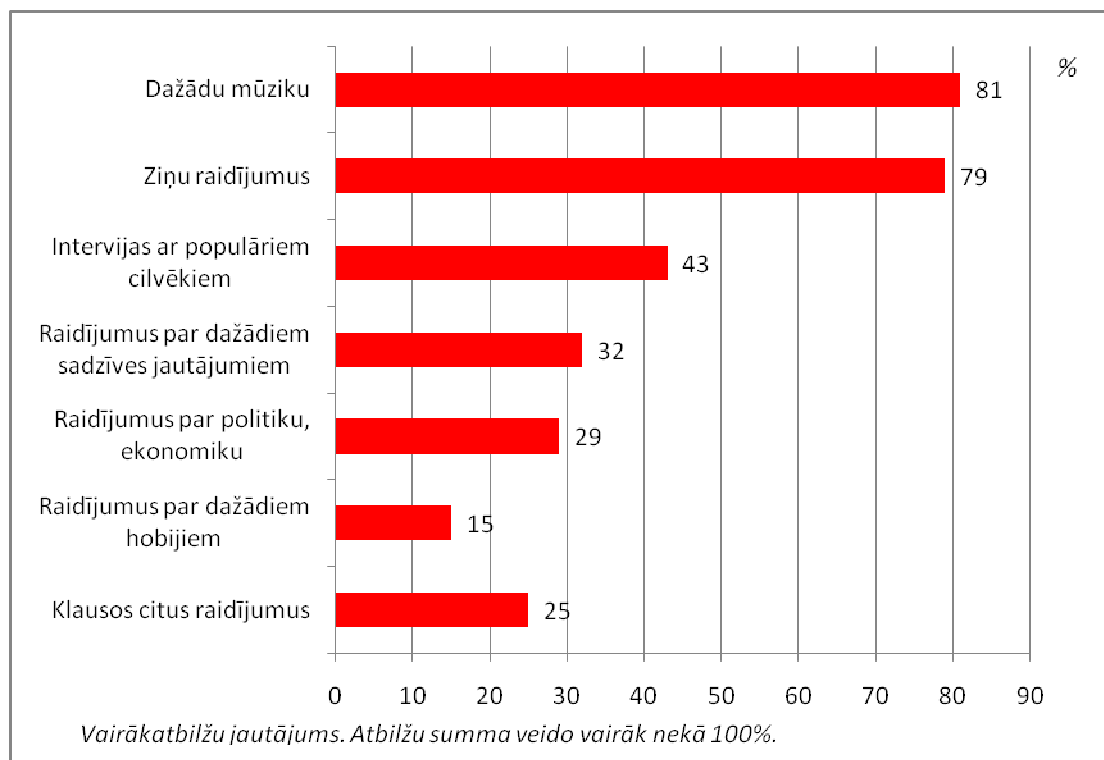
Jautājums aptaujas anketā: Ko tieši Jūs parasti lasāt avīzēs un žurnālos?

5.1.5. Raidījumi, ko klausās radio

Skolotāji radio visbiežāk klausās mūziku (81%) un Latvijas ziņas (79%) (sk. 5.6. zīm.). Citi atbilžu varianti ir salīdzinoši retāk atzīmēti. Līdzīgi kā citu mediju gadījumos nedaudz atšķiras izvēles dažādu priekšmetu skolotāju vidū, piemēram, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji ievērojami biežāk klausās raidījumus par politiku, ekonomiku (visi skolotāji - 29%, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji – 47%).

5.6. zīmējums. Raidījumi, ko klausās radio

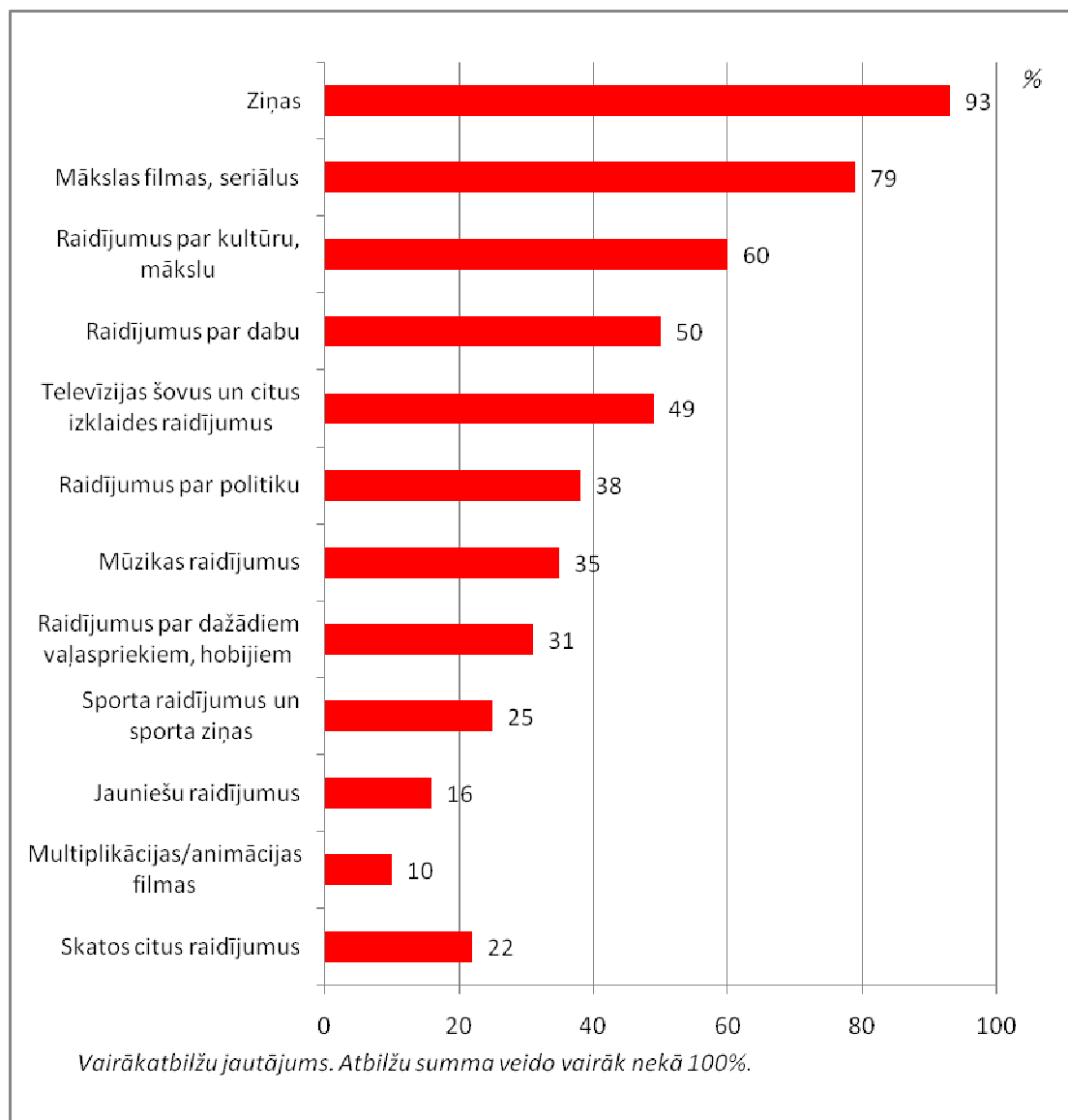
Jautājums aptaujas anketā: Kādus raidījumus Jūs visbiežāk klausāties radio?

5.1.6. Raidījumi, ko skatās televīzijā

Televīzijas raidījumi, ko skolotāji skatās visbiežāk, ir ziņas (93%) un mākslas filmas, seriāli (79%) (sk. 5.7. zīm.). Latviešu valodas skolotāji salīdzinoši biežāk skatās raidījumus par kultūru un mākslu (visi skolotāji - 60%, latviešu valodas skolotāji - 85%). Dabas zinātņu skolotāji - raidījumus par dabu (visi skolotāji - 50%, dabas zinātņu skolotāji - 75%). Savukārt, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji ievērojami biežāk skatās raidījumus par politiku (visi skolotāji - 38%, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji - 65%).

5.7. zīmējums. Raidījumi, ko skatās televīzijā

Jautājums aptaujas anketā: Kādas pārraides Jūs visbiežāk skatāties televīzijā?

5.1.7. Visbiežāk lietotie interneta portāli

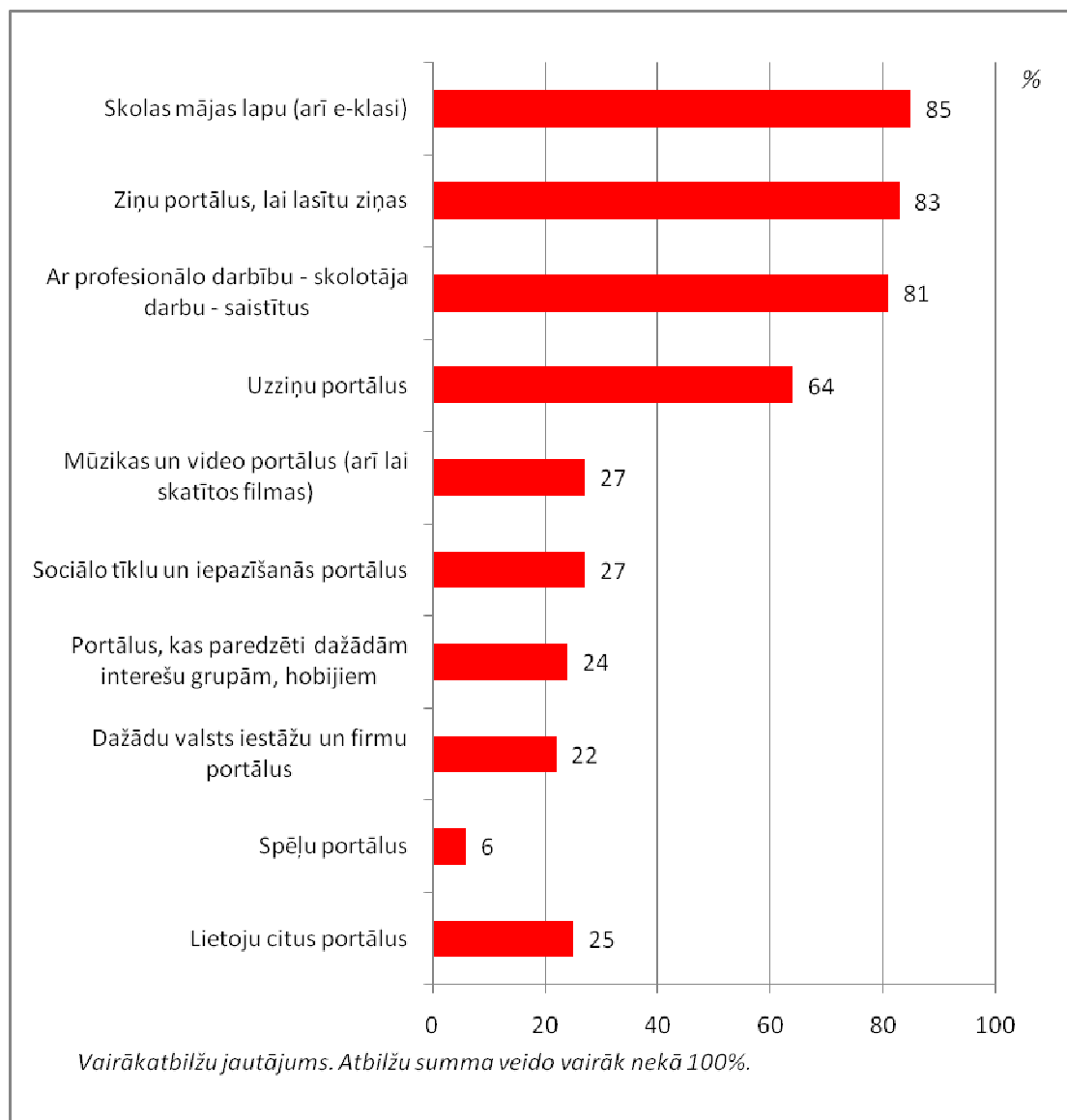
Skolotāju vidū visbiežāk lietotie interneta portāli ir skolas mājas lapa un e-klase (85%), ziņu portāli (83%) un ar profesionālo darbību saistītie portāli (81%) (sk. 5.8. zīm.).

Dažādu priekšmetu skolotāju vidū humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji salīdzinoši nedaudz biežāk lasa ziņu portālus (visi skolotāji - 83%, humanitāro un sociālo priekšmetu skolotāji – 93%). Savukārt, matemātikas un dabas zinātņu

skolotāji salīdzinoši biežāk lieto ar profesionālo darbību saistītus portālus (visi skolotāji - 81%, matemātikas skolotāji – 90%, dabas zinātņu skolotāji – 95%).

5.8. zīmējums. Visbiežāk lietotie interneta portāli

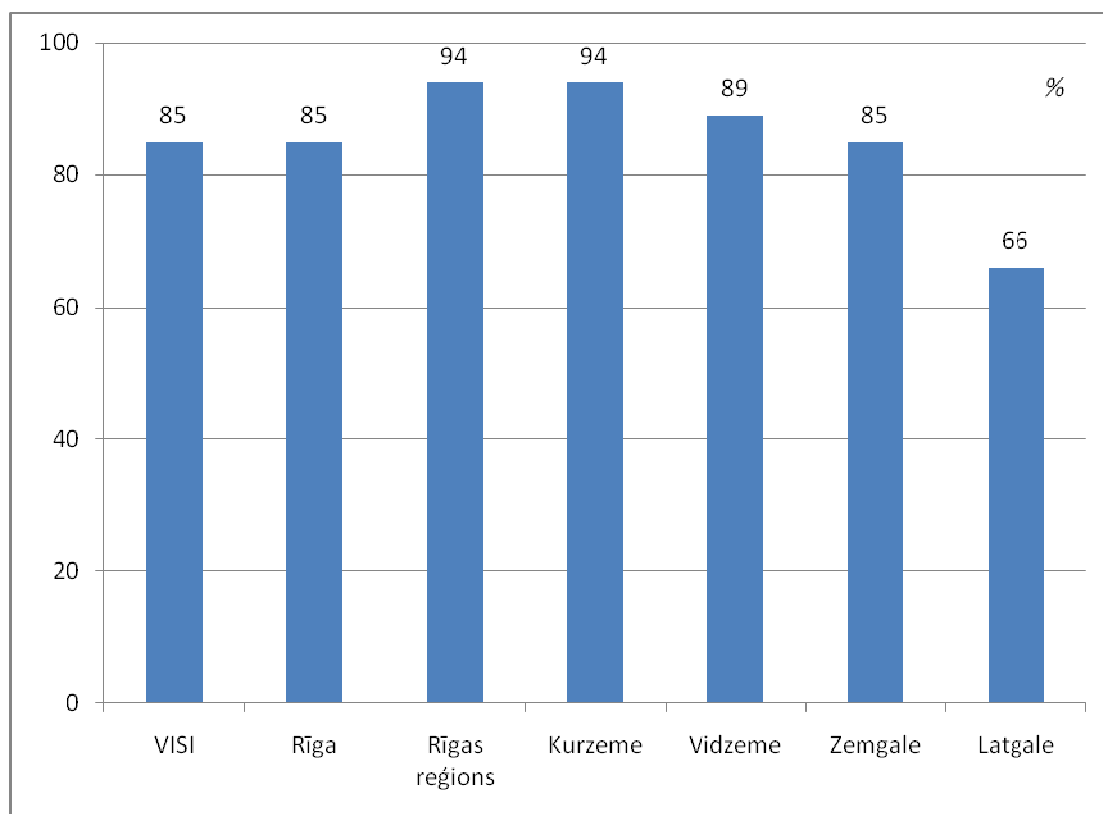
Jautājums aptaujas anketā: Kādus interneta portālus Jūs visbiežāk lietojat?

Skolotāju atbildes reģionālā sadalījumā parāda, ka Latgales skolotāju vidū ir ievērojami mazāk ir to skolotāju, kas pie visbiežāk lietotajiem portāliem atzīmē skolas mājas lapu un e-klasi (visā valstī – 85%, Latgalē – 66%) (sk. 5.9. zīm.).

5.9. zīmējums. Visbiežāk lietotie interneta portāli - skolas mājas lapa un e-klase reģionālā sadalījumā

Jautājums aptaujas anketā: Kādus interneta portālus Jūs visbiežāk lietojat?

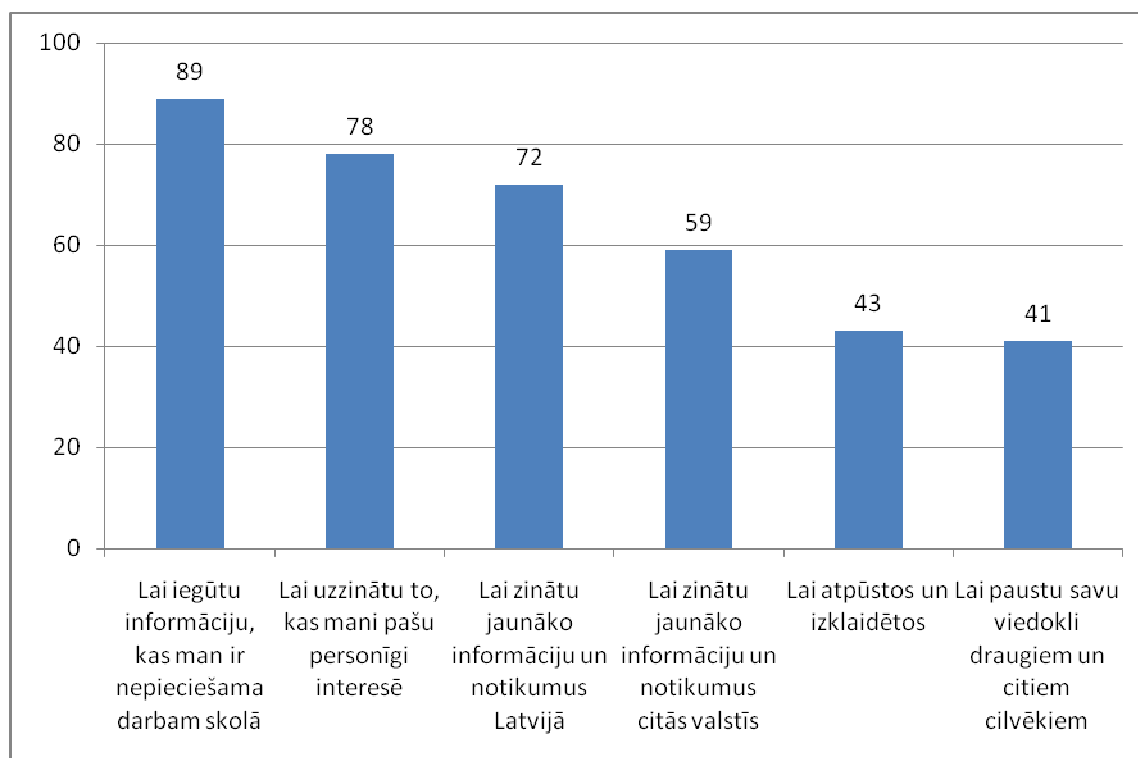
5.2. Mediju lietošanas veidi

5.2.1. Mediju lietošanas mērķi

Atšķirībā no skolēniem, kuru galvenie mērķi interneta lietošanā ir saistīti ar izklaidi un personiskajām interesēm, skolotājiem interneta lietošana vispirms saistās ar darba procesu, jo 89% skolotāju atzīmē, ka internetu lieto, lai iegūtu informāciju, kas nepieciešama darbam skolā. Kopumā skolotājiem interneta lietošana vairāk saistās ar informācijas ieguvu, mazāk ar atpūtu un komunikāciju (internetu, lai atpūstos un izklaidētos lieto 43%; lai paustu savu viedokli draugiem un citiem cilvēkiem – 41%).

5.10. zīmējums. Interneta lietošanas gadījumi

Jautājums aptaujas anketā: Kādos gadījumos Jūs lietojat internetu?

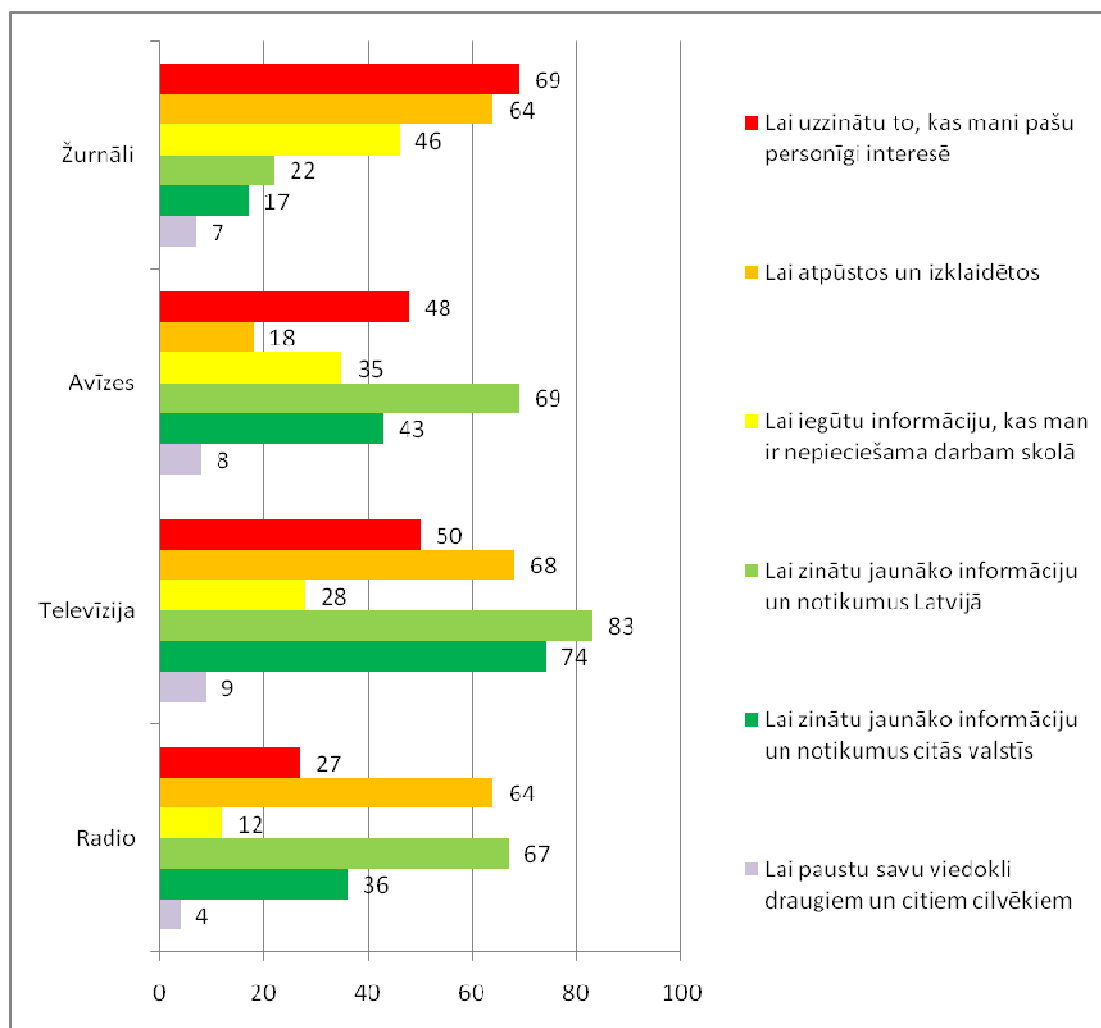

Dažādu mediju lietošanas mērķi kopumā atšķiras (sk. 5.10. un 5.11. zīm.). Ja žurnālus skolotāji biežāk lieto, lai uzzinātu to, kas pašu personīgi interesē (69%) un atpūstos un izklaidētos (64%), tad avīzes biežāk tiek lasītas ar mērķi uzzināt jaunāko informāciju un notikumus Latvijā (69%). Televīzijas lietošanas pirmie trīs visbiežāk atzīmētie mērķi ir - lai zinātu jaunāko informāciju un notikumus Latvijā (83%), lai zinātu jaunāko informāciju un notikumus citās valstīs (74%) un - lai atpūstos un izklaidētos

(68%). Radio klausīšanās ir vienlīdz saistīta gan ar jaunumu par Latviju uzzināšanu (67%), gan ar atpūtu un izklaidi (64%).

5.11. zīmējums. Plašsaziņas līdzekļu lietošanas gadījumi

Jautājums aptaujas anketā: Kādos gadījumos Jūs lietojat dažādus plašsaziņas līdzekļus?

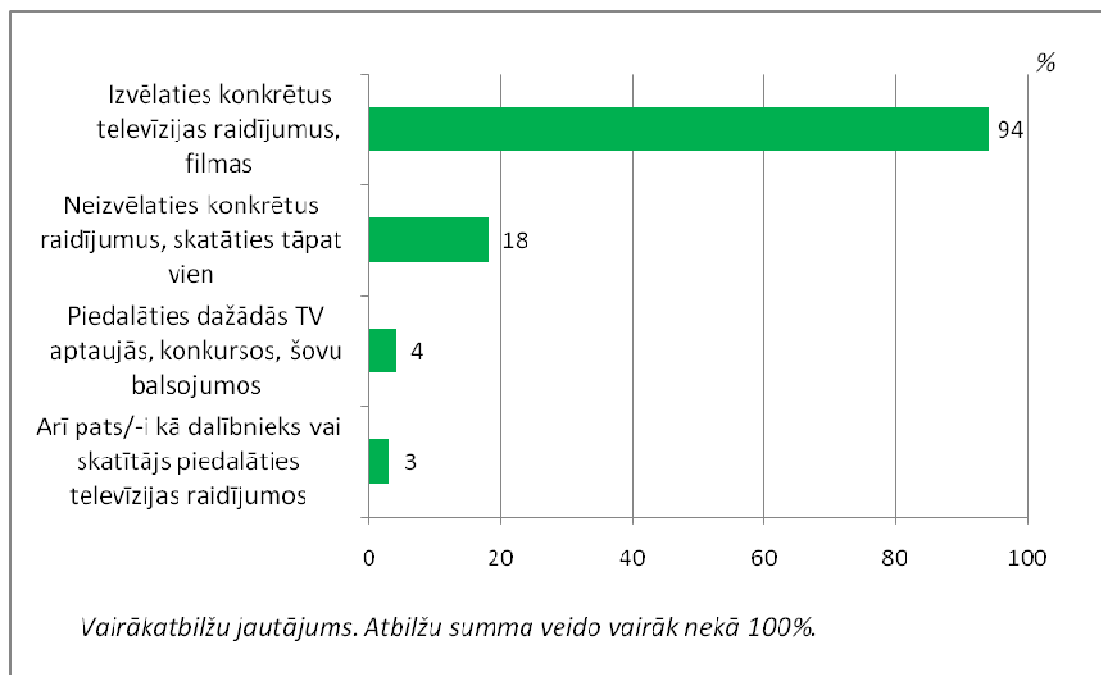

5.2.2. Televīzija: izvēle un līdzdalība

Skatoties televīziju, skolotāji lielākoties mērķtiecīgi skatās konkrētus televīzijas raidījumus vai filmas (94%), tomēr 18% skolotāji atzīmē, ka dažkārt televīziju skatās arī tāpat vien, īpaši neizvēloties (sk. 5.12. zīm.). TV aptaujās, konkursos, šovu balsojumos piedalās 4% skolotāju, bet paši aktīvi kā dalībnieki televīzijas raidījumos ir piedalījušies 3% skolotāju.

5.12. zīmējums. Televīzijas skatīšanās

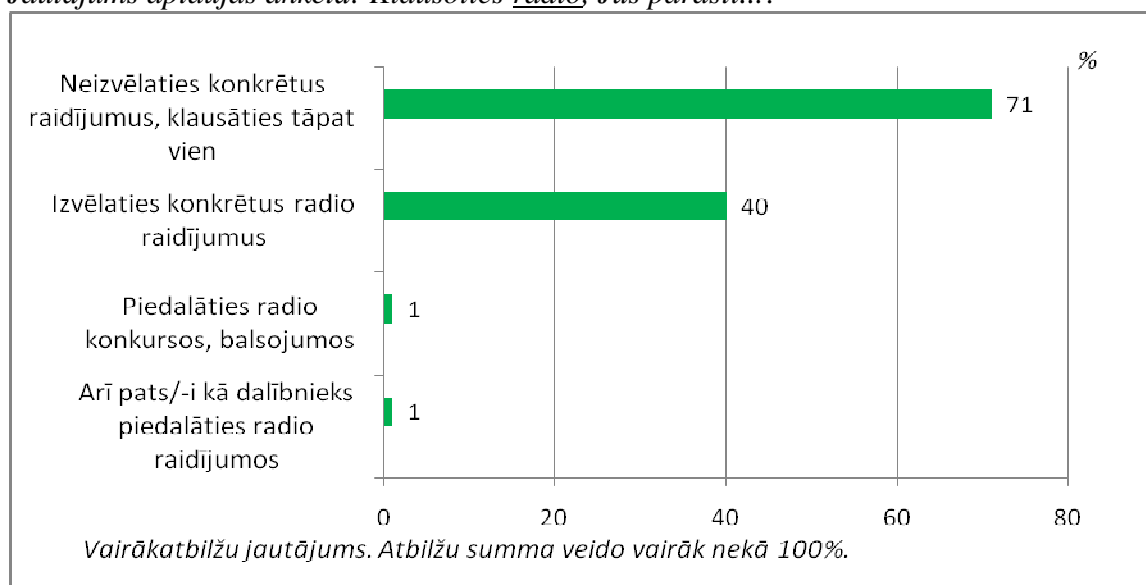
Jautājums aptaujas anketā: Skatoties televīziju, Jūs parasti...?

5.2.3. Radio: izvēle un līdzdalība

Salīdzinot ar televīziju, radio ievērojami biežāk skolotāji klausās tāpat vien, neizvēloties kādu konkrētu raidījumu (71%), un tikai 40% skolotāji izvēlas klausīties kādus konkrētus raidījumus (sk. 5.13. zīm.).

5.13. zīmējums. Radio klausīšanās

Jautājums aptaujas anketā: Klausoties radio, Jūs parasti...?

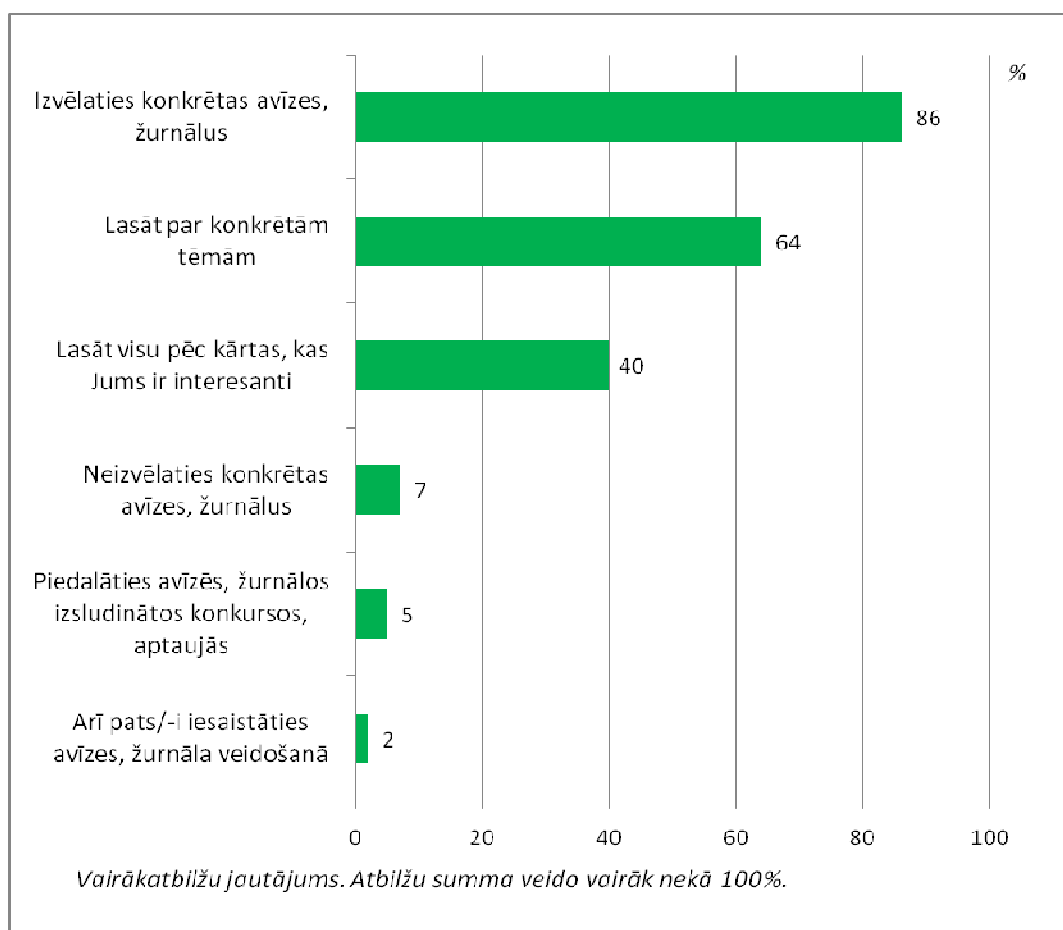
Radio konkursos balsojumos piedalās ļoti neliels skaits skolotāju (1% aptaujāto), tikpat daudz ir arī to, kas piedalās radio raidījumos kā dalībnieki.

5.2.4. Avīzes un žurnāli: izvēle un līdzdalība

Avīžu un žurnālu gadījumā skolotāju lielākā daļa izvēlas konkrētas avīzes, žurnālus (86%) un lasa par konkrētām tēmām (64%) (sk. 5.14. zīm.). Līdzīgi kā televīzijas un radio gadījumā, pavisam neliels skaits aktīvi iesaistās avīžu vai žurnālu veidošanā (2%) un piedalās konkursos un aptaujās, ko organizē prese (5%).

5.14. zīmējums. Avīžu un žurnālu lasīšana

Jautājums aptaujas anketā: *Lasot avīzes un/vai žurnālus, Jūs parasti...?*

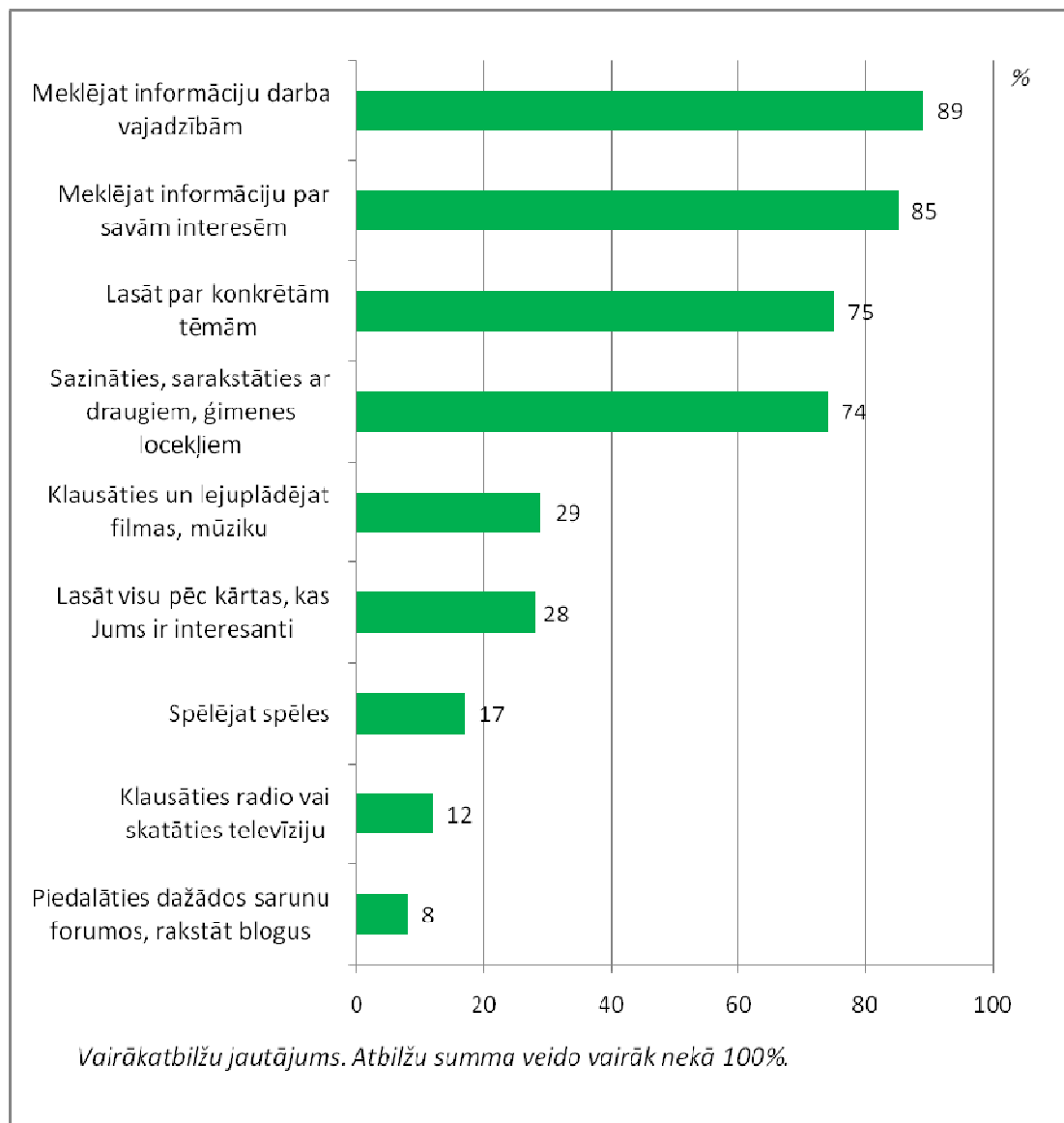
5.2.5. Interneta lietošanas veidi

Internetu skolotāji visbiežāk lieto, lai atrastu informāciju darba vajadzībām (89%) vai savām interesēm (85%) (sk. 5.15. zīm.). Interneta lietošanā vairāk dominē mērķtiecīga informācijas atlase (par konkrētām tēmām lasa 74%), nekā pretējā pieeja – lasīt visu

pēc kārtas, kas ir interesanti (28%). No piedāvātajām izvēlēm visretāk skolotāji ir atzīmējuši tādu atbildi variantu kā piedalīšanās sarunu forumos, blogu rakstīšana (8%).

5.15. zīmējums. Interneta lietošana

Jautājums aptaujas anketā: Internetā Jūs parasti...?

Padziļināto interviju laikā vairāki skolotāji atzina, ka, lietojot internetu, neiesaistās diskusiju forumos, neraksta *blogus* un neiesaistās citās interaktīvās aktivitātēs. Šādu rīcību skolotāji skaidro, minot dažādus argumentus. Daļa atzīst, ka internets no visiem plašsaziņas līdzekļiem ir kļuvis par galveno informācijas iegūšanas mediju. Citi uzskata, ka interneta diskusiju kvalitāte ir zema un tāpēc nav vērts tajās iesaistīties, vai arī tajās ir pārāk daudz negāciju, kas rada negatīvu emocionālo noskaņojumu.

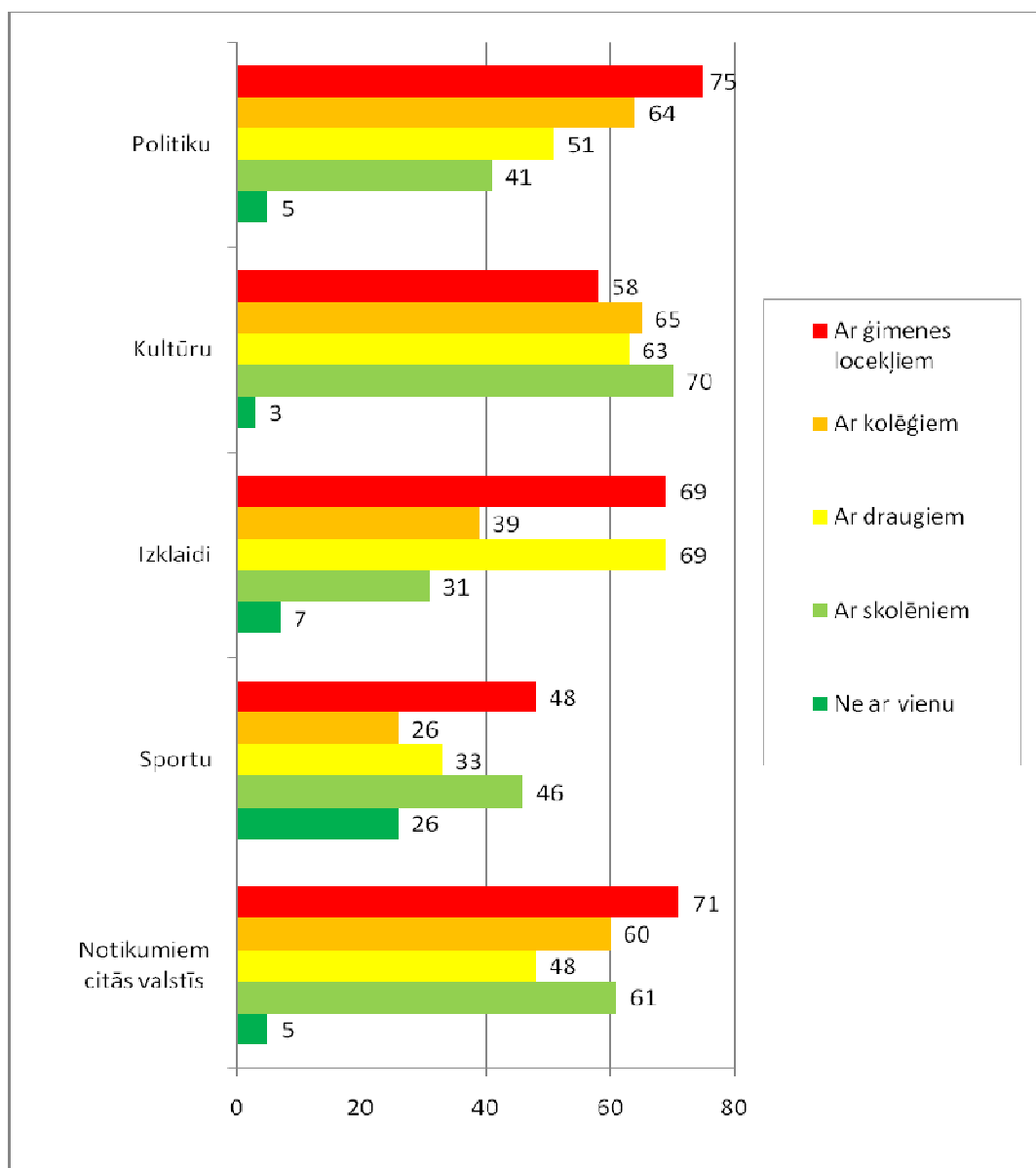
(..) forumos, diskusijās nepiedalos. Saņemu tikai to informāciju, kas mani interesē. Priekš sevis es pārsvarā meklēju tikai internetā, tāpēc ka žurnālus pīrkt ir dārgi. (fizika, RU)

Diskusijās es nepiedalos, jo man liekas, ka viņas ir sekas, tā valoda, man viņa kaut kā ne visai saista, vairāk lasu, video un mūziku tik, cik man ir nepieciešams darbam es pameklēju, filmas es neskatos. (latviešu valoda un literatūra, RU)

5.2.6. Mediju informācijas apspriešana

5.16. zīmējums. Mediju informācijas apspriešanā iesaistītās grupas

Jautājums aptaujas anketā: Ar ko Jūs parasti pārrunājat to, ko esat uzzinājis plašsaziņas līdzekļos par ...?

Medijos uzzināto skolotāji plaši apspriež ar dažādām grupām (sk. 5.16. zīm.). Notikumus citās valstīs un politiku, kā arī izklaides aktualitātes skolotāji salīdzinoši nedaudz biežāk apspriež ar ģimenes locekļiem (atbilstoši 71%, 75% un 69% skolotāju). Ar skolēniem skolotāji biežāk apspriež kultūras notikumus (71%). No visiem piedāvātajiem mediju ziņu veidiem salīdzinoši vismazāk tiek apspriesti sporta notikumi – 26% skolotāju norāda, ka neapspriež tos ne ar vienu. Atbildes uz šo jautājumu atšķiras dažādu mācību priekšmetu skolotāju vidū. Piemēram, humanitāro un sociālo zinātņu skolotāji ievērojami biežāk pārrunā ar skolēniem medijos uzzināto par politiku (visi skolotāji – 41%, humanitāro un sociālo zinātņu skolotāji - 83%). Savukārt latviešu valodas skolotāji ar skolēniem salīdzinoši biežāk pārrunā uzzināto par kultūru (visi skolotāji – 70%, latviešu valodas skolotāji - 91%). Notikumus citās valstīs salīdzinoši biežāk pārrunā gan latviešu valodas skolotāji, gan humanitāro un sociālo zinātņu skolotāji (visi skolotāji – 61%, humanitāro un sociālo zinātņu skolotāji - 71%, latviešu valodas skolotāji - 84%).

5.3. Mediju izmantošana mācību darbā

Aptaujas dati liecina, ka vairāk laika mediju lietošanai skolotāji atvēl tieši darba vajadzībām, mazāk savām personīgajām interesēm. Padziļinātajās intervijās skolotāji atzina, ka galvenais mediju lietošanas šķērslis savām interesēm ir laika trūkums, nevis to ierobežota pieejamība.

Es domāju, ka es varētu lietot [visus medijus], ja man nebūtu mana kūtruma, jo jebkuru avīzi, jebkuru žurnālu es varu aiziet un apskatīt, izlasīt bibliotēkā, bet atkal kūtrums un laika trūkums, tādēļ es domāju, ka šķēršļi diez vai ir tādi, kurus nevar pārvarēt.” (matemātika, LV)

Ja būtu vairāk laika, varbūt vairāk skatītos televīziju. Bet, no otras puses, vasarā atvaļinājumā it kā ir laiks, bet neko interesantu es tur neatrodu sev, tāpēc arī nav tās vēlēšanās. Kad tas laiks ir, tad ir tā vēlēšanās iziet ārā pastaigāties. Ja kādu informāciju neoperatīvi vajag, tad tas ir internets. Tā ir tāda kā palīdzības nūjiņa. Tagad TV var īpaši nesekot. (latviešu valoda, RU)

5.3.1. Mediju izmantošana, gatavojot mācību stundas, un mācību stundu laikā

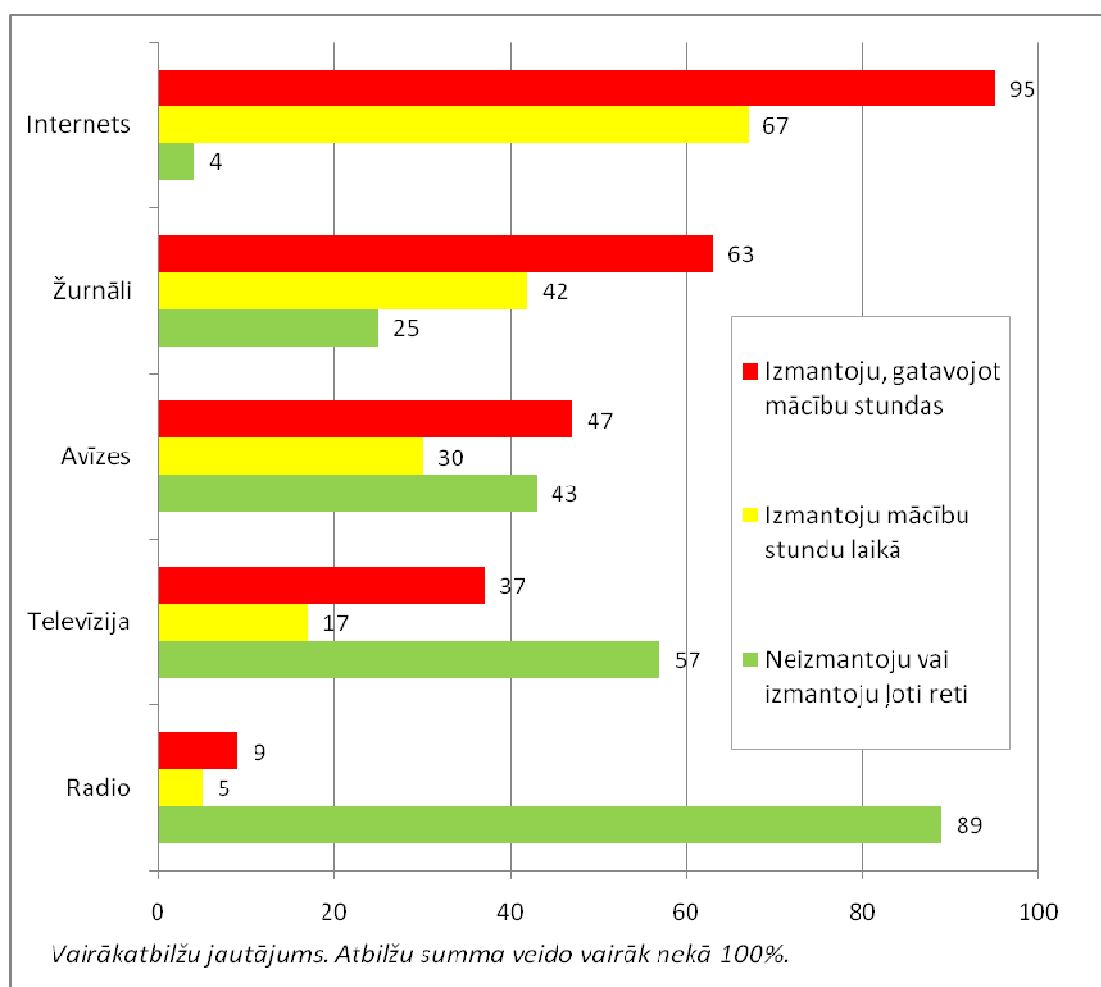
Saskaņā ar skolotāju aptaujas datiem visdaudzpusīgāk un plašāk mācību darbā tiek izmantots internets – 95% skolotāju izmanto internetu, gatavojot mācību stundas, un 67% - mācību stundu laikā (sk. 5.17. zīm.).

Otrs visbiežāk izmantotais medijs mācību darbā ir žurnāli (63% skolotāju izmanto žurnālus, gatavojot mācību stundas, un 42% - mācību stundu laikā). Savukārt trešajā vietā ir avīzes (47% skolotāju izmanto avīzes, gatavojot mācību stundas, un 30% - mācību stundu laikā).

Visretāk mācību darbā tiek izmantots radio, to vispār mācību darbā neizmanto 89% skolotāju.

5.17. zīmējums. Mediju izmantošana mācību darbā

Jautājums aptaujas anketā: Kurus plašsaziņas līdzekļus Jūs visbiežāk izmantojat, gatavojot mācību stundas, un kurus plašsaziņas līdzekļus Jūs izmantojat mācību stundu laikā?

Mediju izmantošana mācību darbā dažādu mācību priekšmetu skolotāju vidū nedaudz atšķiras. Internetu mācību stundu laikā biežāk izmanto dabas zinātņu skolotāji (visi skolotāji – 67%, dabas zinātņu skolotāji – 84%). Plašsaziņas līdzekļus – avīzes, žurnālus un televīziju - salīdzinoši visretāk izmanto matemātikas skolotāji (no visiem

skolotājiem žurnālus gandrīz neizmanto 25%, matemātikas skolotāji – 50%, no visiem skolotājiem avīzes neizmanto 43%, matemātikas skolotāji – 70%, no visiem skolotājiem televīziju neizmanto 57%, matemātikas skolotāji – 76%).

Skolotāju padziļinātajās intervijās respondenti dalījās savā pieredzē par to, kā tieši viņi integrē mediju lietošanu mācību darbā. Kopumā skolotājiem ir vairāk tieši pozitīvās prakses piemēru nekā negatīvās.

Mediju izmantošanas pozitīvās prakses piemēri dažādos mācību priekšmetos

Mūzika

Visdrīzāk sākumskolā tā ir uzskates informācija, bet, sākot ar 5. klasi, tiek aplūkotas konkrētas tēmas, piemēram, ja mēs mācāmies par dejām, tad skatāmies deju ierakstus video, ja mēs izpētām operu, tad meklējam konkrēti operu un kaut kādu sižetu uz divām minūtēm, to ieraksta un rāda bērniem... Mums ir ekrāns, multimediju centrs. Bērni taisa prezentācijas, bet tas ir tikai vecākās klasēs – 9., 10. un 11. klasēs. Tas var būt nav izklaidējošs, bet vairāk uzskates materiāls, jo operu un baletu uz pirkstiem grūti izskaidrot. Simfonisko orķestri vizuāli skatāmies. Mazāki bērni skatās, ja mēs izpētām vijoli, agrāk vienkārši uz CD klausījāmies, tad tagad ir iespēja skatīties kā vijole skan orķestrī vai kā atsevišķi spēlē vijolnieks. (..) Piemēram, ja mēs mācāmies par Mocartu, tad muzikālai viktorīnai es viņiem iesaku sataisīt izlasi savā datorā. Viņi to klausās, teica, ka tas viņiem palīdz. Ir labi rezultāti muzikālās viktorīnas laikā, tāpēc ka mūzikas stunda ir tika viena nedēļas laikā, bet mājās viņi klausījās šo mūziku. (mūzika, RU)

Matemātika

Un tad mēs mācījāmies par riņķa līnijām un, protams, visas problēmas, cirkuļu nav, nekā nav un man tur neiet un nevaru viņiem iemācīt un tad es kādu vakaru sēdēju internetā un atradu prezentāciju tādu un tur bija par riņķa līnijām pasaka, par „resnīti” un „tievīti” un tā ir vienīgā viela šajā klasē, ko zina visi perfekti, jo viņi atceras pasaku.... (matemātika, LV)

Prezentācijās mums bija laba sadarbība 7.klasē ar informātikas skolotāju. Es pasaku tā, ka pusgada laikā jūs varat uztaisīt vienu prezentāciju par ģeometrijas jebkuru tēmu, ko mēs esam izņēmuši, kas jums patika, kas nepatika, kā jūs gribētu labāk paskaidrot to vielu saviem klasesbiedriem. Tad viņi sūta man tās prezentācijas un tad mēs, visa klase, vērtējam prezentācijas darbus un arī informātikas skolotājs vērtē. (matemātika, LV)

Latviešu valoda un literatūra

Tās pašas videofilmas – gan Jāņa Klīdzēja „Cilvēka bērns” fragmentus mēs skatījāmies. Ļoti daudz. Mums ir vesels katalogs, tad atbilstoši tam saturam, mēs cenšamies... Par katru rakstnieku vai dzejnieku kaut kas ir, mēs to visu izmantojam – Alberts Bels, Aleksandrs Čaks, Aleksandrs Grīns, Andrejs Eglītis, Andrejs Pumpurs, Andrejs Upīts. Te var saukt visus autorus, tiešām. (latviešu valoda un literatūra, RU)

Bioloģija

(..) tas viss ir krāsaini un vizuāli. Tas ir svarīgi, jo ļoti daudziem skolēniem ir attīstīta redzes atmiņa – viņš to ieraudzīja un iegaumēja. Tu vari runāt 10 mācību stundas – viņš klausījās, bet neiegaumēja. Var vienu reizi parādīt un viņš iegaumē. Tas, protams, ir liels pluss. (bioloģija, RU)

Man ļoti patīk 'google', es bērniem gatavoju prezentācijas, arī savu metodisko darbu, mums ir arī tāds uzdevums papildināt metodisko bāzi, 'google' ir viss, ko tu vari sameklēt, ir attēli, kas skolēniem ir būtiski. Ja mēs runājam par fotosintēzes procesu, viņi nevar ieiet auga lapās, bet ja es visu parādu shēmu vai attēlu veidā, viņiem viss ir saprotams. (..) Ko katrā mirklī vajag, to mēs arī meklējam. Vēl ir tas, ka ir savstarpējā priekšmetu saikne, man, piemēram, angļu valodas skolotāja pasaka, ka viņi mācās to un to, tu vari ieiet tur un tu redzēsi to un to, un tad mēs mēģinām arī kaut kā, piemēram, es iedodu no sava viedokļa un viņa angļu valodu kā tādu pārbauda. (bioloģija, LV)

Angļu valoda

Tas bija pagājušajā gadā, varbūt gatavojoties tam neklātienas ceļojumam par Lielbritāniju, man pašai bija jātiek skaidrībā, ko es vēlos no skolēniem, sastādīju plānu un katrā no tiem plāna punktiem, no tām vietām, kuras es vēlējos apskatīt, es mēģināju kaut ko interesantu, nevis vienkārši informāciju, bet kādu tādu rozīnīti atrast, piemēram, par Šekspīra dzīvesvietām kaut ko atrast, tā pilsēta Stretforda un tā pa katru, un tad, kad es devu skolēniem klasē, mēs tā kā gidi strādājām, mēģinājām arī izprintēt bildes it kā mēs ceļotu pa to valsti, bet ceļošana pa klasi bija, viņi bija gidi katrs savā vietā un, protams, es palīdzēju viņiem gatavoties un es domāju, ka tas patika visiem un arī man, ka es tā varēju viņus iesaistīt tajā, un, protams, angļu valodas lietošana un informācija par to valsti, tas man šķita ļoti labi. (angļu valoda, LV)

Būtisks aspekts, kas atklājas citētajos skolotāju stāstījumos par pozitīvo praksi, ir ne vien iespēja papildināt mācību vielas izklāstu ar skolēniem saistošu vizuālo vai skaņas materiālu, bet arī dažādu priekšmetu skolotāju sadarbība mediju izmantošanā, kā to ilustrē bioloģijas un angļu valodas skolotāju vai informātikas un ģeometrijas skolotāju sadarbības piemēri.

Padziļinātajās intervijās skolotāji minēja vairākus mediju lietošanas pozitīvos aspektus –priekšrocības. Viens no biežāk minētajiem ir iespēja papildināt esošo mācību vielas izklāstu gan informatīvi, gan arī vizuāli, kas savukārt, skolotāju vērtējumā, palīdz skolēniem efektīvāk apgūt mācību vielu.

(..) mēs varam dažādot stundas, ne tikai grāmata, tas, ka mēs varam atrast plašāku informāciju nekā tas, kas mums ir dots, tas līdz ar to paplašina skolēnu redzesloku. (angļu valoda, LV)

Pirmkārt, visa informācija, kura mums ir vajadzīga, mēs varam atrast par jebkuru tēmu. Tas ir viens pluss. Otrkārt, tas viss ir krāsaini un vizuāli. Tas ir

svarīgi, jo ļoti daudziem skolēniem ir attīstīta redzes atmiņa – viņš to ieraudzīja un iegaumēja. Tu vari runāt desmit mācību stundas – viņš klausījās, bet neiegaumēja. Var vienu reizi parādīt un viņš iegaumē. Tas, protams, ir liels pluss. (bioloģija, LV)

Raugoties no pašu skolotāju perspektīvas, respondenti atzīst, ka internets sniedz iespēju īsā laikā iegūt lielu apjomu papildu informācijas par interesējošiem jautājumiem.

Plusi ir tādi, ka mēs ļoti ātri varam dabūt informāciju, nevis es eju uz bibliotēku un nezinu vai tā grāmata man būs vai nebūs, es uzreiz dabūju. (bioloģija, LV)

Tāpat, vērtējot tehnoloģiju izmantošanu mācību darbā, piemēram, interaktīvās tāfeles, skolotāji novērtē arvien pieaugošo metodisko materiālu klāstu un līdz ar to arī viņu iespēju paplašināšanos, veidojot mūsdienīgu un vizuāli interesantu apgūstamās vielas izklāstu.

Man liekas, ka ir iespēja vairāk, labāk sagatavot to stundu. Ja runā par šīm interaktīvajām tāfelēm, tur jau ir gatavi materiāli dažādos mācību priekšmetos, nav tikai latviešu valodā. Skolēniem tomēr ir interesantāk, ja skolotājs ir ar tādu apjomīgāku un mūsdienīgāku materiālu. (..) ja skolēni nesaprot, tad to [materiālu] var vizualizēt un parādīt uzskatāmi, ka viņš sāk saprast, par ko runā. (latviešu valoda un literatūra, RU)

Līdzās pozitīvajiem aspektiem skolotāji saskata arī vairākus negatīvus mediju izmantošanas mācību darbā momentus, t.sk. ierobežota plašsaziņas līdzekļu un interneta pieejamība, negatīva ietekme uz mācību procesu un tajā ieguldītajiem skolēna resursiem (piemēram, referāta sagatavošana, izmantojot interneta resursus, skolēniem prasa mazāk pūļu), negatīva ietekme uz skolēnu veselību.

Tāpat skolotāji uzskata, ka interneta lietošana būtiski samazina skolēnu interesi par 'rakstīto vārdu', proti, sarūk skolēnu motivācija lasīt grāmatas un drukātos medijus. Turklāt skolēniem ir grūtības pašiem plānot savu laika sadalījumu, ko viņi atvēl dažādu mācību priekšmetu apguvei. Skolotāji ir novērojuši, ka skolēni labprātāk strādā ar uzdevumiem, kuru izpildē ir nepieciešams izmantot internetu, un attiecīgi nepietiekamu laiku velta pārējiem mācību priekšmetiem.

Atsevišķos gadījumos skolotāji atzīst, ka mediju izmantošana mācību darba prasa no viņiem ievērojami vairāk laika ne tikai mācību stundās, bet arī mācību stundas

sagatavošanas procesā. Tas nozīmē, ka ir nepieciešams ne tikai sekmēt to, lai skolotāju prastu strādāt ar jaunajām tehnoloģijām, bet arī veidot atbilstošus metodiskos materiālus elektroniskā vidē, kas ir paredzēti tieši izmantošanai darbam klasē konkrētu vielu apgūvē. Šādi materiāli jau šobrīd ir plaši pieejami, piemēram, dabaszinātņu skolotājiem, kuri savā darbā izmanto materiālus no portāla www.dzm.lv.

Mediju izmantošanas negatīvās prakses piemēri dažādos mācību priekšmetos

Angļu valoda

(..) ar to pašu the Guardian pagājušajā gadā, atceros, kā mēs gatavojāmies eksāmeniem. Eksāmenos parasti ir sarežģīti teksti lasīšanai, tad es no interneta par dažādām tēmām sagatavoju jautājumus katrai grupai par to informāciju un tad mēģināju, lai viņi atrod un sameklē. Bija grūti, jo vārdu krājums un, iespējams, ka man vajadzēja vienu tēmu iedot visiem, jo tad mēs varētu visi apspriest, bet tā kā bija trīs vai četras grupas ar dažādām tēmām, tad es nevarēju pārbaudīt visas. Man vēl otrā stunda bija jāņem, man šķiet, ka tikai ar vienu grupu es varēju izrunāt to, ko viņi ir sapratuši un veikuši, tas sarežģīti bija viņiem. Turpmāk plānojot tas jāņem vērā, jāmaina kaut kas... Bet mums ir 40 minūtes, un, ja stunda ir pēc divām dienām, tad tas jau aizmirstas, kaut kā tā, tur ir jāmaina kaut kas, jāpiedomā nākošreiz. (angļu valoda, LV)

Literatūra

Jā, laikam mana neprasme, strādājot ar Šekspīru pagājušajā gadā 10. klasē. Šķita, ka es esmu atradusi ļoti labu materiālu www.youtube.com un tajā brīdī nebiju pierakstījusi, tur ļoti daudz ir tā materiāla. (..) no rīta atnāku, domāju, ka varēšu ierosināšanas fāzē [kritiskās domāšanas metode] to rādīt un nevaru vairāk atrast, jo ļoti pārblīvāts šis portāls ar materiāliem. (..) Bija jāiztiek ar ne tik labu materiālu. (literatūra, LV)

Matemātika

Kad man nebija antivīrusa sistēma, tad man bija tā, kad es sāku rādīt vienu prezentāciju un man sāka lekt ārā dažādi saiti, attēli, kuri nebūtu jārāda bērniem, tas bija tāds negatīvs. (matemātika, LV)

5.3.2. Dažādu mediju piemērotība izmantošanai mācību darbā

Dažādu mediju piemērotības novērtējums loģiski saskan ar iepriekš analizēto mediju izmantošanu mācību darbā – salīdzinoši vismazāk skolotāju kā piemērotu mācību darbam atzīst radio (22%), kas bija arī visretāk mācību darbā izmantotais medijs (sk. 5.18. zīm.). Savukārt mācību darbam vispiemērotākais medijs skolotāju vērtējumā ir internets (98%), un to skolotāji reāli arī visbiežāk izmanto. Skeptiskākie par plašsaziņas līdzekļu – radio, televīzijas, avīžu un žurnālu - izmantošanu mācību darbā

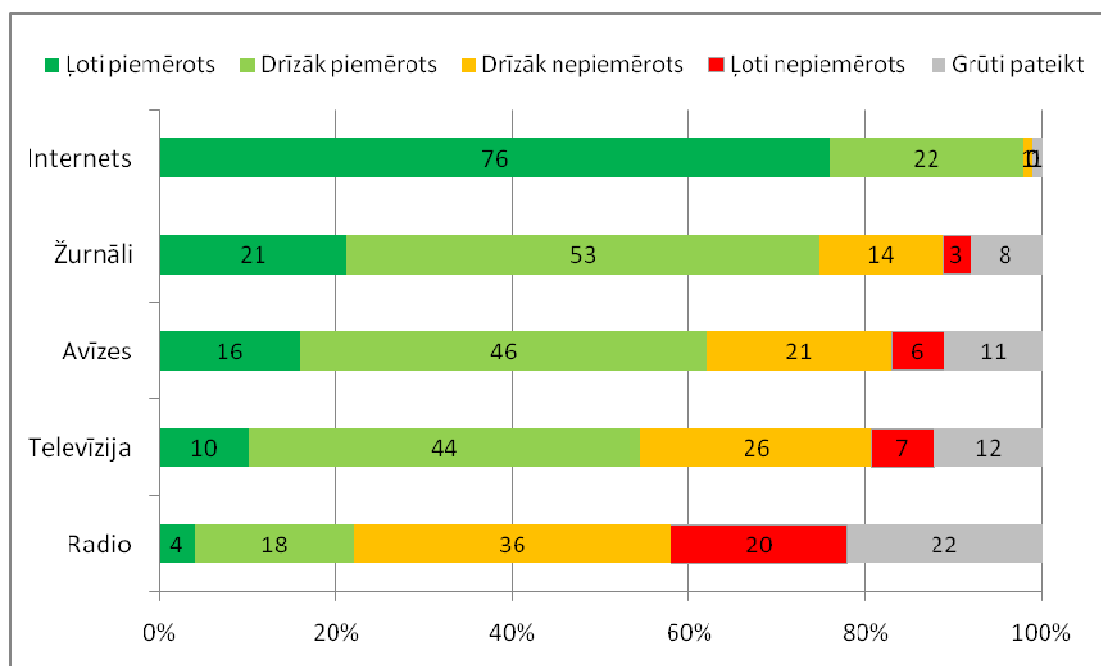
ir matemātikas skolotāji. Jāsecina, ka atšķirībā no citiem mācību priekšmetiem, matemātikas stundām izmantojams ir galvenokārt tikai internets.

Padziļinātajās intervijās arī izskanēja viedoklis, ka ne visos mācību priekšmetos var vienlīdz efektīvi izmantot medijus. Samērā izplatīts ir viedoklis, ka plašākas un daudzveidīgākas mediju izmantošanas iespējas ir sociālo un humanitāro zinātņu, savukārt dabaszinātņu bloka priekšmetos tās ir ierobežotākas.

Ja es salīdzinu angļu valodu un bioloģiju, angļu valodu man šobrīd pasniedz draudzene skolā, viņiem ir ierasta lieta, ka viņiem katru nedēļu ir jāgatavo interneta teksti. Skolēns sagatavo. Es domāju, ka tādā matemātikā, var jau būt, ka tu kaut ko atrodi, bet tad skolotājam ir ļoti daudz jāmeklē. Ja tā ir angļu valoda, tā jau valoda kā tāda tevi bagātina. Bioloģijā būs stipri mazāk, un tas ir koncentrētākā veidā, vienreiz semestrī es uzprasu tādu darbu [kurā nepieciešams izmantot interneta resursus], biežāk es neprasu. (bioloģija, LV)

5.18. zīmējums. Mediju piemērotība izmantošanai mācību darbā

Jautājums aptaujas anketā: Cik piemērota, Jūsaprāt, ir dažādu plašsaziņas līdzekļu – radio, televīzijas, interneta, avīzes, žurnālu – izmantošana mācību darbā Jūsu priekšmetā?

Skolotāju stāstījumos intervijās atklājās problēmas, ar kurām viņi saskaras, izmantojot internetu mācību nolūkos. Pirmkārt, var novērot, ka skolotāji izmanto nejauši (caur interneta meklētājiem) atrastus materiālus, kas ir tikai daļēji piemēroti konkrētās vielas izklāstam. Otrkārt, skolotājiem vēl ir nepietiekami uzkrāta pieredze un

zināšanas, kā efektīvi izmantot internetu mācību darbā ar skolēniem klasē. Par to liecina vairāki skolotāju komentāri padziļinātajās intervijās.

(..) tās prezentācijas vai materiāli, citreiz tā automātiski paņem, gribi parādīt, bet, kad sāc rādīt, redzi, ka kaut kas ir izlaists vai kaut kas nav iekļauts, kas būtu jāiekļauj, tāpēc, tā nepārskatot un nepiedomājot materiālus, laikam nevar stundā rādīt, ko mēs dabūjam internetā. (matemātika, LV)

Es domāju, ka man pietrūkst laika un prasmju, tieši prasmes to visu atrast, tāpēc ka ir ļoti daudz [informācijas]. Var ierakstīt atslēgas vārdus „dziesmu svētki” vai konkrētas dziesmas izpildīšanu Dziesmu svētkos, bet parādās ļoti daudz variantu un tu nevari atrast... Es domāju, ka šis nesistemātiskums, liels informācijas apjoms. Nekā gatava nav, visu ir jāmeklē pašam. Varbūt tu šodien neatradi, jo ne tā esi ierakstījis meklētājā, bet pēc nedēļas skaties un parādās kaut kas pavisam cits. Tad domā, kāpēc tu iepriekšējo neizmantoji un kur tas tagad pazuda. (mūzika RU)

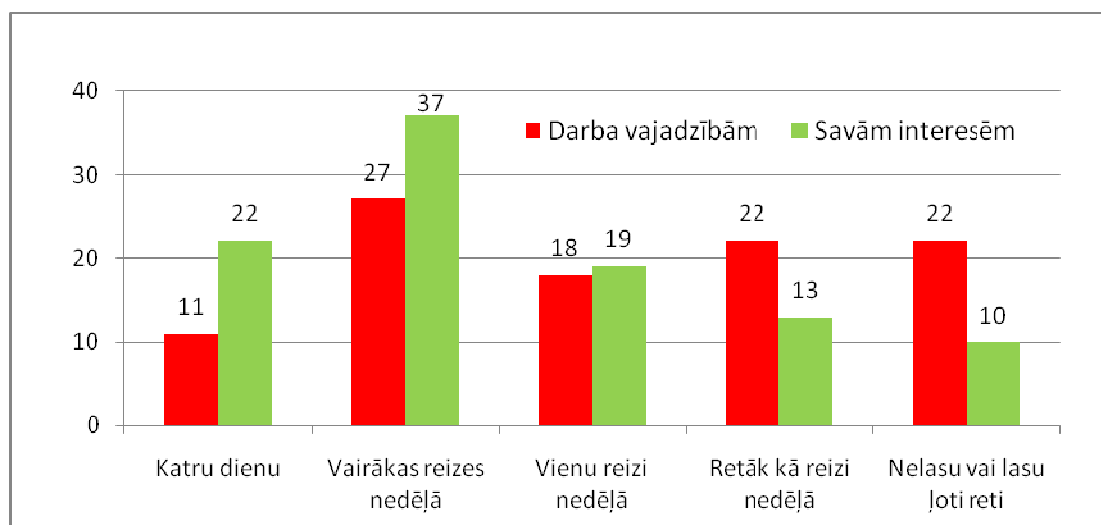
Jā, pārsātinātība, ka ir jādomā skolotājam un ja vēl vairāku priekšmetu skolotāji dienas gaitā izmanto, tad grūti gan fiziski, gan psiholoģiski tam skolēnam, viņš izjūt diskomfortu un viņi par to arī runā, tāpēc ļoti jādomā par to, ko rādīt un cik daudz rādīt, nevar visas 40 minūtes izmantot tos resursus. (latviešu valoda, RU)

5.3.3. Avīžu un žurnālu lasīšanas biežums profesionālos nolūkos

Katru dienu avīzes darba vajadzībām lasa 11% skolotāju, savām interesēm – 22% skolotāju (sk. 5.19. zīm.).

5.19. zīmējums. Skolotāju avīžu lasīšanas biežums dažādiem mērķiem

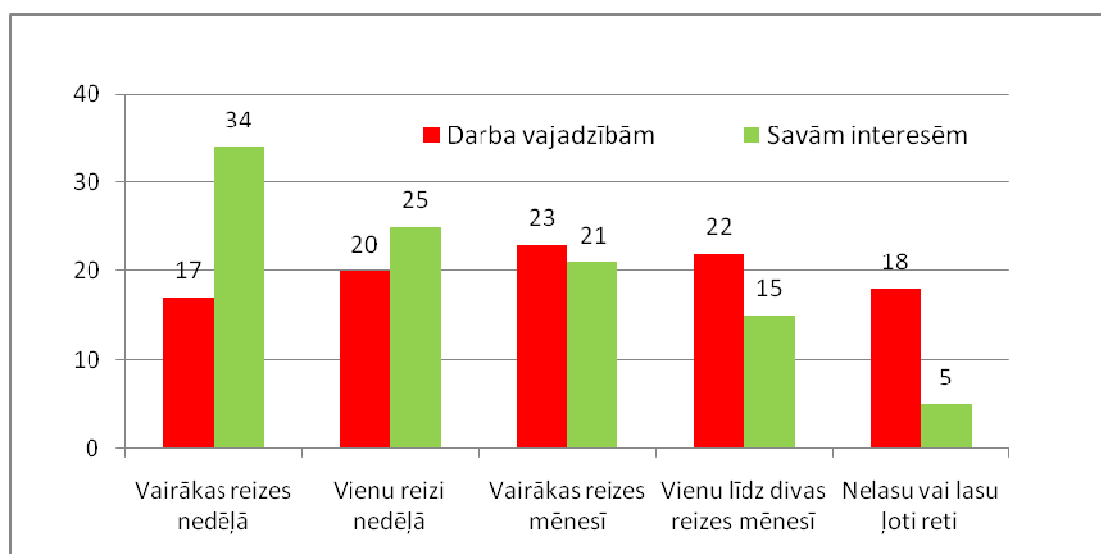
Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Jūs lasāt avīzes ... ?

Vairākas reizes nedēļā avīzes darba vajadzībām lasa 27%, savām interesēm – 37%. Salīdzinoši žurnālus ne mazāk kā vairākas reizes nedēļā darba vajadzībām lasa 17% skolotāju, bet savām interesēm – 34% skolotāju (sk. 5.20. zīm.). Tas parāda, ka kopumā avīzes gan darbam, gan savām interesēm skolotāji lasa biežāk. Salīdzinoši biežāk avīzes darba vajadzībām lasa latviešu valodas un humanitāro un sociālo zinātņu mācību priekšmetu skolotāji, bet retāk – matemātikas skolotāji.

5.20. zīmējums. Skolotāju žurnālu lasīšanas biežums dažādiem mērķiem

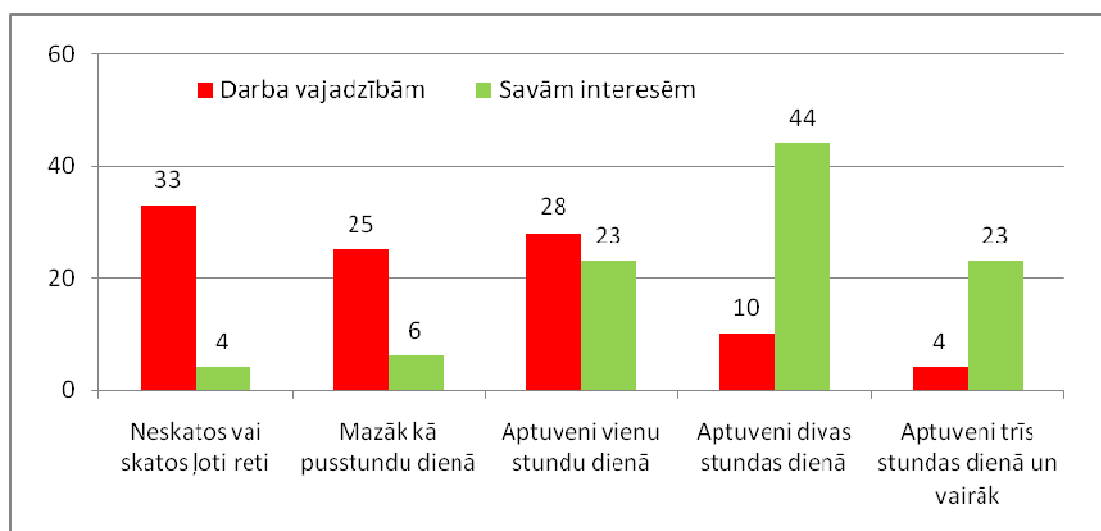
Jautājums aptaujas anketā: Cik bieži Jūs lasāt žurnālus ... ?

5.3.4. Televīzijas un radio izmantošanas biežums profesionālos nolūkos

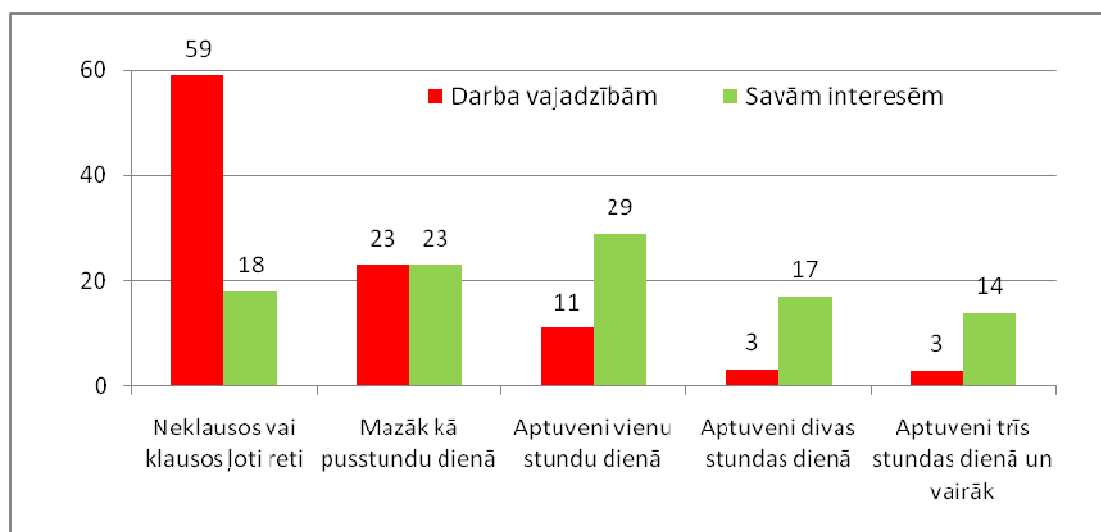
5.21. zīmējums. Skolotāju televīzijas skatīšanās biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Jūs parasti skatāties televīziju ... ?

Televīzija un radio pārsvarā tiek izmantots savām interesēm un atpūtai, nevis mācību darbā. 33% skolotāju atzīst, ka neskatās televīziju darba vajadzībām, bet 59% - ka neklausās radio darba vajadzībām (sk. 5.21. un 5.22. zīm.). No tiem skolotājiem, kas tomēr izmanto šos plašsaziņas līdzekļus mācību darbā, vairums tam velta mazāk kā pusstundu dienā.

5.22. zīmējums. Skolotāju radio klausīšanās biežums dažādiem mērķiem
 Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Jūs parasti klausāties radio ... ?

5.3.5. Interneta izmantošanas biežums profesionālos nolūkos

Salīdzinot ar citiem medijiem, internetu skolotāji intensīvi lieto gan mācību darbā, gan savām interesēm. Šos aptaujas rezultātus apstiprina arī padziļinātajās intervijās uzklusītā skolotāju pieredze.

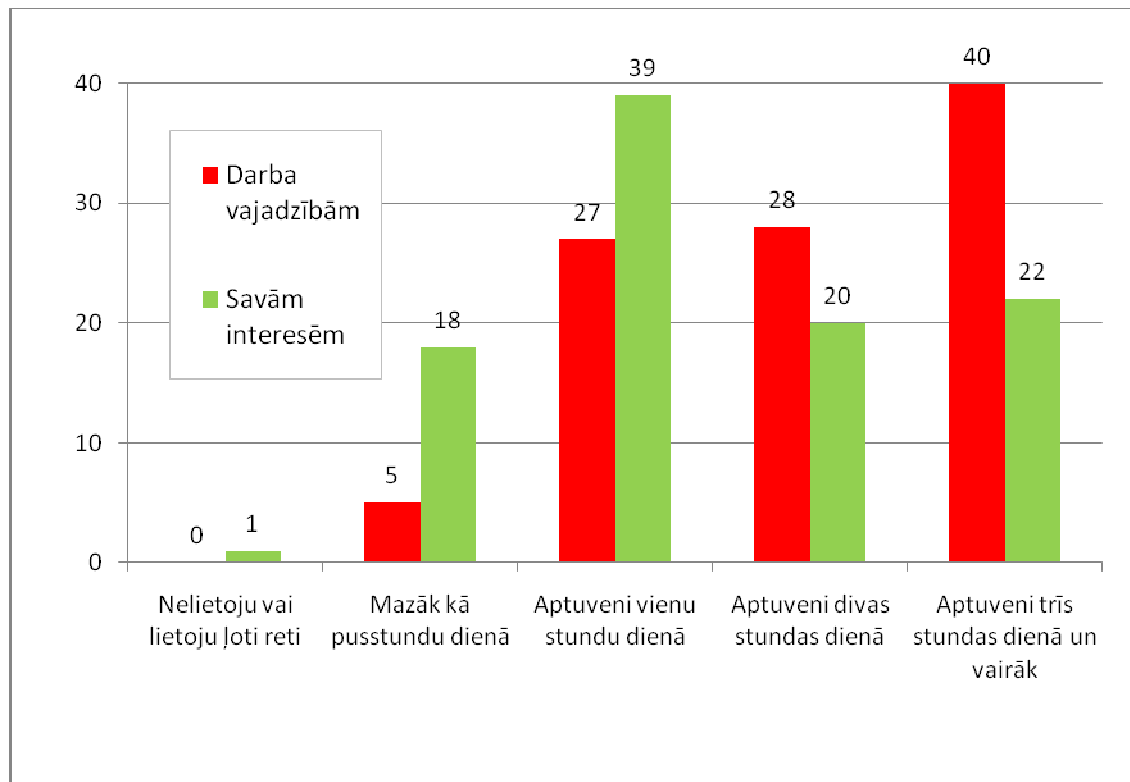
(..) ļoti reti, kad sociālos portālus izmantoju atpūtai. Pārsvarā izmantoju darba vajadzībām. 98% interneta lietošanas laika es pavadu darba vajadzībām. (bioloģija, RU)

Saskaņā ar skolotāju aptaujas rezultātiem 40% skolotāju internetu darba vajadzībām lieto aptuveni trīs stundas dienā vai vairāk, kas ir ļoti augsts rādītājs (sk. 5.23. zīm.). Iespējams, to var skaidrot ar nepieciešamību ikdienā lietot portālu *e-klase*, kur jāpapildina informācija gan par skolēnu apmeklējumu un vērtējumu, gan par uzdoto uz nākošo dienu. Aplūkojot atbilžu sadalījumu dažādu mācību priekšmetu skolotāju grupās, redzams, ka visvairāk to, kas internetu darba vajadzībām lieto aptuveni trīs

stundas dienā vai vairāk, ir dabas zinātņu skolotāju vidū (53%), bet vismazāk – svešvalodu skolotāju vidū (33%).

5.23. zīmējums. Skolotāju interneta lietošanas biežums dažādiem mērķiem

Jautājums aptaujas anketā: Cik ilgi Jūs parasti lietojat internetu ... ?

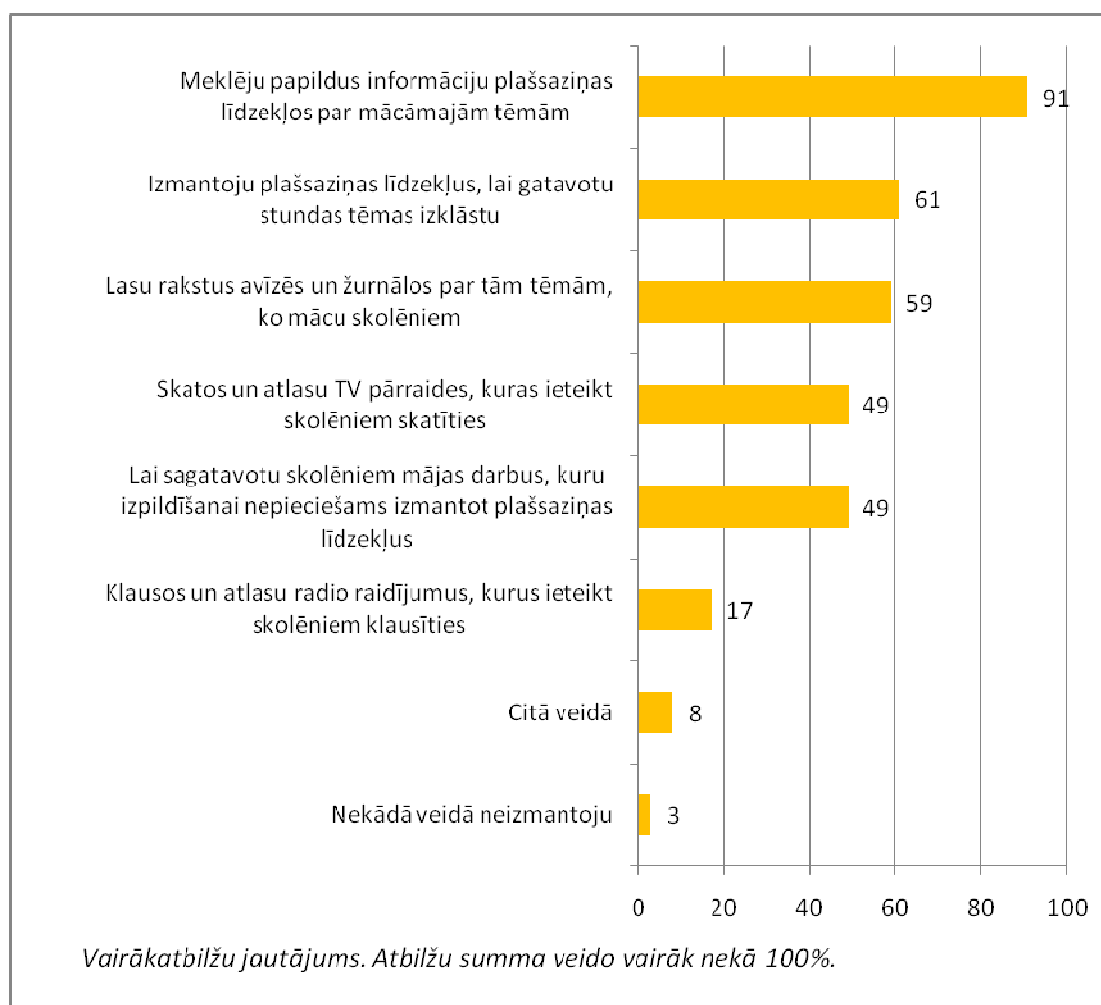
5.3.6. Mediju izmantošanas veidi, gatavojot mācību stundas

Mediji mācību stundu gatavošanas procesā visbiežāk tiek izmantoti papildu informācijas meklēšanai (91%) (sk. 5.24. zīm.). 49% skolotāju medijus izmanto, lai sagatavotu skolēniem uzdevumu – mājas darbu, kura izpildīšanai nepieciešams izmantot medijus. Salīdzinoši biežāk šim uzdevumam medijus izmanto latviešu valodas (62%) un humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji (65%). Latviešu valodas un humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji salīdzinoši biežāk skatās un atlasa TV pārraides, kuras ieteikt skolēniem skatīties (visi skolotāji - 49%, humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji – 62%, latviešu valodas skolotāji – 64%).

Humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji biežāk lasa arī rakstus avīzēs un žurnālos par tām tēmām, kuras māca skolēniem (visi skolotāji - 59%, humanitāro un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji – 72%).

5.24. zīmējums. Mediju izmantošanas veidi, gatavojot mācību stundas

Jautājums aptaujas anketā: *Kādā veidā Jūs parasti izmantojat plašsaziņas līdzekļus – radio, televīziju, presi, internetu, gatavojot MĀCĪBU STUNDAS?*

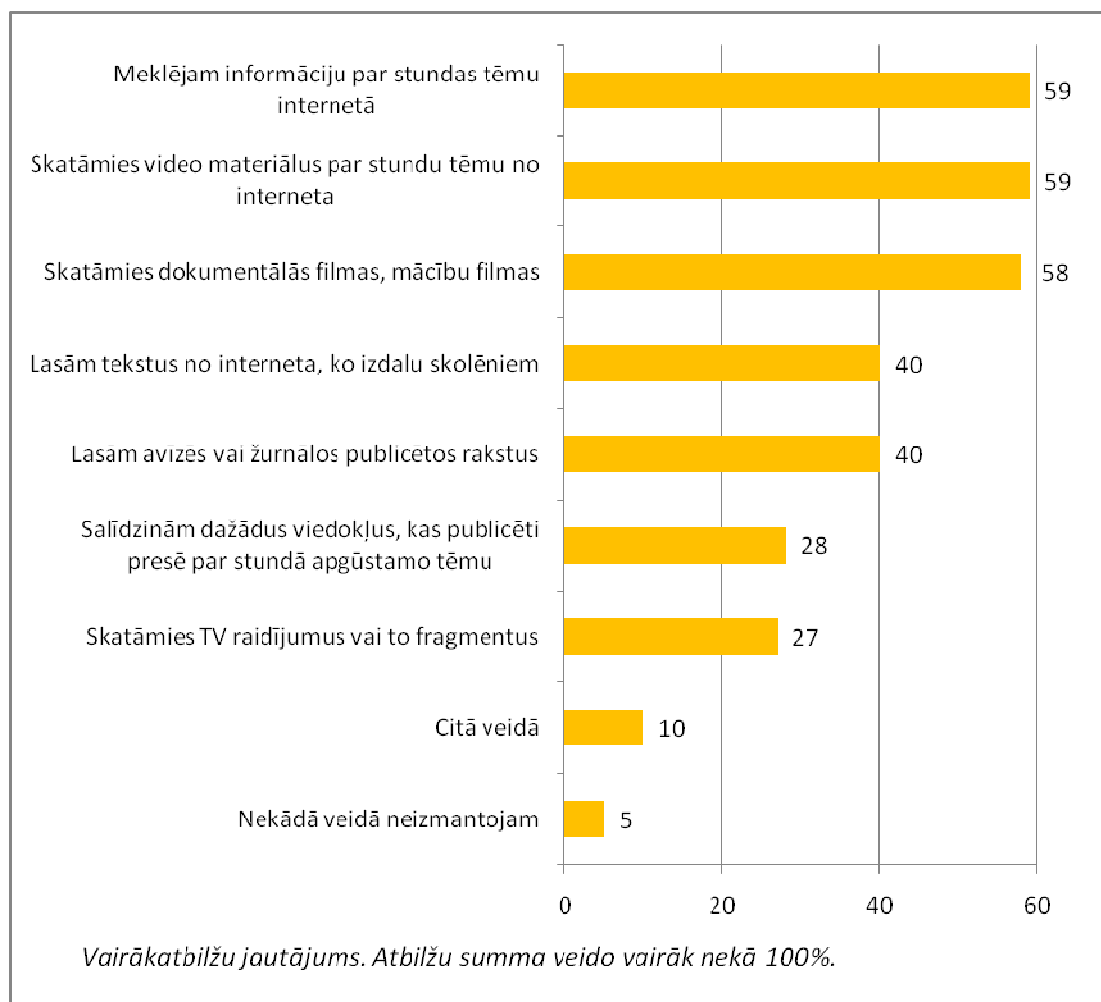

5.3.7. Mediju izmantošanas veidi mācību stundās darbā ar skolēniem

Trīs visbiežāk minētie veidi, kā skolotāji izmanto medijus mācību stundās ir – informācijas meklēšana par stundas tēmu internetā (minējuši 59% skolotāju), video materiālu no interneta skatīšanās (minējuši 59% skolotāju), un dokumentālo vai mācību filmu skatīšanās (58%) (sk. 5.25. zīm.).

Salīdzinoši biežāk visus piedāvātos mediju izmantošanas veidus ikdienā izmanto humanitāros un sociālo zinātņu priekšmetu skolotāji.

5.25. zīmējums. Mediju izmantošanas veidi mācību stundās darbā ar skolēniem
Jautājums aptaujas anketā: Kādā veidā Jūs parasti izmantojat plašsaziņas līdzekļus – radio, televīziju, presi, internetu – SKOLĀ MĀCĪBU STUNDĀS darbā ar skolēniem?

Dabas zinātņu skolotāji visbiežāk medijus izmanto, lai skatītos ar skolēniem video materiālus par stundas tēmu no interneta (visi skolotāji - 59%, dabas zinātņu skolotāji – 82%), lai skatītos dokumentālās vai mācību filmas (visi skolotāji - 58%, dabas zinātņu skolotāji – 76%), kā arī – lai meklētu informāciju par stundas tēmu internetā (visi skolotāji - 59%, dabas zinātņu skolotāji – 63%).

Matemātikas skolotāji visbiežāk medijus stundā izmanto, lai meklētu informāciju par stundas tēmu internetā (visi skolotāji - 59%, matemātikas skolotāji – 69%).

Svešvalodu skolotāji salīdzinoši biežāk stundās skolēniem liek lasīt tekstus no interneta (visi skolotāji - 40%, svešvalodu skolotāji – 62%). Savukārt latviešu valodas skolotāji, salīdzinot ar citiem skolotājiem, klasē biežāk gan skatās dokumentālās vai mācību filmas (76%), gan skatās TV raidījumus vai to fragmentus (43%), gan lasa avīzēs vai žurnālos publicētus rakstus (63%), gan lasa tekstus no interneta (51%), gan salīdzina dažādus viedokļus, kas publicēti presē par stundā apgūstamo tēmu (48%). Aptaujas rezultātus papildina un ilustrē skolotāju izteikumi no padziļinātajām intervijām:

Es to [interneta resursu izmantošanu] sasaistu ar mācību saturu. Katrā klasē jāklāsta konkrēts mācību saturs, tad attiecīgi arī meklējam to informāciju. Piemēram, ja 8. klasē iet runa kaut vai par literatūras grāmatu „Ojāra Vācieša dzeja”, tad piemeklēju klāt multiplikācijas filmu, kaut vai „Astoņi kustoņi”, un noskatāmies šo filmu vai fragmentu. Vidusskolā ir ļoti labi. Es daru tā, ja pat mums nav mācību grāmatas, piemēram, pagājušā gadā 11. klasē literatūrā nebija mācību grāmatas, tad es atveru interneta vietni, piemēram, par konkrētu ārzemju rakstnieku vai dzejnieku. Tā informācija, kas tur ir, īstenībā ir kā mācību grāmata. Tas ir vienīgais un galvenais informācijas avots. Tad man nevajag gatavot izdales materiālu. (latviešu valoda, RU)

Interaktīvos materiālus, tie jau ir gatavi, tur viss jau ir ietverts, bet kā citās klasēs, kur nebija tie materiāli, tur es pati meklēju. Piemēram, Annas Brigaderes „Sprīdīti” mēs mācījāmies, pēc tam mēs noskatījāmies [portālā] www.pasakas.net animācijas filmu, pēc tam mēs skatījāmies mākslas filmu tiešsaistē internetā. (latviešu valoda un literatūra RU)

(..) televīzijā, ja ir par valodas kultūras jautājumiem un par saziņu, tad mēs norunājam, ka noskatīties „Panorāmu” vai to un to ziņu raidījumu. Pēc tam mēs to klasē analizējam, ja ir kāds interesantāks raidījums. Tad, kad mēs mācāmies par valodas stiliem gan 5. klasē, gan 11. klasē, tad, strādājot ar publicistikas materiāliem, viņi nāk ar saviem žurnāliem, laikrakstiem. Tad strādā arī ar tiem. (latviešu valoda, LV)

5.3.8. Galvenie šķēršļi mediju izmantošanai mācību darbā

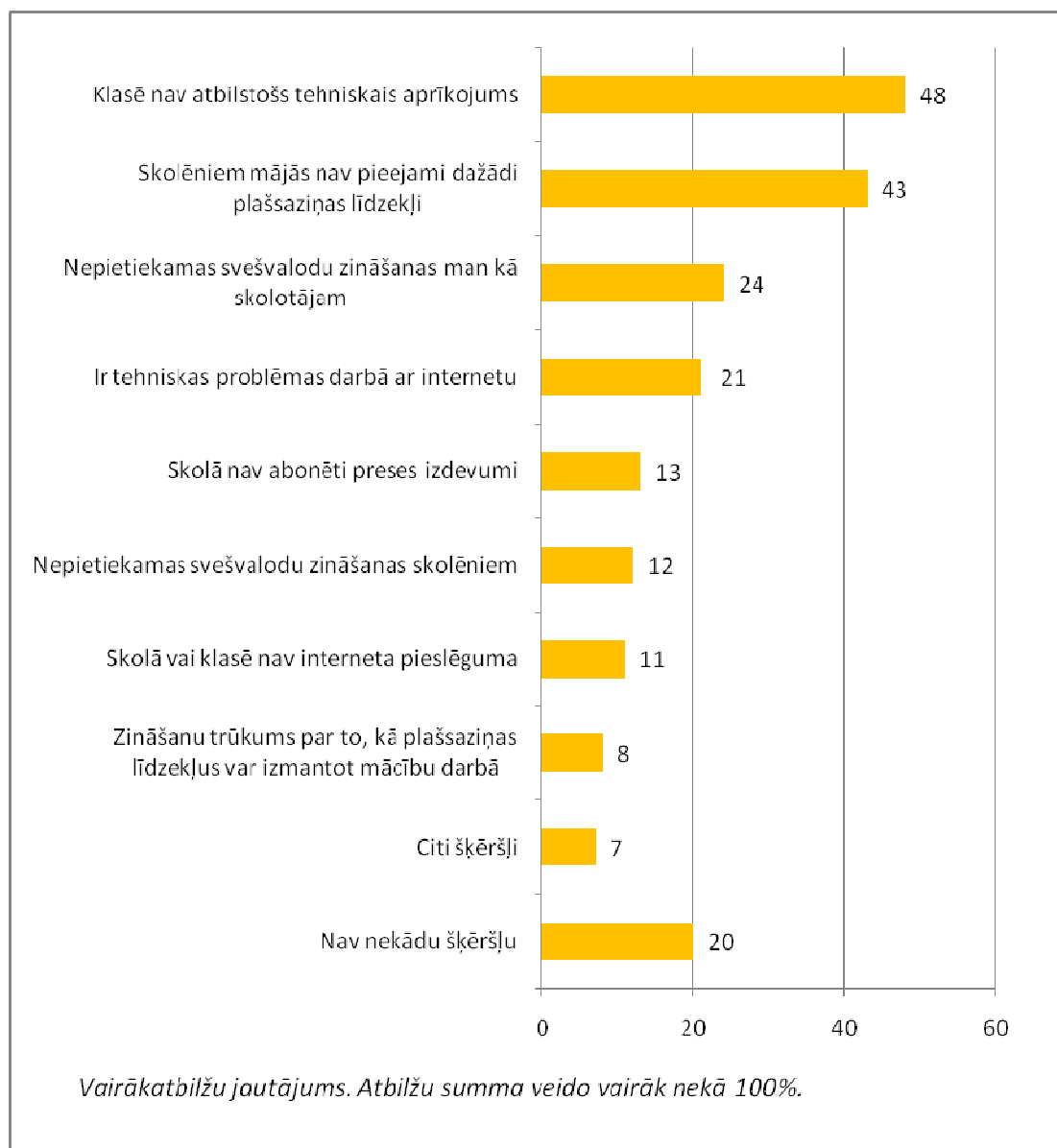
20% skolotāju uz jautājumu „Kādi Jums ir galvenie šķēršļi, lai izmantotu plašsaziņas līdzekļus mācību darbā?” atbild, ka nav nekādu šķēršļu.

Visbiežāk minētie šķēršļi mediju izmantošanai mācību darbā ir, pirmkārt, tas, ka klasē nav atbilstošs tehniskais aprīkojums (nav datoru, televizora, interaktīvās tāfeles) – 48% (sk. 5.26. zīm.). Otrkārt, tas, ka skolēniem mājās nav pieejami dažādi plašsaziņas līdzekļi (nav interneta, vecāki neabonē, nepērk preses izdevumus u.tml.) – 43%.

Tehniskā aprīkojuma nepilnības biežāk anketās atzīmējuši latviešu valodas un svešvalodu skolotāji (atbilstoši 64% un 56%), retāk – dabas zinātņu skolotāji (28%)
Tas, ka skolēniem mājās nav pieejami dažādi plašsaziņas līdzekļi (nav interneta, vecāki neabonē, nepērk preses izdevumus u.tml.), biežāk kā nozīmīgs šķērslis mediju izmantošanai mācību darbā ir minēts latviešu valodas skolotāju vidū (56%).

5.26. zīmējums. Galvenie šķēršļi mediju izmantošanai mācību darbā

Jautājums aptaujas anketā: *Kādi Jums ir galvenie šķēršļi, lai izmantotu plašsaziņas līdzekļus mācību darbā?*

Tāpat kā aptaujā arī padziļinātajās intervijās vairāki skolotāji uzsvēra, ka viens no galvenajiem mediju lietošanas šķēršļiem ir klašu telpu tehniskais aprīkojums –

nepietiekams skaits interaktīvo tāfeļu skolā, nepietiekams datoru nodrošinājums, ierobežota interneta pieejamība skolā vai mājās (tas attiecas gan uz skolotājiem, gan uz skolēniem) vai nekvalitatīvs interneta pieslēgums. Savukārt ierīkotās datorklases ir ļoti noslogotas un tas paredz, ka skolotājiem ir rūpīgi jāplāno mācību darbs, lai savlaicīgi rezervētu ar datoriem vai interaktīvo tāfeli aprīkotu telpu. Nepietiekamā tehniskā nodrošinājuma dēļ, kā atzina paši skolotāji, viņi neregulāri var izmantot jaunākās tehnoloģijas (internetu, datorus, interaktīvo tāfeli, prezentācijas u.c.) mācību darbā, kas savukārt liedz viņiem nostiprināt savas prasmes šajā jomā.

Būtu ļoti labi, ja klasē es varētu no datora parādīt uz ekrāna, man nav tādu iespēju. Tas pats, ja mazāka grupiņa klasē, tad es varētu uz sava portatīvā parādīt, bet internets dažreiz izkrīt, un es nevaru neko izdarīt. (angļu valoda, LV)

Šķēršļi... piemēram, datori ir veci, tie „uzkaras”. Tas tik tiešām ir liels šķērslis. Lietot jau var kādu reizi, bet, ja to dari bieži, tad maz no tā prieka, tāpēc ka.... Protams, ka gribētos. Vienu reizi uzklikšķināju un tur jau viss parādās. Gribētos, lai ātrums ir liels, lai dators ir jauns. Kāpēc gan ne? Vecus datorus mēs jau varam atļauties, bet jaunus gan nē. (fizika, RU)

Manuprāt, avīzes būtu pieejamas, bet, ja man televīzija būtu jāieslēdz stundā, diez vai es varētu to jebkurā kabinetā ieslēgt, par interaktīvajām tāfelēm nerunāsim, nav jau tā datoru pieejamība, ir datorklase, bet tur ir speciāli jāsarunā, bet man liekas, ka labāk, ja skolēniem būtu katrā kabinetā, tas man liekas ir katra skolotāja sapnis un skolēniem arī. (latviešu valoda un literatūra, RU)

Ja tas internets darbojas ļoti lēni, tad skolotājs arī atsakās to darīt. Es zinu, ka citos kabinetos tā interneta saite ļoti lēni veras vaļā, viņi saka, ka tas ir pārāk apgrūtināts. Bet, tā kā man ir diezgan ātrs tas internets, tāpēc es viņu izmantoju. (latviešu valoda, LV)

(..) ļoti žēl, ka klasē nav interaktīvās tāfeles, jo pēc būtības materiālus es skolēniem nevaru parādīt, kolēģus ne vienmēr traucēšu, līdz ar to nav arī tādu iemaņu darbam, jo iemācīties teorētiski ir viens un strādāt katru dienu ir cits. (matemātika, LV)

Jau pusgadu darbojas tāda klase, bet ļoti daudz klašu un skolotāju, kuri arī uz turieni grib tikt. Tikai viena klase uz visu skolu. Ja izkrīt kāda mācību stunda, tu uz turieni tiec un tev ir materiāls, bet ir reizes, kad kabinets aizņemts, jo nedēļu iepriekš ir pierakstījies kāds cits skolotājs. Un viss - tēma paiet un tu nevari parādīt. Tu jau mēģini parādīt kaut ko uz interaktīvās tāfeles, caur internetu, bet gadās, ka tēma jau izieta. (bioloģija, RU)

Būtisks mediju izmantošanas šķērslis skolotāju vērtējumā ir mācību stundas garuma ierobežojumi, proti, skolotāji atzīst, ka viņiem ir grūtības 40 minūšu garā stundā integrēt mediju materiālu. Tas nozīmē, ka skolotāji mediju izmantošanu mācību darbā drīzāk uztver kā papildu resursu, kas nevar aizstāt atsevišķu jautājumu apguvē pamata materiālu, piemēram, no mācību grāmatām. Vienlaikus arī šādā aspektā skolotāji netieši atklāj, ka viņiem nav pietiekamu prasmju un zināšanu par interneta izmantošanu stundās.

Redzat, ir tikai 40 minūtes stundā, bet informācija, ko es atrodu internetā ir ļoti plaša un stundas laikā zināšanu līmenis ir ļoti dažāds un tad jāvariē tas vidējais, lai varētu saprast arī tas ar zemākām zināšanām, un, protams, ja es gribu strādāt stundā ar materiālu, man viņš ir jāizkopē un skolēnam tā lapa ir jānoliek uz sola. Tā kā tas, kas ir daudzums, man ir kaut kā jāsaīsina, jāmēģina apkopot īsākā veidā, tur ir tā grūtība, jo informācija tiešām ir plaša un detalizēta. Tad es stiprākajiem dodu mājās uzdevumu, iedodu saiti un lūdzu pašiem mēģināt gan zināšanu paplašināšanai, gan arī kā mājas darbu. (angļu valoda, LV)

Kaut arī dažās padziļinātajās intervijās skolotāji atzina, ka arvien paplašinās metodisko materiālu klāsts, piemēram, darbam ar interaktīvo tāfeli, un tiek veidoti elektroniskie materiāli, piemēram, dabaszinātņu priekšmetos, tomēr skolotāju vērtējumā ir nepieciešams šādu materiālu klāstu papildināt un padarīt tos plašāk pieejamus.

(..) ja man ir vajadzīga kāda tēma, kaut kas papildus tēmai, es ierakstu tēmas nosaukumu un apskatu visus materiālus. Par nožēlu ļoti daudz materiālu ir krievu valodā un žēl, ka viņus tulkot ir diezgan grūti, jo krievu valodā tur ir diezgan labi izstrādāti gan stundu plāni, gan papildu materiāli. Tagad mums parādās arī latviešu valodā vairāk sakarā ar Eiropas projektu, bet ne visur mēs varam tikt iekšā, piemēram, ir vajadzīgs ievadīt paroli, reģistrēties, bet pēc reģistrēšanās mums neko neatsūta, mūs nepiereģistrē nezina kāpēc. (matemātika, LV)

(..) Latviešu valodā retāk [izmantoju interneta resursus], jo tur maz informācijas pieejams, vairāk angļu valodā. Latviešu valodā diemžēl daudz kas nav tulkots, tādēļ sanāk, ka no vairākām lapām kaut kas kopīgs jāizveido. Tā ir problēma, jā, jo varētu, piemēram, atrast interesantus stundu piemērus, bet maz cilvēku, kas to internetā pārējiem piedāvā, Latvijā nav tas tik populāri... Krievu valodā atkal ir tāda problēma, ka ir ļoti daudz un tā informācija atkārtojas. Discovery channel un tās filmas skolēni paši ļoti daudz skatās, un sanāk bieži vien, ka viņi to jau ir redzējuši, un es nezinu, cik daudz to var izmantot stundā, jo tur ir jāizdomā uzreiz uzdevumi, lai ne tikai skatās. (sociālās zinības, vēsture, RU)

Atsevišķi pedagogi atzīst, ka jau šobrīd notiek ne tikai koleģiāla, bet arī institucionalizēta skolotāju pieredzes apmaiņa par interneta resursu izmantošanu mācību darbā. Vienlaikus skolotāji intervijās norāda, ka labprāt tālākizglītības aktivitāšu ietvaros apmeklētu kursus par jauno tehnoloģiju un īpaši mediju izmantošanu mācību darbā. Ar līdzšinējo piedāvājumi intervētie skolotāji nav apmierināti. Padziļinātajās intervijās izskanēja vairāki argumenti. Pirmkārt, skolotāji minēja, ka viņi nav uzzinājuši neko būtiski jaunu šajās profesionālajās apmācībās. Otrkārt, skolotājiem ir nepietiekamas svešvalodu (galvenokārt angļu valodas) zināšanas, lai efektīvi izmantotu jauniegūtās zināšanas. Treškārt, lai kursus apgūtās prasmes nostiprinātu, ir nepieciešams tās regulāri pielietot. To savukārt ierobežo nepietiekamais klašu tehniskais aprīkojums, kā rezultātā skolotāji neregulāri var izmantot interaktīvās tāfeles, datorus un internetu mācību darbā klasē.

Mums ir metodiskās apvienības novadā un tad pedagogi dalās ar pieredzi un iesaka, kur labāk un dažādas saites, es tagad nevaru minēt, jo no galvas visas nezinu. (angļu valoda, LV)

Protams, būtu nepieciešami kādi kursi, un šo jautājumu laikam varētu atrisināt pozitīvi, bet atkal, man pašai aizejot uz kādiem kursiem, man nepilnvērtības sajūta rodas, jo mājās man dators ir, labi, bet programma ir krievu valodā. Tur es kaut ko saprotu, bet kursus programma ir, dators runā ar mani angliski, un es neko nesaprotu, un katru reizi jautāt un pārjautāt, un es vienalga diez vai tos vārdus iemācīšos, tas tāds mīnuss. Otrkārt, ja runā par interaktīvo tāfeli, es pierakstījos kursus, lai strādātu ar interaktīvo tāfeli, bet atkal jebkuras iemaņas zūd, ja viņas regulāri neizkopj. (matemātika, LV)

Gribētos aiziet uz tādiem kursiem pamācīties, bet visos kursus, kurus es apmeklēju, es neko jaunu neesmu guvusi. Jā, iedeva jaunus saitus [interneta vietnes], kurus es varēju pati internetā atrast. Vēl ir ļoti maz laika šajosursos. Kursos par interaktīvo tāfeli sēž 30-40 skolotāju, bet viens cilvēks rāda. Vajadzētu ar katru individuāli strādāt, parādīt, kas, kur un kā strādā. Katram jābūt savai vietai un datoram. Viss tas notiek ļoti ātri, grūti iegaumēt. Pat, ja kaut ko labu priekš tevis rāda, tu skaties un it kā visu saproti, bet pēc tam visu aizmirsti. (bioloģija, RU)

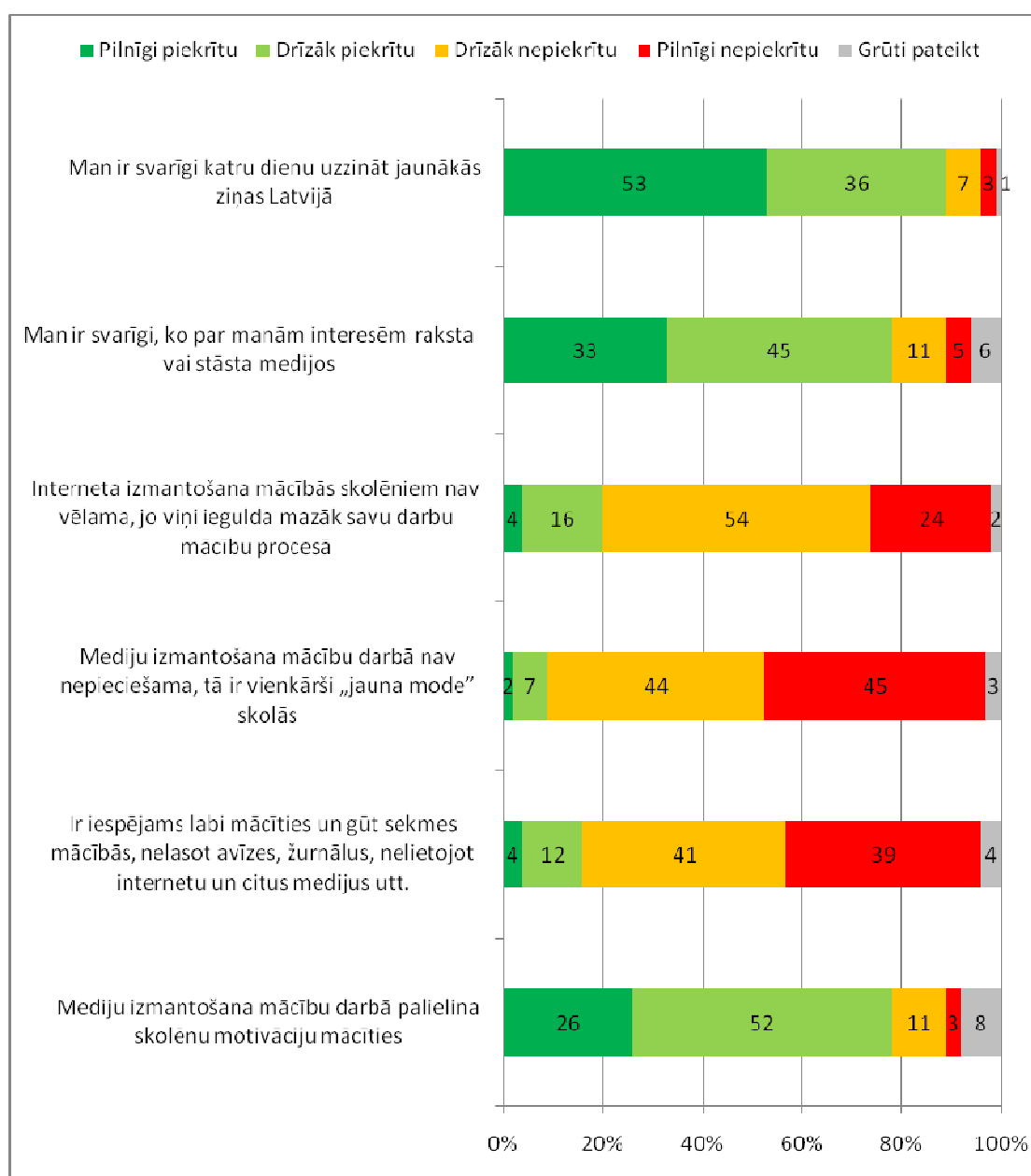
5.4. Mediju kompetenču pašvērtējums

5.4.1. Mediju informācijas nozīmības vērtējums

Skolotāju aptaujā mediju informācijas nozīmīgums tika mērīts, izmantojot vairākus izteikumus. Divi no šiem izteikumiem nomēra to, cik nozīmīga skolotājiem ir mediju informācija par notikumiem Latvijā un viņu personīgajām interesēm, četri citi izteikumi nomēra skolotāju viedokļus par mediju izmantošanu darbā ar skolēniem.

5.27. zīmējums. Mediju informācijas nozīmības vērtējums

Jautājums aptaujas anketā: Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat katram izteikumam.

Kopumā lielākā daļa skolotāju piekrīt, ka viņiem ir svarīgi katru dienu uzzināt jaunākās ziņas Latvijā (89%, summētas atbildes „pilnīgi piekrītu” un „drīzāk piekrītu”) (sk. 5.27. zīm.). Salīdzinoši biežāk piekrītošu attieksmi pret šo apgalvojumu ir pauduši humanitāro un sociālo zinātņu skolotāji (95%).

Vairākums skolotāju piekrīt arī apgalvojumam „Man ir svarīgi, ko par manām interesēm raksta vai stāsta medijos” (78%, summētas atbildes „pilnīgi piekrītu” un „drīzāk piekrītu”). Šim apgalvojumam biežāk piekrīt latviešu valodas skolotāji (88%). Attiecībā uz apgalvojumiem par mediju izmantošanu darbā ar skolēniem, vairums skolotāju pauž pozitīvu attieksmi pret to. Piemēram, apgalvojumam „Mediju izmantošana mācību darbā palielina skolēnu motivāciju mācīties” piekrīt 78% skolotāju (summētas atbildes „pilnīgi piekrītu” un „drīzāk piekrītu”).

Viedoklim, ka „Mediju izmantošana mācību darbā nav nepieciešama, tā ir vienkārši „jauna mode” skolās” piekrīt tikai 9% skolotāju, līdzīgi arī viedoklim, ka „Ir iespējams labi mācīties un gūt sekmes mācībās, nelasot avīzes, žurnālus, nelietojot internetu un citus medijus utt.” piekrīt tikai 16% skolotāju. Salīdzinoši biežāk piekrītošu attieksmi pret šo apgalvojumu ir pauduši matemātikas skolotāji (25%).

Nedaudz lielāks skaits skolotāju – 20% - piekrīt viedoklim, ka „Interneta izmantošana mācībās skolēniem nav vēlama, jo viņi iegulda mazāk savu darbu mācību procesā”. Arī pret šo apgalvojumu salīdzinoši biežāk piekrītošu attieksmi ir pauduši matemātikas skolotāji (25%).

Padziļinātajās intervijās skolotāju viedoklis ir vienots – plašsaziņas līdzekļu, interneta un tehnoloģiju izmantošana mācību darbā pozitīvi ietekmē skolēnu motivāciju mācīties un iesaistīties klases darbā. Turklāt atsevišķos gadījumos skolotāji ir novērojuši, ka šāda pieeja mudina skolēnu iegūt papildu zināšanas arī ārpus obligātās programmas satura.

Jā, tas [mediju izmantošana], protams, veicina [skolēnu motivāciju]. Tagad ir mūsdienu bērni, kuri grib redzēt visu spilgtu, krāsainu, interesantu un mūsdienīgu. Bet mācību stundu padarīt mūsdienīgāku var ar tehniku. (..) bērni ir sajūsmā, kad mēs ejam uz kabinetu, kur ir interaktīvā tāfele. Tas tomēr ir ļoti labi – viss materiāls, visas bildītes. Tā jau mums nav uzskates materiālu, tikai tabulas, kurām ir 50 gadi. Visas bildītes uz interaktīvās tāfeles, visas tēmas parādi, video, uzbūves, tabulas, dažādas animācijas. Protams, ka bērni ir sajūsmā. Bērni vienmēr lūdz, lai kaut ko parāda uz interaktīvās tāfeles... Bērniem ļoti patīk taisīt prezentācijas. Viņi jautā, vai drīkstam sataisīt prezentāciju par šo tēmu un mēs jums parādīsim. (..) Viņi taisa prezentāciju,

tad mēs ejam pierakstīties uz šo kabinetu un viņi rāda prezentācijas. (bioloģija, RU)

Šī gada laikā es varu secināt, ka skolēni ar lielāku interesi nāk uz mācību stundām. Man, piemēram, bija tādi skolēni, kas atbilst korekcijas klasei, un viņi ar ļoti lielu interesi nāca uz stundām, un katru stundu pēc stundas viņi teica: „Paldies, skolotāj, par stundu!” (latviešu valoda un literatūra, RU)

(..) ja skolēns sagatavo informāciju, piemēram, pagājušajā gadā skatījāmies par sirdīm, ka tu reāli redzi, kā darbojas, pārējie bērni skatās, un viņš jau nākotnē meklēs par nākamo orgānu, kas viņam liekas interesanti. Tas skolēns, kurš dalās ar to pieredzi, bērnu acīs ir gudrāks, un katrs bērns grib līdzināties tam, nevis es neko nezīnu, es nemāku tur iet. (bioloģija, LV)

Vienlaikus skolotāji atzīst, ka liela nozīme ir arī uzdevuma saturam un formai. Ja uzdevums, kaut arī paredz interneta vai citu plašsaziņas līdzekļu izmantošanu, ir laikietilpīgs un prasa papildu piepūli no skolēna, tad lielākajai daļai skolēnu šādi uzdevumi nepatīk. Tas nozīmē, ka tehnoloģiju vai mediju lietošanu nevar uzskatīt par absolūti efektīvu veidu, kā sekmēt skolēnu mācību motivāciju. Skolotāja uzdevums ir prasmīgi integrēt mediju lietošanu mācību darbā, lai tā sniegtu gan ieguldījumu mācību vielas apguvē, gan veicinātu skolēnu interesi par mācībām. Šādu viedokli spilgti ilustrē nākamie divi interviju fragmenti:

Ja viņiem tas interesē, ja viņiem tas patīk, tad viņi mācīsies. Ja viņiem teiks kādu ļoti sarežģītu uzdevumu, kas prasīs daudz laika un arī rakstīšanu, rakstīšanu un, piemēram, interneta skatīšanos, tad viņi diez vai to ar lielu prieku darīs, jo viņiem būs daudz jāraksta. Piemēram, paskatīties filmu mājās ir ļoti labs uzdevums, bet uzrakstīt recenziju par to filmu neviens nevēla. Tāpēc ar tiem medijiem arī jābūt ļoti uzmanīgiem, jo viņiem patīk sērfot internetā, bet viņiem nepatīk to izmantot mācībās. Ļoti reti, rakstīt referātu, bet kā viņi raksta, copy - paste [no angļu valodas: kopēt un ielīmēt] un viss, it kā uzrakstīts referāts. Jāsāk no paša sākuma, ka tā neder, tas ir slikti, tas nav tavs darbs, tas ir plaģiāts utt. Tāpēc viņi tā vēl īsti nav pieraduši [strādāt ar internetu mācību vajadzībām], ļoti reti skolotāji to vēl izmanto. (sociālās zinības, vēsture, RU)

(..) kad sāka lietot interaktīvo klasi, bērniem bija, kā viņi teica, tādas atsaucsmes bija, ka jūs no savas pagātnes ienācāt mūsu tagadnē un tagadne ir tāda tehnoloģizēta un modernizēta, piesātināta ar modernajām tehnoloģijām. (..) viņi mājās lieto dažādas modernās tehnoloģijas un jūtas kā zivis ūdenī. Ļoti labi, protams, ka viņi tur iegūst ļoti daudz informācijas un iegūst to, kas viņus interesē. Ja tas vēl arī šeit klasē paliek, tad man liekas, ka tas ir labi. Vienīgi jābūt piesardzīgiem, lai visa kā nebūtu par daudz, jo tad jau cilvēks vairs neatšķir to, kas viņam ir svarīgs un kas mazāk svarīgs, tad sūc visu, kas ir pieejams. Varbūt vajadzētu kaut kā dozēt vai ierobežot, bet, ja to izmanto ar

prātu, visus tos masu medijus, analizē un domā, tad tikai pozitīvs rezultāts.
(latviešu valoda, RU)

Šajos interviju fragmentos atklājās vēl kāds ļoti svarīgs aspekts. Proti, interneta resursu izmantošana mācību nolūkos prasa no skolēniem noteiktas prasmes un zināšanas – sameklēt informāciju, kritiski izvērtēt to, atlasīt un prast arī atsaukties uz informācijas avotu. Tās ir prasmes, kas ir vajadzīgas ne tikai mācību procesā un, jo īpaši, ir noderīgas katrā nākamajā izglītības līmenī, bet arī attīsta skolēnos mediju lietošanas kompetenci kopumā.

Lai iegūtu zināšanas par skolotāju mediju lietošanas kompetenci, balstoties uz viņu viedokļiem par mediju lietošanu ikdienā, šai mērķa grupai padziļinātajās intervijās tika uzdots jautājums par nepieciešamību lietot gan latviešu, gan krievu valodā raidošos un iznākošos plašsaziņas līdzekļus. Sniegtajās atbildēs parādās tādi nozīmīgi mediju lietošanas kompetences rādītāji kā kritiska vēstījumu analīze, salīdzinot dažādus informācijas avotus, un valodu zināšanas, kas nodrošina mediju pieejamību.

Es domāju, ka tas ir veids, kā iekļauties vidē, dzirdēt skaistu izrunu, it īpaši ziņās – viss skaidri un precīzi. Kad skaties kinofilmas, apakšā var izlasīt subtitrus. (mūzika, RU)

Vajadzētu visās - gan latviešu, gan krievu valodā apskatīt, ja mēs par presi runājam, jo prese sniedz dažādus uzskatus par vienu un to pašu jautājumu, tad vajadzētu tam kritiski pieiet, nevis tā kā ir, ka tā informācija, kas ir krievu presē, krievu tautības cilvēki izlasa un pastāv tikai uz to, un tad sanāk konflikts starp latviešiem un krieviem. (angļu valoda, LV)

Televīzijā man, piemēram, ir arī krievu kanāli, un es uzskatu, ka informācija ir ļoti dažāda. Latvijas mediji pasniedz vienu informāciju, krievu mediji viņu pasniedz savādāk, bet tad ir interesanti vienkārši salīdzināt, kas ir kas. (bioloģija, LV)

Es domāju, ka ļoti būtiski, es arī skolēniem saku - savu valodu tu māki, bet, ja tu nemāki svešu valodu un ja tu dzīvo valstī, kurā, piemēram, ir latviešu valoda kā valsts valoda, tev ir tomēr jāzina par svarīgākajiem notikumiem. Ne jau viss ir atrodams krievu valodā, valoda ir bagātība. (literatūra, RU)

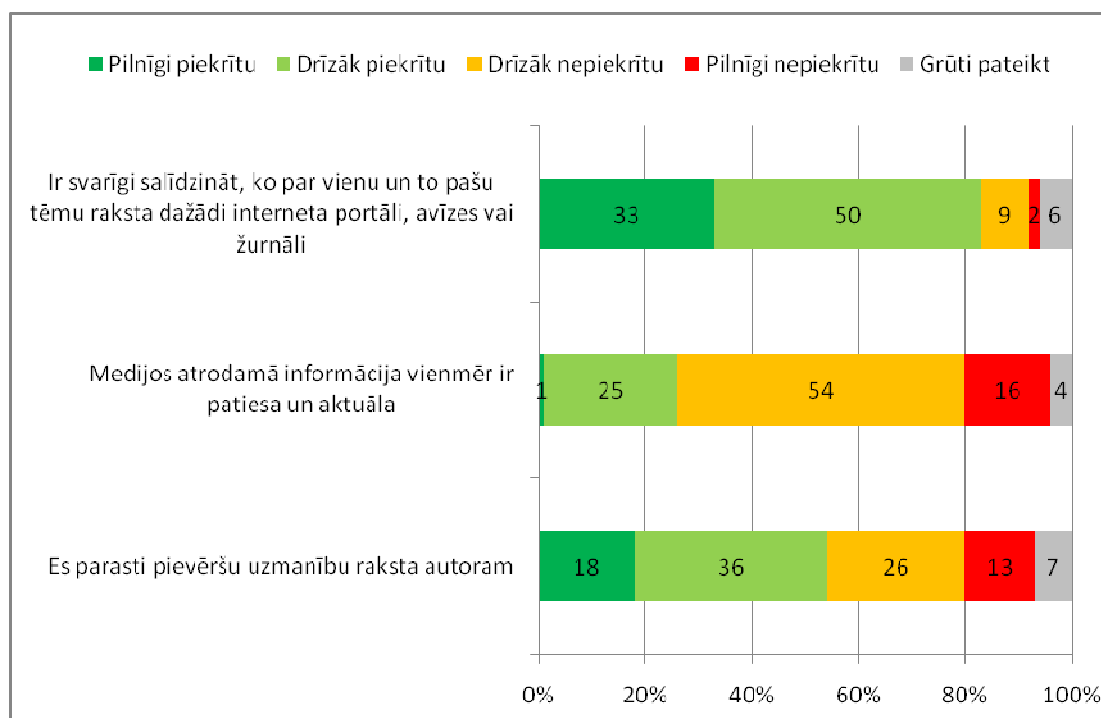
5.4.2. Kritiskās domāšanas prasmes

Lielākā daļa skolotāju ir vērsti uz kritisku mediju informācijas izvērtēšanu. Par to liecina tas, ka 83% skolotāju piekrīt izteikumam „Ir svarīgi salīdzināt, ko par vienu un to pašu tēmu raksta dažādi interneta portāli, avīzes vai žurnāli” (sk. 5.28. zīm.).

Salīdzinoša pieeja nozīmīga šķiet tieši humanitāro un sociālo zinātņu skolotājiem (91%, summētas atbildes „pilnīgi piekrītu” un „drīzāk piekrītu”).

5.28. zīmējums. Skolotāju attieksme pret izteikumiem par mediju informācijas ticamību un kritiskā attieksme pret tiem

Jautājums aptaujas anketā: Lūdzu, novērtējiet, cik lielā mērā Jūs piekrītat vai nepiekrītat katram izteikumam.

Nedaudz vairāk nekā puse skolotāju pievērš uzmanību raksta autoram medijos (54%). Raksta autoram salīdzinoši biežāk uzmanību pievērš latviešu valodas skolotāji (65%), bet retāk – matemātikas skolotāji (35%). Vērojama arī tendence, ka Rīgas un Rīgas reģiona skolotāji pievērš lielāku uzmanību raksta autoram (atbilstoši 56% un 63%), nekā, piemēram, Latgales skolotāji (45%).

Tikai 1% skolotāju pilnīgi piekrīt, ka medijos atrodamā informācija vienmēr ir patiesa un aktuāla (25% daļēji piekrīt), bet lielākā daļa skolotāju (70%) šim izteikumam nepiekrīt.

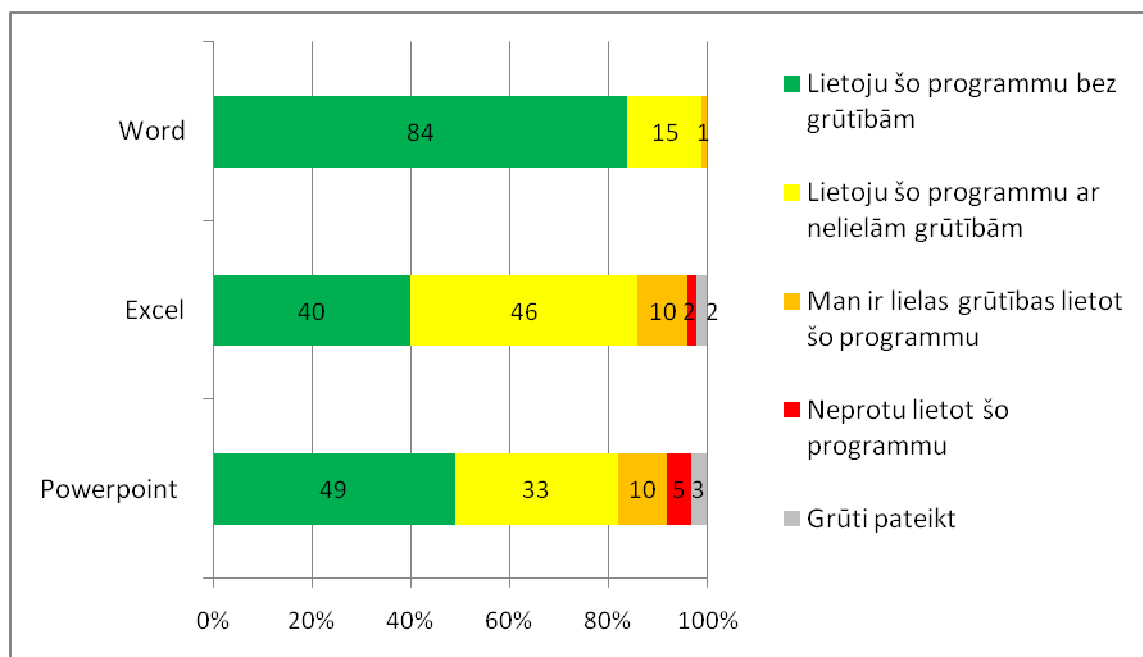
5.4.3. Datorprogrammu lietošanas prasmes

Skolotāju aptaujā tās dalībniekiem tika lūgts novērtēt dažādu datorprogrammu lietošanas prasmes. Kopumā redzams, ka skolotāji augstu novērtē savas prasmes lietot *Word* programmu (skolotāju vidū nav tādu, kas neprastu strādāt ar *Word*). Mazliet

zemāks ir *Excel* un *Powerpoint* programmu lietošanas prasmju pašvērtējums. 2% skolotāju norāda, ka neprot strādāt ar *Excel*, bet 5% - neprot strādāt ar *Powerpoint*. Vairāk tādu skolotāju, kas *Excel* un *Powerpoint* programmas lieto bez grūtībām, ir matemātikas, dabas zinātņu un humanitāro un sociālo zinātņu skolotāju vidū (sk. 5.29. zīm.).

5.29. zīmējums. Datorprogrammu lietošanas prasmes

Jautājums aptaujas anketā: Lūdzu, novērtējiet savas prasmes lietot šādas datorprogrammas!

5.5. Mediju kompetenču attīstīšana

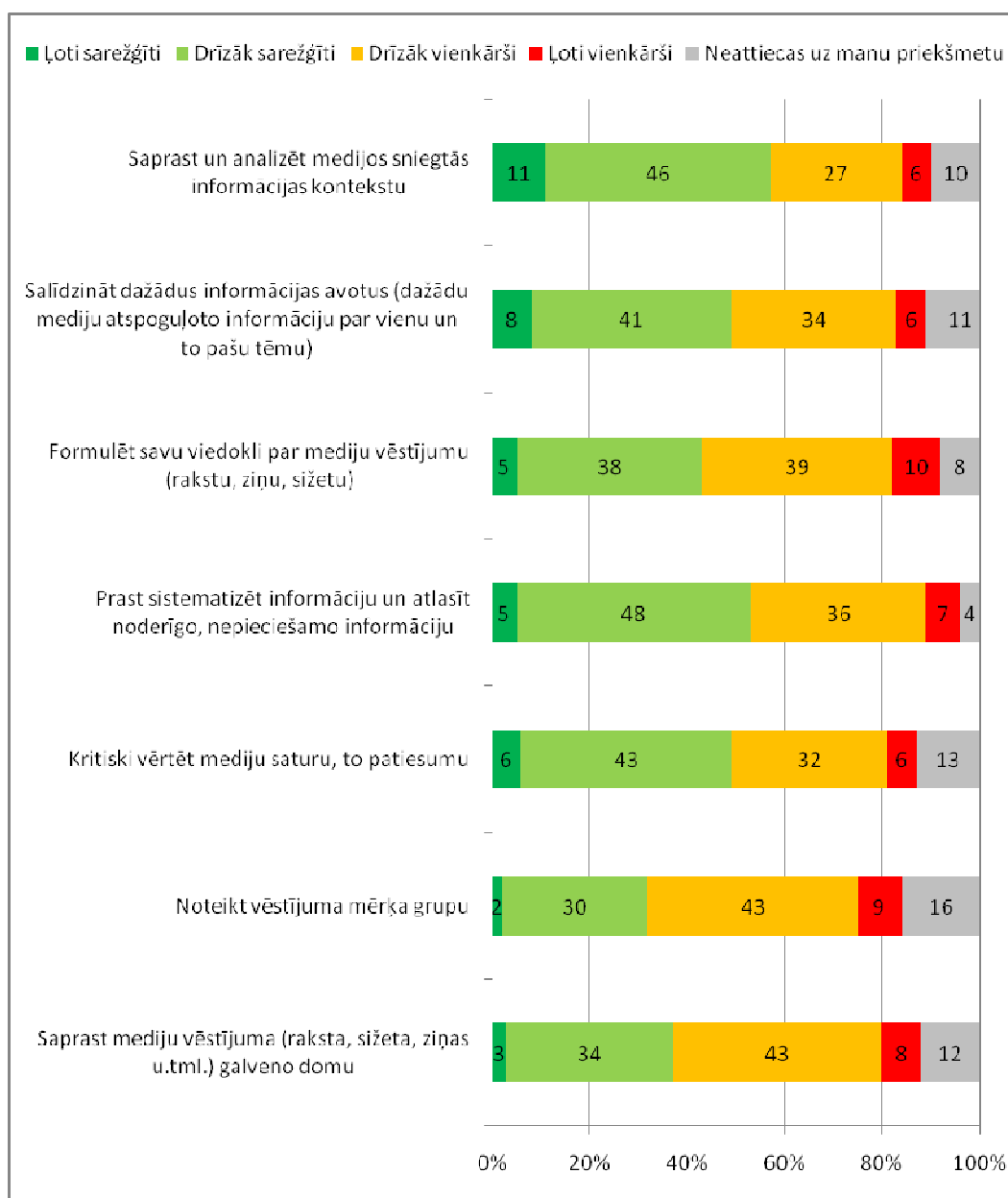
Viens no mediju lietošanas kompetences rādītājiem ir prasme kritiski lasīt pieejamo informāciju, izvērtējot tās aktualitāti, patiesumu un pielietojamību. Lai noskaidrotu, cik vienkārši vai sarežģīti saskaņā ar skolotāju viedokli ir veidot un attīstīt skolēnos mediju lietošanas prasmes, aptaujā skolotājiem lūdza izvērtēt septiņus mediju analīzes aspektus. Aptaujas rezultāti parāda, ka kopumā apmēram puse skolotāju uzskata, ka šīs prasmes ir sarežģīti, bet otra puse – ka tās drīzāk ir vienkārši attīstīt (sk. 5.30. zīm.). Sarežģītāk attīstāmas prasmes skolotāju vērtējumā ir:

- saprast un analizēt medijos sniegtās informācijas kontekstu (par sarežģīti attīstāmām uzskata 57%, par vienkārši – 33%);

- prast sistematizēt informāciju un atlasīt noderīgo, nepieciešamo informāciju (sarežģīti – 53%, vienkārši – 43%);
- salīdzināt dažādus informācijas avotus (dažādu mediju atspoguļoto informāciju par vienu un to pašu tēmu) (sarežģīti – 49%, vienkārši – 40%);
- kritiski vērtēt mediju saturu, to patiesumu (sarežģīti – 49%, vienkārši – 38%).

5.30. zīmējums. Mediju kompetenču attīstīšanas skolēniem sarežģītība

Jautājums aptaujas anketā: Cik vienkārši vai sarežģīti Jums ir veidot un attīstīt skolēnos šādas plašsaziņas līdzekļu lietošanas prasmes?

Pārējo trīs prasmju vērtējumā nedaudz vairāk skolotāju ir atzīmējuši, kas tās ir ļoti vai drīzāk vienkārši attīstīt skolēnos:

- noteikt vēstījuma mērķa grupu (sarežģīti – 32%, vienkārši – 52%);
- saprast mediju vēstījuma (raksta, sižeta, ziņas u.tml.) galveno domu (sarežģīti – 37%, vienkārši – 51%);
- formulēt savu viedokli par mediju vēstījumu (rakstu, ziņu, sižetu) (sarežģīti – 43%, vienkārši – 49%).

Skolotāju atbildes šajā jautājumā dažādu apakšgrupu sadalījumā būtiski neatšķiras.

Padziļinātajās intervijās skolotāji dalījās savā pieredzē, kā viņi attīsta skolēnos mediju lietošanas prasmes. Intervijās iegūtie viedokļi liecina, ka šajā ziņā svarīga loma ir arī skolotāja mācāmajam priekšmetam. Proti, dabaszinātņu priekšmetos, kā atzina šo priekšmetu skolotāji, šādas kritiskas lasīšanas prasmes ir grūtāk attīstīt, jo teksti par šādu tematiku parasti balstās zinātniskos atklājumos un faktos.

Ļoti reti dzīvē man ir gadījies, lai saistībā ar bioloģiju būtu tāds teksts, ka pilnīga netaisnība uzrakstīta. Tā ir priekšmeta specifika. Ja mēs sāksim runāt par vienu politiķi, viena avīze uzrakstīs vienu, bet otra otru. (..) Varbūt sociālajās zinībās arī var vairāk salīdzināt, tomēr bioloģijā un ķīmijā ir konkrēti [fakti]. (bioloģija, RU)

Nākamajos interviju fragmentos kāda skolotāji raksturo vairākas mediju lietošanas prasmes, kuras, viņasprāt, ir svarīgi skolēnos veidot un attīstīt. Ņemot vērā skolotāju pieredzi, skolēniem lielākās grūtības sagādā informācijas strukturēšana – atlasīt būtisko, viņiem nepieciešamo no kopējā informācijas apjoma, prasme kritiski vērtēt informācijas saturu, salīdzināt dažādus viedokļus un interpretācijas par vienu un to pašu tēmu, kā arī pašiem formulēt savu viedokli. Šie interviju fragmenti atklāj arī intervēto skolotāju izpratni par mediju lietošanas kompetenci.

Noteikti ir svarīgas [mediju lietošanas prasmes], ja viņš, piemēram, lasa tagad bez jēgas un viņš pat nesaprot, ko viņš lasa, es uzskatu, ka tam vispār nav nekāda jēga, jo viņam ir jāprot arī mūsu priekšmetos izdalīt to svarīgāko. (bioloģija, LV)

(..) bērniem arī tas jāsaka, ka viņi lasa avīzi un uzskata, ka tas ir vienīgais pareizais viedoklis, bet tā nav, tāpēc viņiem ir jālasa vairākas avīzes, bet tāpat neuzzināsi, kas ir īstenībā, kas ir patiesība. (..) Viņiem jādomā, ka tas tiek darīts publikas dēļ, lai viņus piesaistītu, tāpēc viņiem ļoti kritiski jāskatās uz tiem avotiem, uz visu, ko rāda, ko raksta, jābūt ļoti kritiskam, bet viņi vēl tā neprot. Ja viņiem kaut kas ir interesants, bija tā filma (..), viņi visi sauca:

„Viss pārējais ir meli, šis ir taisnība!”. Bet viņi nedomā, ka tā filma tika nofilmēta, lai viņus piesaistītu, lai publiku piesaistītu. Viņi ķeras klāt visam, kas ir interesants, neparasts. Tā kā informācijas ir ļoti daudz, viņiem jāprot to informāciju kaut kādā veidā atšķirt vai kaut kādā veidā salikt plauktiņos, lai nebūtu tā, ka viss ir, bet neko nevar atrast. (sociālās zinības, vēsture, RU)

(..) prasme izteikt savu viedokli ir tā augstākā prasme un tur viņiem ir visgrūtāk, viņi šad tad veido darbus ar copy-paste [no angļu valodas: kopēt un ielīmēt] un domā, ka skolotājs nepamanīs, ka tā nav viņu valoda. (..) kritiskāk viņiem vajadzētu [atlasīt informāciju], viņi bez kritikas to pieņem, viņi iet vieglāko ceļu. Īpaši, ja tas darbs viņus nav aizrāvis, tad viņi ar kopēšanu nodarbojas, par savu uzdod to, ko viņi nemaz nav rakstījuši, un domā, ka skolotājs to nepamanīs. (latviešu valoda, LV)

Vairākās intervijās skolotāji uzsvēra, cik svarīgi skolēniem ir iemācīt droši lietot internetu gan saistībā ar savu personas datu publiskošanu, gan komunikācijā ar citiem interneta lietotājiem u.tml.

(..) runājam par interneta ietekmi uz skolēnu, cik viegli ir piekļūt datiem, cik jābūt uzmanīgiem kaut kādas fotogrāfijas izvietojot sociālajās vietnēs un informāciju par sevi un cik tu tomēr esi neaizsargāts. (latviešu valoda un literatūra, RU)

(..) izsargāšanās no nepatīkamajām saitēm, kas var radīt viņiem problēmas, bet es domāju, ka visi to ir apguvuši. (latviešu valoda, LV)

PIELIKUMI

Pētījuma kopsavilkums angļu valodā

Media competences in the target groups of students and teachers

Summary

Main results of the target group surveys

- Among the target group of students of grades 7 till 12 the most often used media is internet and TV, which is shown by the fact that 86% of students use internet and 66% watch TV every day. Of all media most rarely students read newspapers – 41% do not read newspapers at all or do it very rarely. Similar situation can also be observed among teacher target group – 89% of teachers use internet daily, but more often than 3 times a week – 7%. The second most often used media among teachers is TV. 81% of teachers watch TV every day. Only 20% of teachers on a daily basis read newspapers and 10% - magazines.
- For the most part students use media at home, especially internet and TV, accordingly 95% and 94%. Comparatively more often teachers use internet also at school – 71% of them most often use internet at home, but 28% - at school. The media that both students and teachers most often use outside home is radio (accordingly 54% and 33%) and newspapers (accordingly 44% and 33%).
- The biggest proportion of students and teachers use media mainly in their native language. In other languages comparatively more often students listen to radio (28%) and use internet (22%), but regarding language choice also in the case of these media the native language has the dominant position. However among the teacher target group it can be observed that comparing newspapers, magazines and radio to internet and TV in the first case these media are more often used in native language. Among teachers 11% use internet, 8% TV, 5% radio and 4% newspapers and magazines mostly or only in other languages.
- Top three languages (excluding native language) in which media are used according to frequency mentioned by students with Latvian as native language are the following: 99% of students use media in English, 69% - in Russian and 15% -

in German. However top three languages among students with Russian as native language are English, which is used by 88% of students, Latvian – 86% and other language – 14%. Among students with Russian as native language English and Latvian have similar positions regarding use of media.

- In general 58% of all teachers use media also in English, but 21% - in German. 89% of teachers with Latvian as native language use media in Russian, and 87% of teachers with Russian as native language use media in Latvian. Among those teachers, whose native language is Russian, there are comparatively less respondents who use media in English and German.
- In contradistinction to students, whose main aims of internet use regard entertainment, communication and personal interests, teachers relate internet first of all with work, as 89% of teachers say that they use internet in order to get information that is necessary for work at school.
- Most of the students (85%) and teachers (94%) purposefully choose particular TV programs or films when they watch TV, although rather big number of students (41%) watches TV without a certain goal. Among teachers this is considerably less common – 18% of those surveyed admitted that sometimes they watch TV without choosing a certain broadcast. Listening to radio broadcasts is less purposeful among both teachers and students. Only 40% of teachers and 48% of students choose certain radio broadcast, but accordingly 71% and 61% listen without a certain goal.
- The analysis of using press shows that regarding newspapers and magazines 86% of teachers and 70% of students choose particular newspapers and magazines and accordingly 64% of teachers and 52% of students read about certain topics.
- The study of internet portal usage habits among students revealed that in the first place there are music and video portals that are used by 89% of students, the next popular are social networks and dating sites (66%), but in the third place according to frequency of usage there are school's websites (including e-class) (60%). Students of grades 10 till 12 comparatively more often mentioned that they use social networks and dating sites, news and different information sites, however students from grades 7 till 9 more often use game portals. Among teachers most often used internet portals are school's website and e-class (85%), news portals (83%) and portals related to their professional activities (81%).

- Among students internet is the most popular media for the satisfaction of various needs – its usage is related both to relaxation and entertainment (80%), personal interests (75%), getting information for studies (72%) and for the expression of one's opinion to friends and other people (66%). In all these aspects usage of internet prevails over other media.
- Among teachers more purposeful selection of information on the internet (74% read about certain topics) dominates over opposite approach – to read everything in turn that is interesting (28%). In comparison to students teachers considerably less often use internet as means of interaction and communication (only 8% mentioned that they participate in different forums or write blogs).
- The results of student survey on usage of media in learning process of different subjects show that most often students use media in Latvian and world history (39%), foreign language (32%) and biology (31%), less often in Latvian language (29%), geography (27%) and literature (26%). Among most often mentioned subjects there are also physics and chemistry. 17% of students use media in these subjects.
- According to teacher survey data out of all media internet usage in learning process is the most diverse and broad – 95% of teachers use internet to prepare lessons and 67% - during lessons. The second most often used media in learning process are magazines (63% of teachers use magazines to prepare lessons and 42% - during lessons). In the third place there are newspapers (47% of teachers use newspapers to prepare lessons and 30% - during lessons).
- Internet is the most widely used media for the learning needs also among students. Only 5% of students do not use it or use it very seldom for learning. The results of survey reveal a tendency that students from grades 7 till 9 use internet less often for the purposes of studies, but higher rates of internet usage are observed among high school students. For the purposes of studies most rarely students listen to radio (for studies 71% of students never listen or listen to radio very rarely). Similarly for learning needs students do not read newspapers or read them very rarely (60%).
- For preparation of lessons teachers most often use media to search additional information (91%). But during lessons the most often used forms of media usage are – search of information related to the topic of lesson in the internet (mentioned

by 59% of teachers), watching videos from internet (59%), and watching documentaries or educational films (58%). Teachers of humanitarian and social science subjects comparatively more often use different forms of media usage in the learning process in their daily work.

- Watching documentaries and educational films (74%), as well as videos from the internet about the topic of the lesson (57%) are most often mentioned forms of media usage during lessons by students. According to student survey results materials from newspapers and magazines are most rarely used form of media usage during lessons (15%).
- Regarding obstacles to media usage in learning process teachers most frequently mention, firstly, that in the classrooms there are not appropriate technical equipment (computers, TVs, interactive boards) – 48%. Secondly, that students do not have different media available at home (internet, parents do not subscribe for or buy press and the like) – 43%.
- In order to measure skills of media usage measurements of attitudes are used in the study. A tendency that can be assessed positively is that 67% of students think that it is important to compare different media as sources of information on the same topic. There are 33% of students who critically evaluate information in the media and do not agree with the opinion that information in media is always true. 70% of students admitted that they do not pay attention to the author of the article; hence they do not evaluate validity of the information source.
- The analysis of teacher self evaluation of media usage skills shows that the biggest proportion of teachers are tended to critical assessment of information in media – 83% believe that it is important to compare information in different media about the same topic, 70% of teachers do not agree with the opinion that information in media is always true and 54% of respondents pay attention to the author of the information in media.

Main conclusions

- From comparing student and teacher target groups it can be concluded that teachers use daily more different types of media and in general use media more actively than students. Apart from the fact that in both target groups internet has

the most significant role regarding different aspects of media usage, several questions reveal differences in media environment among students and teachers. Firstly, in the teacher target group greater interest about traditional media can be observed – newspapers, magazines and radio. Secondly, regarding internet there are differences in the choice of portals and forms of using this media – if internet for teachers is mainly a source of getting information and knowledge, then for students it is important tool for interaction and communication.

- There are also differences regarding choice of media content, which are affected by such factors as age of target group and needs for using media. Students are more interested in information that is entertaining and in articles and programs about popular culture; less often they read articles that give particular information. Teachers on the contrary have greater interest in messages that are informative and analytical (news about Latvia and other parts of the world, opinion of experts), more often they use media for professional purposes and less for personal needs.
- On the whole teachers from general education schools have positive opinion on using media in learning process. There are various forms of using media for educational needs and only small part of teachers do not use media in teaching process. Of all media that were included in the study both teachers and students for learning needs mainly use internet resources, less often – press and TV. That indicates the increasing role of new technologies and forms of media at general education level and accordingly leads to the necessity to ensure appropriate material and technical as well as methodological resources.
- The study shows that teachers have higher media competencies than students, as illustrated both by the fact that they have more critical attitude towards content of media, knowledge on necessity to pay attention to the author of the information and its different context dimensions as well as more purposeful and intentional choice of the content of media. At the same time it can be concluded that it is necessary to improve teacher professional skills and knowledge of how to develop media competencies in students, because significant part of teachers admit that development of media usage skills is complicated. Besides there are several obstacles to media integration in the learning process, which can be

eliminated by broadening teacher knowledge and improving their practical skills in this field.

- Despite positive attitude of teachers towards usage of media and new technologies in the learning process, there are conflicting results of the study in the target groups of teachers and students towards the opinion of how significant is usage of media in the studies. If teachers have the opinion that usage of media already is an important part of the learning process, then among students equally common attitude is that success in studies can be achieved both by using and not using media. These results most likely reveal a gap between attitudes of teachers and their real activities in the usage of media in the learning process.
- Considering the results of the study and despite the fact that insufficient professional knowledge of media usage in learning process as obstacle is mentioned by a comparatively small proportion of surveyed teachers a question on efficiency and quality of media usage for the purposes of studies becomes important. It points to the necessity to improve and distribute among the target group teaching methods of media usage in different subjects that at the same time would promote development of critical thinking skills.
- The most important factor that has influence on media usage in the learning process among teacher target group is the subject that a particular teacher teaches – humanitarian and social subject teachers have a broader approach to integrate media in educational process, but to a lesser extent media usage in studies is common among teachers of science and natural science subjects. Factors like language of instruction, location of school or region do not have significant influence neither on self evaluation of media competencies of teachers, nor on habits of media usage in daily activities and learning process.
- Among student target group the main factor that affects habits of media usage and to some extent also media competencies is age of students and the corresponding grade they are in. There is a tendency that students from higher grades have more critical approach to media usage and they use media for purposes of studies and search of information more often. Other factors observed in the study do not have significant influence on aspects of media usage that were analyzed.

Pētījuma kopsavilkums krievu valodā

Компетенция использования средств массовой информации среди учителей и учеников

Главные результаты опросов целевых групп

- В целевой группе учеников 7.-12. классов наиболее часто используемыми средствами массовой информации являются интернет и телевидение, которые каждый день соответственно используют 86% и 66% учеников. Реже всего ученики читают газеты – 41% газеты не читают совсем или читают очень редко. Похожая ситуация и в целевой группе учителей – интернет каждый день используют 89% учителей, но чаще, чем три раза в неделю – 7%. Вторым наиболее часто используемым средством массовой информации среди учителей является телевидение, которое каждый день смотрят 81% учителей. Соответственно газеты и журналы каждый день читают 20% и 10% учителей.
- Средствами массовой информации, особенно интернетом и телевидением, ученики пользуются в основном дома, соответственно 95% и 94%. Учителя интернетом сравнительно чаще пользуются и в школе – 71% учителей интернетом чаще всего пользуются дома, а в школе – 28%. Средствами массовой информации, которыми и ученики и учителя чаще всего пользуются вне дома, являются радио (соответственно 54% и 33%) и газеты (соответственно 44% и 33%).
- Большинство учеников и учителей средствами массовой информации всех видов в основном пользуются на родном языке. Сравнительно чаще на других языках ученики слушают радио (28%) и пользуются интернетом (22%), но родной язык и в случае этих средств массовой информации находится в доминирующей позиции в смысле выбора языка. Зато в целевой группе учителей наблюдается то, что потребление средств массовой информации в случае газет, журналов и радио на родном языке более выражено, чем в случае интернета и телевидения. В основном или только на

других языках 11% учителей пользуются интернетом, 8% - телевидением, 5% - радио, но 4% - газетами, журналами.

- Первая тройка языков, на которых используются средства массовой информации, кроме родного языка, среди учеников с родным латышским языком, такова: 99% учеников средствами массовой информации пользуются на английском языке, 69% - на русском и 15% - на немецком. Первая тройка языков среди учеников с родным русским языком: 88% учеников средствами массовой информации пользуются на английском языке, 86% - на латышском и 14% - на другом языке. Среди учеников с родным русским языком английский язык и латышский язык в использовании средств массовой информации занимают похожие позиции.
- В целом среди учителей 58% пользуются средствами массовой информации тоже на английском языке, а 21% - на немецком языке. 89% учителей с родным латышским языком пользуются средствами массовой информации на русском языке, и 87% учителей с родным русским языком пользуются средствами массовой информации на латышском языке. Среди тех учителей, у которых родной русский язык, сравнительно меньше учителей, которые пользуются средствами массовой информации на английском и немецком языках.
- В отличие от учеников, цели которых в использовании интернета связаны с развлечением, коммуникацией и личными интересами, для учителей использование интернета, в первую очередь, связано с рабочим процессом, так как 89% учителей отметили, что интернетом пользуются, чтобы получить информацию, которая необходима для работы в школе.
- Большинство учеников (85%) и учителей (94%), когда смотрят телевизор, целенаправленно выбирают конкретные телевизионные передачи или фильмы, тем не менее большое количество учеников (41%) смотрят телевидение, не делая конкретный выбор. Среди учителей этот показатель значительно ниже – 18% опрошенных отметили, что иногда смотрят телевидение, не делая конкретный выбор. Прослушивание радиопередач среди учителей и учеников менее целенаправленно, потому что только 40% учителей и 48% учеников выбирают для слушания конкретные радиопередачи, но соответственно 71% и 61% слушают радио просто так.

- Анализируя особенности использования прессы, видно, что в случае газет и журналов 86% учителей и 70% учеников выбирают конкретные газеты, журналы и соответственно 64% учителей и 52% учеников читают о конкретных темах.
- Исследование особенностей использования интернет-порталов среди учеников показало, что на первом месте музыкальные и видео порталы, которыми пользуются 89% учеников, за ними следуют порталы социальных сетей и знакомств (66%), а на третьем месте по частоте использования находится домашняя страница школы (в том числе э-класс) (60%). Ученики 10.-12. классов сравнительно немного чаще упомянули, что пользуются порталами социальных сетей и знакомств, порталами новостей и справок, зато ученики 7.-9. классов чаще пользуются игровыми порталами. В целевой группе учителей наиболее часто используемыми интернет-порталами являются домашняя страница школы и э-класс (85%), порталы новостей (83%) и порталы, связанные с их профессиональной деятельностью.
- Интернет среди учеников - самое распространенное средство массовой информации для удовлетворения разных нужд: использование связано с отдыхом и развлечением (80%), и с личными интересами (75%), и с поиском необходимой информации для учебы (72%), и для того, чтобы высказывать свое мнение друзьям и другим людям (66%). Во всех этих аспектах использование интернета превосходит другие средства массовой информации.
- В целевой группе учителей в использовании интернета больше доминирует целенаправленный отбор информации (на конкретные темы читают 74%), чем другой подход – читать всё подряд, что интересно (28%). По сравнению с учениками, учителя значительно реже пользуются интернетом как средством интеракции и коммуникации (только 8% отметили, что участвуют в форумах для дискуссий, пишут блоги).
- Результаты опроса учеников об использовании средств массовой информации для освоения учебных предметов показывают, что чаще всего ученики средства массовой информации используют по Латвийской и мировой истории (39%), по какому-нибудь иностранному языку (32%) и биологии (31%), немного реже по латышскому языку (29%), по географии

(27%) и по литературе (26%). Среди чаще упомянутых учебных предметов также находятся физика и химия. По этим учебным предметам средства массовой информации используют 17% учеников.

- Согласно данным опроса учителей разностороннее и обширнее в учебном процессе используется интернет – 95% учителей используют интернет, готовясь к урокам, и 67% - во время уроков. Вторым наиболее используемым средством массовой информации являются журналы (63% учителей используют журналы, готовясь к урокам, и 42% - во время уроков). В свою очередь, на третьем месте являются газеты (47% учителей используют газеты, готовясь к урокам, и 30% - во время уроков)
- Среди учеников самым распространенным средством массовой информации для учебы тоже является интернет. Только 5% учеников не используют его или используют очень редко для учебы. Результаты опроса отражают тенденцию, что реже интернетом для учебы пользуются ученики 7.-9. классов, зато в средней школе наблюдается более высокая интенсивность использования интернета. Реже всего для учебы ученики слушают радио (71% для учебы не слушают радио или слушают очень редко). Так же для учебы ученики не читают или читают очень редко газеты (60%).
- В процессе подготовки к урокам учителя чаще всего используют средства массовой информации по поиску дополнительной информации (91%). Зато во время уроков наиболее часто используемыми видами потребления средств массовой информации являются – поиск информации в интернете на тему урока (упомянули 59% учителей), просмотр видео материалов с интернета (59%), и просмотр документальных или учебных фильмов (58%). Сравнительно чаще разными видами пользования средств массовой информации в учебном процессе ежедневно пользуются учителя гуманитарных предметов и предметов социальных наук.
- По ответам учеников, самыми распространёнными видами, как используются средства массовой информации на уроках, являются просмотр документальных и учебных фильмов (74%), а также просмотр видео материалов на тему урока с интернета (57%). Зато реже всего, соответственно с результатами опроса учеников, во время уроков используются текстовые материалы из газет и журналов (15%).

- Чаще всего упомянутые препятствия учителей в использовании средств массовой информации в учебной работе, это - во-первых, то, что в классе нет соответствующего технического оборудования (нет компьютеров, телевизоров, интерактивной доски) – 48%. Во-вторых, то, что ученикам дома недоступны разные средства массовой информации (нет интернета, родители не выписывают, не покупают прессу и тому подобное) – 43%.
- Для определения навыков использования средств массовой информации в исследовании применялись измерения отношений. Положительная тенденция такова, что 67% учеников считают, что важно сравнивать разные средства массовой информации как источники информации по одной и той же теме. 33% учеников критически оценивают информацию из средств массовой информации. Они не согласны с мнением, что доступная информация в средствах массовой информации всегда правдивая. 70% учеников признались, что не обращают внимание на автора статьи и вместе с этим не оценивают достоверность источника.
- Результаты анализа самооценки учителей о своих навыках использования средств массовой информации показывают, что большая часть учителей склонна к критическому оцениванию информации средств массовой информации – 83% считают, что важно сравнивать повествования разных средств массовой информации на одну и ту же тему, 70% не согласны с мнением, что доступная информация в средствах массовой информации всегда правдивая, и 54% респондентов обращают внимание на автора повествования в средствах массовой информации.

Главные выводы исследования

- Если сравнивать целевые группы учеников и учителей, получается, что спектр средств массовой информации учителей, которыми они ежедневно пользуются, шире, и в целом учителя более активные пользователи средств массовой информации, чем ученики. Несмотря на то, что в обеих целевых группах самое большое значение придается именно интернету, в разных аспектах по использованию средств массовой информации отдельные показатели свидетельствуют об отличиях среды средств массовой информации среди учеников и учителей. Во-первых, в целевой группе

учителей наблюдается больший интерес именно к так называемым традиционным средствам массовой информации – газетам, журналам и радио. Во-вторых, в интернет-среде существуют различия в выборе порталов и в формах использования этого медиа – если для учителей интернет в основном является источником поиска информации и получения знаний, то для учеников это значительное средство интеракции и коммуникации.

- Различия существуют и в выборе содержания средств массовой информации, на который влияют такие факторы, как возраст участников целевой группы и необходимость использования средств массовой информации. Учеников больше интересуют информация развлекательного содержания, статьи и передачи о популярной культуре, реже – информационные повествования. Учителя наоборот – больший интерес проявляют к информационным и аналитическим повествованиям (латвийским и мировым новостям, мнениям экспертов), и также больше пользуются средствами массовой информации для профессиональных целей, реже – для личных нужд.
- Учителя общеобразовательных школ в целом признают и положительно оценивают использование средств массовой информации в учебном процессе. Виды использования средств массовой информации в учебном процессе многообразны, и только небольшая часть учителей не интегрирует в использовании средств массовой информации в учебном процессе. И учителя, и ученики в учебном процессе в основном используют интернет-ресурсы, реже – печатную прессу и телевидение. Это свидетельствует о растущем значении новых технологий и видов средств массовой информации в период получения общего образования, что соответственно создает необходимость в обеспечивании соответствующей материально-технической и методологической базы.
- Исследование показывает, что учителя более компетентны в использовании средств массовой информации, чем ученики (у учителей навыки использования средств массовой информации выше, чем у учеников) – об этом свидетельствует более критичное отношение к содержанию средств массовой информации, знания о необходимости обращать внимание на автора повествования и разным его контекстным дименсиям и более целенаправленный и осмысленный выбор содержания средств массовой

информации. Одновременно можно прийти к выводу, что необходимо усовершенствовать профессиональные навыки и знания учителей о развитии навыков использования средств массовой информации у учеников, так как большая часть учителей признают, что развитие навыков использования средств массовой информации сложное. К тому же существуют несколько препятствий на пути внедрения средств массовой информации в учебном процессе, которые можно предотвратить путем расширения знаний учителей и совершенствования их практических навыков в этой сфере.

- Несмотря на положительное отношение учителей к использованию средств массовой информации и новых технологий в учебном процессе, в целевых группах учителей и учеников существуют противоречивые результаты исследования о том, какое значение имеет использование средств массовой информации в учебном процессе. Если учителя считают, что использование средств массовой информации является неотъемлемой частью учебного процесса, то среди учеников существуют мнения, что успеваемость в учебе может быть достигнута как с использованием средств массовой информации, так и без их использования. Такие результаты скорее всего свидетельствуют о расхождении между отношениями и реальным действием учителей в области использования средств массовой информации в учебном процессе.
- Учитывая результаты исследования, на передний план выдвигается вопрос об эффективности и качестве использования средств массовой информации для учебных целей, что создает необходимость усовершенствовать, дополнять и распространять среди целевой группы методологию об использовании средств массовой информации в разных учебных предметах, способствуя развитию навыков критического мышления, несмотря на то, что о недостаточных профессиональных знаниях об использовании средств массовой информации в учебном процессе как о препятствии упомянула сравнительно небольшая часть опрошенных учителей.
- Самым значительным фактором, который влияет на использование средств массовой информации в учебном процессе, в целевой группе учителей является их учебный предмет - использование средств массовой информации в учебном процессе больше интегрируют учителя гуманитарных предметов и предметов социальных наук, меньше – учителя предметов естественных

наук. Такие факторы как язык обучения, место нахождения школы или регион существенно не влияют не на самооценку учителей о своих навыках в использовании средств массовой информации, не на привычки использования средств массовой информации ежедневно и в учебном процессе.

- В целевой группе учеников главным фактором, который влияет на привычки использования средств массовой информации и в некоторой степени на навыки использования средств массовой информации в учебном процессе, является возраст учеников и соответствующие классы. Существует тенденция, что ученикам старших классов более характерен критичный подход к использованию средств массовой информации и возрастает использование средств массовой информации для учебных, познавательных целей, и также в целях поиска информации. Другие факторы, включенные в исследование, не оказывают значительное влияние на проанализированные аспекты использования средств массовой информации.